

KOMÁROMI JÁNOS

ZÚG A FENYVES

REGÉNY

RÉVAI

Copyright by Révai, Budapest, 1943
7387/. — Révai

ESTE volt: a vendégek oszladozni kezdtek a terasról.

Én összehúzódtam az egyik sarokszékben s a vizet néztem. Millió csillag remegett a Balaton fenekén s messziről átcsillogtak Füred parti lámpásai. Hűvös áram csapott meg olykor a túlsó oldal felől: mintha az éjszaka lélekzett volna egyet-egyet. Utána még nagyobb hallgatás következett. S azalatt szünetlenül zsongott a víz.

A terasz üres volt s én felgyűrtem a galléromat. A pincérek lecsavarták a villanyfényt, csak egyetlen nagy égő szikrázott még a sétány felőli részen. Túl a sétányon zenekar játszott.

Egész nap szomorú és lever voltam, de e szomorúságomnak nem tudtam okát adni. Most, amint ott ültem az egyik sarokszékben, rég-elmúlt dolgokra gondoltam. Olyan emberekre például, akik nagyon közel álltak hozzám valamikor s akikről esztendőök óta nem hallottam semmit. Az ilyen gondolat rabul ejt nem egyszer, ha igen egyediül érezzük magunkat. S különösen késő estén.

A pincér feketekávét hozott. Vagy félórája ülhettem így, magam elé nézve. Azt hiszem, akkor már nem is gondolkoztam és ha mégis lettek volna

gondolataim, szétfolytak a semmibe, mint a tejút sávja a mennybolton.

Mikor a pincér is elment, föltekintettem. Félhomályban volt a terasz s feltűnt, hogy egészen egyedül vagyok. Azaz mégse... Meglepett, hogy szemközt, a terasz másik sarkában még ült valaki. Ugyanúgy, mint én: maga elé gondolkozva, füléretakart gallérral. Nem tudtam, vacsora után ragadt-e itt, vagy csak később sompolygott-e a szemközti sarokba? Hirtelen gyanúm támadt, hogy az az ismeretlen valaki most engem figyel s csak azért célja van vélem.

Néhány pillanatig szembenéztem vele, de az arcát nem tudtam kivenni a homályban. Éreztem, hogy óvatosan figyelget reám. Egyszerre nyugtalan lettem s felálltam, hogy vagy a szobámba megyek fel, vagy elsétálok kissé a parton.

Felálltam, kifelé indultam. Az idegen mellett kellett elhaladnom. E pillanatban tudtam, hogy az ismeretlen alak határozottan engemet néz. Már az asztala előtt lehettem, amikor váratlanul megmozdult:

— Szervusz.

Visszafordultam s pillanatig szembeálltam vele. Akkor már felállt s a kezét nyújtotta:

— Nem ismersz meg?

Egyike volt ama régi barátaimnak, akikre csak negyedórával előbb gondoltam vissza némi szorongó meghatottsággal. Anélkül azonban, hogy erre a meghatottságra valami egyéb okom is lett volna. Csak éppen, mert az eszembe jutottak véletlenül. Ez a a bajtársam, aki ily váratlanul lépett most elé, talán a legközelebb állt hozzám a kevesek közül is. Nyolc esztendeig jártunk egy osztályba s ugyanegy zászlóaljban találkoztunk össze a háború első hetei

alatt. Akkor elvesztünk egymástól. Ennek nyolc esztendeje éppen.

Kezet adtam néki:

— Isten hozott, Kálmán! Tudod-e, hogy rád-gondoltam az előbb is ...

Láttam, hogy örül a találkozásnak.

— Én pedig egy órája figyeltelek már. Nem akartalak megzavarni...

Nem értettem.

— Tudod, — folytatta kissé zavartan — az író-féle emberek nem szeretik, ha ajtóstul rohanják meg őket. Úgy láttam, mintha gondolkoztál volna valamin. De foglalj helyet, ha nem vagyok ter-hedre ...

— A legnagyobb örömmel!

Leültünk szemközt. Barátom csengetett a pincérnek s bort kért. Cigarettaival kínált meg, maga is rágyújtott, puha kalapját letette maga mellé, hátradúlt s végigsimított a haján. Nyolc év óta alig változott valamit: kis fekete bajuszát most is apróra nyírta, ujjongó arc-színét most is őszintén megirigyeltem. De a mosolygó szeme alatt mintha régi bú árnyéka szaladt volna át egyszer-kétszer. Lehet persze, hogy csalódtam.

A pincér elhozta a bort, felbontotta az üveget és eltűnt. A barátom így kezdte ékkor:

— Nyolc esztendeje, ugye? Ládd, én azóta is körülbelül mindent tudtam rólad. Olvastam néhány könyvedet, mert ne gondold azért, hogy a vidéki ember annyira elmaradt, mint ahogy a regény-írók szokták elképzelni, örültem, mikor a nevedet láttam s tudod-e, hányszor ismertem rá egy-egy részletben közös élményeinkre! Egyízben különösen hálás voltam neked. A cassinoi fogolytáborban — most három éve — több magyar újságot kaptunk

egy napon s ott olvastam egy tréfás rajzodat. Úgy megneveltetted, hogy könnyeztem. Hálás voltam érte, mert úgy hatott rám akkor, mint egy biztató üzenet távoli ifjúságunkból.

Szerénykedni próbáltam, de ő tiltakozott:

— Megneveltetted, hogy könnyeztem tőle.

Kicsit elhallgattunk. A csillagok nyári fényben szikráztak az ég tetején és a Balaton mélységében. A sétány felől fojtott nevetés hallatszott néha s a fákon áttetsző világosságon túl játszott a zene. A víz szüntelenül zsongott.

Ketten voltunk. Barátom fölemelte a poharát, koccintottunk.

— Hát veled mi történt azóta? — kérdeztem aztán.

Elhallgatott egy szünetre. De hirtelen félrevült s előre hajolt:

— Velem? Az én történetem egyszerű, de talán érdekes. Ezen az egyen kívül nem is történt velem semmi más, hanem ez az egy tart hét esztendő óta egyvégben. Lehet, hogy ma éjjel pontot tehetek utána.

Most én hajoltam előre:

— Hogyan? Ma éjjel?

— Igen — és mosolygott hozzá, de a szeme alatt ismét mintha ama régi bú árnyéka futott volna el — Ha igaz, három óra múlva vége lesz mindennek. Ez alatt a három óra alatt kibeszélhetem magamat veled s akár meg is írhatod, ha úgy találnád, hogy érdemes lesz. Az a kérdés, nem foglak-e fárasztani véle?

— A világért se, pajtás!

— Nem bánom. Csak annyit bocsátok előre, hogy élet-regényem részleteiről sokan tudnak azok közül, akik részvétellel kísérték valamikor, vagy ma-

gukban örültek a kínládásaimnak. De csak részle téről tudnak: kiki amennyit velem együtt látott vagy átélt belőle. Te vagy a második ember, akinek most elejétől-végig elmondok mindent. Hogy ki volt az élőtted-való, majd sor kerül arra is. De sietnem kell, mert csak három órák van a számodra. Hirtelen azt kérdeztem tőle:

— Mondd csak, mikor érkeztél ide?

— Ma este hét órákor.

— S meddig akarsz ittmaradni?

— Holnap délelőtt kilenckor hazautazom s azt hiszem, soha többé nem mozdulok ki a falumból.

— Holnap délelőtt? — s kíváncsian néztem rá.

— Most féltíz múlt. Holnap délelőtt kilencig éppen tizenegy óránk van.

— Majd meglátod, — folytatta elváltozott hangon — hogy csak három van. Egy perccel több a magam számára sincs. Félegy után fut be az éjjeli személyvonat: abban a pillanatban én felállók, kezefogok veled és itthagylak ...

— De miért?

— Hiszen ezt akarom elmondani.

Hátradőlt, szokása szerint simított a haján és beszélni kezdett.

1

EZERKILENC SZÁZTXXZENÖT december második felében, úgy este öt és hat óra között először léptem ki a kórzóra. Egy felvidéki városkáról van szó. Hogy melyikről, igazán nem fontos. Gondold magad elé Besztercebányát, Losoncot, Bártfát vagy Egert: egyre megy. A szereplők nevei is éppúgy mellékesek. Egytől-egyig élnek még, akikről szó lesz e történetben.

Azon a decemberi estén, amelyen először engedtek ki a kórházból, pilingélt a hó. Engemet még nyár közepén úgy összelövöldöztek az északi harctéren, hogy egyfolytában feküdtem azóta. A kórházból ezen az estén mehettem ki először s mindössze egy órára. Mert a főtörzsorvos nem ismert tréfát, ha valaki önkényesen próbálta volna meghosszabbítani az egyórai kimaradási időt. Én zászlós és huszonegy esztendő voltam ekkor. Ez ugyan nem játszik szerepet, csak éppen megemlítem.

A kórház felől jövet kiértünk tehát a kórzóra, mert egy sebesült hadnagy-társammal jöttem ki. Ő felkötött balkézzelem, én botra támaszkodva. Amint befordultunk a sétatérre, hirtelen erős világ csapott szembe. Mert a főtéren, legalább ebben az időpontban, kigyúlt a két ívlámpa is. A harctér és a kórház

hónapjai után jólesett az az első pillanat, amikor emberek között lehettünk újra, akik örülnek egymásnak és az életnek.

Képzeld magad elé egy ilyen felvidéki városka sétaterét a háború második esztendejében, amikor a háborúból alig éreztünk még egyebet néhány család gyászánál, amikor még lakkcipőbe és elegáns tisztisapkába vághattuk magunkat és örülhettünk a kedvünk szerint! Ez az első és második esztendő kedvesebb volt talán a békebeli világnál is. A fiatal-ság fölött állandóan fenyegetett a háború, az öregeket meghatották a fiatalok szenvedései s többet elnéztek nekik. Persze csak bizonyos korlátokon belül. Akkor először nem tűnt föl, ha egy hadnagy a karját nyújtotta egy tizenhat esztendős kisasszonynak, ha a kisasszony nem volt is még menyasszonya a hadnagy úrnak. A tiszturak nyalkán feszítgettek és ha egyik-másik eltűnt a korzóról s három hét múlva híre jött, hogy örökre felbukott az orosz sáncok előtt, vagy a Drina partján, a kisasszonyok megsiratták keservesen.

Igen, azok kedves idők voltak!

Emlékezz csak vissza: soha annyi ozsonnát, apró házibált nem rendeztek, mint akkoriban. Ma itt, holnap annál a háznál jöttek össze a fiatalok, és ha nem volt cigány, zongora mellett mulattak hajnalig. Ezek a mulatságok akkor már veszítettek egykori túlzásaikból. Csöndes, szinte ünnepi hangulatú vigadozások voltak, a tiszturak komolyab-bak lettek, táncközben halkabban pengették össze a sarkantyút s a kisasszonyok többet megengedtek a tiszturaknak. Persze, csak bizonyos korlátokon belül. Olyan bizonytalan volt akkor minden s nem lehetett tudni, vájjon két hét múlva egy-egy

tisztúr nem a Sztrípa-menti havat fogja-e ölelgetni hidegülő karjaival?

Azonban eltértem a tárgytól, de ezen ne csodálkozz. Ez az este oly mélyen vésődött be az emlékezetembe, hogy nem fogom elfelejteni, amíg élek. Éppen elég okom van rá. Aztán egy felvidéki városkáról van szó és én, valahányszor Rozsnyó, Lőcse, Ungvár nevét hallom, megindultság fog el. Mit jelentettek nekünk ezek a feledhetetlen városkák! S ki tudja, megérjük-e valamikor, hogy szabadon mehetünk vissza Rozsnyóra, Lőcsére, vagy Ungvárra!?

Ott hagytam el, hogy hadnagy-barátommal a korzóra értünk. Hiszen ismered ezeket a felvidéki sétatereket. Először egy fehér kirakatú drogéria, az egész kirakat villanyfényben, mellette a helybeli Párisi Nagy Áruház, a sarkon a cukrászda, szemközt fényes ablakaival a Pannónia vagy a Széchenyi nevű első-kávéház s odabent cincogni kezdenek már a cigányok ...

Egy-két tisztet kívül alig ismertünk valakit. Az önkéntes-iskolánk másutt volt annakidején, régi bajtársaink pedig a harctereken voltak, vagy elszóródtak azóta. Isten tudja, merre.

De már a tizedik percben csaknem konfliktusunk támadt egy főhadnaggal.

Mondom, szótlán örömmel lépegettünk egymás mellett az én hadnagy-barátommal. Elnézegettük a párokat, néhol ötös-hatos csoportok is jöttek, fesztelen hangulatban és járda-szélességben, szemügyre vettük és bírálgtuk a leányokat, fogadtuk az önkéntesek merev tisztelgését és köszöntöttük a feljebbvalóinkat, amikor — a sétatér túlsó végétáján — egy főhadnagy sietett velünk szembe. Mintha keresett volna valakit a korzón. Ennek a főhadnagnak semmi szerepe nem lesz az én törté-

netemben, mindössze ezen az estén, mivel az ő révén, de az ő tudta nélkül lettem figyelmes arra a leányra, aki oly szerencsétlen lett énmiattam és akire annyi szeretettel és fájdalommal gondolok vissza a mai éjszakáig.

A főhadnagy ugyanis, aki szemlátomást idegesen jött velünk szembe, nem fogadta a köszönésünket. Pedig látnia kellett volna, hogy előírászerűen tisztelegtünk neki mind a ketten. Már elrohant mellettünk s két pillanat múlva eltűnt a korzó közön­ségében.

Mi ketten ijedten néztünk össze, ami természetes volt. Hadnagy-társamnak már megvolt a nagy-ezüstje, nekem két kitüntetés is csillogott a szívem fölött. A főhadnagy ezzel szemben olyan csupasz-mellű volt még, mint a koppasztott tyúk. Összenéz-tünk tehát:

— Te, ezt a frátert azonnal kérdőre vonjuk!

Hadnagy-társam hidegen bólintott:

— Ugyanezen az állásponton vagyok. Meg kell táncoltatni.

S visszafelé indultunk. Ha botrány kell, legyen botrány! A főhadnagynak egyelőre nyomaveszett ugyan, de csak előkaparítjuk majd. Már a kávéház előtt lehettünk. A négy világos tükörablak alatt néhány tiszt vert csoportot, amikor feltűnt a főhadnagy. Visszafelé tartott, de mosit már egész nyugodtan s mintha beszélgetett volna valakihez. A tömeg felett azonban egyelőre csak a sapkáját vettük észre.

Megálltunk, szemközt a kávéházzal, hogy itt kérjünk tőle magyarázatot. Ha botrány kell, legyen botrány! De olyan, hogy három hétig arról beszéljen az egész város!

A botrányból azonban nem lett semmi.

Az a csoport, mely közvetlenül a főhadnagy előtt ment, már elhaladt mellettünk, én és hadnagy-társam már a gyalogjáróra akartunk rálépni, hogy most pedig eléjeállunk, de a legutolsó pillanatban csak ottragadtunk a gyalogjáró szélén. Szó szerint ottragadtunk.

A főhadnagy ugyanis két nővel jött ezúttal s fesztelenül diskurálgatott velük. Illetve csak az egyikkel beszélt, aki túlfelől ment tőle. Kedves-szemű asszonyka volt s mint pár nap múlva megtudtuk, éppen a felesége.

De a főhadnagy és a felesége közt egy leány is jött. Emiatt a leány miatt ragadtunk oda mind a ketten.

Pedig nem volt benne semmi különösebben feltűnő. Termetre alig lehetett magasabb a közepes-nél s nem volt még tizenhét esztendő. Ezt már tőle tudtam *meg*, később. Barna kosztümben jött, széles őszirózsával az öve mellett, magasszáru barna-cipőben, fekete kis prémsapkában. A haja szökésnek tetszett az első pillanatban és én ma sem tudnám megmondani, mi történt velem, amikor úgy egyszerre megláttam. Pedig akkor nem is nézett felém. Emlékszem, hogy a szeme színét például, amit leány-nál vagy asszonynál leghamarabb veszünk észre, meg se tudtam jegyezni magamnak. Azt se mondhatnám, mintha feltűnően szép lett volna. Csinos volt. Az arca inkább kerekded s kissé talán szabály-talan. De ez tette annyira vonzóvá. Csak a szeme volt kivétel. Lehet azonban, hogy itt is tévedek. A szeme talán azért ütött *meg* annyira, mert hó pilin-gélt s a két szemöldökére talán éppen abban a pilla-natban, amikor először láttam meg őt, két hócsillag esett rá s az ívlámpa fényében csillogni kezdett az

a pehely. Olyan lett tőle. a leány szeme, mint két szikrázó csillag.

Már csaknem előttünk voltak. A főhadnagy éppen a leánynak szólt valamit, a leány igent bólintott rá s ugyanekkor reámpillantott a főhadnagra. De most már mi nem tisztelegtünk neki.

A leány miatt feledkeztünk meg a tisztelgésről.

Elhaladtak mellettünk. A kávéház előtt beszélgető tisztek egyszerre összecsapták a sarkantyút s olyat tisztelegtek, hogy beleremegett az arcuk. A leány megfordult és visszaszólt valamelyiküknek:

— Jóestét, Laci!

A kitüntetett tiszt, akit Lacinak szólított, egy kis zászlós volt. A kis zászlós bólintott s belepirult. Azt hiszem, ezt az egy megszólítást nem adta volna három harctéri kitüntetésért.

Amikor eltűnt a leány, összenéztünk:

— Mit szólsz hozzá?

Hadnagy-társam kérdéssel felelt:

— Hallottad a hangját?

Szótlanul indultunk meg a kórház felé, mert a kimenő egy órára szólt. Egész este alig szóltunk egymáshoz. Lefeküdtünk aztán s tizenegy óra is elmúlt már, de a barátom csak forgott az ágyban. Átszóltam hozzá:

— Ugye, arra a leányra gondolsz?

— Arra. Te is?

— Én is.

Elhallgattunk. Most már ő kezdte:

— Meg kellene ismerkednünk vele. De hogyan?

— Csak türelem! Aztán hátha nem is idevaló!

S hátha menyasszony is már!

A hadnagyot ez nem zavarta különösebben:

— Majd leütjük a vőlegénye kezéről.

— Aztán melyikünk venné el? — kérdeztem nevetve.

Erre már nem felelt. Még átszóltam hozzá egyszer:

— Jóéjszakát!

— Jóéjszakát...

De órák teltek el, amire el tudtam aludni. A barátom hosszan lélekezett ugyan, de meg voltam győződve, hogy csak tetteteli a nyavalyás.

A másnap is elment valahogy. Este, pontosan öt órakor, kint voltunk a korzón. Ugyanaz a kép, mint az előző napon. De minket kettőnket alig érdekelt már a korzó. A leányt vártuk.

A nagy kávéház sarkában tüzértisztek ácsorogtak. Mert elfelejtettem mondani, hogy tüzerek és vadászok állomásoztak a városkában. Mi ketten a vadászokhoz tartoztunk.

Önkéntelenül odaálltunk a kávéház bejárója elé. Ha ma este is kijön, itt kell elhaladnia előttünk.

Egész nap hó esett, de estére elmentek a felhők. Hidegen égett a sok csillag s gyenge északi szél jött üesmárk felől. A friss hó hersegett a sétáló párok alatt, az Ívlámpák szikráztak s mindenki jókedvű volt. Hiszen akkor senki se tudhatta, meddig örülhet egymásnak és az életnek!

Már egy leióra múlhatott el így s mi még egyre vártunk. Odaszóltam a hadnagynak:

— Látod, mégis idegen leány lesz. Ma már valószínűen elutazott. Most aztán kereshetjük ...

De a hadnagy ugyanakkor meglökött:

— Ott jön!

Még nem vettem észre, de akaratlanul összemegtem. Ez a megremegés persze jólesett, s mégis ingerült lettem sajátmagam ellen. A gyengeségem bántott. Nem egy leányt ismertem már addig,

nem egy kedves emlékem maradt utánuk, de nyavalyásnak még soha nem éreztem magamat. Most pedig határozottan gyámoltalan kezdtem lenni.

A leány csakugyan jött, pontosan úgy öltözve, mint tegnap este. Széles őszirózsa az öve mellett, fekete kis prémsapka a fején. De most valóságos udvara volt: valami öt-hat tiszt kísért s mind az öt-hat azon volt, hogy oldala mellé kerülhessen. Életre-halálra szóló verseny folyt ezért a leányért, azt már láttam.

A leány pedig jött a középen. Kissé kötekedő járással, mint a kényes gyerekek. Valamelyik tiszt különösen sikerült tréfát rögtönözhetett a csoportban, mert a leány felkacagott. Bágyadtan csengő kacagással.

Akkor már csaknem elértek bennünket. A leányt néztem kitartóan. És ahogy a szabálytalan, kedves arcában gyönyörködtem, szinte elszorult a szívem. Ma sem tudom, miért? Lehet, hogy már akkor féltékeny lettem azokra, akik körülötte taposták egymást.

Elhaladtak mellettünk. De akkor egyszerre megfordult a leány, kissé visszavetett fejjel s oda-szólt a tüzértisztek csoportja felé:

— Szervusz, Géza!

A tüzértisztek felé pillantottunk mind a ketten. A tisztek valamennyien tisztelegtek s ugyanakkor összekapták a sarkantyút. Pontosán úgy, mint tegnap este a vadásztisztek. A „szervusz Géza” egy tüzerönkéntesnek szólt, aki a tisztek között állt. Kihívó daccal állt ott ez az önkéntes, a jobb lábát kissé előretéve, balkezevel a kardja markolatán, ahogy ez már tizenkilenc éves tüzerönkénteseknél szokás. Az önkéntes a leereszkedés bizonyos nemé-

vel emelte jobb keze két ujját a sapkájához, de nem rendült meg különösebben.

A leány és kísérete ekkor már eltűnt. Mi ott-maradtunk a kávéház előtt s egyelőre nem szóltunk egymáshoz. Valami addig szokatlan melegséget éreztem. Nem voltam szerelmes az ismeretlen leányba, hisz ez lehetetlen is lett volna. Inkább megkapott benne valami. De hogy mi, arról nem tudtam számot adni magamnak. Azt hiszem, csak gyönyörködtem benne s jólesett a tudat, hogy a leány is meglátott és észrevett. Amikor ugyanis visszavetette a fejét s odaköszönt a fölényes magatartású önkéntesnek, úgy tetszett nekem, mintha rajtam is megakadt volna s talán a pillanat negyedrészéig mintha rajtam feledkezett volna a tekintete. Ez persze lehetett csalódás is, de én meg voltam győződve, hogy a leány észrevett. Hónapok múlva, amikor már elmaradt az oldaláról az utolsó szál tiszt is, — és pedig énmiattam — nem egyszer bizonygatta előttem, hogy csakugyan ezen az estén látott meg először, és hogy valami megmagyarázhatatlan érzés folytán már ekkor megjegyzett magának. Tudjuk azonban, hogy a leányok, különösen ha szerelmesek is, minden esetben hajlandók elfogadni az ilyen utólagos sejtelmeket. Ma már tudom, hogy ezen az estén, ha észrevett volna is, félperc múlva már elfelejtett. Csak a következő napokon lehetett figyelmes reám, amikor esténként szembenültem vele a kávéházban s a szememet pillanatra le nem vettem róla.

A leány s az öt-hat tiszt akkor már eltűnt előlünk. Ránéztem a barátomra:

— Mit szólna hozzá?

— Határozottan tetszik — válaszolt hidegen.

Csak azon töröm magamat, mimódon ismerhetnék meg?

— Az a legkevesebb. A tűzerek között ácsorog az a szemtelenképű önkéntes, aki csak úgy félvállról fogadta a köszöntését. Mivel a leány tegezi, vagy rokona lesz, vagy valami közeli ismerőse. Talán egy iskolába jártak kisebb-korukban s onnét maradt fenn a tegeződés. Az önkéntest mindenesetre le fogjuk csípni...

— No, ez okos gondolat — mondta barátom.

Még ottmaradtunk vagy tíz percig, de a leány nem tűnt elő többé. Lehet, hogy a tér túlsó oldalára kerültek át. Vagy tíz perc múlva láttuk, hogy az önkéntes köszön a tiszteknek s megindul az ellenkező irányba.

Utánaeredtünk. Száz lépés után elértük. Rászóltam:

— Hé, önkéntes!

Dacosan vágta fel a fejét. Amikor látta, hogy tisztek fogták meg, haptákba állt:

— Parancs, zászlós úr!

— Te önkéntes, ismered azt a csinos leányt, aki az előbb köszönt neked a kávéház előtt?

Az önkéntes nem állt többé haptákban. Ahelyett tűzerönkéntesi hetykeséggel vágott vissza:

— Hogy csinos? Meghiszem! Mondták azt már mások is!

— Hogy hívják?

— Mayer Teri.

— Honnan ismered?

— Honnan? Onnan, hogy a saját húgom!

Ezt ugyan gondolhattuk volna. Bemutatkoztunk neki, az önkéntes összecsapta a bokáját:

— Mayer Géza vagyok, hadnagy úr! Mayer Géza vagyok, zászlós úr!

Most már hárman indultunk meg, lefelé. Az önkéntes felvilágosítással szolgált ezalatt:

— Meg akarjátok ismerni? Majd szólok neki, hadnagy úr, kérlek alássan. Sajnos, én nem érek rá ezidőszerint, de a húgom a szüleimmel esténként zenét szokott hallgatni a nagykávéházban. Csak menjetek oda, hivatkozatok rám s mutatkozatok be neki. Terit majd avizálni fogom!

— Kávéházban? — kérdeztük egyszerre. — Az lehetetlen!

— Hát akkor a korzón! — csodálkozott el az önkéntes. — Én is úgy csináltam Kassán. Terit én mindenesetre avizálni fogom!

Magyarázni próbáltam neki:

— Önkéntes, ez így nem szokás. S mit gondolna rólunk a húgod?

— Majd rászólok!

Itt már nevtünk:

— Össze-vissza beszélsz. Nem vihetnél magatokhoz?

— Nagyon szívesen — felelte. — De csak pár nap múlva, mert most örülten el vagyok foglalva a batrinál, este pedig az ember kénytelen társadalmi kötelezettségeinek utánanézni...

Mosolyogtunk. Az önkéntes zavartalanul folytatta:

— A viszontlátásig, szervusz kérlek, hadnagy úr! Szervusz kérlek, zászlós úr! Terit addig is avizálni fogom!

Kezet fogtunk s a kórház felé indultunk el, mert az időnk körülbelül lejárt. Jókedvűen néztünk fel a szobánkba: most már bizonyosak voltunk, hogy egy-két napon belül személyesen is meg fogjuk ismerni Mayer Terit.

Dehát nem úgy lett.

A következő estén, vacsora után, helyet foglaltunk a vadásztisztek törzsasztalánál. Túlfeől a

tüzérfiúk asztala volt. Szemközt velünk kellett ülnie a leánynak. De még nem jött meg.

A kávéház tele volt, a hangulat hangos, a cigányok játszottak. Az ő asztaluknál már ült két fiatalabb tiszt, egy tüzérezászlós, egy bajuszos tüzérhadnagy és a feleségével együtt az a főhadnagy, akit két nappal előbb kérdőre akartunk vonni ugyanez előtt a kávéház előtt. A mi asztalunknál két bajtársunkat találtuk.

Rendeltünk valamit s körülnéztünk. Később szaggatott beszéd indult meg a két pajtással. Talán félóra múlhatott el így, amikor az egyik tiszt figyelmeztetett:

— Most jönnek Mayer Teriéek. Ez a legcsinosabb leány az egész városban.

És mivel már iddógált előzően, hunyorgatva tette hozzá:

— Szavamra, a legcsinosabb!

Az asztalok mellől többen fölnéztek e pillanatban. Mayer Teri jött legelői, utána a szülei. És helyet foglaltak annál az asztalnál, ahol az a két fiatalabb vadásztiszt, a tüzérezászlós, a bajuszos tüzérőrnagy, meg a mi tegnapelőtti főhadnagyunk és a felesége beszélgetett.

A három fiatalabb tiszt egyszerre felpattant s a leányhoz ugrott. Hárman is segítették a kabátját. Mayer Teri leült a tisztek közé, olyanformán, hogy szemközt volt a mi asztalunkkal.

A leányt néztem kitartóan. Időközben néhány tiszt telepedett még az asztalunkhoz. A cigányok szakadatlanul játszottak, egy-zsivaj volt már a kávéház. Pezsgős üvegek pukkadoztak s valaki dalolni kezdett túlfelől. Én a leányt néztem. Félkönyökre dülve néztem, úgy, hogy a szememet pillanatra le nem vettem róla. Ezzel a konokságom-

mai csak azt akartam, hogy megbosszantsam azt a három tisztet, aki egymást ette ezalatt a leány körül.

Könyököltem és őt néztem. Nem tudhattam, hogy a bátyja szól-e már neki a tegnapi találkozásunk óta, de annyit megállapítottam, hogy Mayer Teri visszanézett reám. Először azzal a naiv ravaszkodással, hogy óvatosan egyet-kettőt simított a halántékán s a keze mögül rámpillantott. Később már a haját se hívta segítségül: egész nyugodtan nézett vissza. A fejét szokása volt kissé félretartani s szemehéját néha lesütötte, mialatt megremegett a szempillája s félénken mosolygott félre. De ez már tettetés volt nála. A szeme volt a legszebb: ezt jól tudta.

A szüleit lefoglalta a társaság s a leány most már nyugodtan, szinte csodálkozva pillantott vissza reám. Alighanem bántotta, hogy szakadatlanul nézem. Egyszer-kétszer mintha bosszúsán kapta volna el a fejét és úgy tett, mintha a körötte erőlködő tisztekre figyelt volna. Pedig eszéágában se volt. Hadnagy-társam, aki mellettem ült, egyszer meg is lökött:

— Ne csinálj botrányt! A szomszéd asztaloktól is téged figyelnek!

Megnyugtattam:

— Ne törődj vele. Különben kijelenthetem, hogy egy hét múlva az összes vadászokat és tüzereket széttúrom mellőle.

Az egyik hadnagy, aki az asztalunknál volt, fölnevetett:

— Mayer Teri mellől? Nono!

Nem hallgattam rá. A kávéházban különben ott volt a harcaszájú főorvos is. Előzékenyen bólintott felénk néhányszor, hogy igenis, észrevett ben-

nünket. Ez előzékeny bólintásnak az lett a következménye, hogy hadnagy-társam másnap megkapta az ukázt: ha még egyszer ki mer maradni esténként, a délutáni kimenőt is megvonják tőle. Én könnyen beszéltem, mert ugyanazon a napon engedtek ki a kórházból. Nyomban jelentkeztem a pótkeretnél.

Másnap este magam is a kávéház előtt álltam, a vadásztisztek között. A leány újból megjelent. Amikor összependültek a sarkantyúk, bókolva köszönt a tisztek felé. Én persze nem köszöntem, mivel nem ismertem. Észrevett s jól megnézett. Végig is nézett. Aztán, mintha mi sem történt volna, közömbösen ment tovább. Tudtam, hogy bosszankodni kezd reám, aminek őszintén megörültem.

Ezen a napon elmaradt a kávéházból. Másnap megint nem láttam, még a korzón se. Ez alatt a két nap alatt a bátyja után kutattam össze-vissza, de a tűzér-laktanyában azt a felvilágosítást kaptam a naposkáplártól, hogy az önkéntes urak gyakorlatra mentek ki a hegyek közé. Lehet, hogy egy hétig is odalesznek.

Hiszen Mayer Terivel összejöhettem volna a bátyja közreműködése nélkül is, mert a pótkeretnél alig akadt tiszt, aki ne ismerte volna személyesen. De én éppen ezt nem akartam. Csak azért se szorulok rá a mások szívességére!

Egy szombat estén a leány újból megjelent a kávéházban. Feltűnően halovány volt, mintha előzően beteg lett volna. Lopva oda-odafigyeltem rá: idegesnek látszott. Szórakozottan ült az asztalnál, egyszer-egyszer ingerülten kapta el a fejét, aztán óvatosan, mintha csak az asztalok felett nézne el, a mi sarkunkig ért a szemével s pillanatra megakadt felettem. Ügy tettem, mintha nem látnám. Tíz óra is elmúlt már, amikor észrevettem, hogy

kitartóan figyel. Visszanéztem rá s akaratlanul mosolyogni kezdtem. Most már nem kapta el az arcát, hanem szinte rajtamfeledkezett. Csodálkozó, megnyílt szemmel. Azt hiszem, határtalanul szemtelennek tartott. Az őszirózsa a hajába volt tűzve ezúttal.

Ekkor már beszélt vele a bátyja s elmondta neki, hogy meg akarom ismerni. De én ezt még nem tudtam ekkor.

Kevéssel ezután felálltak az asztaltól. A leány, a szülei, meg a tűzérzászlós, akiről annyit mondtak nekem ezen az estén, hogy másfélév óta csak olyankor nem maradt el a leány sarkából, ha nem volt idehaza. Társaságuk többi része még visszamaradt a kávéházban.

Tudni kell, hogy a vadásztisztek asztala az ajtófelőli sarokban állt s az asztal csaknem az ajtóig húzódott. Én történetesen az asztal végén ültem ezen az estén. A leány elől jött a zászlóssal. Már mellettem haladt el, amikor odanyúlt a hajához s abban a pillanatban a lábam elé esett le az őszirózsa.

A tűzérzászlós utánahajolt, de mégis és kaptam el a virágot. Udvariasan a leány felé nyújtottam.

Rámnézett, félpillanatra. Aztán elfordult s kiment az ajtón, a virágja nélkül. De úgy félhangon, mintha ennyit hallottam volna:

— Köszönöm...

Tisztársaim összenéztek:

— No, te is megkaptad!

Visszaültem s az őszirózsát magam elé tettem az asztalra. Vörös lehettem, mert a kávéházban sokan látták a jelenetet.

Ettől fogva jóidégig nem láttam Mayer Terit. Másnap négyheti szabadságot adtak. Hazautaztam.

2

AMIRE visszajöttem, egy lap várt a pótkeretnél. A mai estére magammal hoztam néhányat ama régi képeslapok és levelek közül. Hogy miért, majd megtudod később. Tehát a következő lap várt:

„Zászlós úr, kérlek, én ma a frontra indulok, Terit azonban ígéremhez híven kétszer is avizáltam. Ne törődj vele, hanem az én felelősségemre fogd meg ott, ahol látod. Szervusz kérlek, zászlós úr! Tisztelő híved: *Mayer Géza* e. é. önk.-tizedes.”

Már valami két hete lehettem a pótkeretnél s a leányt alig láttam. Nem tagadom, mialatt otthon jártam, többször megfordult a fejemben. Nem azért, mintha szerelmes lettem volna ebbe a hiú leányba, — mert hiú és elkényeztetett volt mindenekfölött! — hanem, mivel tagadhatatlanul megtetszett. Nem kevés önérzettel gondoltam rá, hogy először szétugrasztom összes udvarlóit s utána meggyötöröm Mayer Terit, de alaposan. Abban az időben még önérzetes legény voltam. Ma már nem vagyok az.

Ez alatt az első két hét alatt mindössze kétszer láttam az esti korzón. Én néhány barátommal mentem, ő egy sereg tiszt kíséretében jött. Mikor a

barátaim köszöntek neki, én is tisztelegtem. A leány visszabókolt, de mind a kétszer nekem bólintott. Ez természetesen biztatás akart lenni, de egyelőre nem találkozhattam vele. Különben is nagy volt az elfoglaltságom. Délelőttönként a századdal kellett gyakorlatoznom, délután beseftigung következett a kaszárnnyában s csak estefelé szabadultam kéthárom órára. Egyszer-kétszer hegyi-manőver következett, olyankor egész éjszakákra elmaradtunk s fülíg-sárosan és vizesen kerültünk vissza a városkába. Mert ekkor már közeledett a tavasz. Szél fúdogált Késmárk felől s a hó olvadni próbált. Megáradt patakok zúgtak le a hegyekről.

Hogy egyelőre nem törtem magamat a leány után, szándékosság is volt benne. A bátyja ekkor már kétszer is említett előtte és én mégsem mutattam valami túlságos igyekezetet. Meg akartam bosszantani! No, ki is adta érte alaposan az utamat!

Ez pedig így történt;

A harmadik vasárnapon, közvetlenül ebéd előtt, a református és luteránus káplánnal beszélgettem a háziasszonyom lakásán. Mert a háziasszonyomnál volt kosztón a két helybeli segédlelkész is. Az ő szerepük mindössze e vasárnap délelőtti beszélgetésre szorítkozik, azontúl kiesnek a regényből. Ebben az én bús históriámban egyébként is emberek jönnek-mennek majd, felbukkannak és eltűnnek. Elejétől-végig csak ketten küszködünk benne: Mayer Teri és én. És ez természetes. Máskülönben nem volna értelme, hogy fárasszalak vele. Még annyit jegyzek meg, hogy az egész történet legválságosabb fordulatai a véletlenül fognak múlni. És én hiszem azóta, hogy a végzet ellen hiába erőlködünk. Nem, vagyok református, de el kell ismernem, hogy

Kálvin leghálásabb gondolata a predesztináció volt. Amit születésünk napján abba a nagy könyvbe beleírt az Isten, az ellen nincs fellebbezés.

Ettől fogva tehát feltűnő jelentősége lesz a véletlennek, később a végzetszerűségnek is, különösen teljes összeomlásom napjaiban, amikor anynyira szerencsétlen lett miattam Mayer Teri. Ilyen véletlen például, hogy visszajövetelem után éppen az akkori háziasszonyomnál vettem ki lakást, aki egy kálvinista papnak volt az özvegye.

A bevonulásom utáni harmadik vasárnapon, közvetlenül ebéd előtt, a két segédlelkéssel beszélgettem. A városkabeli életről volt szó. Elmondtam, hogy mindössze két-három családot ismerek még. Aztán leányokra fordult a szó s én készséggel helybenhagytam a két tiszteletesnek abbeli álláspontját, hogy a városi leányok valóban csinosak és hogy erkölceik semmi kívánnivalót nem hagynak maguk után, amint a református káplán fejezte ki magát. Es mialatt a helybeli leányok dolgát firtatgattuk, persze ülő keretek között, a luteránus tiszteletes egyszerre reámrántotta a szemöldökét:

— Nos, és ha fel lehetne vetni ilyen formában a kérdést, melyik leány van mégis leginkább a kedvére zászlós úrnak?

Én gondolkozás nélkül mondtam rá:

— Mayer Teri!

— Ó, valóban! — lelkesült fel ugyanegy pillanatban mind a kettő. — Mayer Teri tagadhatatlanul csinos és tagadhatatlanul házas nevelésű leány! A legjobb családokból való Mayer Teri!

A feltűnő lelkesedésre elmondtam őszintén, hogy látásból ismerem már, de hetek óta nem tudok közelebb jutni hozzá. A két tiszteletes megnyugtattott:

— Nos, e kis kalamitáson részünkről hamarosan

segítve lesz. Mind a ketten bejáratosak vagyunk a Mayer-famíliához.

Hát „segítve is lett“, de sokkal hamarabb.

Mialatt ugyanis mi hárman a szalonban beszélgettünk, a hátunkba lopózott a háziasszonyunk kisleánya, az Ilus. Olyan tizenhárom-tizennégy éves, alig-csitri leány volt. Ha észrevettük volna, se tűnt volna fel, mert máskor is ott csetlett-botlott közöttünk. Én éppen Mayer Teri iránt lelkesedtem, amire pedig megláttuk a kis papleányt, már egyébről beszélgettünk. Pedig ez a kis papleány lett az oka, hogy úgy megírtam Mayer Terivel. És pedig másnap este.

Másnap ugyanis, mint rendesen, öten ültünk az ebédnél. Közömbös tárgy körül folyhatott a szó. Már az ebéd vége felé jártunk, amikor rámnéz az Ilus:

— Tegnap délután beszéltem Terivel.

Most már én néztem rá:

— Mayer Terivel? Hát maga is ösmeri?

— Azért, mert ő idősebb, — s csaknem sértődve nézett vissza — bizalmas lábon állok vele!

— No, és miről beszéltek?

— Megmondjam?

— Meg hát!

Itt már az anyja, meg a két káplán ia felfigyelt. Az Ilus leány diadallal vágta ki:

— Megmondtam neki, hogy maga bolondul utána!

Tettetett bosszúsággal kiáltottam fel:

— Ezt jól csinálta! S ki mondta ezt magának?

— Ki mondta? Hát maga panaszkodott tegnap a tiszteletes uraknak! Hiszen bent voltam a szobában ...

S mielőtt bárki megakadályozhatta volna, lefújta az egészet:

— Teri úgy élvezte, hogy még! Hozzátette, hogy már hallott róla, meg hogy ismeri magát látásból, a nevét is tudja, de nem érti, miért olyan ügyetlen, hogy aki őt meg akarja ismerni, megismerheti, mert ő még senkinek le nem harapta a fejét, hogy a házu-kon kapu van, a kaput csak éjjel csukják be, nappal tehát minden rendes ember bemehet rajta, aki pedig fél a házuktól, másutt is találkozhatik vele, feltéve ... ő így mondta: feltéve, hogy úri szándékai vannak. Ezt pedig azért mondta nekem Teri, hogy továbbadjam magának is, ő így mondta: annak a szegény zászlósnak. Szó volt még egyébről is, de csak négyszemközt s ezt én is csak négyszemközt árulom el. Teri azt mondta négyszemközt: — tudod Ilus, neked, de csakis neked megsúgom, hogy nekem tetszenék az a csacsi zászlós. Nem túlságosan, de mégis. Így mondta szórul-szóra Teri. Mert én ismerem őt s tudom, azért árulta el ezt a titkot, mert ő is ösmer engem s tudta, hogy én ezt el fogom mondani magának...

— De Ilus! — kiáltott rá az anyja.

A két tiszteletes Összenézett, én pedig felugrottam, odaszaladtam a kisleány széke mögé, felkaptam székestül s a magasba emeltem:

— Ilyen nagyra nőjön!

S visszaeresztettem óvatosan. Most már az anyja is mindössze a fejét csóválgatta, de nem szólt semmit.

— Köszönöm magának, Ilus! — hálálkodtam lelkesen. — A viszontszolgálat se fog elmaradni.

Aznap este kimentem a korzóra, persze olyan eleganciában, hogy a tisztiszolgám félóráig bajlódott csupán csak a cipőmmel. De hát fiatalok voltunk és soha huszonegy évesek nem leszünk már. Mi történt

azóta a régi zászlósokkal? S hová vészett a kis Mayer Teri?

Ezen az estén feltettem magamban, hogy hozzálépek az utcán és bemutatkozom neki. Mayer Teri is várta már ezt. S így is történt, de csak valamivel később, amikor egyedül sietett hazafelé.

Hárman jöttek vele, ahogy feltűnt az ívlámpák fényében. Egy komolykás arcú, vele egytermetű leány, meg két tűzértiszt. Már akkor az volt a benyomásom, hogy Mayer Teri minden héten szétkergeti addigi udvarlóit s minden következő hétre új tiszteket gyűjt maga köré.

Ezen az estén szándékosan egyedül maradtam a korzón. Ezt neki is észre kellett vennie. Vagy egy óra múlva nekivágtam, hazafelé. De csak a sétatérről kiinduló utca sarkáig mentem s ott megálltam, egy divatárúkereskedés előtt. Itt kellett elhaladnia Mayer Terinek is, ha majd hazaindul. Arra, hogy kíséret nélkül menjen majd, alig volt remény. Mégis reménykedtem.

Hogy azonban megérthess mindent, tudnod kell a következőket. Ők a város legszélén laktak, egy széles utca utolsó házában, melynek kertje már a pázsitra, meg a hegyekre nézett. Az én lakásom egy közbeeső utcában volt. Mayer Teri azonban, amennyire addig megfigyeltem, nem az én utcámon járt hazafelé, hanem egy keskeny keresztsikátoron volt szokása keresztülhaladni, amikor hazakisérték a korzóról. De én mégis bizakodtam, hogy ma este egyedül fog hazafelé indulni.

Hát csalódtam is, nem is.

Mert amint ott vigyázok a sarkon, úgy nyolc óra tájban csak feltűnik a korzó felől Mayer Teri. Persze velejött az a komoly kis barátnője s a két hetyke tűzértiszt is, hónalja alá emelt karddal.

Bosszús lettem. Cigaretára gyújtottam tehát, a gyalogjáró szélére álltam és úgy tettem, mintha a szemközti ház egyik ablakát vizsgálgatnám. Amikor hozzámértek, azt mondja Mayer Teri:

— Tegyük meg egy fordulót!

A tisztek örömmel egyeztek bele s megindultak visszafelé. Ezt persze úgy mondta a leány, hogy nekem is meg kellett hallanom. Meghallottam.

S ottmaradtam továbbra is a sarkon. Most már tudtam, hogy a leány időközben le akarja rázni magáról legalább a két tisztet, Különben nem fordult volna vissza feleútból s nem az én hátam mögül.

Hát vártam reá. És jól számítottam. Mert valami tíz perc múlva másodszor is megláttam a korzó felől. Most már csak a barátnője volt vele. Ezúttal az utca túlsó felén jöttek. De ahogy velem egyvonalba érhetek, megálltak, kissé eltrécseltek még s akkor köszöntek egymásnak. Az ismeretlen leány tovább ment az utca hosszában, Mayer Teri egyenesen nekemtartott.

Tavaszelői este volt s könnyű felhők mendegéltek valamerre. A leány jött, egyenesen felém. Úgy volt öltözve, mint a legtöbbször: széles őszirózsa az övéhez tűzve s fekete kis prémsapka a szőke haján. Már hozzámért. Pillanatra felnézett rám: csodálkozó kék szemmel. Lehet persze, hogy a szeme csak az erős fényben csillant meg kéknek. Különben olyan közömbös volt ez a felpillantása, mintha akkor látott volna először.

Már elhaladt mellettem, de nem a rövidebb sikátornak indult, hanem az én utcám felé. A háziasszonyom leányától tudnia kellett, hol lakom. S nem is sietett túlságosan. Inkább maga elé gondolkozva lépdelt.

Megfordultam s a nyomába szegődtem. Az ötödik ház körül már alig voltam tőle két lépésnyire.

Tudta, hogy én vagyok a sarkában, de nem igyekezett jobban. Hátra se pillantott, meg se rezzent. Már utolértem. Köszöntem neki:

— Kisasszony, bocsánatot kérek...

Rámemelte a szemét s alig észrevehetően biccenett. Egyáltalában nem volt meglepve. Nem állt meg, csak halkabbra fogta a lépést. Rámnézett, félig lehajtott fejjel. Komoly maradt:

— Mit akar, kérem?

— Kisasszony, — kezdtem másodszor is — bocsánatot kérek, de...

Nem tudom pontosan, miket mondhattam neki. Valami ilyenformát:

— ... de kénytelen vagyok ehhez a szokatlan eszközhöz nyúlni, hogy megismerjem. A bátyja megígérte, hogy bemutat, azt hiszem, ezt megmondta magának is, ő azonban ...

Még lassabban ment az oldalamon. S még komolyabbnak látszott:

— Engedjen meg, ezt az ismeretséget nem fogadom el...

— Miért?

Itt megállt s szembenézett velem. Nem dacosan, inkább jóindulattal:

— Mert az utcán nem szoktam ismeretséget kötni. Ha meg akar ismerni, akármelyik barátjával eljöhet hozzánk.

— De hiszen maga mást üzent nekem tegnap!

— Én?! — és nagyot nézett. — Én semmit se üzentem senkinek!

Piros lett tőle s összeharapta a száját. Nem tudtam, haragszik-e, vagy nevet magában? Ingerült lettem:

— Vagyis ez annyit jelent, hogy nem szabad megismernem...

— Ó, dehogy! — és kedvesen tiltakozott a fejével. — Ezt nem mondtam. Csak másképpen kell csinálni ... Így... nem akarom ...

Megindult. Még követtem néhány lépést. Azalatt jószívvel oktatgatótt:

— Mit szólnának hozzá, ha megtudnák, hogy este állított meg az utcán! Látja, ez nem szép magától, mert máris észrevettek ...

Búcsúzni akartam, de akkor az eszembe jutott valami:

— Egy őszinte szót, kisasszony!

— Tessék!

— Mondja meg igazán: bántja-e, hogy találkozunk?

— Azt felelte rá, kedvesen:

— Ha olyan nagyon kíváncsi, megmondom. Nem bánt, legalább megmagyarázhattam magának, hogy így nem illik. Ne vegye rossz néven, de a bátyám kicsit felületes fiú. Még össze is szólalkoztam vele emiatt.

— Köszönöm. Egyszóval nem ismerjük egymást ...

— Nem ismerjük egymást. Kérem, maradjon el tőlem!

Szinte könyörgött. Tisztelegtem, visszafordultam. Ő csaknem futva indult tovább. Láttam, hogy maga elé hajlik s a kezében megvillan a zsebkendője. Könnyezhetett. De azt nem tudtam, haragjában-e, vagy csak azért, mert halálosan nevetett rajtam?

Akkor már eltűnt a keresztutcában. Tépelődvé indultam meg visszafelé s nem kellett hozzá túlságos képzelőerő, hogy megállapítsam: mégis csak nevetett rajtam. És meg voltam győződve, hogy a szüleit őt

perc múlva már szórakoztatni fogja ma esti kalandjával. Utoljára szorongani kezdtem: csak híre ne menne valahogy!

Ingerülten indultam vacsorázni. A tiszti étkezőben éppen a mellé a barátom mellé ültem le, akivel együtt láttam meg először Mayer Terit. A barátom azóta, hogy odahaza jártam, egy bizonyos Balogh-leány körül kezdett forgolódni. Vacsoraközben elmondtam neki, mennyire megjártam félórával előbb. Legyintett:

— Ne törődj vele! Én megismertem s ott is hagytam. Csinos leány, de elrontották. Hiú! Szavamra mondom, az! Hanem holnap majd bemutatlak valakinek...

S ennek a bemutatásnak lett a következménye, hogy mégis csak megismertem Mayer Terit.

Hadnagy-barátom, mint említettem, egy bizonyos Balogh-kisasszonynak kezdett udvarolgatni. Ennek a leánynak nem akad szerepe az én történetemben, de annál több dolgunk lesz később egy barátnőjével, akinek gyöngédségére a legnagyobb hálával fogok visszagondolni mindenkor. Nevezzük el ezt a leányt Márhának. A nevek nem fontosak. Csöndes, olykor elbúsult leány volt ez a Mártha, de e neki-búsulásaiban volt valami igénytelenül megkapó. A vőlegénye hónapok óta hányódott már egyfolytában a harctereken, csak nagy-elvevére kapott tőle egy-egy táborilapot s ez volt az oka szótlan elbúsulásainak. Ez a Mártha, mint említettem, barátnője volt az én hadnagy-társam szíve-oltárképének, ama bizonyos Balogh-kisasszonynak. A kis Mártha ennél fogva csaknem minden este együtt jelent meg vele a korzón, ami már-már idegesíteni kezdte az én barátomat. Nekem tehát azt a szerepet szánta, hogy foglalkoztassam a kis Márhát.

Persze ráálltam, már csak szolidaritásból is.

Másnap estére, hogy az a kellemetlen találkozás esett köztem és Mayer Teri között, megismerkedtem a kis Márhával. Némi meglepetésemre ugyanaz a leány állt előttem, aki előző este Mayer Terivel sétálgatott.

Kevésszavú, okos teremtség volt a kis Mártha s jólesett látni csöndeske szomorkodását. Elkísérgettem szívesen. És mialatt hadnagy-barátom, néhány lépésre előttünk, most már fesztelenül társaloghatott a szíve-választottjával, rég-nem-érezett vonzódást kezdtem érezni a kis Mártha iránt. De csak pajtási, vagy inkább testvéri érzés volt ez s annak is maradt mindvégig. Mennyi őszinteséggel s műyen komolyan beszélgetett velem már az első estén! Mennyivel különb leány ez, mint Mayer Teri!

Mert Mayer Teri megint ott volt a sétatéren. Most már az anyja is velejött s alighanem az én tegnapi kísérletem miatt történt óvatossági rendszabály. Mayer Teri meglátta a kis Márhát, köszönt feléje, de ahogy meglátott engemet is, elnézett felettem. Megtörtént ez a következő estén is. A harmadik estén viszont, mikor a kávéházban is megjelent a szüleivel, tudomásul se vett. Pedig úgy ültem le a tisztasztalhoz, hogy szemközt legyek vele. De ő, mialatt megcsodáltam a pusztá szépségét, elfordult a fejével, vagy olyan szemmel nézett végig, hogy el kellett volna állani a szívem verésének. Mosolyogtam rajta. Tudtam, hogy őszintén megvet.

Az erre következett napon, úgy félnégy körül délután, a kaszárnya felé tartottam, hogy megnézzem a legénység délutáni foglalkoztatását. S amint megyek, éppen abban az utcában, amelyikben négy nappal előbb Terivel akartam megismerkedni, egyszerre csaknem összeütődtem a kis Márhával. Zon-

goraórára sietett. Üdvözöltük egymást s közömbös dolgokról kezdtünk beszélgetni.

Akkor már tavaszodott. Sávos felhők úszkáltak az égen, lágy szél lengedezett a hegyek felől, a vizek megindultak s napok óta zúgott a Losonc-patak. Az emberek könnyű felöltőbe öltöztek s mindenki jobb-kedvűnek látszott. Mintha a tavasz első lehelletére valami távoli reménykedés kezdett volna csalogatni maga után. Talán abban bizakodtunk, hogy most már vége lesz a háborúnak.

Hát megyek a kis Márhával. Megyünk vagy száz lépést, kis barátnőm csillogó szemmel újságolja, hogy ma délelőtt levelet kapott a vőlegényétől s hogy a jövő hónapban alighanem szabadságra fog hazajönni. Megvidított az öröme. De ugyanakkor, amint fölnézek, látom, hogy mintha Mayer Teri jönne velünk szembe.

Csakugyan ő jött.

Kalap nélkül s nagykendő volt a vállára vetve. Jött. Ügy közeledőben elnéztem az aranyszőke haját, amint megcsillant a napban s elgyönyörködtem a csodálkozó kék szemében. Mert a szeme csakugyan kék volt. Olyan kék, mint fölöttünk a menny-ég. Már alig lehattunk tíz lépésre egymástól, Nem hittem, hogy megálljon és beszédbe ereszkedjék a kis Márhával. Hiszen én is ott voltam.

Mayer Teri persze hogy megállt:

— Szervusz, Mártha!

— Szervusz, Teri!

Én oldaltléptem, nem minden zavar nélkül. Kis barátnőm mintha megfeledkezett volna rólam, de nem feledkezett meg Mayer Teri. A kölcsönös üdvözlés után rámnézett a szeme sarkából, kicsit hunyorítva a napfényben, mintha nem tudta volna, mit

kezdjen most velem? De akkor egyszerre s feltűnő szívesen a kezét adta:

— Jónapot!

Megmondtam a nevemet. Felkacagott:

— Ugyan, ugyan! Nem is olyan jámbor ember, amilyennek gondoltam! Hát a minap este nyolckor, itt a harmadik háznál, ki rohant meg? Hallatlan! Magános leányokat inzultálni!

Mentegetőzni próbáltam:

— De kjérem...

— Nono, — és nem engedett szóhoz — nem vettem azért zokon. Pedig otthon nagy patália tört ki, amikor elmondtam, milyen eredeti lovagjelöltem akadt. Hallotta volna csak, miket vágott fejemhez az édesanyám! „Te vagy az oka, mert minden jöttment-alakkal kikezdel az utcán!“ A jöttment alak persze maga volt. Utoljára még nekem kellett pártját fognom: „ne beszélj sokat mama, mert az a zászlós egészen kifogástalan fiú, csak ügyefogyott szegény. Arról pedig nem tehet... Hát látod, Mártha, a te lovagod az a zászlós, akiről beszéltem neked.

Kas barátnőm mosolygott. Elképpedtem:

— S maga ezt továbbadta?

— Ajaj! — mulatott Mayer Teri. — Körülbelül a félgarnizon tudja. Csak ne akarjon felháborodni megint. Most jut eszembe, hogy igazság szerint a drogériába is el kellett volna mennem. Addig elkísérem magukat.

Hármasban mentünk tovább: a kis Mártha a középén. Azalatt Mayer Teri szórakoztatott bennünket. Jókedve volt. A főutcán elvált tőlünk a kis barátnőm, Mayer Teri hozzámfordult:

— A drogériáig most már maga lesz a lovagom. Természetesen visszafelé is.

De hogy is tudnám én elbeszélni, mit csináltam

s mit éreztem az alatt a félóra alatt! Azt hiszem, csak Mayer Terit bámultam. Örültem neki és megcsodáltam a szépségét. Mert most már szép volt nekem, kimondhatatlanul szép. Talán a szabálytalan arca, talán a csodálkozó szeme, talán a kissé pajtászkodó viselkedése, talán a könnyű alakja volt az, ami annyira megkapott? Nem tudom.

Már hazafelé tartottunk, ugyanabban az utcában. Mintha esztendőök óta ismertük volna egymást. Kicsit ravaszkodva aziránt faggatott éppen, mikor láttam őt először?

— Öt nappal karácsony előtt, Terike kisasszony.

Rámnézett, rendreutasított:

— Már szólni akartam, hogy nem vagyok se Terike, se kisasszony. Szólítson csak Terinek.

— Hát öt nappal karácsony előtt, Teri. S két hét múlva a kávéházban már elejtette előttem a virágját, de persze, amikor felnyújtottam, háttal fordult s otthagyt.

Mayer Teri nem felelt mindjárt. Kicsit összehúzta a szemét, mintha töprengett volna valamin. Később ezt mondta:

— Téved. A virág akkor magától esett ki a hajamból. Hogy nem fogadtam el, igaz. De ezt szándékosan tettem. Maga azon az estén úgy bánt velem a kávéházban, hogy égett az arcom. Neveletlen volt! Nagyon neveletlen volt!

— De kérem!

Észrevehette magát, megrezzent:

— No, talán nem jól mondtam. Ne haragudjon érte, de meg kell mondanom magának, hogy első fellépése megzavart. Lássá, amióta megrohan az utcán, sajnálom az anyámat, mert most már ő is kénytelen velem jönni. Csak ez a kis séta az enyém:

emberek nélkül nem tudok meglelni! Élni és örülni szeretnék!

Majdnem szomorúan folytatta:

— Amit maga csinált, nem volt szép és nem volt helyes. Magános úrileánynak nem szokás este bemutatkozni az utcán. Mit képzelt maga rólam?

Gondoltam, most megfogom:

— De hiszen maga üzent nekem a háziasszonyom kislányával! S négy nappal ezelőtt hiába mondta, hogy nem igaz! Hát legalább most vallja be, Teri!

Már a házuk előtt álltunk. A kezét nyújtotta, mosolygott:

— Hát igenis, üzentem.

— Köszönöm, csak ennyit akartam. Csókolom a kezét.

Talán a hangomtól ijedhetett meg, mert visszafogott. Anyáskodva kezdett magyarázni:

— Nem kell azért haragudni. Este majd, ha a városba indulok az anyámmal, jöjjön szembe a sarkon. De úgy, mintha véletlenül jönne. Akkor bemutatom. Viszontlátásra!

Meghajtottam magamat s hazafelé fordultam. A kaszárnyához semmi kedvem se volt már. Nem tudom, mit érezhettem? Talán valamelyes keserűséget s fokozódó fájdalmat a szívemben. Mintha némi kiábrándulás ért volna. Nem tudtam elfelejteni a Mayer Teri odavetett megjegyzését:

„Élni és örülni szeretnék!“

3

ÉLNI és örülni szeretett volna, szegény.

Ezek az önkéntelenül odavetett szavai hányszor meg nem hatottak azóta! Először azt hittem, hogy Mayer Teri a nagyváros, a csillogás után vágyakozik betegesen s emiatt, noha nem volt nap, hogy legalább egy-két szíves szót ne váltottam volna vele, először kerülgetni próbáltam. De ozsonnatájt mégis azon kaptam rajta magamat, hogy vagy benyitok hozzá meglepetésszerűen, vagy a sarkon várok szívdobogva, mikor tűnik fel kedves alakja az utcájuk felől? Mert nem tudtam lefeküdni anélkül, hogy legalább távolról ne lássam egy-két pillanatra. És mégis húzódoztam tőle. A lelki nyugalمامat féltettem Mayer Teritől. Sokkal később, esztendők múlva értettem meg, hogy Mayer Terinek egy kis szeretet kellett volna csupán, semmi más. De amire megértettem, késő volt. Városról-városra üldöztem és kerestem attólfogva a nyomát: nem hagyott-e a számomra valahol legalább félsornyi üzenetet, nem ejtette-e el legalább a zsebkendőjét, hogy tudtomra adja, itt járt és gondolt reám. Nem találtam rá többé.

Négy hét múlt el azóta, hogy megismertem. Akkor már bejáratos voltam hozzájuk. Az első nap-

tól kezdve úgy fogadtak, mintha a szülei házban lettem volna. Az édesapja, ki egy ipari vállalatnak volt a vezetője, csak esténként került elő, különben komoly és szíves házigazda maradt mindig, mindnyájunkkal szemben. Mert nem csupán én voltam bejáratos a házhoz. Sokan jártak oda, de az anyja mégis mintha kivételes figyelemben részesített volna. Nem mindjárt az első napokon, hanem valamivel később, amikor már egész családomról megszerezte a legszükségesebb adatokat. Én ezt csak jóval-azután és csak véletlenül tudtam meg.

Jól éreztem magamat a Mayer Teri társaságában s ha egy nap nem láttam, nyughatatlan lettem. Ez a nyugtalanság elfogott olyankor is, ha kettőnkön kívül más-idegen is volt a szobában. Mayer Terivel bizalmas pajtások lettünk akkorára. Csak pajtások. Nem is akartam többet.

Most már ritkábban jelent meg a korzón. De ha elkísértem, a hozzászegődött tisztet ugyanazzal a megvesztegető mosollyal fogadta, mint magamat is. Ez a szokása eleinte zokonesett, később felbőszített. Egyszer-kétszer kezdtem elmaradni az oldaláról s három-négy délután is elmúlt, hogy nem kerestem föl a házukat. Ilyenkor gondja volt rá, hogy mégse szakadhassak el tőle véglegesen.

Jókor délután, ha kinéztem a laktanyába, az előtt a ház előtt kellett elhaladnom, melynek földszintjén a kis Mártha lakott az édesanyjával. Ha megtörtént, hogy néhány napig nem mutatkoztam Mayer Teri előtt, üyen jókor-délutánokon már ő bölintott ki rám a Mártáék ablakából:

— Keziccsókolom, zászlós úr!

Amire felnéztem, már kacagtak rajtam: a kis Márta komolykás tartózkodással, Mayer Terinek még a szeme is nevetett. Egymás mellett könyököl-

tek az ablakban, de mielőtt szólhattam volna valamit, Mayer Teri már vizsgáztatott is. Nem utánozható fölényeskedéssel:

— Tegnap és tegnapelőtt, ha nem lennék alkalmatlan a zászlós úrnak, hol, minő társaságban s micsoda hódítások közt méltóztatott agyancsapni az időt a zászlós úrnak?

— Otthon tartózkodtam. A fejem fájt.

Úgy tett, mintha megijedt volna. S részvétellel nyújtotta le a kezét:

— Most jut eszembe, hogy tegnapelőtt az enyém is éppúgy fájt. Annyira, hogy hajnalig táncoltunk.

Már gúnyolódott. De a kezét a kezemben hagyta:

— És most hová indult el a zászlós úr, ha szabad fölvetnem ezt az indiszkrét kérdést?

— A laktanyában van egy kis dolgom.

— Akkor megvárom s majd hazakísér. No, eressze el már a kezemet!

Köszöntem nekik s füttyörészve siettem át a Fő-téren. És negyedóra múlva, amire visszakerültem, ők ketten még mindig ugyanúgy könyököltek az ablakban. Mayer Terinek akkorára rendszerint selyemkendő volt a vállára vetve, tehát útrakészen várt. Már messziről belémkötött:

— Amilyen udvarias a zászlós úr, azt hittem, itt fogok petrezselymet árulni. Pedig azóta, hogy el teccett távozni, legalább nyolcan udvaroltak nekünk. Igaz-e, Mártha? Mondhatom, figyelmesség dolgában valamennyien túltesznek a zászlós úron...

— Köszönöm — és meghajtottam magamat.

Félperc múlva kifordult a kapun. Megindultunk egymás mellett.

Ekkor már tavasz volt: a nap villogott az utcák

és a kertek fölött. Szótlanul mentünk egyideig, aztán megszólalt a leány. Már nem kötekedett:

— Mi történt magával, hogy olyan rosszkedvű?

— Megmondjam?

— Meg, meg! Hiszen azért kérdeztem!

— Hát Teri... De ne értsen félre! Azért vagyok rosszkedvű, mert nem tetszik nekem, hogy szakadatlanul tíz-tizenöt tiszt van a sarkában.

Csodálkozva nézett rám:

— De hiszen arról én nem tehetek! Az lehetetlen, hogyha valaki beszélni akar velem, hátat fordítsak neki! Mit szólnának hozzá az emberek? Az édesanyám egy percig sem túrné el. Aztán lássa...

— Nem akarom! Értse meg, nem akarom!

Ő nyugodtan folytatta, bár észrevettem rajta, hogy nagy gondot okoztam neki:

— Bocsásson meg, de még nem fejeztem be. Maga azt mondta az elmúlt héten, hogy mindenkor őszinte pajtásom lesz. Egy pajtástól nem szép, ha el akarja riasztani tőlem a többi pajtásaimat. Mert mindnyájan éppoly pajtásaim ők nekem. Nincs igaza, Kálmán!

Ekkor már a keresztnevemen szólított. De ebben nem volt semmi különös, mert így szólította mindazokat az ismerőseit, akik régebben eljárogattak a családhoz.

Hazakísértem aztán s rövidesen elbúcsúztam tőle. A kapuig kísért vissza s ott még~egyszer a szívemre kötötte:

— Nem szabad annyira önzőnek lenni! S ne felejtse el az ígéretét, hogy mindig jópajtásom marad. Számítok magára, hogy sohase fog elhagyni.

Könnyek gyűltek a szemébe.

Megbántam, hogy fájdalmat okoztam neki. Ezt

azonban csak éppen öneki nem árultam el, mert konok kis zászlós voltam abban az időben. Hej, ha mégegyszer olyan fiatal lehetnék, de másként csinálnám!

Hanem attól a délutántól kezdve, amikor Mayer Terinek könnyek csillogtak a szemében, nem maradtam el az oldaláról. Megsajnáltam. És most már, ha nem mehettem át hozzájuk délutánonként, rendszerint átüzent, hogy este a korzón lesz. De feltűnt, hogy egyre kevesebben csatlakoztak hozzá s a házukban már csak elvétve találtam egy-egy látogatót. Két hét múlva azt vettem észre, hogy ketten maradtunk.

Ekkor már virágbafakadtak a barackfák. Délutánonként kettesben ültünk a szalonban, leszámítva azokat az ötperceket, amelyek alatt pontosan ránknyitott az édesanyja. Mert olyankor mindig sürgős keresnivalója volt a szobában. Estétájt, ha sétálni mentünk, az anyja is velünk volt. A Fő-téren köszöntek a tisztek és egyéb ismerősök, de senki nem közeledett többé Mayer Terihez. Mindenki más egyszerre kiesett az életünkből... És ha egy-két szabad percem akadt, már becsöngettem a kapun, amely mögött piros virágok égtek a kertben s a kert végében fekete fenyőfák hallgatództak, ünnepi neszben. Legtöbbször ő maga futott elém:

— Isten hozta!

Egy esős májuseleji délután megint ketten maradtunk a szobában. A jó Isten tudná, mi mindenről beszélgettünk! Valószínűleg semmiségekről, amelyeket mindenki más untató együgyűségeknek talált volna. Szemközt ültünk. Én azonmód blúzban, ahogy kiléptem a laktanyából, ő könnyű otthoni ruhájában. A haja kissé megbomlott s mialatt kedves állát a kezére támasztotta, kötekedve nézett

velem farkasszemet. Váratlanul csak félrekapta a fejét.

Odakint egyvégbe esett. Amikor — sokára — megszólalt, alig ismertem a hangjára:

— Most már maga az én egyetlen pajtásom. Mindenki más elhagyott — és nem nézett föl.

Mintha szíven-ütötték volna:

— S miért hagyták el, Teri?

— Mert maga akarta, Kálmán.

— Én? De hiszen én nem gondoltam komolyan! Halk szomorkodással hajtotta félre szép fejét, amelynek pusztá emlékére lázadozni kezdek ma is:

— Ne mondja, Kálmán. Tudom én, hogy valami rosszülesett magának. Nem akarta, hogy pajtásaim legyenek. Attól a naptól én se akartam. Most már egyedül vagyok. De ugye, maga soha, soha nem fog elhagyni engemet?

Elnéztem meggyötört kis homlokát s bűnbánatot éreztem. Tehát miattam történt minden! Aztán olyan igazán, mint életemben még soha, azt mondtam neki:

— Sohase hagyom el, Teri.

Felnézett. A hangja megtört volt:

— Ugye, hogy szeret?

— Szeretem. Az édesanyámnál is jobban szeretem.

Nem szólt rá semmit. Csak nézett-nézett s állát a tenyerébe támasztotta. Mintha a meghatottság elvette volna a szavát, vagy mintha nem hitt volna egészen.

Odakint szomorkásán hullt a májusi eső, a nyitott ablakban virágok virítottak. Egyszer, de sokára, felállt, odament nesztelenül a zongorához, leült és ujjai végigszaladtak a billentyűkön. És akkor játszani kezdett, halkan s kedves búbánattal el-

dúdolta hozzá a dallamot is. De olyanformán, hogy a szöveggel meg-megkésett egy negyedütemet, ami nagyon szokatlanul hatott rám. Gyerekkoromban hallottam már valahol:

*Fújdogál a szellő
Rimaszombat felől...*

Ahogy ideért, lehajtotta fejét s még halkabban folytatta:

*Szomorú fűrt hallok
Az én sorsom felől...*

A végső sort már alig tudta tagolni. S mikor az utolsó foszlány is elhalt, leborult a zongorára és sírvafakadt.

Felugrottam, lehajoltam föléje s megcsókoltam a haját:

— Teri...

Abban a pillanatban hátrkapott a kezével, mintha védekezni akart volna s akaratlanul arcul-ütött. Felállt, ijedten s könnyörögve nézett rám:

— Jaj ...

Mosolyogtam, összetette a kezét:

— Nem akartam, Kálmán...

— Tudom, kedves. Köszönöm, hogy ilyen jó hozzám. S nyugodjon meg, mert én soha el nem hagyom magát.

A szeme könnyes volt. S a könnyein át már visszamosolygott:

— Hiszek magának.

És én mégis elhagytam őt. Sokkal hamarabb, mint hinni lehetett volna.

Ettől a délutántól kezdve elváihatatlanok let-

tünk. S a napokat, amelyek ezután következtek reánk, sohasem fogom elfelejteni. Mert ha elfelejtem őket, akkor már halott leszek. Többször ottfogtak ebédre, vacsorára. És azalatt nem egyszer össze is kaptunk. Olyankor vagy ő üzent értem másnap, vagy én írtam neki levelet, hogy most az egyszer még bocsásson meg. Istenem, hogyan bocsátott volna meg!

Hanem egy délután komolyabb félreértés esett köztünk. Megtudtam, hogy aznap délelőtt a szél újból előfújta valahonnét azt a bizonyos tűzérzászlóst, aki két esztendő óta csak olyankor nem botorkált Mayer Teri után, ha a harctéren volt. Ám olyankor a tábori lapoknak nem volt eleje-vége. Ezek a táborilapok már azelőtt is idegesítettek. Most azonban, hogy a tűzérzászlós újból felbukkant, azt hittem, szét kell robbanom!

Aznap délután kardcsörtetve nyitottam rá Mayer Terire s úgy összekoccantam vele, hogy kicsit sok volt. A leány otthagytott, de még visszaszólt az ajtóból:

— Gyáva!

Nem vettem zokon. Mert nem voltam gyáva, csak féltékeny voltam. S ez a féltékenység hajtott hozzá vissza másnap délután. Az édesanyja fogadott.

— Hát Teri hol van?

— A szobában ül, kétségbeesve. Legyen jó hozzá, mert szófogadó leány, csak még fiatal.

Okos szóval beszélt hozzám az édesanyja s én megfogadtam, hogy követni fogom a tanácsait. Azalatt Terire vártam, de csak nem jött elő. Azt üzente ki, hogy egy nap alatt nem lehet megbocsátani ilyen súlyos sértést.

Azonnal búcsúztam. Az anyja kísért ki;

— Legyen jó hozzá, fiam! Viszontlátásra holnap!

De én nem mentem vissza se másnap, se harmadnap. Csak azért is megtöröm Mayer Terit!

Dehát nem úgy lett. Mayer Teri valószínűen engemet akart megtörni s negyednapra már feltűnt a korzón. Vele volt nemcsak a tűzérzászlós, hanem a régi tiszték közül is öt-hat szakadatlan kísérő. Ha találkoztam vele, közömbösen biccentett felém. Féltékeny é akart tenni, de csak annyit ért el, hogy felbőszültem ellene. Valósággal meggyűlöltem.

S ekkor közbejött még valami. Parancsot kaptam, hogy negyvennyolc órán belül jelentkeznem kell Miskolcon. Az utolsó délután elbúcsúztam az ismerős családoktól. Búcsúlátogatást tettem Mayer Teriéknél is.

Éppen vendégek voltak náluk. Teri, mikor megtudta, hogy váratlanul mennem kell, elfelejtette minden neheztelését. Csak néhány percig maradtam. Ő kísért ki az előszobába:

— Tudja, mit ígért?

— Hogy sohasem fogom elhagyni.

— Ugye, írni fog nagyon sokszor?

— Azt nem!

A szája megremegett, mialatt a kapuig jött velem. De ahogy a kezét adta, már mosolygott:

— Én tudom, hogy írni fog.

4

ETTŐLFOGVA négy hónapig nem láttam Mayer Terit.

De ekkor ismertem meg igazán. Mert írt utánam. S amikor én is válaszoltam neki, olyan levelezés indult meg közöttünk, amelyhez foghatót nem tudok elképzelni másat. Ámbár igaz, hogy minden fiatalember azt hiszi: ő írja és ő kapja a legszebb szerelmes-leveleket.

Három hete lehettem már Miskolcon s mivel a sebesülésem súlyos természetű volt, a felülvizsgálat után megint hosszabb segédszolgálatra osztottak be. Nem panaszkodhattam: jó dolgom volt. Dél-előttönként irodai munkát végeztem, a délutánokkal szabadon rendelkeztem. Miskolcon több ismerőssel akadtam össze s az ő révükön bejutottam néhány úriházhoz. Itt is épp olyan meghitt volt az érintkezés, mint a hegyi városkában, amelyet oly hirtelen kellett elhagynom. Voltak itt is összejövetelek, apró mulatságok, a lányok itt is megkönnyezték a tiszteket, akik elmentek egy virágos délben, zenekarral és lengő zászlók alatt és nem tértek vissza soha többet. Örülni szerettem volna az életnek, de egyre jobban kezdtem érezni, hogy mindig nyughatatlanabb leszek. Hiányzott valami.

Mayer Teri hiányzott annyira.

Eleinte reméltem még, hogy el fogom felejteni, mint annyi más kedves emlékemet. De nem sikerült. Sehogyse sikerült. Nem tudtam, kik lehetnek most körülötte és nem tudtam, visszakerülök-e még valamikor a városkába? És ha visszajutok is, a szülei-házban találom-e még Mayer Terit?

Délutánonként kiültem az Abbázia-kávéház teraszára s órákon át elnéztem a felhőket. Ebben az időben szerettem egyedül lenni. A felhőket néztem, amint a szikrázó ég alatt halk lebbenéssel mentek-mentek a nógrádi hegyek irányába. Nem egyszer felsóhajtottam, mikor elnéztem a nyugat felé bal-lagó égi vándorokat.

Sóhajtoztam, de mégse írtam neki.

Egy késő délután, amint egymagamban üldö-gélek a kávéház teraszán, — úgy május vége-táján lehetett — csak válloncsap egy vadásztiszt. Hogy megörültem neki! Mert abból a városkából jött, amelyre szüntelenül rágondolni soha meg nem un-tam. Barátom Kassára utazott s mivel a vonatja csak éjfél-tájban indult tovább, elhatároztuk, hogy együtt fogjuk eltölteni az estét.

Emlékezetes napom volt ez! S milyen hálás tudtam lenni, amikor összeakadtam valakivel, aki előtt egyszer már kibeszélhettem magamat a kes-keny utcákról, a régi kőházakról, a közös ismerősök-ről, a jókedvű bajtársakról. Annyit, de annyit be-széltünk mindenről és mindenkiről, csak éppen Mayer Teriről nem. Én szándékosan kerültem, a bará-tom nem hozta elő. Gondoltam, talán nem is ösmeri. Aztán hátha rossz hírt hallanék Mayer Teri felől?

Későre járt az éjszaka, mikor a barátom képes-lapot kért a pincértől. Megkapta, megcímezte. Per-sze Mayer Terinek címezte meg.

Nagyot néztem:

— Hát ismered?

— Ő, hogyne! — felelte gyanútlanul. — Vagy két hete találkoztam vele a majálison. Azóta már viziteltem is náluk. A legbájosabb teremtes a városban és a legokosabb is. Csak mintha szomorú lenne. Különben most jut eszembe, hogy te gyakran eljárogattál hozzájuk ...

— Igen — mondtam rá színlelt-közömbösen. De azért rosszulest, hogy Mayer Teri soha senki előtt nem beszélt rólam. Mert a barátom bizonyosan megmondta volna.

Megírta a lapot, én is aláírtam a nevemet.

Elmúlt vagy egy hét. Ez alatt a hét alatt — minek tagadnám! — nem-egyszer megfájdult a szívem a Mayer Teri hűtlensége miatt.

De ezúttal csalódtam. Mayer Teri odavetett egy soromra négyoldalas levéllel válaszolt. Csak egyetlen sorát idézem, mert ez a sor különösen megkapott. Hiszen mondtam már, hogy a régi képeslapok és levelek közül magammal hoztam néhányat a mai estére. Mayer Teri ezt írta a levele vége felé:

„Higgye el, nagyon jó szívem van s ezért leszek egyszer még nagyon szerencsétlen.“

Én persze nyolc oldallal feleltem a négyre. Ujjongtam belülről, hogy mégis csak ez a hiú leány írt utánam először. Hiszen föltett szándékom volt, hogy megtöröm Mayer Terit. Hát meg is törtem végül, de az életét is összetörtem vele szegénynek.

S megindult a levelezés, de — az ő részéről — egyelőre tartózkodással. Mikor ezt a szemére hánytam, azt írta vissza szerényen és alázatosan, hogy én vagyok az első ember, akinek ő ír, ne akarjak hát egyszerre mindent. Tőle már ez is sok, de ő megbízik bennem, hiszen megígérttem neki, hogy sohase

fogom elhagyni. Most is tele van a házuk, jönnek-mennek a látogatók, ő azonban szomorú. A tüzérzászlós miatt ne haragudjak többet, a zászlós szerelmes ugyan, azóta meg is kérte a kezét, de kosarat kapott. S nagyon kért, legyen óvatos a leveleimben, mert az édesanyja minden sort el szokott olvasni.

Ezekből a levelekből ismertem meg igazán. Különbben ottjárt tisztektől tudtam meg, hogy Mayer Teri a tavasz óta igen megváltozott. Mondták, hogy betegesnek látszik. Ezt ő maga is megírta. A tisztek révén körülbelül minden sorát ellenőrizhettem. Közben jöttek és mentek a levelek. Voltak pillanataim, amikor olyan szerelmes szavakat írtam neki, hogy azt hiszem, aznap hangos lett jókedvétől a házuk. De megfigyeltem, hogy mihelyt felül-érezte magát félpillanatra, nyomban zsarnokoskodni próbált velem. Ilyenkor, ha szigorúbb akartam volna lenni, óvatosan visszahúzódott s olyan szerény és alázatos lett, hogy ez a maga-megadása igazán meghatott. De nem került el figyelmemet szakadatlan izgatottsága sem. Bármennyire uralkodott magán, egy-egy önkéntelen felkiáltása elárulta, hogy nagy nyugtalanságban lehet. Ezt meg is írtam neki.

Azzal nyugtatott meg, hogy június végén a Mecsek-vidékre viszik a szülei s néhány hétre falun hagyják egy ottani rokonuknál. Következő levele már a Dunántúlról keresett fel.

Hogy tudott írni, ha anyai cenzúra nélkül írhatt! Csapongással, örömmel, ifjúsággal voltak tele ezek a levelek. Néha-néha össze is kocódtunk, ha valami szemrehányást tettem neki. Egyszerű falusiak közt élt, egyetlen barátnője a fiatal tanítónő volt s rámnevetett minden betűje:

„Képzeld, Kálmán, itt most kánikula van és mi mezítláb járunk. Játsszótársaim a három-négyesz-

tendős parasztleánykák és ha már kifogytunk a boldságokból, felmászunk a szénaboglya tetejére, onnét csúszkálunk lefelé. A hajunk olyan borzas, mint egy cigánylányé s hozzá meztláb... Juj, ha így látna meg egyszer! De a jövő héten én már haza fogok menni, leveleim hangja ergo hűvösen előkelő lesz. (Tudja, a mama!) S ha szabad érdeklődnöm, zászlós úr, mikor szerencsétet már egyszer legmagasabb látogatásával?“

Hogy tudtam örülni ezeknek a semmiségeknek! A választ már hazaküldtem neki, de komolyan figyelmeztettem, hogy mivel két nap óta hadnagy vagyok, ezentúl ne degradáljon vissza szándékosan zászlós-nak, mert az ilyen kisebbitésben kénytelen lennék lekicsinylést látni. Egyebekben a legmélyebb hódolattal értesítem a kisasszonyt, hogy augusztus hó második felében szerencsétetni fogom legmagasabb látogatásommal, mivel a legutóbbi felülvizsgálaton Trencsén-Teplicre utaltak át, hatheti ingyenszóra-kozára.

Hát fel is kerestem Mayer Teriéket, dobogó szívvel. De kissé rosszkor érkeztem.

Alkonyat felé lehetett, mikor beléptem a szalonba. Szokatlanul népes társaságot találtam együtt. Öt-hat tisztet, ugyanannyi még-civil fiatalembert s egy sereg leányt a szüleivel. Mayer bácsi feketében, a mama ünnepi díszben. Már ozsonna után voltak s a zongorán valami nagyhajú alak játszott. Két-három pár táncolni kezdett a szomszéd szobában.

Aligha számítottak a megjelenésemre. Szemlátomást meg voltak lepve, amikor benyitottam. Oly hosszú idő után hangosan fogadtak: mindössze a tűézrászlós maradt kissé hűvös. Természetesen ugyanaz a tűézrászlós, akiről három héttel előbb

azt írta Mayer Teri, hogy kosarat adott neki. Nem értettem.

Megtudtam, hogy a mama születésnapjára jöttek össze. Odamentem hozzá s néhány tiszteletteljes szóval köszöntöttem. Feleletül — úgy a régi módján — megsimogatta a hajamat. Mint édesanya a kedves egy-fiát.

De Terivel mindenáron le akartam számolni, négy szemközt. Mit keres itt a tűzérzészlós? Mert vagy kapott kosarat s akkor kötelessége, hogy többé be ne lépjen a kapun! Vagy szó sincsen kosárról s akkor meg Teri nem mondott igazat!

Teri csak később került elő valamelyik szomszéd szobából. Ahogy megpillantott, nagyot nézett s abban a másodpercben már szaladt is felém. Kissé több maga-megfeledkezéssel, mint amennyi társaságban illenék. Tehát mégse csalódhattam benne! Már előttem állt, kislányos bókka:

— Alászolgája, hadnagy úr! Szabad gratulálnom?

— Kezét csókolom... kedves.

Az utolsó szót úgy mondtam, hogy csak ő hallhatta meg. Piros lett tőle:

— Köszönöm a hadnagy úrnak.

Egész este táncoltunk. Mayer Teri többször is azon ügyeskedett, hogy kettesben maradhassunk, de nem sikerült neki. Nem akartam. Mert akkor okvetlenül elővettem volna, mit keres itt a tűzérzészlós? A leszámolást másnapra halasztottam.

Éjfél körül lehetett, amikor oszladozni kezdett a társaság. A búcsúzásnál félrevont:

— Mikor indul Teplicre?

— Két nap múlva.

— Már? — és meglepődött. — No, erről még

beszélünk. Holnap délután várni fogom. A viszontlátásra!

— A viszontlátásra!

Másnap délután csakugyan várt. Kissé megkéstem s ő mintha ideges lett volna. Az ablaknál állt, honnan alkonyattájt annyiszor elnézegettük a sűrűdő hegyeket. Egyszerre megkapott a régi idők hangulata s pillanatra úgy éreztem, hogy minden titkolt bosszúság elszállt a fejemből. Úgy siettem hozzá, mint régi idő óta nem:

— De csinos valaki!

Félrekapta a fejét s hosszan tekintett ki az ablakon. Ahogy megszólalt, szomorú volt:

— Mondja, mi lelte?

Nem értettem. De mielőtt szólhattam volna, megelőzött:

— Azt hiszi, nem vettem észre tegnap este! Istenem, sírtam is, amikor elment. Egész éjszaka alig nézett rám. Hiszen mindenkinek feltűnt! Így ülök visszajönni négy hónap után?!

Tehát még ő akart kérdőre vonni!

Leültem, szemközt. Megéreztem, hogy tudja, miért kerestem fel s most így szeretne megelőzni. Mosolyogni lett volna kedvem ezen az átlátszó ravaszkodáson:

— Hogy mi lelt? Megmondjam?

— Hiszen azért kérdeztem!

— Jól van. Bár az a gyanúm, hogy maga ezt épp olyan jól tudja, mint én. Tehát: megkérte-e a zászlós, vagy nem?

Furcsán nézett rám:

— Hiszen megírtam idejében.

— Tehát megkérte, maga pedig kijelentette neki, hogy nem fog hozzámenni. Így volt?

Bólintott rá, hogy úgy volt.

— Dehát akkor mit keresett itt tegnap a zászlós?

Ekkor már felállt. Halk, ringó járással végigment egyszer-kétszer a szobán, ami olyankor volt szokása, ha hirtelen-harag fogta el. Aztán megállt előttem. Halovány volt:

— Nézze, Kálmán... Ne vegye rossz néven, de még most is fáj a fejem... Maga olyan sokszor megzavart már engemet... Istenem, miért féltékeny annyira? Hiszen nem adtam rá okot...

Vérbefűlt a fejem ennyi konokságra:

— Mit keresett itt tegnap a zászlós?

Ahogy rákiáltottam, megrebbent:

— Hát ezt érdemeltem én magától?! Hát tehetek én róla, ha a mama születésnapjára eljön hozzánk valaki, akinek talán nem illenék idejönni?! Mi mindenkit szívesen látunk a háznál...

Sírva fakadt. Én előtte álltam, meglehetősen zavarban. Csak síró leányt ne kellene látnunk magunk előtt!

Megfogtam a kezét:

— Kedves, maga megfeledkezik magáról. Annyi jogom talán mégis van, hogy ezt megkérdézzem.

Makacsul rázogatta a fejét, hogy nincs igazam. Nevettem a csökönyösségén:

— De kedves, én megígértem magának, hogy sohase fogom elhagyni. Eddig álltam a szavamat. Ezért a hűségemért annyit én is elvárhatnék talán...

— Hogy úgy éljek, mint egy apáca?

— Bocsánat, nem fejeztem be. Annyit én is elvárhatnék talán, hogy ne tartogasson csak tartaléknak. Nem szeretem a pót-jelöltséget.

Mayer Teri nem sírt többet. Néhány pillanatig

megütkezve nézett rám feledhetetlen szemével. És csaknem dadogva mondta:

— Maga most, kérem... Maga most nagyon megsértett engemet...

Ekkor lépett be az anyja. Felcsattantotta a villanyfényt és ahogy meglátott bennünket, így egymás előtt, körülbelül mindent tudott:

— Maradjon nálunk vacsorára. Csak egymás közt leszünk.

Ki akartam menteni magamat, hogy készülőd-nöm kell, mert holnap indulok. De a leány közbeszólt:

— Csak kéreti magát, mama. Nekem már megígérte, hogy ittmarad, és pedig igen nagy örömmel.

Erről persze szó sem volt köztünk. S persze, hogy ottmaradtam.

Négyen ültünk az asztalnál: a szülei és mi ketten. Arra az estére sokáig vissza fogok emlékezni, mert akkor már tudtam, hogy utoljára vagyok együtt Mayer Terivel.

Sok mindenről beszélgettünk. Mayer bácsi komolyan megfagगतott, merre jártam a tavasz óta, kikkel ismerkedtem meg? A néni kíváncsi volt, mikor voltam odahaza, mint vannak a szüleim, milyen nagy már a két kishúgom? Teri csak ült mellettem, megtámasztott fejjel s kedves szótlanúsággal figyelt minden szavamra. Mintha megérezte Volna, hogy sok hónap fog elmúlni, mire viszontlátjuk egymást. Nem volt csapongó ezen az estén, de szomorú se volt. Az én feledhetetlen kispajtásom volt mindössze. Űgy tűnt el ez az este, olyan családiasán, mintha a szüleim körül lettem volna, akiknek aggódó tekintetét csak futólag láthattam esztendőök óta. Teri közelebb-furakodott hozzám s keskeny kezét odatette a kezemhez:

— Az én kisujjam mennyivel kurtább, mint a magáé!

S a kisujját többször is összemérte az enyémmel. Valahányszor összeért így a kezünk, annyi bizakodással nézett a szemembe, hogy elszégyeltem magamat. Mert akkor már nem hittem neki.

Egyedül kísért ki a kapuig. Fülledt augusztusi éjszaka volt, az égen hullt a csillag. A kapuban a kezét adta. Éreztem, hogy megremeg:

— Ugye, sokszor fog írni?

— Nagyon sokszor, kedves.

Mikor becsukta a kaput, a szomszéd ház előtt megálltam. Feszülten figyeltem a kis cipői koppanására, amint távolodtak, egyre távolodtak a veranda felé. És ahogy elvesztek a sötétben, nagyot léleztem.

Másnap úton voltam Teplic felé. És hogy mi történt velem ezután?

Öt-hat hónapról alig lesz mondanivalóm. Hat hétig maradtam Teplicen, üdülő vagy beteg tisztek között, olyan időben, mikor a fürdőközönség nagyrésze készülődni kezdett már hazafelé. Napjaim egyhangúan teltek. Mayer Teri, úgy a harmadik hét táján, levelezőlapot küldött s nyugtalanul kérdezte, mi történik velem? Nem feleltem neki.

Árвамеgye felől közeledett már a november s rozsdás lett a trencseni hegyek háta, amire csomagolni kezdtem. Időm lejárt: mennem kellett. Ebben az egyedülvalóságomban örömmel vettem a parancsot, hogy egyelőre Miskolcra osztottak be, újabb segédszolgálatra. Egyelőre tehát, még ha akartam volna is, nem találkozhattam Mayer Terivel.

Lucskos ősze volt s a fákról már lehulltak a levelek, mikor visszakerültem Miskolcra. Az erre következőt néhány hónap életem legegységesebb

szakaszai közé tartozik. De ez a szürkeség megnyugtató. Ugyan mit is kezdhettem volna!

Abban az időben rossz hírek értek mindenfelől. Az utolsó két hónap alatt elesett a fiatal nagybátyám, aki árva-gyermekségétől kezdve a házunknál nevelkedett és akinek sápadt arca azóta is felkeres nem egy éjszakán s olyankor könnyes lesz a halántékom. És öt héten belül követte őt a halálba két legkedvesebb unokatestvérem is. Otthon gyászruhát öltött az édesanyám, meg a két kishúgom, az apámnak pedig minden levele egy nagy panaszkodás volt. Béresek, igások mind háborúba mentek, az új cselédek garázdák és lopnak, amit a szemük lát. Ebben az időben gyakran írt az apám panaszkodó leveleket, amelyekben azonban csonkán maradt a legtöbb sor. Mert az apám pápaszemmel is rövidlátó volt és ha egyszer nekidült a levélpapírnak, egyfolytában húzta ki a sorokat. Olyanformán, hogy tolla a papirosról gyakran lecsúszott a mappára s a sorok legvégéről két-három szó mindig a mappán maradt vissza. De így is megértettem az öreg keserűségeit: „Sok gondok és bánatok emésztenek, kedves fiam. Csak legalább téged tartana meg az Isten ebben a tévelygő világban.“

Az apám levelei egyre-inkább búsítottak. Azonfelül többször kezdtem gondolni magamra is: mi lesz velem? Mert a háborúnak csak nem akart vége szakadni. Elérkezett a harmadik tél s az emberek még-egyre haldokoltak a világ minden tájain. Mindig több barátomat láttam viszont féllábbal vagy megvakulva s még többről vettem a hírt, hogy gránát verte őket széjjel. És ezeket a barátaimat hiába siratgatta azontúl keserves könnyekkel az édesanyjuk, vagy a menyasszonyuk. Folyt-folyt a háború s én egyre-többször el-elaggódtam a sorsom felett. Mert

előbb-utóbb megint csak ki kell majd mennem a harctérre.

Lehet-e csodálkozni, ha szakítani igyekeztem Mayer Terivel? Ám ennek a szakításnak egyéb oka is volt.

A fülemben gyakran visszacsengtek legelső szavai: „élni és örülni szeretnék!“ Tudtam, hogy semmi mást nem akart, mint egy csöpp szeretetet, néhány vele-egykorú leánypajtást, néhány táncos fiatalembert s itt-ott egy kis társaságot... Ezért a szerény kívánságáért igazán nem lett volna szabad megrónom Mayer Terit. És én mégis megróttam őt. Nem kellett hozzá egyéb, csak némi összevetés a két kishúgommal. Az én két húgocskám reggeltől estig tett-vett, törte magát és küszködött a két öreg körül s azóta, hogy elvégezték a leányiskolát, alig mozdultak ki a házból. Minden belső munka az ő gyöngé vállukra szakadt, mert az anyám többnyire beteges volt. És a húgaim mégse vágyakoztak sehová s a háború óta talán kétszer se voltak táncban. Mindig dolgoztak, mindig serénykedtek s esténként, a nagy lámpa alatt, megemlékeztek halk szavakkal a halottairól s olyankor bizonyára nagy szeretettel emlékeztek meg rólam is. És tudtam, hogyha egyszer eladósorba kerülnek, holtig-hűséges menyasszony és feleség marad mind a kettő. Minden menyasszony és feleség ilyen volt a családukban.

Mayer Teriben már nem bíztam ekkor.

Tavasszal kezdtem megfigyelni nála, hogy egy-egy délután, ha könnyes szemmel állt is meg előttem, estére már fesztelenül szórakoztatta magát egy sereg ismerőssel. Még olyankor is, ha véletlenül nem lettem volna mellette. S tette ezt akkor is, amikor már megígértette velem, hogy sohase fogom elhagyni.

A tüézászlóst pedig egyáltalán nem. tudtam neki megbocsátani.

De azért nem felejtettem el. Közben karácsony is elmúlt, beléptünk a negyedik háborús esztendőbe. Öt hónapja volt már, hogy nem láttam és körülbelül mégis mindent tudtam róla. Miskolc, Kassa, Losonc, Besztercebánya és Újhely között szakadatlanul utazgattak fel és alá az ismerős tisztek. Mindennap összeakadtam egyikkel-másikkal s felelevenítvén a közös emlékeket, persze, hogy sorra kellett kerülnie Mayer Terinek is. De minek is tagadnám! Ahogy telt-múlt az idő sivár napjaim felett, egyre nagyobb hiányát éreztem s néha olyan nyugtalan voltam, hogy azonnal írni akartam neki. S mégse írtam! Mert időközben olyan híreket kaptam felőle, amelyek megleptek. Hogy az ősz óta nem mennek sehová s a házukat is valósággal kerüli mindenki. Teri visszahúzódott s nagyon komoly lett. Az egyik tiszt valami olyat is hallott, mintha beteg lenne.

Tehát mégis csalódtam Mayer Teriben, de — fordítva csalódtam. Talán éppen ezért nem írtam neki. S egyszerre mintha kicseréltek volna! Hosszú idő után megint be-benéztem a kávéházba, helyet foglaltam a tisztek törzsasztalánál s eltűnődve hallgattam a cigányt. És megtámaszkodtam félkönyökre, úgy, mint egykor ama régi kávéházban. Itt is pezsgős üvegek pukkadoztak, itt is ültek kisasszonyok az asztaloknál, a szüleikkel együtt s valaki már dalolni is kezdett túlfelől. Egészen úgy, mint abban a másik kávéházban. Csakhogy a harmadik asztal mellől itt nem nézett reám lopva a kis Mayer Teri.

Azóta, hogy betegnek mondták, némi lelkifurdalást éreztem. Dehát nem írhattam neki. Hol kezdem a levelet öt hónap után? Hazudni nem akartam, az igazat pedig nem volt szabad megírnom.

Néhány nap telt el ebben a sajátmagamat vádoló lelkiállapotban. Itt-ott az eszemben volt, hogy mégis leutazom hozzájuk. Ez a legkevesebb volt, amit elvárhatott tőlem. Már szabadságot akartam kérni, mikor a parancsnokom hívatott magához:

— Szolgálati ügyben el kell utaznod a pótkeretedhez. De holnap délre itt légy pontosan, mert akkor néhány bizalmas ügydarabot kell felvinned Kassára, a hadtestparanesnoksághoz.

S így történt, hogy még ugyanaznap este ott ültem a régi kávéházban. A tisztiasztalnál találkoztam két-három bajtársammal, különben sok minden megváltozott. Régi pajtásaim közül nem-egy ment föl azóta a harctérre s újabb és még fiatalabb tisztek kerültek a pótkerethez. S történt egyéb változás is. Mayer Teri nem ült többé a harmadik asztal mellett.

Többen megismertek és köszöntek felém. Mayer Teri holnap délre tudni fogja, hogy itt jártam. Ahogy szóba került ő is, az egyik tiszt megkérdezte:

— Teriéket nem látogatod meg?

— Nem érek rá. Reggel utaznom kell. — S közömbösen tettem hozzá: — Hallom, hogy beteg. Nem tudsz róla valamit?

— Nem. Most senki se jár hozzájuk.

De nekem ez is elég volt. A Mayer Teri hűsége annyira meghatott, hogy öt perc múlva az asztalhoz intettem a cigányt, záróra után pedig felpakkoltam az egész pereputtyot s meg nem álltunk a házukig. A dádék utasítás nélkül is tudták, melyikre kell ráhangolni. Arra a szilaj-keserűre, amelyikben a legény keservesen kiált fel, hogy ki tanyája az a nyárfás, amely felé hiába kurjongat, csak nem akar eléjönni a tanyás leánya ...

Mayer Terinek tudnia kellett, hogy én állok a

cigányok mögött. Nem először húzták így az ablaka alatt.

De most sötét maradt az ablak. Tehát mégis beteg.

... Másnap gyűrötten érkeztem vissza s azonnalosan indulnom kellett Kassára. Ahogy erről az utamról is megtértem, levél várt a lakásomon. A levélben a fényképe. Az első és az utolsó, amelyet kaptam tőle. A fénykép alatt keskeny betűvel ennyi:

Köszönöm.

Elnéztem azt a kedves, szemrehányó arcot s úgy éreztem, hitvány ember vagyok. Tehát tudta a címet és így egyebeket is tudnia kellett rólam. Most már írnom kellett neki. Csak azt nem tudtam, hogyan kezdjem?

Négy estén gondolkoztam rajta, mialatt az a kedves, szemrehányó arc szüntelenül rám nézett az asztalomról. És én mégse írtam Mayer Terinek...

Mert az ötödik estén egy fiatal és kihívó arcú tűzérzászlós nyitott rám. Hirtelen nem ismertem meg.

— Mayer Géza vagyok, hadnagy úr ...

— Szervusz! Mikor jöttél haza?

— Éppen ma egy hete. — S kissé kelletlenül folytatta: — Engedj meg, kérlek, igazán nem szokásom beleavatkozni a mások magánügyeibe, de éppen Miskolcon van dolgom s Teri addig piszkált, míg meg nem ígértem neki, hogy beszólok hozzád is. Üriember pedig szavát tartja, még ha a saját hűgéről van is szó.

— Köszönöm, pajtás. Teri hogy van?

Vállat vont:

— Hát tudod, kérlek alássan hadnagy úr, kicsit vékony. A múltkoriban feküdt is. Nem tudom, mi baja lehetett, mert nem érdeklődtem nála behatób-

ban. Most azonban engedj meg, kérlek alássan, nekem sietnem kell, mert az ember kénytelen mindennekfölött társadalmi kötelezettségeinek eleget tenni. Veszettül el vagyok foglalva, hadnagy úr. Itt Miskolc városában is annyi az ismerőszám, mint a szemét ... Pardon kérlek, üzensz vissza valamit Terinek?

— Mondd meg neki, köszönöm a figyelmességét, a jövő héten fölkeresem. Éppen ma délelőtt helyeztek vissza végleg a pótkerethez. Addig is százszor csókolom a kezét.

— Átadom kérlek, hadnagy úr, Szóval, hogy százszor csókolod a kezét. Lehet különben, hogy este az Abbáziában leszek. Ámbár ez nem biztos, mert tudod, az a sok társadalmi kötelezettség, meg a lányok! Minálunk mindenesetre találkozunk majd, hadnagy úr. A viszontlátásig, kérlek alássan!

— Szervusz!

5

AZ A NÉHÁNY tavaszi hét, amely ezután következett, volt életem legszebb szakasza. És az is marad, amíg tart a rövid életemből. Az emlékeim még ma is csalogatnak, de az elmúltat nem lehet visszacsalni. Huszonharmadik esztendőmben nem fogok járni többet s hova lett azóta Mayer Teri?

Ötödnapra jelentkeztem a pótkeret parancsnokánál. Még aznap egy kiképzés alatt levő századhoz osztottak be. Ami annyit jelentett, hogy bármelyik pillanatban indulhatok a harctérre. De reménykedtem, hogy sikerül még kihúznom néhány hónapot, mert egész sereg olyan tiszt volt beosztva a pótkeret-hez, aki előttem vonult be.

Lakást ismét a régi háziasszonyomnál vettem ki és így mindennap a kis Mártáék háza előtt kellett elhaladnom. Észre is vett hamarosan. Már másnap üzent értem, hogy látogassam meg. Beszélni akar velem.

Ekkor lépett az életembe a kis Mártha. Órála szinte megfeledeztem eddig, pedig ez az egyszerű és igénytelen leány annyi baráti jóssággal vett körül e naptól fogva s később annyi hálára kötelezett, hogy sohse szabad visszagondolnom rá a legnagyobb szeretet nélkül.

Másnap estefelé becsöngettem hozzájuk. A kis Mártha egyedül fogadott: édesanyja látogatóba ment a szomszédba. Bevezetett az ismerős szobába s szerény jóssággal érdeklődött, mint vagyok, merre jártam s meddig maradok? A szoba közepén álltunk s már félhomály ült a szögletekben. A kezét a kezemben tartottam:

— Maga angyal... Mondja, mi van Terivel?

A kis Mártha az utcai ablak felé mutatott.

Megfordultam. Az ablakmélyedésben, félig függönytől eltakartan, félig háttal a szobának, ott ült Mayer Teri. Mozdulatlanul ült a szögletben. Nagy-kendő volt a vállára vetve s kifelé nézett.

Ahogy megfordultam, szinte megijedtem. Lábujjhegyen indultam el az ablak felé, hogy meg ne rezzentsem. Még mindig nem nézett hátra.

— Kezécsókolom — szólítottam meg, kissé elfogulva.

Felémfordult:

— Jóestét...

Felémfordult s le nem vette rólam a tekintetét. De ez a tekintet megdöbbsentett. Halovány, nagyon halovány volt Mayer Teri, kedves arca megnyúlt s a szeme úgy csillogott, mint a lázas betegeké.

— Hallottam, hogy beteg volt.

— Igen — mondotta közömbösen. — Még novemberben gyűjtést rendeztünk a rokkant katonák számára, akkor meghűltem. Most jobban vagyok.

A kis Mártha magunkra hagyott. De oly nesztelenül tette be maga mögött az ajtót, hogy észre se vettük. Széket vittem az ablakhoz s leültem Teri mellé. Zavarban voltam. Szerencsére ő kezdte, mialatt közömbösen nézett ki a sűrű utcába:

— Hogy esetleg félre ne értsen, meg kell mondanom, hogy minden délután találkozni szoktam

Márthával. Egyszer itt, egyszer minálunk. Ő az én egyetlen pajtásom, kívül senkim sincs. Nem tudtam, hogy ma délután maga is itt lesz ...

— Mert akkor el se jött volna. Ezt akarta mondani, ugye?

Az utcát nézte mozdulatlanul. De a szeme mintha megrebbent volna:

— Nem! Nekem nincs egyebem, csak az őszinteségem. Megmondom ezért, hogy akkor is eljöttem volna. Egyszer még látni akartam...

S lehajtotta a fejét. A keze után nyúltam. Engedte.

— Teri! Az én mondanivalóm még rövidebb. Szakítani akartam magával, de visszajöttem ...

— Mert visszarendelték — s mosoly vonaglott keskeny szája körül.

— Félreértett. Anélkül is visszajöttem volna. Mikor megkaptam a fényképet...

Ideges mozdulatot tett. De a hangja szinte megtört volt:

— Az emlékeimnek tartoztam vele, hogy elküldjem magának. Az én emlékeim szentek.

Megakadtam. De ekkor belépett Mártha. Mayer Teri felállt. A kis Mártha odajött hozzám s kezemre tette a kezét:

— Ma már nem tudják szeretni egymást az emberek. Legalább maga maradjon jópajtása Terinek.

Lehajoltam s megcsókoltam a kezét. Terire pedig felsegítettem a kabátot s felajánlottam neki, hogy hazakísérem.

Már az utcán voltunk: a gázlámpák mély sávot eresztettek a fénylő gyalogjárón. Előzően havaseső esett. Észrevettem, hogy Teri egyszer-kétszer megcsúszik a síkos kövön. A karomat nyújtottam neki:

— Szabad?

Szó nélkül adta ide a karját. Így mentünk tovább, hallgatagon. Egyszer annyit kérdett:

— Meddig marad?

— Nem tudom. Akkor indulhatok a harctérre, amikor felparancsolnak. Előbb a szüleimet kell meglátogatnom, mert harmadik éve nem voltam otthon. Ma kétheti szabadságot kértem.

Már a házuk táján jártunk. Akkor annyit mondott csöndeskén:

— Nekem mához egy hétre lesz a tizennyolcadik születésnapom.

— Tudom.

Elértük a kaput. Vissza akartam fordulni, dt maga után hívott:

— Mindenkit szívesen szoktunk látni.

Tehát én is a „mindenki“ közé tartoztam már. Az édesanyja úgy fogadott, mint máskor is azelőtt. Nem akartam sokáig időzni s mégis vacsoraidő lett, mire felálltam. Teri jobbkedvű volt már:

— Mikor indul haza?

— Nem megyek haza — feleltem.

Nem értette:

— De hiszen a szüleit, meg a két húgát csak illenék meglátogatnia!

— Ráérek még.

Ezt már megértette. És olyan hálásan nézett reám!

Ettől az estétől fogva csak olyankor maradtam el Mayer Teritől, ha okvetlenül a gyakorlótéren kellett tartózkodnom. És nem voltam nyugtalan többé, mert Mayer Teri mellől mindenki más régen elmaradt ezen a tavaszon. A tűzérzászlós, aki azóta hadnagy lett, nagy szívbeli bújában az ütegét vezényelte dühösen valamelyik harcmezőn, más ismerős pedig

ekkor már közeledni se próbált a leányhoz. Meg voltam elégedve, mert Mayer Terivel azt tehettem már, amit akartam. Soha még olyan alázatos, szófogadó teremtetést, mint Teri volt ezen a tavaszon! És én szebbnek láttam őt, mint valaha. Olyan szép volt, hogy néha, amint elnézegettem őt, könnyek gyűltek a szemembe. A születésnapjára szekéryi virággal hordattam tele a szobáját. Mikor belépett és megállt a virágtenger közepén, sírvafakadt. És ezúttal legelőször senki-idegent meg nem hívott magukhoz. A szülein kívül csak a bátyja ült az ebédnél, aki azóta eleget tett Miskolcon a társadalmi kötelezettségeinek, azután a kis Mártha is ott volt, meg én.

Ezen a tavaszon senki, senki nem ment többé Mayer Teriékhez. Szegény Teri!

Jöttek az éjjeli zenék, ami sok pénzembe került s most már egyre-többször kellett igénybevennem az apámat. Mert a szerelmem nőtt, de a pénzem fogyott. Az öreg itt-ott neheztelt, nem tudta mire-vélni a feltűnő költekezést s nem-egyszer felvetette a kérdést, hová teszem a tisztí-fizetésemet? De azért az összeg pontosan megjött minden második héten. Olykor minden ötödik napon. És nem volt több olyan tiszt a pótkeretnél, mint én azon a tavaszon. Alig múlt el éjszaka, hogy záróra után ki ne kommandíroztam volna a dádékat. És a primás kérdezetlenül is tudta, ki tanyája ez a nyárfás? ...

Hiszen ha le tudnám írni azokat a napokat, a legszebb regény lenne az, amit valaha írtak! Egy május eleji napon például, jóval ebéd előtt, a gyakorlótérről igyekeztem hazafelé. A házuk a város szélén állt, közvetlenül az állomás mellett s a házuk mögött nagy kert terült kifelé, egészen a hegyek lábáig. Először a gyümölcsös következett, azután széles pázsit s odább túl, a kert legvégében, mérges-

zöld fenyők szöktek ég felé. Mintha földöntúli fekete katonaóriások álltak volna strázsát a vidék felett. Ha gyöngye szél jött, annyi bánattal sóhajtoztak, hogy olyankor mindig az emberi elmúlás járt az eszemben. Ha pedig vihar jött, úgy zúgtak, de úgy, mintha az elköltözöttek lelkei harsogtak volna a szilaj szélben. Ma is hallom még e fenyves zúgását...

De eltértem a mondanivalómtól. A gyakorlótérről igyekeztem tehát hazafelé, a kertjük mentében. Hirtelen csak megálltam, mert kacagás ütött meg a pázsit irányából. Az ő bágyadtan csengő kacagása. Sűrű és magas liceumkerítés fogta körül a kertet. Egy ugrás a sáncon át s széthajtottam a liceum-sövényt... De megihatott, amit a kertben láttam.

A pázsit közepén valami nyolc-tíz apró lánygyermekkel hancúrozott Mayer Teri. Ő maga ég-színű pongyolában volt s éppúgy mezítláb, mint a csöpp tót leányok. És mert csupa pitypanggal volt teleszórva a pázsit, a sárgán-virító virágokkal megkoszorúzta a haját, ilyen gyermekláncfű-koszorúval fonta körül karjait és vállát, virágba öltöztette a jókedvű apróságokat s úgy kergetőztek a gyepen. És akkor futni kezdett a fenyves felé, aprókat szökve s két karját kitárva a tündöklő mennyboltnak, mintha az égbe akart volna felszállni. Az apróságok utána, nagy nevetés közt.

Ott álltam észrevétlenül és megihatottan néztem. Élni és örülni szeretett volna szegény, de mivel énmiatam lemondott mindenről és mindenkiről, most így próbált örülni az apróságok közt. Gyermekek voltak ő maga is.

Eltűnődve mentem tovább, de ezt a képet soha nem felejtettem el. Nem árultam el neki, hogy megleptem. Ő pedig nem mondta meg soha, hogyan próbálta pótolni a maga számára azt, amit elveszített.

Pedig nem volt titka előttem. Hiszen a régi kispajtásom maradt most is, bár az anyja már nem nyitotta reánk az ajtót minden ötödik percben. Nem is volt szükség reá. Ha kettesben maradtunk, leült mellém a heverőre s arcomhoz tette az arcát. Összerelegtünk s remegő ujjal simogattam meg a haját. S remegve fogtam két kezem közé azt a kedves fejét. Szembenéztem vele ... Mosolygott rám, félénken mosolygott... A szeme zavaros volt... Megcsókoltam ... Olyankor lehunyta a szemét...

És felmosolygott megint. Épp olyan félénken:

— Ugye, a felesége leszek?

— A feleségem lesz, Teri.

És nem tudom, miért, de valahányszor ezt mondtam neki, lehajtotta a fejét. Majd felállt, lassan odament a zongorához s játszani kezdett, halkán. De mindig azt az egy nótát, mely a Rimaszombat felől fújdogáló szélről szólt. S alig-hallhatóan dúdolta hozzá a szöveget:

*Szomorú hírt hallok
Az én sorsom felől...*

Egyidő óta nem szerettem ezt a nótát. Meg is mondtam neki:

— Teri, csak ezt ne!

Azontúl nem játszotta. Lehet, csak előttem nem.

Akkor már mindenki úgy tekintette, mint a menyasszonyomat. A házban olyanformán néztek rám, mintha odahaza lettem volna. A Teri anyja nem-egyszer megsimogatott. Éppen úgy, mint ott-hon az édesanyám:

— Legyen jó hozzá, fiam. Csak ez az egy lányom van...

Egy májusvégi délelőtt az anyjával találkoztam

az utcán. Ő a túlsó oldalon ment, de ahogy meglátott, magához intett. Kissé izgatottnak tűnt fel:

— Mondani akarok magának valamit. De nagyon bizalmasan.

— Parancsoljon, nagyságos asszony!

A szemét le nem vette az arcomról:

— Nyílt emberek vagyunk, ezt maga is tapasztalhatta. S ezzel a nyíltsággal mondom meg magának, hogy tegnap este levelet kaptam testvérnémemtől, aki Kolozsváron lakik. Azt írja a levélben, hogy egy távolabbi rokonunk, egy fiatalember, aki csak néhány évvel ezelőtt költözött el innét, meg akarja kérni Terit. A néném tudni szeretné, nincs-e még lekötte valakinek a lányom?

Mintha fejbevágtak volna! Nem az újság, hanem a mód miatt, ahogyan tudatták velem. Teri anyja zavartalanul folytatta:

— A levelet felolvastam este Teri előtt, de halani se akar róla. Azt hajtogatja, csak a maga felesége lesz. Mi megszerettük magát, fiam. Mi örülnénk a legjobban, de lássa be, így nem maradhat tovább. Teri tizennyolc éves már, mindenki úgy nézi, mint a menyasszonyát. Anyja vagyok a leányomnak, felesős vagyok érte ...

— Nagyságos asszony, — szóltam közbe — Terivel már megegyeztem, hogy háború után el fogom venni.

De ő a fejét rázta:

— Ne értsen félre, fiam! Terit a télen is megkérték, de ő már akkor megmondta, hogy csak a maga felesége lesz. Pedig nagyon rosszul bánt vele. No nem szemrehányásképpen mondom, ámbár rászolgált volna. Mi nagyon boldogok lennénk, ha a vőnk lenne, mert megismertük s a családjáról is sok szépet hallottunk. De lássa be, így nem maradhat

tovább. A legkevesebb, amit kérhetek, hogy jegyezze el Terit!

Beláttam, hogy igaza van. És ott, az utca közepén, azt mondtam neki:

— Köszönöm a bizalmat, nagyságos asszony. De a szüleim tudta nélkül mégse tehetek semmit.

— Nagyon helyes — bólogatott rá.

— Én most hazautazom — folytattam izgatottan. — Még ma délután indulok s holnapután itt leszek.

Ügy váltam el tőle, mintha már az édesfia lettem volna. És harmadnapra úgy rohantam vissza, mintha elhagyott volna az eszem. Az állomásról hozójuk hajtattam. Benyitottam a Teri szobájába: a tükör előtt állt s valami virágot próbált betűzni a hajába. Úgy látszik, várt reám. Mikor észrevett a tükörből, megrezzent s a virág kiesett a kezéből. Amire pedig megfordult volna, olyan halovány lett, hogy azt hittem, mindjárt összeesik. Az ajtóban álltam s nem ismertem rá a hangomra:

— Teri, maga nem lesz a feleségem!

Ahogy ezt mondtam, a karja elhalva hanyatlott le. Aztán odakapott a nyakához és felsírt. Hangja nem volt a sírásának, csak a könnyei patakzottak. És amire fel tudott zokogni, ez volt az első szava:

— Akkor... Akkor én nagyon rossz leszek!

Megdöbbsentem... Az ebédlő felől ijedten lépett be az édesanyja.

6

AMIKOR idáig ért a barátom, elhallgatott. Lehetett már tizenegy óra.

Túl a sétányon játszott még a zene, de a sétány üres volt. Millió csillag remegett a határtalan mennybolton és a Balaton mélységében. S azalatt szünetlenül zsongott a víz.

A keleti parton feljött a holdvilág s szomorú bájjal nézett el a vidék fölött. Távol, igen távol felhők kezdtek felszállni a Balatonból s kék-lilában égő szegélyeikkel megindultak valamerre. Nagyon elhagyottnak éreztem magamat.

Barátom koccintott. Hosszan hallgattunk utána. Amikor megszólalt egyszer, szomorúnak láttam:

— No, meg fogod-e írni?

— Még nem tudom. Annyit körülbelül sejtek, hogy Mayer Teri másnak lesz a felesége, de ...

— Közbevágott:

— De addig még sok minden egyéb történik majd. Ezt akartad mondani, ugye?

— Nem! „De ennek elsősorban te vagy az oka!” Ezt akartam mondani.

— Szóval, hogy a Mayer Teri szerencsétlenségéért én vagyok a felelős — és meglepődve hajolt felém. — így gondoltad?

— Többet gondolok ennél. Ha a leány szerencsétlen lesz, csak a te férfiatlanságodon múlik. Megmondhatom, mi történt a hazameneteled alkalmával. A szüleid nem egyeztek bele semmiféle házasságba. Hogy mi lehetett az oka, alig érdekel. Csak a leány sorsára vagyok kíváncsi.

Barátom maga elé töprengett, mintha régi, nagyon régi emlékeivel küszködött volna. Nem zavartam meg. Ahogy ismét feltekintett, szenvedés látszott az arcán:

— Szegény Teri úgy viselkedett ettől fogva, mint egy hős. Nem túlozok: hős volt. De ne hidd, hogy én talán pillanatra is meghátráltam volna! Hiszen következtek nemsokára olyan fordulatok, amelyek könnyen ezt a látszatot kelthetnék. A mai estén azonban megnyitom előtted a szívemet és nem lesz olyan titkolt gondolatom, amelyet elhallgatnék. Úgy érzem, mintha gyónnék. Talán megkönnyebbülök utána.

Hátradőlt a széken:

— Nem tagadom, először nem vettem komolyan a dolgot. Azt hittem, tovább is folyhat a játék olyan ártatlanul, mint addig. Nem! Nem! — és ingerült mozdulatot tett. — Egy pillanatra se hátráltam meg! Senki szemrehányást nékem nem tehet. Hiszen attól a perctől kezdve oly nagy szerepe lett a véletlennek, hogy Istennek kellett volna lennem, ha mindent előre akartam volna látni... Azóta, hogy olyan szerencsétlen lett Mayer Teri, sok hányódáson mentem át. Voltak pillanataim, amikor végezni akartam magammal, de a legutolsó gondolatban visszatartott egy láthatatlan kéz. Csak az ő keze lehetett. S olyankor nem-egyszer megütött a gondolat: hátha üzeni fog még utánam! Mert tudtam, hogy még akkor is szeretettel gondolt reám, amikor olyan sze-

rencsétlen lett. A mai éjszakán azt is tudom már, hogy Mayer Teri mindig szeretni fog engemet. Elhallgatott.

— No, és mi történt azután?

— Azután? — és mintha távoli, nagyon távoli álomból ébredt volna föl. — Várj csak, várj! Hiszen közbe még kihagytam valamit s először arra fogok kitérni röviden. Elbeszélem a találkozást, mely köztem és az apám közt folyt le. Úgy összevesztünk, hogy az asztalt döngettük mind a ketten. És miért? Mert semmi okunk nem volt rá. Még ma is csodálkozom, hogy fel nem pofozott az apám. Mert nagyon szokatlan ember. De nem untatlak vele?

— Folytasd csak...

FURCSA emberek laknak arrafelé, a sokat küszködő Felvidéken. Jártál-e már azokon a tájakon? Aki látta egyszer a Beszkidek setét ormait, halotta a mi kesergő dalainkat, mindig bús vággyal gondol vissza reájuk a messzeségből. Vannak ott zúgó nádasok, bánkódó-fejű fenyvesek, szélben recsegő erdők, nyári időben pedig olyan világos éjszakák, mint csak az ukrainai puszták felett. Ezeresztendő s nyomor sír fel a zsellérkalyibák falai közül s pusztulnak az udvarházak is. De a jókedvünk sem hiányzik azért. Igaz, hogy minden rövidke vígasságnak nagy elbúsulás a vége. Muszka melankólia, lengyel könnyelműség találkozik itt a magyar hetykeséggel és hamar-elborulással. Ezer esztendő óta sehol annyit nem csalódtak és nem reménykedtek, mint minálunk.

S ezért olyan kiszámíthatatlan a felső-magyarországi ember. De számtalan furcsaságaikkal még ott is kitűntek a mi családunk férfitagjai. A dédapámnak például az volt a szokása, hogy egész életén át a bekecse zsebébe bevarrva hordta azt a tizennégyezer forintot, amelyért egyszer eladta a juhnyáját. És ha otthon segítséget látott is a család, egy fillért ki nem adott volna a tizennégyezer-

bői... A nagyapám szakadatlanul zsidókkal trafikált. A zsidók megsúgták neki egyszer, hogy ne adja el az életet, mert háború van kitörőben s akkor tízszeres ára lesz a gabonának. A nagyapám erre gyűjteni kezdett. És gyűjtött tizenhét éven keresztül. Háború persze nem jött, de amikor tizenhét esztendő múlva meghalt, hat magtárból két héten át vasvillával hajigálták ki a kicsírázott kéréket. Mert a gabonát kéréstől gyűjtötte a nagyapám. Hogy miért? Talán ő maga sem tudta. Emlékszem, hogy az apám jajgatva cibálta a haját abban az időben. De azért nem esett kétségbe, hanem maga fogta meg az ekeszarvát s úgy kezdett mindent elülről.

Valamennyi elődöm közül az apám volt legkülönböbb. Sohase láttam például, hogy annak a kis politúros szekrénynek a kulcsát, melyben a pénzét őrizte, csak egyszer is oda merte volna adni az édesanyámnak. Szünetlenül gyanakodott mindenkire s szünetlenül talpon volt. Éjfél után nem-egyszer lábujjhegyen lopódzott ki a szobából, ijesztő csendben átsiklott a szérűskerten, árnyékszerűen elhúzódott az ólak és csűrök között, nyári időben pedig órákon át el-elguggolt fülelgetve a gyümölcsöskertben. És ha lopáson kapta valamelyik cselédjét, ott helyben megcsépelte a vasvillával. Mert ilyen éjszakai kirándulásain mindig vasvillával járt az apám.

És mégis szegényedett évről-évre. Bizalmatlan volt mindenki iránt, de csak az nem lopta és nem csalta meg, aki nem akarta. Fősvény ember volt, szinte zsugori s pénze mégis alig akadt. Legtöbb bizalmatlansággal a család tagjait figyelgette. Nyomasztó csend ült a házunk felett, amelyről évről-évre hulldogált a zsindeley, meg a vakolat, de az apám nem gondolt rá soha, hogy megjavíttassa. Édesanyám csöndes megadással dolgozott napról-napra. Ijesztő

volt, mennyit dolgozott. A két kishúgom, mihelyt kikerült a leányiskolából, azonnal nekiállt a kietlen házirendnek. Dolgoztak szegénykék, amíg csak bírta a két gyöngye karjuk. De az apám sohase volt megelégedve: többnyire korholt valakit, vagy morgott magában. A birtokból pedig mégis csak kellett valami jövedelemnek lennie. De hogy hová tűnhetik el, fogalmunk se volt róla. Amikor már nagyobbak lettünk, édesanyánk elárulta egyszer bizalmasan, hogy az első-szobában, közvetlenül a kályha mellett, ki lehet emelni a padló egyik deszkáját, a deszka alatt jókora üreg van, az üregben egy üst, az üstben vagy félvéka ezüst forint. Ebbe az első-szobába estétől-hajnalig senkinek se volt szabad belépnie, csak az apámnak. Hosszú esztendők óta aludt ebben a szobában, a kályha mellett egy bundán, a félvéka pénz fölött. Egyszer-kétszer megleste ijedten az anyám, amint az öreg alacsony zsámolyszéken, leböcsátott függönyök mögött, reszkető mécsvilágnál kuporgott az üreg fölött, valami rongydarabkával fényesítgette térdén a forintokat s közben sajátmagához beszélgetett.

De azért ő se morgott szakadatlanul. Mert voltak napjai, amikor minden ok nélkül feneketlen kedve támadt. Olyankor csapraütött egy hordó bort, összecsdítette a jegyzőt, a papot, a patikust, a tanítót, még vagy öt-hat nemesembert, a konyhában nagy vacsorát kellett csapni, aztán a faluvégi vályogvetők közül felparancsolta a primást, a klarinétost, meg a bőgőst. És ha a morék rácincogtak a nótájára, a szegény öreg két tenyerébe böcsátotta gondoktól megvert fejét és úgy kezdett dalolni, hogy könnyek potyogtak le a szeméből:

*Indulj fakó lovam Lengyelország fele,
Úgyse gyövek én már visszafele,
Kedves kis hazámat többet nem láthatom,
Nincsen olyan bánat, mint az én bánatom.*

Később hegyezni kezdtek a cigányok s olyankor, éjféltűán, ha már keresztbe állt a szemük, az apám csak kiugrott a szoba közepére, oldaltbiggyesztette a kalapját, csípőn kapta magát s úgy kezdett cifrázni egymagában, hogy a vendégek lelkesedve tapsoltak rá. Hogy tudott táncolni! Csizmája alatt megdobogott a ház, kemény tenyerével oda-odacsapott a mestergerendára, összebokázott hegyesen s olyan cifrázásba fogott, hogy nem lehetett látni a lábát. Hajnal felé rendszerint már nem bírt magával s olyat rúgott a bögőbe, hogy forgácsokban repült szét a bögő. A mellényzsebéből gögös fejtartással lökött oda vagy száz forintot s a cigányok röhögve kapták el a pénzt, úgy a levegőből. Másnap azonban, ha már kijózanodott, leült az ebédlő kopott díványára és mialatt két markába fogta a fejét, méregetől fújva jajgatott:

— Kiraboltak! Megöltek! Minden boromat elitták a cudarok!

Dehát ez régen volt, még háború előtt! Én abban az évben tettem le az érettségi vizsgát s jogász szerettem volna lenni. Az apám meg se hallgatott:

— Gazdász leszel! Elég!!

Még szerencse volt, hogy kitört a háború. Legalább elodázhattam ezt a kérdést. Reméltem, hogy azalatt az öreg is változik valamit.

A kettőnk viszonya különösképp alakult azelőtt. Én az iskolából úgyszólván csak a nagy-szünidőre kerültem haza s olyankor se maradtam sokáig. Négy-öt napig elvoltam valahogy, de az apám rend-

szerint már a második héten mezei munkába akart fogni. Olyankor ráültem valamelyik lóra, átlovgoltam ehhez az ismerőshöz, ahhoz a rokonhoz. És csak napok múlva kerültem vissza ismét. A gimnáziumi nyolc esztendő alatt talán kétszer se jöttem össze bizalmasan az apámmal s emiatt idő multával csaknem idegenek gyanánt álltunk egymással szemben.

Akkor kitört a háború. Az első napon bevonultam s attólfogva csak mint zászlós láttam viszont a szüleimet. Volt ez úgy másfél-esztendő múlva. Azalatt sok minden megváltozott. Az apámat meghatották harctéri szenvedéseim s amikor súlyos sebekkel hoztak haza a frontról, könnyekre fakadt az ágyam mellett. Később egyéb szomorúságok következtek. Elesett a bátyám, a két unokatestvérem s a kishúgaimtól hallottam, hogy abban az időben nem tudott aludni az öreg. Éjszakánként fel és le járkált a szobájában s néha ijedten hallották, amint fel-felcsuklott

Dehát ez is elmúlt.

A háborút is megszokta lassanként s attól kezdve még-inkább visszaesett. Még-ritkábban borotválkozott, még bizalmatlanabb lett s szünetlenül krákogott. Sohase volt jókedve, helyett káromkodni szeretett. A cselédei — dologkerülő polyákok nagyrészt — most már hetenként váltakoztak, mert az öreg karóval verte őket az udvaron. Egyetlen kivétel talán én lehettem. De csak azért, mert ritkán láttott. A pénzt megküldte pontosan, a kísérő levelei sem maradtak el. Ezekben a levelekben eleinte csak panaszkodott rám, az utóbbi időben azonban egyre többször megfenyegetett, hogy kitagad, ha így folytatom.

Ilyen előzmények után utaztam, haza lóhalálá-

ban, hogy bejelentsem: feleségül akarom venni Mayer Terit.

Este érkeztem meg. Az öreg az ebédlőben fogadott, megborotváltkozott a tiszteletemre, a bajuszát meg spárgára kötötte ki. Megölelt, maga elé tartott messziről s annyit mondott:

— Na, nyalka tiszt vagy, nem tagadhatom! Bár ne lettem volna olyan nyalka! Másnap már ezt is a szememre hányta.

Ezen az estén soká maradtunk fent. A két kishúgom kedvesen elkönyökölve gyönyörködött bennem, a édesanyám csöndes szótlansággal sajnált, mert sejtette szegény, hogy megint csak belekerülök a bajba. Az öreg mintha minden gondját elfelejtette volna erre az egy estére. A csataleírások érdekelték mindenekfölött s valahányszor kitértem egy-egy válságosabb élményemre, az öreg fejencsapta magát, annyira tetszett neki:

— Milyen kár, hogy nem lehettem ott! Igaz a! Hát a nyíregyházi huszárok hogy viselik magukat?

Mert huszár volt ő maga is Nyíregyházán. De annak csaknem harminc esztendeje lehetett ekkor.

Ebben az én történetemben sok fordul meg a véletlen. Ilyen véletlen volt például, hogy csak másnapra hagytam nagy előterjeszteni-valómat. Pedig ha ezen az estén állok elő vele, amikor meg volt hozzá mindnyájunk hangulata, sok minden másképp történt volna. Nyugodtan meghallgatnak s az apám, ha annyit mondok, hogy a leány jó módú, bizonyosan egyet koccint rá:

— No, majd körülnézünk legközelebb!

És bizonyos, hogy egy hét múlva az anyámmal, vagy valamelyik húgommal már leutazott volna a Teri szüleihez. Sokszor megemlegettem azóta ezt az estét!

Másnapra minden megváltozott. Az apám rosszkedvűen ébredt, mert az este valamivel több bort ivott. Panaszkodott, hogy fáj a feje, meg a füle is zúg. Ez még nem lett volna baj. A baj ott kezdődött, hogy megsántult az egyik lova s ezt éppen ezen a délelőttön fedezte föl. Olyan méreg fogta el, hogy szaladt a vasvilla után s félig agyonverte az egyik igáslegényt. Mire az ebédhez nézett be, már prüszkölt és káromkodott.

Egyszerre ijesztően csendes lett a ház.

Én erőlködtem ugyan, hogy másra tereljem a szót, de az öreg annál jobban felbőszült:

— Disznó zsiványok! Ki akarnak fosztani! Hej, hogy esz a méreg!

A hajába kapott, úgy cibálta a fejét. Mindenki menekült az asztaltól. Ketten maradtunk.

És nekem elő kellett állnom, mert csak három napot kaptam a parancsnokomtól. Este már indult a vonatom.

Odaléptem az öreg elé. Éppen kifelé készült s a magtár kulcsai után keresgélt. Amikor meghallotta, mi a szándékom, furcsán kapta el a fejét. A félbajusza megrándult, mintha azzal a félbajusszal nyomta volna vissza kitörő nevetését:

— No, még mit nem!

Éreztem, komikus leszek. Az apám is észrevett valamit. Félig-bosszúsán rántott egyet a vállán:

— Majd visszajövök mindjárt. Űgyis számárság az egész.

Szégyenkezve, tehetetlenül maradtam az ebédelőben. Beletelt három óra, amire visszakerült. Azonban vagy elfelejtette már, vagy nem akarta előhozni mert leült az ablakba, kivette a tárcáját s pénzt kezdett számolni maga elé. Megint eléje álltam:

— Édesapám, mi a válasza?

Felnézett, mintha nem értette volna. S kurtán annyit szólt:

— Ráérsz még. Aztán háború van. Meg állásod sincs...

Mintha fejbevágtak volna:

— Majd gazdálkodom édesapám mellett...

— Mit? — és felugrott. — Itt magam is elvégzem a munkát! Nincs szükségem rád! Meg úgyse dolgoznál, mert csak keserűségemre vagy! Előbb végezd el a jogot!

— De hiszen édesapám akarta, hogy gazdász legyek!

— Hát akkor légy gazdász! Mit bánom én! Nekem senkit ne hozz a nyakamra!

A düh összeszorította a torkomat. Még csak arra sem volt kíváncsi, ki az a leány, akit el akarnék venni? Fújt és káromkodott már, de csupán azért, hogy leplezze a zavarát. Mert annyi rosszindulatot még róla sem tételeztem fel. Azt mondtam neki:

— Mégis hallatlan, hogy meg se akar hallgatni!

Mintha észrevette volna magát. De egy vállrántással másodszor is elintézett:

— Semmi közöm hozzá!

S másodszor is faképnél hagyott.

Könnyek gyűltek a szemembe. Azalatt óvatosan besompolygott a két húgom. Később az anyám is bejött. Körülfogtak, hogy mi történt? A legelején kezdtem s amire másfélóra múlva odáig jutottam, hogy miért is jöttem haza, a két húgom részvételt vett körül. Az anyám sírdogált:

— Pedig így lenne a legjobb, fiam...

— Apa borzasztó ember, ha megharagszik — mondta a nagyobbik húgom.

A kisebbik rásóhajtott:

— S még csak meg se hallgatott. Így tesz ő mivelünk is.

És elgubbaszkodtunk négyen, panasz-szó nélkül. Az apámmal csak a vacsoránál találkoztam. Fújva evett. Ahelyett, hogy legalább kikérdezett volna. Nem volt kíváncsi semmire.

Feálltam, a kardom után nyúltam. Indulnom kellett. Azt se kérdezte, hová megyek? Édesanyám s a két húgom lesütött szemmel ült az asztalnál. Megcsókoltam őket s akkor odaszóltam az apámnak:

— Ez az utolsó szava?

— Igen! — és rácsapott az asztalra.

No, erre én is odacsaptam, de olyat, hogy az öreg ugrott tőle egy nagyot:

— Édesapám! Maga nagyon rossz ember!

Mély csönd támadt. Az öreg hirtelen odakapott a torkához, mintha meg akart volna fűlni. Amire magához tért, én már kocsiban ültem. Még hallottam belülről a dühöngését. Azt hittem, széthajítja a szobát:

— Orcátlan, pimasz kölyök! Mars ki az udvaromból!

Másnap délelőtt már ott álltam Mayer Teri előtt. Mire fel tudott zokogni, ez volt az első szava:

— Akkor én nagyon rossz leszek!

Megdöbbsentem. Az ebédlő felől ijedten lépett be az édesanyja. Ahogy megtudta, miről van szó, maga után hívott s hellyel kínált meg a szalonban. Előadtam neki mindent. Időközben belépett az öregúr is. Elmondtam, hogy az édesanyám, meg a két kishúgom ismeretlenül is csókoltatja Terit, de az apám szinte megveszett. Pedig nem is tudta kiről van szó.

Mayer néni itt már mosolygott. A bácsi fejemre tette a kezét:

— Hát ilyen emberek is akadnak. De azért nincs baj, fiam. Ha vége lesz a háborúnak, majd beáll mellém az irodába ...

A pusztta lehetőségére tiltakozni kezdtem:

— Nem! Ez lehetetlen!

Mert akkor még nagyon önérzetes hadnagy voltam. Ma másképp csinálnám.

Ügy búcsúztak el tőlem, mint máskor is. Talán még nagyobb szeretettel. A Teri szobáján kellett áthaladnom. Az ablakban állt, kisért szemmel. Ahogy megpillantott, félig elfordult tőlem.

— Teri! Még visszajövök.

Erre már egészen elfordult. Csaknem könyörgött:

— Menjen, kérem... Nem akarom látni... —

Elmentem. És csak sok-sok hónap múlva láttam viszont a házukat.

8

RÖVID időn belül kétszer kellett megcsalatoznom Mayer Teriben. Az első csalódásom felháborított, pedig nem is volt rá okom. A másodikon mélyen megindultam. Ez azonban csak később történt.

Eljött a június: én a menetszázad parancsnoka voltam ekkor. Ügy volt, hogyha távirati parancs érkezik, minden pillanatban indulhatunk. Közben több kisebb gyakorlat következett s néha napokig elmaradtunk a hegyek között. De sohase távolodtunk messzire. Ha pedig fűlig-piszkosan bevonultunk a kaszárnyába, alig mozdultam ki a lakásomról. Visszavonultam mindentől és mindenkitől. Leszámoltam, magammal s egyelőre nem akartam látni Mayer Terit. Csak megzavart volna.

Ez az óvatosságom különben felesleges volt. Valami két héttel ezután azt hallottam, hogy fürdőre ment az egész háznép. De hogy hová, nem mondták meg, én pedig nem érdeklődtem utánuk. Most már minek?

Így múlt el egy hónap. Aztán megjött a várva-várt távirat s a menetszázad másnap vonatba szállt, de én-nélkülem. Azon a napon ugyanis, amelyen megérkezett a távirat, a pótkeret parancsnoka magához

rendelt s valami bizalmas iratcsomóval küldött fel Pestre. Azt mondta, annyira fontos titkokat viszek magammal, hogy nem meri rábízni más tisztre. Külön a lelkemre kötötte még, hogy a futárszakaszba senki-idegent be ne bocsássak az úton. A menetszázadot egy hadnagy-társam vette át s vezette a harctérre.

Három héttel ezután fölrendelték a második menetszázadot is. Nagy pótlásokra volt szükség akkoriban a frontokon. Én megint nem mentem. Az indulás előtti napon a parancsnok irodai szolgálatra osztott be maga mellé. Azt mondta, csak a legmegbízhatóbb tisztjét választhatja erre a kényes természetű feladatra. Ez a magyarázat meglepett, de nem kerestem az okát. Olyan mindegy volt akkor nekem.

Időközben az egyik közeli bányavárosban sztrájkba álltak a munkások. Ő. parancsnok egy századdal engemet küldött ki a zavargás letörésére. Feladatom annyiból állt, hogy vigyáznom kellett a bányatelepre. Két hétig maradtam kint: azalatt békésen kiegyeztek igazgatók és munkások.

Amire innét is visszakerültem, már arattak. A legénységnek azt a részét, amely még nem került bele a menetszázadba, a közeli uradalmakba rendelték ki aratómunkára. Minden ilyen osztagnak egy tiszt volt a parancsnoka s valamennyi fölé engemet nevezett ki a pótkeret-parancsnok. Azontúl is mellette maradtam az irodában. Új munkaköröm annyiból állt mindössze, hogy vasárnap délelőttönként, ha beszámoló-kihallgatásra jelentkeztek az arató-osztagok parancsnokai, én adtam ki nekik az újabb utasításokat.

Mayer Teriről semmit se tudtam azalatt. Azaz mégis!

Egy délután, amint hazafelé tartok a kaszárnnyából, — forró kánikulai nap volt — a kis Martna integet felém az ablakból. Besiettem hozzá. Nagyon izgatott volt:

— No szép katona! Így megfeledkezni a legjobb barátjáról! Hát illik ez?

Valami mentegetődzést mondtam. A kisleány összekulcsolta a kezét:

— Mondja, miért tette ezt Terivel? Tudja, mi történt?

— No!

— Négy nappal ezelőtt menyasszony lett. Tegnap kaptam meg a levelét...

Nem tudtam rá mit felelni. Másfél-hónap óta úgy tekintettem magamat, hogy semmi sem köt többé Mayer Terihez, de most mégis rosszulesett ez a nagy hűtlensége. A szívem fájt. A kis Martna mindenáron okosan akart beszélni hozzám:

— Rettenetes dolog ez! Mayer bácsi, amikor megkérték a Teri kezét, azt felelte a kérőnek, hogy legyen türelemmel, amíg visszajönnek a fürdőből. Mert van itt valaki, aki miatt nagy bajok lehetnének még. Ha a leánya még-egyszer meglátja azt a valakit és ha akkor is a kérő menyasszonya akar lenni, ő beleegyezik mindenbe.

— Az a valaki, persze én vagyok!

— Maga, Kálmán. S látja, Teri és a mamája addig se akart várni. Tudom, hogy Terit csak a hiúsága vitte bele ebbe a makacskodásba, mert azt hiszi, hogy így bosszút fog állni magán. Én nagyon félttem szegényt! Mert tudom, hogy ma is magát szereti.

Mayer Terinek ez a meggondolatlansága volt az én első csalódásom. Eleinte fájt a szívem, de később felháborodtam ellene. Pedig talán nem is volt

igazam. Hiszen Terit mégis csak elhagytam s szégyenében és kétségbeesésében mit tehetett volna egyebet! De erre csak később gondoltam, talán azért, hogy magam előtt mentegessem. Abban a pillanatban azonban rendkívül fel voltam háborodva:

— S ki a vőlegénye?

— Egy Vértes nevű vadászhadnagy.

— Ismerem. Kedves fiú. Köszönöm magának Mártha...

Elémállt, összetette a kezét:

— Ugye, meg fog látogatni ezentúl is? Legalább engemet.

— Feltétlenül! Ezt megígérem. Úgyse maradok már sokáig, mert tegnap megint én lettem a menetszázad parancsnoka. Remélem, utoljára.

Négy-öt nappal ezután, úgy alkonyattájt, amikor már többen kijöttek a korzóra, a kávéház teraszán üldögélek a parancsnokkal. Azóta, hogy kénytelen volt a legközelebbi menetszázadba kitenni, feltűnően szíves lett hozzám s minden szabad percében magával cipeltetett.

Hát amint beszélgetünk a teraszon s közbe a járókelőket vizsgálgatjuk, egyszerre mintha szíven ütöttek volna. Alig tíz lépésnyire észreveszem Terit, amint jön a vőlegénye karján s mögötte a szülők. Mayer Teri már előbb megpillantható, mert ijedt kis rezzenést láttam a szemeiben. De azért mosolyogni próbált. És ahogy hozzánk-értek, megelőzött egy kedves bólintással:

— Jónapot!

Mindnyájan nagyon szívesek voltak, amikor tiszteltem. A vőlegény még külön is „szervusz“-t intett a kezével. Visszaintettem. Nagy melege lehetett e pillanatban,

Ahogy elmentek mellettünk, a parancsnok hozzámhajolt:

— Hogy tudtál ilyen számár lenni! Így elszasztani a legszebb leányt!

— Nem kettőnkön múlt, alezredes úr.

Másnap vasárnap volt. Az arató-osztagok hadnagyai és zászlósbai délelőtt bejöttek a városba a megtették a szokásos jelentést. Estefelé befogattam két kocsiba és, mint rendesen, magam vittem ki őket az állomásra. Mikor a Teriék háza előtt hajtattam el, vőlegényévei az egyik ablakban könyökölt. Köszöntem nekik. Ahogy később visszafelé jöttem az első kocsin, mind a ketten a kapuban álltak. Visszafogtam a lovakat, leugrottam, kezecskéskoltam a leánynak, Vértés bajtársamnak pedig ennyit mondtam:

— Gratulálok!

Ügy tett, mintha nagyon örült volna. Mayer Teri hirtelen másról kezdett beszélni. De olyan hangon, mintha csak tegnap, vagy ma délelőtt váltunk volna el egymástól és mintha soha semmi nem lett volna kettőnk között:

— Arra gondoltunk, hogy megkocsikáztathatna bennünket.

— A legnagyobb örömmel!

A katona-kocsistól átvettem a gyeplőt, de Teri odaszólt a legénynek:

— Maga csak üljön hátra, a hadnagy úr mellé. Én jobban szeretek a bakon ülni...

Vértés bajtársam jókedvűen mondta rá:

— Ó, az nagyszerű lesz!

Így akarta tudtomra adni, hogy csak azért se féltékeny rám s hátraült a kocsishoz. Teri mellém szökött fel s mialatt megfordultam a kocsival, belém-

karolt, mint annyiszor azelőtt. Éreztem, hogy megremeg.

Odavágtam a lovak közé s öt perc múlva kint repültünk a fehér országúton. Jött az este. A hegyormok fölött veresben lángolt az ég, de csillag még nem látszott. Hűs levegő csapott szembe s mialatt csattogtak a lovak, Vértés bajtársam a legénnyel próbált diskurálgatni. Mayer Teri felnézett rám és suttogva mondta:

— Istenem, csak felborulnánk ...

— Hogy mondhat ilyet!

Félig a karomra hajtotta le a fejét:

— Jobb lenne meghalni. Így... Így nem érdekes ...

— Legyen okos, Teri! — csitítgattam igaz részvétellel.

A hangja könyörgő, csaknem megtört volt:

— Nem tudok már okos lenni... Jaj, mit csináltam!

Aznap vacsorakor benéztem a tiszti-étkezőbe. Kissé későn érkeztem. A parancsnok, aki találkozót adott ide, már elment. Gondoltam, majd felkeresem a kávéházban. A ruhatárban leadtam a sapkámat s az étkező felé indultam, de meg kellett állnom az ajtó előtt. Mintha odaszegeztek volna.

Az ajtó ugyanis félig-nyitva maradt s odabent harsányan nevettek valamin a tisztek. A nevemet hallottam s az erre támadt szünetnyi csöndben ezt mondta valaki:

— Fogadjunk, hogy ezzel a menetszázaddal se fog kimenni! Jó protekciója van a gyerekeknek!

— Kékszemű protekció! — szólt közbe egy másik hang. — Fülíg szerelmes beléje még az öreg is.

Itt a pótkeretparancsnok nevét mondta az illető. A tisztek megint nevettek. Aztán Vértés hadnagyot

említette valaki s egy harmadik tiszt az asztalra csapott:

— A Vértes csak lógós!

Ujabb nevetés. Nem tudtam mozdulni az ajtóból. Még szerencsém volt, hogy nem vettem észre belülről. Legalább visszahúzódhattam. Elkértem a sapkámát s kimentem. Csak az utcán álltam meg.

Mindent tudtam! Mayer Teri tehát, amikor elhagytam őt s amikor keserűségében másnak lett a menyasszonya, addig könyörgött a parancsnoknak, míg meg nem ígérte neki, hogy egyelőre visszatart a pótkeretnél. Teri nem akarta, hogy veszedelembé jussak megint s mit nem tudott elérni, ha a fejébe vette! Hogy a parancsnok is szerelmes volt Teribe, nem volt újság előttem. Ugyan ki ne szeretne volna! S ugyan mit nem tett volna meg a parancsnok, ha egyszer Mayer Teri kérte rá! Az öreg úgyis gyakran megfordult a házukban. Ez a meglepő felfedezés volt az a második csalódásom Mayer Teriben, amelyet már érintettem előbb. Most, amikor elszakadt tőlem, repeső aggodalommal gondoskodott rólam. Ez a szeretete meghiúsult. De ugyanakkor szégyen fogott el, hogy már a tiszti-étkezőben is ezen mulatnak. Nem! Nevetséges mégse akartam lenni!

Még abban a negyedórában felszaladtam Mártáékhoz. Ő maga nyitott ajtót:

— Jöjjen beljebb!

— Köszönöm, most nem érek rá. De egy igen-igen nagy kérésem lenne magához.

— Parancsoljon! — mondta szerény készséggel.

— Legyen olyan jó: holnap délután három órára hívassa ide Terit!

— Szívesen. Csakhogy a vőlegénye is olyankor szokott átmenni hozzájuk ...

— A vőlegényt majd én elintézem,

S el is intéztem. Vértés hadnagyot akkor már a menetszázadomba osztották be. Délelőttönként valamennyi tisztnek ki kellett vonulnia a századdal, délután már csak az ügyeletes maradt együtt a legénységgel. Másnapra természetesen Vértés bajtársamat tettem meg ügyeletes-tisztnek. Először, de nem utoljára.

Délután háromkor bezörgettem a kis Martnához. Ő maga jött elem most is. Annyit sügött:

— A mamámmal majd félrevonulunk. Teri a nagyszobában várja.

Benyitottam. Az ablakban ült, széles karosszékbén. Hideg arccal ült ott s aig-észrevehetően biccengett felém. Elfogódva álltam meg előtte.

— Eljöttem — mondta halkán, de minden szomorúság nélkül.

— Köszönöm. Tudja-e miért kérttem át?

— Nem tudom. — S közömbösen jelezte a fejével, hogy igazán nem tudja.

Úgy maradtam állva. Mert előtte föltettem, hogyha kikérdeztem, azonnal el fogok menni.

— Teri, tudja-e, miről beszélnek egymás között a tisztek?

Kíváncsian emelte rám a hideg-szép szemét.

— Arról beszélnek, hogy maga miatt nem küldenek ki a harctérre. Maga megkérte rá az alezredest, hogy lehetőleg a legutolsó pillanatban helyezzen ki valahova mindegyik menetszázadból. Ez kétszer meg is történt eddig.

Úgy nézett rám, mintha mindezt most hallotta volna először. De nem csodálkozott el. Csöndesen annyit szólt:

— Ez igaz.

— Úgy? S ahhoz mit szól, hogy már hírbe keveredett miatta?

— Nem törődöm vele.

Olyan nyugodtan adta meg a rövid válaszokat, mintha énreám nem is tartozott volna az egész. Ez a közömbösség kihozott a sodromból:

— Kérem, megtiltom magának!

Csöndeskén ingatta hozzá a fejét:

— Téved. Azt teszem, amit akarok. És soha, soha senki meg nem tilthatja nekem, hogy ne remegjek azért, akit szeretek.

Nem volt már közömbös. A szeme felfénylett, aztán lehomályosult. Remegő szájjal felállt, az asztalig támolgott, ott leesett egy székre s leborult a két karjára. És akkor sírni kezdett. Nagyon.

Tehetetlenül álltam előtte, de már nem bántam. Jobb volt így. És mialatt sírdogált, bűnbánatot éreztem. Mert soha senki nem fog szeretni engemet úgy, mint szeretett Mayer Teri. És minél szerencsétlenebb lett énmiattam, annál többet remegett értem.

Hozzáléptem s nagy gyöngédséggel simogattam a haját:

— Ugye, nem haragszik rám?

— Nem tudok én haragudni magára — sírdogálta megtörten. — Jaj, nem tudok ...

— Én csak simogattam. Felnézett rám, kissé megbomlott hajjal. A könnyein át mosolygott:

— Ugye, sohase fog elhagyni?

— Sohase hagyom el, Teri. De megtiltom magának, hogy bármit is tegyen értem ezentúl! Értse meg, ez nem illik!

Felállt, még mindig könnyes szemmel. Aztán hirtelen és hevesen átkapott a két karjával s válla-
lamra hajtotta a fejét:

— Pedig megpróbáltam még egyszer... Tegnapelőtt ... De már nem sikerült... Jaj, csak ne szeretném magát annyira!

A jegygyűrűt levonta az ujjáról s odatette az asztalra:

— Vissza fogom küldeni Vértesnek. A maga menyasszonya vagyok. Inkább meghalok, de nem leszek másnak a felesége!

— Teri! — és megsajnálta. — Nem így kell azt csinálni. Mindenki megszólna. Legyen egy kis türelemmel...

— Igaza van — és egy nagyot sóhajtott. — A szüleim is gyanút fognának, pedig magára igen haragszik az édesanyám. Majd csak elintézem valahogy. Istenem, mennyi baja van az embernek!

— Különösen, ha magunk szerezzük magunknak a bajt.

— Igaza van — mondotta ismét s szemrehányóan nézett rám. — De én akkor nagyon kétségsébe voltam esve. Most már nyugodt vagyok, Kálmán.

A kis Mártha nyitott ránk jókedvűen:

— Na, elintéztek már mindent?

Milyen sok hálával tartozom érinek az igénytelen jóságú leánynak! És mennyi észrevétlen ügyességgel csinált mindent, hogy délutánonként összehozhasson bennünket! A vőlegény egyelőre nemigen okvetetlenkedett, mivel a vőlegényt e naptól fogva állandó délutáni ügyeletre rendelttem ki. Az estéivel szabadon rendelkezhetett, de a délután az enyém volt.

Azok a késő-nyári délutánok! Az ablak előtt porosan állnak az akácfák s a mennybolt mélységében mozdulat nélkül hever egy-egy darabka felhő. Kihaltak a fényben vakító utcák... És mi csaknem mindennap találkoztunk. Óvatosan, ügyeskedve kell bejutni a házba, de nem mehetek elég jókor, hogy Teri már ne várna reám a kis Mártánál. Mosolyogva szalad elém olyankor, kitarja a karjait s nevetve ölel át. Úgy csapong, mint csak régen, amikor még nem

volt oka rá, hogy szomorú legyen. Mert ekkor gyakran gyötörhette magát, szegény. Elöttem nem mutatta, de tudtam, jól. Hiszen a házukba egyelőre nem léphettem be, ami mégis bánthatta. Talán azért is futott elém olyan repesve, ha beléptem délutánonként:

— Alászolgája, hadnagy úr! Tudja-e, mit mondott tegnap este a vőlegényem?

— No?

— Hogy én találkozni szoktam magával!

— És maga persze nem tagadta le.

— Eltalálta a hadnagy úr. Azt mondtam neki, persze egy iszonyatosat sóhajtvá: Istenem, hát az is lehetséges. Erre olyan haragos lett, hogy fogta a kardját és otthagyt. Nem vágta még le magát azóta? Ha nem, akkor feltétlenül mulat valahol. Biztosan el fog árulni az apámnak ...

— Ez gyávaság lenne tőle.

— Dehát akkor mit csináljunk? Sokszor csaknem sajnálom. Igazán nem tehetek róla!

Olyankor már megintettem:

— Teri, maga kezd haszontalan lenni!

Vértes kollégám valóban ivott azalatt. Még másnap se került elő. Ugyanazon az éjszakán, amikor én már aludtam, cigányszóval vert föl. Borosüvegekkel nyitottak rám, mert vele jött a Teri bátyja is. Kapatosak voltak mind a ketten. Akarva, nemakarva mulatnom kellett velük. Mayer zászlós reggel felé elaludt a díványon s Vértes bajtárs, úgy látszik, alkalmasnak vélte a pillanatot, hogy megleljen. A könyökére dült s úgy tett, mintha kötődni akarna. Pedig nagyon komolyan beszélt:

— Hej, testvér, de el vagyok keseredve!

— Minden vőlegény szeret pózolni keveset — mondtam rá. — Mert tudja, hogy illik neki.

— Gondolod? — és a szemem közé nézett.

Hát akkor mondd meg nekem, testvér, miért sózod a délutáni szolgálatot az én nyakamba?

Készen voltam egy ilyen kérdésre:

— Csak azért, mert így délelőtt is, este is szabad lehetsz.

— Délután pedig te találkozol Terivel — szolt közbe nyugodtan.

— Tévedsz, pajtás. Márháéknál csakugyan találkoztam vele kétízben, de mind a kétszer véletlenül.

— Csakhogy ő mást mondott nekem! A szemembe mondta, hogy mindennap veled van két órát. Hát most kinek higgyek?

Mosolyogtam, mert Vértes hadnagy kapatos volt. És mert föltételeztem, hogy mégis nekem fog hinni.

— Pajtás, — és vállára tettem a kezemet — ismerem én Terit. Féltékennyé akar tenni, azért ugrat. Mit? Hogy nem úgy van? — és itt mégis csak felforrt bennem a düh. — Nézd, te nyavalyás, hiszen ha akarnám, Teri holnap az én menyasszonyom lenne. Elhiszed?

— El, el, testvér — és álmosan bólogatott. — Tegnapelőtt is megmondta, hogy csak téged szeret.

— Szamarakat beszélsz. Látszik, hogy ittál.

Virradt már, amire kászolódni kezdtek. Vértes bajtárs azonban mégis csak boldogtalan lehetett, mert egy hét alatt még vagy háromszor vert fel a cigányaival. Olyankor reggelig folyt nálam a mulatozás. Az előbbi párbeszéd mindig megismétlődött köztünk. A vége az lett, hogy Vértes bajtárs holtbizonyossá vált a maga szörnyű gyanúja felől.

Két nappal ezután hiába csengettem be a kis Márhához: Teri nem jött el. De maga helyett levelet küldött a kis pajtásának. Megírta, hogy tegnap

vacsorán volt náluk a vőlegénye s az édesanyja szemrehányást tett neki, miért mulat annyit? A vőlegény erre azzal vágta ki magát (ma sem tudom, szándékosan-e, vagy csak azért, mert egyéb kibúvó hirtelen nem jutott az eszébe), hogy én csalogatom magammal. Mayer Teri ránézett ekkor a vőlegényére: „Ez nem igaz! Éjszakánként maga szokta felverni Kálmánt a cigányokkal. Igenis, mama, hiába nézel úgy reám! Kálmán maga mondta nekem...” Az anyjának nagy újság volt ez s őneki (Terinek) most az a büntetése, hogy egyelőre nem szabad egyedül elhagynia a házat. „De csak mondd meg Kálmánnak, hogy legyen nyugton. A szobafogság legfeljebb két-három napig tarthat. Ha pedig így akarnak megtörni (nincs kizárva, hogy Vértesnek mégis csak eljárt a szája!), akkor kereken kiadom az útját, meg a jegygyűrűjét. Tehát a viszontlátásra két-három nap múlva!”

De a kis Márhánál soha többé nem találkoztam Mayer Terivel. Mert másnap — szombati nap volt éppen — távirat érkezett a pótkerethez, hogy huszonnégy órán belül Vladimir-Volinszkij alá kell indulnia a legközelebbi menetszázadnak. E menetszázadnak én voltam a parancsnoka. Ezúttal visszavonhatatlanul. Délelőtt jött a távirat s attól a pillanattól kezdve zaj és elevenség verte fel a kaszárnját. Tisztiszolgámnak kiadtam az utasítást, körülnéztem a legénység közt s délután elbúcsúztam az ismerős családoktól. Márháékhoz is felszaladtam s megköszöntem neki is, meg az édesanyjának is reámhalmozott sok szívességüket. Már tudták, hogy mennem kell. Egy új század indulása nagy esemény volt a városkában. A kis Mártha érzékenyen búcsúzott el tőlem:

— Aztán írni fog, ugye, nekem is?

— Most már csak magának írhatok, kedves.

Alikor vette magát észre:

— Hát Teri? Talán nem is tudja még?

... Másnap ebéd előtt indultunk. Hiszen emlékszel még ezekre a menetszázadokra: nem lehet elfelejteni őket. Istenem, fiatalok voltunk s felvirágozva indultunk a halál elébe! Az egész város az utcára tódult. A rezesbanda indulót játszott, a katonák zengő torokkal meneteltek az állomás felé s én a század elején lovagoltam. Virág virított a sapkarózsánk mellett. Az öregasszonyok szívszakadva jajgattak utánunk, az ablakokból és az erkélyekről kisasszonyok kendőt lengettek felénk s virággal szórták tele a katonákat. Egyetlen éljenző, táncoló tömeg veit a város és mi mosolyogva tisztelegtünk jobbra-balra. Jókedvűen mentünk meghalni.

Tele volt az állomás is. Az alezredes hozzámjött s még egy-két utasítást adott. Sok ismerős tódult ki a perronra: melegen búcsúztak el tőlem. És hirtelen megpillantottam Terit is, az anyjával. Vértés bajtárs éppen akkor csókolt kezét mindkettőjüknek. Teri nagy csokrot tartott a kezében, csupa égő virágból. A kertjükből szedhette össze.

Mindenki búcsúzkodott. Abban a pillanatban Teri is észrevett és magához intett. Az alezredes meglátta ezt a jeladást, ő tehát ugyanakkor Vértés hadnagyot intette magához.

Odasiettem Mayer Terihez. Édesanyja a régi szívességgel adott kezét, hiszen most nem illet haragudni. De azért megdorgált:

— Magára nehezteltem. Megérdemelte.

— Tudom, nagyságos asszony. Ha rossz lettem volna, bocsásson meg — és lehajoltam a keze fölé.

Aztán kezét csókoltam Terinek is:

— Isten adja meg, kedves.

— Vigyázzon magára — s átadta az égő virágcsokrot. — Magának szántam.

Az édesanyja nagyot nézett. S én ma sem tudom, mi ütött belém, de abban a pillanatban, amikor még-egyszer kezet csókoltam neki, azt mondtam félhangon, de úgy, hogy az anyjának is meg kellett hallania:

— Ugye, a feleségem lesz?

Mayer Teri könnyesen bólintott rá. Tisztelegtem s a kocsí felé indultam. A mozdony sípolt. Az alezredes még-egyszer kezet fogott velünk s jószerecsét kívánt. Aztán felugráltunk a lépcsőkre s mialatt a vonat megdőccent és mindenki éljenzett, *mi* hosszan és némán tisztelegtünk vissza.

9

HARMADNAPRA megérkeztünk Vladimir-Volinszkij alá. A századom egyelőre a front mögött gyakorlatozott. Így tartott ez egy hónapig.

Akkor már szeptember volt, szép őszeleji napok. Es mialatt a század szakaszonként gyakorlatozott, órákon át elnéztem a változatlan dél orosz tájékat. A mozdulatlanságában volt a szépsége. Minálunk, Magyarországon, búcsúzni készülhetett már a természet: itt csaknem tavasz volt. Gyengezöld pázsitok a látóhatár karimájáig, a távol messzeségből, a Bug mocsaras széleiről álomszerű ködökön át látszottak felénk a füzesek koronái s itt-ott felbukkant egy-egy hagymafejű torony. Templomi csend hallgatódzott a tájék felett, amelyre annyi melankóliával gondolok vissza mindig. Csak ekkor értettem meg azt a nosztalgiát, mely annyi bús vággyal tölti el az orosz embert véghetetlen hazája iránt.

Azalatt elmúlt egy hónap. Előttünk, a fronton alig mozdult valami. Nagy-elvétve egy puskalövés Közben pedig feljött a következő menetszázad s vele együtt a pótkeret alezredese. Ő vette át az ezred parancsnokságát.

Mayer Teritől ekkor kaptam az első levelet. A menetszázaddal jött ki egy hadnagy-orvos, aki bará-

tom volt már régebről. Teri neki csúsztotta át ügyesen ezt a rövid levelet, amikor indulása előtt búcsúzni ment a házukhoz. A borítékból néhány meghervadt ibolyaszál esett a lábam elé. A sapkarózsám mellé tűztem őket.

Egy hónapja múlt már, hogy az állomáson könnyes szemmel bókolt rám: csak az én feleségem lesz. Meglátta ezt az édesanyja is és Mayer Teri attólfogva nem írhatott nekem egyetlen sort.

De azért e nagy elhagyatottságában is volt gondja rá, hogy hírt adjon magáról. Néhány percre át-átfutott a kis Márhához s ellátta megfelelő utasításokkal. És Mártha tudósított mindenről, lankadatlan szorgalommal. Ezért a jóságáért sok hálával vagyok iránta, mert akkoriban nagy gond és szomorúság szakadt le szegényre. Ebben a szeptemberben a Doberdó sziklái között véresen esett össze a vőlegénye és amire kihúzták a törmelék alól, halott volt. A kis Mártha megkönnyezte őt, de nagy bajában rólam sem feledkezett meg. Minden harmad-negyednapon fölkeresett néhány sorával. Igen elhagyottnak érezte magát s talán azért is irogatott annyi ragaszkodással, mert szüksége volt némi szeretetre. Én hálás voltam neki, vigasztalgattam és szerettem őt, mintha az édeshúgom lett volna. Csatoltan mindig küldtem egy másik levelet Terinek is. Az ő üzeneteit Mártha küldözte nekem. Mert Mayer Teri egyelőre olyan felügyelet alatt állt, hogy öt-tíz percnél hosszabb időre nem mozdulhatott el hazulról. Az anyja egyszersmindenkorra eltiltotta tőlem.

Nem-egyszer mondta nekem azelőtt, hogy a szülei ellenére még az én feleségem se lenne. És most mégis írt. Annyit körülbelül sejtettem, hogy nagy harcban állhat az édesanyjával, mert a jegygyűrűt még mindig nem küldte vissza Vértnek. A vőle-

génye a századomban szolgált s naponként egy sereg levelet és lapot írt össze Terinek. Ritkán kapott rájuk valamit. Egyszer-kétszer engemet is megkért, hogy írjam alá egy-egy lapját. Megtettem. A levelezésüket könnyűszerrel ellenőrizhettem, mert akkor már ezredsegédtiszt voltam. Nekem kellett átnéznem naponként a táboripostát.

Mert az alezredes, alighogy megérkezett a pót-kerettől, segédtisztnek vett magához. A századomat ugyanakkor Vértés hadnagy vette át. Amikor jelentkeztem a parancsnokságon, meg nem állhattam, hogy azt ne mondjam neki:

— Tudom, alezredes úr, kinek köszönhetem ezt a beosztást...

Leintett:

— Ha tudod, hallgass!

Egy hét múlva a Vértés századja is belekerült a tűzvonalba. Attólfogva egyik ütközet a másikat váltogatta. De tűz-szünetekben egyre több lapot és levelet küldözgetett Mayer Terinek. A leány mindritkábban felelt.

Annál többször keresett föl engemet a kis Mártha. Elvértve Teri is írt néhány sort ezekben a közvetítő levelekben. Egy októberi napon arról tudósított sebtiben, hogy megmondta az édesanyjának: vissza fogja adni a jegygyűrűt. Az anyja sírva fakadt, de mivel nem akarja szerencsétlenné látni a leányát, nem bánja, tegyen, amit jónak gondol. Rólam azonban hallani se akar. A szemére vetette, hogy titokban bizonyára levelezik velem, amire ő nem szólt semmit. Ennek a hallgató válasznak az lett egyelőre a következménye, hogy ezentúl nem szabad meglátogatnia Mártát sem. Most ír tőle utoljára. De majd csak kitalálnak valamit.

Akkor már ősz lett Oroszországban is. Jeges

szél jött a Szarmata felől, csüngő felhők zúgtak a határ felett s a szél jajgatva sípolt a fekete határban. Didergett és fázott mindenki s délutánonként, ha elszundikált az alezredes, egymagamban gunygyasztottam. Most, hogy a Teri anyja még bizalmatlanabb lett irántam, súlyosra vált a helyzetem. Abba, amit az öregúr ajánlott fel egyízben, hogy háború után álljak be az irodájába, most már belementem volna. Csakhogy ezt az ellenajánlatot lehetetlen volt nékem megtennem. Az apámmal való viszonyom semmit nem változott. A húgaimnak írtam elvéte: nem szerettem a házunkra gondolni. Tudtam, hogyha egy hosszú levélben mindent megírnék az apámnak s megkérném őt, valahogy csak beleegyezne mindenbe. De ismertem az apám féktelen természetét s tartottam tőle, hogyha feleségemmel a házunkba költözném be idővel, előbb-utóbb összetűznék az apámmal. Az ilyen jelenetektől pedig meg kellett óvnom Terit, mert az apám első keményebb szavára kétségbeesett volna. Milyen más volt az ő családi körük, mint a mi házunk! Olyan megoldást, amely kisegíthetett volna szorult helyzetemből, nem találtam.

Váratlanul kisegített Teri. A kis Mártha hosszú ideje hallgatott már s amikor végre levelet kaptam tőle, arról értesített, hogy előző napon Teriéknél járt. Mayer néni vallatóra vette, vajjon az ő közvetítésével nem írok-e Terinek, mert őt kétségbeejti a Teri makacssága. Mártha minden ilyen közvetítést „szégyenszemre kénytelen volt letagadni“. De csak kettőnk miatt tette. A házuk egészen kihalt, Teri beteg lett, de nem kell megijedni, mert a betegsége nem komoly. Csak arravaló, hogy levegőváltoztatás címén elutazhasson néhány hétre az apja rokonaihoz Kolozsvárra. Ezt Teri eszelte ki: Kolozsvárról leg-

alább írhat nekem. Otthon minden lépésére vigyáznak.

Ez után a levél után hosszabb szünet következett. Már azt hittem, hogy Terire gyanút fogtak a szülei s nem engedték el. Vagy hogy csakugyan beteg lett. Sokszor gondoltam rá, növekvő fájdalommal.

Ügy a negyedik héten — akkor már dértől csillogtak a mezők — megjött az első levele Kolozsvárról. Hogy tudott írni! Ebben az időben már útban volt az ő nagy szerencsétlensége felé, de azért sohasem szűnt meg vigasztalni. Felolvasom néhány sorát. Te vagy a második idegen, aki hallani fogod. S ő, szegényke, ha elmondom ezt neki egyszer, nem fog rám megneheztelni. Hiszen többször is emlegette, hogy valamelyik regényíró talán fel fogja jegyezni valamikor ezt az ő bús történetét. Hiszen ő úgy szeretett, hogy nagy szerencsétlenségében is mosolyogva gondolt vissza reám. Milyen őszintén írt! Repesve tudósított, hogy az édesanyja két hétig maradt vele, de az a benyomása, hogy Kolozsváron is vigyáznak reá s ezért csak éjszaka írhat, bezárt szobában, amikor azt hiszik, hogy régen elaludt.

„Szeretnék magának mindennap és nagyon sokat írni, de nem tehetem. Nagy ritkaság, mikor egyedül lehetek s olyankor is küszködnöm kell magammal, hogy illik-e? Hiszen mégiscsak másnak vagyok a menyasszonya! Sokszor azt hiszem, mintha tolakodó lennék.

Istenem, ez az én menyasszonyságom! Hányszor és mennyire megbántam már! S mégis boldog vagyok, mert tudom, hogy magát nem veszítettem el. Pedig nem lenne csoda, hiszen olyan rossz voltam magához. Ügy meggyűlöltem abban az elkeseredett pillanatomban és mégis annyira szerettem!

Emlékszik-e, hányszor összekoccantunk? Mint két nevetlen iskolásgyerek. Olyan szép napok azok én-nekem! Mosolyogva gondolok vissza reájuk.

Jöjjön már haza! Azt se fogom bánni, ha nem is beszél velem, ha nem is néz reám, csak ne tudjam magát a halál előtt mindennap. Most, azt hiszem, nyugodtabb helyen van, de ki tudja, mi történhetik? Értsen meg: félttem magát! Én is élni akarok még! Fiatal vagyok és szeretném, jaj, úgy szeretném elfelejteni ezt az én utolsó két összetépett esztendőmet! Ne haragudjon reám, hogy így írok, de *úgy* összegyűlt bennem a sok keserűség! Nem csoda, ha kifakadok. Pedig én vagyok az oka mindennek, tehát maga is azt tartja, ugye, hogy csak vezekeljek tovább. Igaza van. Nem fogok többet panaszkodni, hiszen ezzel csak a maga életét keseríteném meg. Ds ha szeret, meg fog sajnálni...”

Nem volt ő már ekkor a régi Mayer Teri, aki kötekedett és makacskodott velem, hogy féltékennyé tegyen. Nem járt el hozzájuk senki többé s ő sem ment sehová. Csöndes, megtört leány lett, aki megható szeretettel ragaszkodott hozzám és remegett miattam. És mikor egy-két jó szót kapott tőlem, olyan hálás tudott lenni ezért a kis szeretetemért. Régen volt az, amikor még élni és örülni szeretett volna. Nem maradt már egyéb kívánsága, csakhogy engemet megtarthasson. Éjszakánként elbújt s késő éjfélti időkben írogatott nekem. Ez volt minden öröme a világból. Itt van még egy levele:

„Az elmúlt héten beteg voltam és sokat szenvedtem. Csak ma reggel keltem föl.

A házbeliek mind azt hiszik, hogy tizenegy óra óta az igazak álmát aluszom. Ha tudnák! Egy nagyon csinos katonaorvos gyógyított... No, ne ijedjen meg, hiszen nős már! Rengeteg látogatóm volt,

úgyhogy néha csaknem szétszedtek, de én nem szóltam hozzájuk egy szót sem. Csak feküdtem, mozdulatlanul, és magára gondoltam.

Nem értem, miért van annyira elkeseredve? Mert ha jókedvet mutat is, megérezem én, hogy valami baja van. Talán nem bízik bennem? Kijelentettem, hogy a magáé akarok lenni. A nagyobb harc úgyis az én számomra marad, de küzdeni fogok mindenki és minden ellen, ha belehalok is. Csak az nem megy a fejembe, miért kell nekünk várni, miért nem lehetünk az egymáséi most, amikor fiatalok vagyunk még? Jaj, Kálmán, előre látom én, hogy vénségünkre fogunk mi egymáshoz kerülni, mert ez a háború biztosan eltart harminc esztendeig. Én egy púderes vénkisasszony leszek ötven macskával, ugyanannyi kutyával meg kanárral: szóval egész állatsereglettel. Maga pedig egy köhécselő, vén, nagyon-nagyon vén tartalékos táborszernagy, akinek még az ölébe sem szabad majd ülnöm, mert köszvényes lesz és nem fog megcsókolni soha, mert ráncos lesz az arcom... Kecsegtető kilátások!

Anyusékra pedig ne haragudjon! Őnekik csak egy hibájuk van: hogy nagyon szeretik ezt a macacsfejű leányukat. Egyedül én vagyok az oka mindennek, de meg is keserültem, hogy gyerekes ésszel ennyi bajt és szomorúságot okoztam mindnyájunknak.

Fáradt vagyok, búcsúzom. Látja, most pityergek is, mintha valóban válnom kellene magától...”

Mennyi vád és keserűség volt e sorok mögött! És én tudtam, hogy Teri nemcsak olyankor pityergett, ha egy-egy levelét megírta, hanem sokat epesztette magát, amikor senki nem látta szegényt. De hát mit tehettem! Neki nem mondhattam el mindent, hiszen az ilyen magyarázatot ő úgysem fogadta

volna el. Csak újabb gondot okoztam volna neki Lehetnek, akik azt mondják, hogy férfiatlanul viselkedtem. Ilyen vád soha nem érhet engemet! Nemcsak azóta töprengtem sokat, hanem akkor is gondolkoztam. Hiszen a férfiatlanság éppen az lett volna, ha minden előrelátás nélkül magamhoz kötök egy ilyen teremtetést. Emlékezz csak vissza a háborús tisztecskék házasságaira: csaknem valamennyi ilyen bajtársam elvált hamarosan, vagy nyomorba került. Azt hitték, mindig háború lesz és ők mindig könnyenélő tisztecskék maradnak. Nem! Soha meg nem hátráltam! Hiszen a hősök csak a romantikus regényekben törnek át tűzön-vízen az imádott hölgy felé, végső-esetben nyergükbe emelik, elvágatnak vele és füttyölnek a vüágra. De az élet regényhősei éppoly küszködő, számítható halandók, mint a többi ember, akiket az élet lökdös jobbra-balra. Ha a Teri apja megismételte volna régi ajánlatát, percig se haboztam volna. De így? Lehetetlen volt.

Közbejött még egy másik körülmény is, ami gondolkodóba ejtett. Teri még augusztusban kijelentette előttem, hogy a jegygyűrűt vissza fogja küldeni a vőlegényének. Akkor én magam adtam neki a tanácsot, hogy várjon még vele. Ő várt is azóta, csaknem négy hónapot. S ismét megütött a gyanú: ha csak engemet szeret is, végső-esetre tartalékra akarja meghagyni a vőlegényt s azért nem szakít vele. De ezt nem is bántam túlságosan. Lehetetlen viszonyaim között úgy gondoltam, legjobb mindent a véletlenre hagyni. Tavaszra majd lesz valahogyan magától is.

Teri azonban okosabb volt. December elején azt írta, nem vár tovább. Izgatottan tudósított, hogy jönnek érte szülei, mert halálán van a vőlegénye édesanyja. Szegény asszony csak őt szeretné még

látni, hogy rájuk adja az áldását. „Borzasztó ez, de mit csináljak? Oda kell állnom a halálos ágyához s az az öregasszony meg fog halni abban a tudatban, hogy felesége leszek a fiának, Tudom, hogy rossz-nak, szívtelennek fog kikiáltani a világ, de most már határoztam...”

Ugyanazon a napon, mikor ezt a levelet kaptam, Vértes hadnagy jött le hozzám s táviratot mutatott, hogy halálos-ágyán van az édesanyja. Az alvezredes megadta neki a kért szabadságot. S ugyanazon a napon, csaknem hajnalig, levelet írtam Mayer Terinek.

Nem volt ez búcsúlevél. De kitártam előtte a helyzetemet. Megmondtam nélkü, hogy csak őt szeretem, de ne szakítson még a vőlegényével, legalább addig ne, míg leutazhatom hozzájuk s beszélhetek a szüleivel. „Ne értsen félre, Teri! Becsületes ember vagyok s ezt meg kell mondanom. Higgyen nekem, mert én soha nem fogom elhagyni magát. Csak annyi türelmet, amíg tisztázhatom magamat az édesanyja előtt. Most már mindenre hajlandó vagyok. Magáért, Teri.”

A levelet a kis Martnának címeztem meg és akkor várni kezdtem.

Elmúlt másfél hét. A tizedik napon visszaért zett Vértes bajtársam. Közben eltemette az anyját. Ahogy véletlenül a kezére pillantottam, a jegygyűrű nem volt az ujján.

ő nem szólt semmit, én nem kérdezhettem. Sejtettem, hogy Teri még nem kapta meg a leveletem, mert időközben a haldokló mellett volt kénytelen virrasztani s csak a temetés után szakított Vértes-sel. Ügy is volt. A leveletem tehát csak akkor fogja olvasni, ha már hazaérkezett a szüleivel. De ha előbb

veszi kézhez, bizonyos, hogy akkor is ugyanúgy tett volna. Ismertem én Terít.

Soha még annyi izgatottsággal nem turkáltam a napi-posta közt, mint ekkor. Reméltem, hogy nem hagy válasz nélkül. Hát válaszolt is. Leány még olyan levelet nem írt, mint Mayer Teri ekkor! Ebből az egy leveléből megismerhettem, ha soha nem is láttam volna.

Vértes visszaérkezése után negyednapra jött meg ez a levele. Azt a részt, amelyben a szakítást mondja el, elhagyom. De hallgasd meg a többit! Soha senki nem fog engemet szeretni úgy, mint Mayer Teri. Mert ma is szeret.

És olvasni kezdett:

Kedves Kálmán!

Tegnap reggel érkeztünk haza szomorú és fáradtságos utazás után. Egy keveset pihentem, de nem volt nyugtom. Mert éreztem, hogy Martnánál várni fog rám valami. Inkább ne is jöttem volna!

Mikor Mártha megmondta, hogy levelem van, olyan boldognak éreztem magamat. Az első két oldalon mosolyogtam. Akkor még nem sejtettem, hogy ez a maga utolsó levele akar lenni.

Nincs mit írnom, Kálmán. Csak csodálkozom most is, és a levelét nagyon sokszor el kellett olvasnom, amíg megértettem. De azóta is mindig az jár az eszemben, hogy le tud mondani rólam.

Mikor már józanabb fejjel kezdtem gondolkozni, két eshetőséget állapítottam meg. Vagy nem szeret és most így akarja megbosszulni magát az értem kiállott szenvedéseiert, vagy pedig gyáva... Nézze, Kálmán, én nem fogok könnyörögni magának. Már ismerhet, hogy soha senki szeretetért nem kol-

dúltam. Tudom, hogy ezért a kijelentésemért meg fog haragudni, de én erről nem tehetek.

Ha pedig gyáva lenne, ez csak azért van, mert visszariad a gondolattól, hogy esetleg nem tudná pótolni a számomra mindazt, amit elveszítenék, ha a szüleim akarata ellenére lennék a felesége. De hiszen én ilyenre nem gondoltam soha ... Nem! Nem! Ha maga így gondolkozik, igazán nem tudom, mit tartsak magáról? Nem akarom sértegetni, Kálmán, hiszen ilyen hálátlanságot maga nem érdemelt meg. Hiszen nekem meg kell köszönnöm a maga sok szeretetét. De a legutolsó levele után én már azon sem csodálkoznék, ha nem ismerne meg.

Nem tudom, hogy folytassam! Nekem csak egy érzésem van, hogy nem szeret már. De vigyázzon, mert akkor én nagyon rossz leszek! Két esztendeig voltam a magáé, nem lehet rólam lemondani!

De nehogy azt higgye, hogy én most meg akarom győzni magát. Maga tehet, amit akar. Csak azt nem hittem volna, hogy el fog hagyni engemet.

Ha szabad még valamivel magához fordulnom, arra kérem: ne szeressen többé. Ne gondoljon rá: hol és mint vagyok? Élek-e vagy meghaltam? Ami velem történni fog ezután, magának ne fájjon. Ha maga meg tudott írni nekem egy ilyen levelet, akkor nincs joga sajnálnia, ha csak holtan fog látni. Ne haragudjon reám, kedves Kálmán, hogy így írok, de ezzel az én meggyötört, szegény kis fejemmel már nem tudok gondolkozni. Ügy megkínzott! De ugye, ez csak tréfa? Tudom, próbára akar tenni, hogy igazán szeretem-e?

Barátom, amikor ideért az olvasásban, megállt. Es suttogva ismételte maga elé, mintha régi, igen régi emlékek között keresgélt volna:

... ezzel az én meggyötört, szegény kis fejemmel már nem tudok gondolkozni...

Én hallgattam, ő egy nagyot lélekzett és olvasni kezdte tovább:

És ha nem tréfa, még akkor se tudok haragudni magára. A városunkat ne kerülje el! Igyekezni fogok minden erőmmel, hogy ne legyek a terhére. De azért még-egyszer szeretnék beszélni magával. Képes volnék még könyörögni is, hogy eresszék haza egy napra. Az én szüleim nem olyan kegyetlen emberek, mint ahogy gondolja. Meg tudnának bocsátani magának, mert nagyon szeretnek engemet. Egyetlen örömük lenne, ha boldognak látnának.

De nem, nem: erről beszélni késő. Soha meg nem bocsátom magának, amiért ilyen éjszakát szerzett nekem! Nagyon szenvedtem, talán maga is megérezte. Ügy hívtam magamhoz...

Ma már nem bírtam ki. Most a szobámban ülök és megírtam mindent. Nem vagyok már ellenőrzés alatt, de minek is! Kitől őrizzenek ezekután? Pedig először nem akartam válaszolni s Márhának is megtiltottam, hogy említsen maga előtt. Sohasem hittem volna, hogy így fogok egyszer szeretni!

Nem tudom, kapok-e választ? Ha úgy gondolja, hogy újabb fájdalmat okozna, kérem, ne írjon. Ezt is válasznak fogom tekinteni. De ha ír, csak annyit kérek, hogy még szeret és nem hagy el. Írja ezt nekem sokszor! Mindig! Még ha nem is igaz. Egy kis hazugsággal tűrhetőbb lenne az életem.

Sajnálom magát. Szeretnék a közelében lenni, hogy megvigasztaljam s még-egyszer megsimogassam. Talán elfelejtenők a rossz napokat. Most, ami-

kor még írhatok magának s amikor még nem váltunk el örökre — megírom, hogy nagyon szeretem.

Teri

Nem tudom, hányszor olvastam át ezt a levelet. De arra emlékszem, hogy egész délután fölötte-gubbasztottam. Karácsonyelőtti hangulatban voltunk: a fronton napok óta nyugalom ült.

Ez a levél teljesen kiforgatott. Hiszen Teri megírta jóelőre, hogy most már szakítani fog. És én mégis arra kértem, nyújtsa még az időt. Belátom, helytelenül tettem. De csak magamat okolni mindenért kehez már nem volt bátorságom. Másfelől nekem is volt igazam, mert Mayer Terinek nem adtam okot erre a keserű búcsúzkodásra. Hiszen megírtam neki, hogy csak addig legyen némi türelemmel, amíg leutazhatom. Mindenre hajlandó voltam már.

És nem láttam be, mire való ez az ő nagy kétségbeesése? Hiszen meg kellett volna éreznie, hogy előbb-utóbb a feleségem lesz. Hiszen úgy szeretett! Vagy talán éppen ezért kezdett már nem hinni saját-magában sem?!

Egyelőre nem válaszoltam. Nem is tudtam volna, mit írjak neki. Májusig szó se lehetett szabadságról és így ha újra biztatni kezdem, altatásnak vehette volna. Már arra is gondoltam, hogy levélben mindent feltárok az édesatyja előtt s levélben kérem meg a kezét. De akkor közbelépett a kis Mártha.

Mert persze, hogy ő is írt. Négy sűrű oldal volt a levele s leghívebb kis pajtásom nem késett megnyugtani, hogy én vagyok az ő legnagyobb csalódása. „Ha látná azt a szerencsétlen leányt! Soha nem hittem volna, hogy maga is csak olyan, mint a

többi. Két esztendőnél tovább hitegette. Gyáva ember!“

Ezek után igazán nem volt mit felelnem. Karácsony előtt egy nappal levelet kezdtem írni Terinek, de még másnapra se készültem el. Tudtam, hogy magától nem fog írni többet nekem.

És mégis írt. Hogy is feledkezhetett volna meg rólam...

Karácsony szombatján nagy karácsonyfát állítottak fel a parancsnokságon. Száz kis gyertya sercegett a fenyőgallyacskákon s minden apró gyertya alatt valami hazai emlék a tiszteknek. Én két levelet kaptam. Az egyik a szüleim és a két húgom értem aggódó üzenete volt. A másikat Teri küldte. Már előző napon megjött, de ezen a délutánon az alezredes maga vette át a postát. A szent-estére így akart némi örömet szerezni a tisztjeinek.

És az estén ott álltunk valamennyien a karácsonyfa körül. Az alezredes rövid beszédet mondott, megemlékezvén halottainkról, harcoló hazánkról és a saját küszködéseinkről. Azután mindenki megkapta a maga kis ajándékát. Legutoljára a postára került a sor. A Teri levelében egy igénytelen kis képeslap volt, rajta ennyi:

Nem bírom ki, hogy a mai estén ne gondoljak magára. De azért, ha zavarnám, ne haragudjon meg.

Aláírás: semmi.

Elfordultam s leültem az egyik sarokba. Soha még ilyen szomorú karácsony estém nem volt!

Csaknem éjfélre járt, amikor elszéledtek a tisztek. Én egyedül maradtam az alezredessel. Kormos

kis petróleumlámpa füstölgött a tábori asztalon.
Az öreg elé állt:

— Hát téged mi lelt?

— Nem tudom, alezredes úr.

— Nono! Miről van szó? Persze csak úgy, ha elmondhatod — s az ágyhoz lépve, vetkezni kezdett.

Ülve maradtam s beszélni kezdtem. Nem kellett messzire visszamennem: az öreg sok mindent tudott, kivéve az utolsó néhány hét történetét. Mialatt beszéltem, egyszerre abbahagyta a vétkezést. Először kíváncsian figyelt fel. Amikor odaértem, hogy Teri Kolozsvárra utazott, mert csak így írhatott nekem, megfente a bajuszát: — No, katonás leány, azt már nem tagadhatom! ... — Amikor azt kezdtem előadni, mennyire nem tudtam elhatározni magamat, mert minden könnyelmű lépés súlyos következményekkel járhatott volna, rámkapta a szemöldökét: — Rövid az élet, nem szabad filozofálgatni!... — S ahogy végül pontott tettem a mai esténél, az öreg felugrott, mélységes felháborodásában össze-vissza kezdett járkálni s közben prüszkölt:

— De hogy milyen szemtelen alak vagy te, hallod-e?

Megállt előttem, összefont karral:

— Mindjárt felpofozlak, hallod-e?

Magyarázni próbáltam, de rámkialtott:

— Hallgass, te taknyos! Hát azért tartalak itt magamnál?

Hallgattam. Az öreg mintha megbánta volna, mert fűjvén néhányat, szelídebben folytatta:

— Szégyellem magamat, hogy ilyen nyavalyás segédtisztam, van! Öcsém, — s vállamra tette a kezét — a filozófia öl, fő a katonai svung! Neked elárulhatom, hogy január második hetében az olasz

harc térre indul az ezred. Az indulás előtt adok neked kétnapi szabadságot s te majd Budapesten csatlakozol megint hozzánk. Azalatt hazamégy, megkéred a leány kezét. A megkérésről szabályszerű elismervényt hozol nekem. Megértetted?

— Igenis, alezredes úr!

10

TÉL közepe volt.

Ölomszínű lett az ég, mint egy szétterített katonaköpenyeg. A torony körül varnyúk kóvályogtak nagy kiáltozással s a piactér felől kiláttam a korcsolyapálya felé. Fiatal párok keringőztek a jégen.

Ebédidőben érkeztem meg s felszaladván a lakásomra, átöltöztem. Másnap este indulnom kellett tovább, hogy éjjél körül csatlakozhassam az ezredhez, amelyet még Lemberg fölött hagytam el a gyorsvonattal.

A Teriék háza felé tartottam.

Azóta, hogy századom élén utoljára mentem végig a városka főutcáján, mennyi minden megváltozott! Nem voltak családi összejöveletek, apró házibálok és ha itt-ott megpróbálkoztak még vele, nemigen volt kedve mulatni senkinek. A régi tisztek eltűntek a pótkerettől: a frontokon verekedtek keserűen, meghaltak vagy elszóródtak. Az Isten tudná, merre. Új és egészen fiatal zászlósokat és hadnagyokat láttam az utcán, akikhez semmi közöm sem volt többé. Vége lett ekkorára a régi hangulatoknak: mindenki beleunt a háborúba. Az emberek visszahúzódtak a családok körébe s egyre többen panaszkodtak. Egyelőre még zúgolódás nélkül.

Szokatlan gondolatok közt haladtam a Teriék háza felé. Csaknem három esztendeje múlt már, amikor egy estén először szólítottam meg ugyanabban az utcában. Szinte könyörgött akkor: — „Így... így nem akarom! ... Mit szólnának hozzá az emberek? ...“

Hát most mit fog szólni ő, ha meglát? Azt már tudta, hogy jönnöm kell. De hogy melyik órában, arról nem értesíthettem, mert magamnak is az utolsó percben mondta meg a parancsnokom. S hátha nem is lesz odahaza?

Otthon volt. Az előszobában ugyancsak nézett a szolgálóleány, amikor becsöngettem:

— Tessék besétálni. A nagyságos asszony az ebédlőben van.

A nagyságos asszony várhatott, ha nem is pontosan erre az órára. Ahogy bekopogtattam, felállt és elmjött. Nem a régi szívességgel, de nem is barátságtalanul. Azt hiszem, körülbelül mindegy volt neki, hogy én nyitok-e be ma délután, vagy egy másik főhadnagy.

— Isten hozta! Mikor érkezett?

— Ezelőtt egy órával. Holnap este az olasz frontra indulok.

— Foglaljon helyet.

Közömbös dolgokról indult meg a szó. Elmondta, hogy a fia legutóbb két hétig volt idehaza, de már visszautazott az ütegéhez. Férje az irodába ment, de ha beszélni akarok vele, telefonál neki.

— Ráérünk, nagyságos asszony.

Furcsán éreztem magamat, mert valahogy se-hogy se fogadtak. Már vagy félórája üldögéltünk. A Teri szobája felől szakadatlanul zörgött a varrógép. Ő tehát nem tudta még, hogy a harmadik szobában vagyok. Meguntam a feszengést:

— Itthon van Teri?

Rámnézett. Nem tette magát többé:

— Ugye, maguk mindvégig leveleztek egymással?

Nem tudtam, mit feleljek. De a mama hamarosan kisegített:

— A leányom elmondott mindent.

— Ha Teri mondta, akkor leveleztünk.

Felállt:

— Ha beszélni akar vele, bemehet hozzá. Csak arra kérem, ne zaklassa föl megint. Nagyon sok keserűség érte miatta a házunkat.

Átmentem a szalonon s megálltam a Teri szobájában. Az ablak előtt ült s a gépe fölé hajolva varrogatott valamit. A kattogástól nem hallotta meg, hogy beléptem. Ahogy köszöntem neki, hátránézett:

— Ni, egy főhadnagy!

Felállt, leveregette magáról a cérnaszálakat s mosolyogni szeretett volna. Ügy mosolygott, annyi édes bánattal, mint a szeptemberi nap, amikor már hűtlenek lettünk a nyárhoz.

— Hát eljött? Igazán örülök — s a kezét adta,

— Parancsoljon helyet.

Így még nem fogadott. De ez volt a legtöbb, amit adhatott nekem. Leült a heverőre, én szemközt foglaltam helyet.

— Tudja-e, miért jöttem?

— Udvariasságból. Megírtam magának, hogy egyszer még szeretném látni. Ennyivel tartozott nekem.

Nem hajtotta le a fejét, a szeme se lett könnyes. Okosan beszélt, mint aki sokat gondolkozott jóelőre egy ilyen találkozón. És mialatt beszélt, a szemét le nem vette rólam. Sok mindent előhozott,

csak a kettőnk dolgát nem. De akkor megelőztem: Azért jöttem ...

— Hogy megkérje a kezemet — s tenyerébe tette a kedves, meggyötört fejét. — Tudom.

Nagy csönd lett. Most már én néztem szünetlenül, amint küszködött magával. Hosszú percek múltak el. Felálltam:

— Ez a válasza?

Nem bírta tovább. A zsebkendőjéhez nyúlt:

— Maga meg tudta írni nekem azt a levelet...

A kiskendőjébe temette az arcát. Letérdeltem eléje, a térdére borultam. Egyszer ő is fölémborult s megsimogatott. Mint édesanya a rossz útra tért fiát:

— Mindenki elhagyott...

Ekkor lépett be az anyja. Amire észrevettük, már mellettünk állt. Csodálkozás, meglepetés nélkül. Én is felálltam. Teri könnyesen nézett rá:

— Megkérte a kezemet, édesanyám... Mit tegyek?

Az anyja szótlanul rámbólintott. És Mayer Teri abban a pillanatban elfelejtett mindent. A régi pajtásom lett megint. A szeme könnyekben égett, odajött elé, két kezébe fogta a fejemet s lehúzott magához:

— Sok gondot fogok adni még én a főhadnagy úrnak!

Amire az apja is hazakerült, belémkarolt, s táncolva vitt eléje:

— Édesapa, főhadnagyné leszek!

Az öreg meggratulált. Azt hiszem, egyszer se haragudott reám komolyan. Vállon veregetett:

— Helyes, helyes. De most már komolyan kell viselkedni

Estefelé a jégpályán voltam Terivel. Azt a fe-

kete kis prémsapkát csapta a fejére, amelyben először láttam meg. Kart-karbatéve siklottunk el a jégen s az ismerősök közül sokan jöttek hozzánk. Az egyik engemet üdvözölt a hosszú távollét után, a másik már gratulálni is próbált óvatosan. Senki semmit nem tudott, mert úgy egyeztünk meg, hogy a dolgot csak májusban visszük nyűvánosságra, ha majd szabadságra jöttem s meglesz az eljegyzésünk. A jégen már ezen az estén is többen gyanítottak valamit. De az ilyen sejtés azok számára igazi gyönyörűség, akikre nyütan gyanakodni kezdenek. S én boldog voltam, mert örülni láttam Terit. Az arca kipirult, jókedvűen köszöntött mindenkit s ha a vülanylámpák alól a pálya túlsó vége felé repültünk át, karomra hajtotta a fejét és mialatt csattogott a ruhája, hálásan csillant meg a szeme:

— Ha mindig így maradhatnánk, főhadnagy úr!

Ez az önkéntelen csöpp kívánsága megkapott. Hiszen egyszer mondta már nekem: „Élni és örülni szeretnék!” Milyen egyedül volt már, szegény! Tudtam, hogyha most elmegyek, még nagyobb elhagyatottságban fog visszavárni. Négy hónapnak kellett elmúlni addig s erre az időre gondoskodni akartam a számára némi csöpp szórakozásról. Hiszen hogy vissza fog várni mindenkor, abban már nem kételkedhettem. S Mayer Teri hű is maradt hozzám a mai éjszakáig.

Amikor visszafele siklottunk a jégen, már készen voltam a tervemmel. A lámpák alatt már előbb elbeszélgettem egy barátommal. Mondjuk, hogy Barthának hívták. Az igazi neveket kerülöm, mert egytől-egyig élnek e kis történet szereplői. Ez az én Bartha barátom négy-öt esztendővel lehetett idősebb nálam s az egyik helybeli részvénytársaságnak volt a főtisztviselője. Ebben a minőségében

már régebben fölmentették a katonai szolgálat alól. Igazán barátom volt: három-négy esztendő óta kevesen álltak hozzám olyan közel, mint ő. Hogy öt hónappal később a csizmámmal gázoltam össze az arcát s nyomorékká tettem, arról csak ő tehetett. A szerepe rövid lesz, de annál súlyosabb természetű. Ennek az én Bartha barátomnak köszönhettem később, hogy olyan szerencsétlenségbe keveredtem. Odasiklottam hozzá Terivel s azt mondtam neki, féltréfásan:

— Nagy kérésem lenne hozzád. Remélem, megteszed.

— Okvetlenül!

— Én holnap már megyek s arra az időre, amíg tart a jég, arra kérlek, légy a lovagja Terinek. VáUalod?

— Ha Teri kisasszonynak nincs kifogása, a legnagyobb örömmel.

— Teri mosolygott. Azt hitte, kötekedni akarok vele. De azért hálásan nézett rám:

— Csak nem gondolja komolyan a főhadnagy úr . . .

— A legkomolyabban!

— Köszönöm. S mit szól hozzá Bartha úr?

— Hát először is gratulálok sajátmagamnak. Másodszor gratulálok a menyasszonynak és a vőlegénynek ...

— Teri megrezzent, de nem túlságos ijedtséggel:

— Csitt! Erről egy szót se!

— Hallgatni fogok, Teri kisasszony, amíg föl nem oldoznak a titoktartás alól. Mivel pedig úgyis a kirendelt lovagja vagyok, fogadom ezt lovagi szavamra!

Hogy múlt el ez az esténk és a következő na-

punk! Azzal törődnöm, hogy mi lesz majd az eskü«
vönk után, most már fölösleges volt. Végző esetre
ott volt az öregúr régi ajánlata. Vacsora után a
mama is kibékült velem. Nem ment könnyen. Más-
félórán keresztül tartott a szemrehányások áradata
s én minden súlyos ítéletre természetesen azt fe-
leltem: — Igaza van, nagyságos asszony! . . . Milyen
boldog volt Mayer Teri, mikor számtalan fogyatko-
zásaimat olvasta fejemre az édesanyja! Tudta,
úgyse komoly ez a nagy harag. Én pedig nem tud-
tam még akkor, hogy az ő anyjának ez a kibékülése
nem volt komoly.

Másnap este tábori-ruhában mentem hozzájuk.
Teri néhány apróságot csomagolt össze az útra.
Kilenckor velem jött az állomásra, ugyanakkor oda-
rendeltem Bartha barátomat is, hogy legyen majd
valaki, aki hazakísérje. Meleg téli este volt. Az állo-
más kihalt és mi ketten kart-karbatéve sétálgat-
tunk a perronon. Teri okosan figyelgetett minden
szavamra s amikor már be kellett szállnom, utánam -
jött a fülkébe is. A fülke üres volt. Gyér olajlámpás
sercegett a félhomályban. Kötődni kezdtem vele:

— Most nem eresztlem ki a kisasszonyt, hanem
megszöktetem.

Elöttem állt, nevető szemmel. S csókra nyúj-
totta magát:

— Most már nem szükséges. De májusra haza-
jön, ugye?

— Itt leszek. No, mi az?

— Nem tudom, nem tudom — és elfordult
tőlem.

— Talán nem fogom meglátni többé...

Időbe került, mire meg tudtam nyugtatni. Ka-

romát adtam neki, lesegítettem a a perronon elbúcsúztam Bartha pajtásomtól is:

— Május elejéig te vagy felelős Teriért.

— Köszönöm — s kezet adott.

Amikor sípolt a kalauz, a kocsi lépcsőjéről tisztelegtem vissza. Teri félénken integetett utánam...

... Harmadnapra a Doberdó felé nyomult az ezred. Mikor a legénység elérte a forgácscsá szétvert első vonalat s az alezreddessel én is elfoglaltam szállásomat egy szűk kavernában, az öreg kérdőre vont:

— Hol az elismervény, hékás?

Benyúltam a tárcámba s átadtam neki a szabályszerűen kiállított szolgálati jegyet. Az öreg föl-tette a csíptetőt s dörögve tartotta el a szemétől:

Hivatalosan nyugtázom, hogy ... főhadnagy úr (itt a nevem következett) tegnap délután felsőbb parancs folytán megkérte a kezemet. Amikor ezt tudomásul veszem és nyugtázom, egyben hivatalosan csókolom a kezét az alezredes úrnak.

Mayer Teri

Az alezredes megnézte a címet: neki szólt.

— No, a szolgálati jegy nem előírászerű fogalmazás ugyan, mindazonáltal tudomásul vétetik s az ezred-aktákhoz csatoltatik. Csak nem te mondtad neki tollba?

— Nem. Teri maga fogalmazta.

— Jól van. Mindenesetre jobban, mintha te diktáltad volna.

Május elejéig kevés a mondanivalóm. Harcok követték egymást. Rettentő harcok. Micsoda pokol volt ez az orosz háborúhoz képest! Amikor zúgni kezdtek az ágyúk, megzendültek a hegyek, a szik-

lák orgonálva hasították az eget, az emberek százával haltak szörnyet és mi lélekzethalva remegtünk a kavernákban! Amikor szétvert drótmezőkön át, ijedten eltátott szájjal, haláltól dülledt szemekkel rohantak ránk az ellenség katonái és mi gránátokkal, revolverekkel rohantunk ellenük s eszünk nélkül vagdostuk egymást... Nem jó erről beszélni,

Harcok voltak. Iszonyú harcok!

Azalatt szorgalmasan írogatott a kis Mártha is. Az első levelében sok-sok szemrehányást kaptam tőle, hogy legutóbb nem látogattam meg:

„Ha megbántottam, akaratlanul tettem. De lássa, én akkor igen el voltam keseredve maga ellen. Ezennel tehát ünnepélyesen megkövetem a főhadnagy urat s kérem, tekintsen továbbra is a legjobb barátjának. Teri mindennapos vendégem és most hármásban járunk a jégre. Ne feledkezzék meg rólam se, május elejére pedig hazavárjuk. Boldog vagyok, mert Teri is az.“

És köbén érkeztek a Teri kedves üzenetei is. Most már nyugodtan írhatott. És tudósított is minden legkisebb eseményről.

Így jött el a március. A pótkerettől többször érkeztek tisztek s egyik-másik megsúgta nekem, hogy Terinek egész udvara van ismét. Nem vettem komolyan, hiszen magam biztattam rá minden levelemben. De később megtudtam egyebet is. Egy újonnan jött zászlós elmondta, hogy az én Bartha barátom az elmúlt héten megkérte Teri kezét, Teri azonban kiutasította maguktól.

Meglepett. De azért nyugodtan vártam, mit ír majd Teri, vagy a kis Mártha? Vártam. Írtak is mind a ketten, de Bartha pajtásomról hallgattak. Képzeld el, mit válaszoltam erre! Teri röviden annyit

felelt, hogy nem akart nyugtalanítani s csak azért hallgatta el az esetet, amely neki is kellemetlen. S azontúl nem is emlegette többé. Ebből némi félreértés keletkezett. Az én ingerültségem érthető volt a doberdói harcok ijesztő heteiben. Ő persze azt hitte, itt is oly nyugodtan üldögelek a front mögött, mint Lengyelországban. Amikor szemrehányást tettem neki, hogy talán többet engedett meg Barthának, mint ülett volna s ezért lett annyira szemtelen, rövid lapot küldött, hogy azonnal kérjek bocsánatot. „Kedves Teri, — írtam neki — mihelyt hazaérek májusban, volt-lovagját a korzón fogom megkardlapozni...”

Erre mintha megijedt volna. És bocsánatkérés nélkül is jöttek az üzenetei, feledhetetlen kézvonásaival:

„A főhadnagy úr, úgy látom, fölötte haragos. Máskor, ha meg akar tudni valamit rólam, ne idegenekhez forduljon útbaigazításért, hanem a menyasszonyához ... Olyan kíváncsi vagyok, mit hoz a jövő? Legutóbb egy csodarabbi járt a városunkban, már-már elmentem hozzá, de aztán megijedtem, hogy valami rosztat talál jósolni. Ha szerencsétlenség fog érni, jöjjön reám váratlanul.”

Nem tetszettek ezek a zavart célozgatásai. Pedig ő már sejtette ekkor, mi fenyegeti visszavonhatatlanul. Mégsem értesített. Hiszen tudta, hogy egy hónap múlva náluk lesznek: addig nem akart nyugtalanítani. S részben e jósága miatt szakadt rá a szerencsétlensége. Amikor pedig még egy utolsót sikoltott felém, rohantam hozzá lélekszakadva. De akkor már késő volt minden.

Ö, szegény, hallgatott előttem, mert annyira megbízott bennem. Április elején azt írta még, hogy

legutóbb egy jótekonycélú teaestélyen vett részt, nagyon sok tombolajegyet adott el s egy sereg tisztnek leöntötte a kabátját. De csak azért, mert valamennyi teáskanna lyukas volt. Néhány nappal később megfenyegetett tréfásan, hogy legújabbán hallgatok a szabadságom végleges időpontjáról, de vigyázzak, mert baj lesz, ha megharagszik. „Ha mához két hétre nem lesz nálunk, hát“ — itt abbahagyta a mondatot.

Nem értettem. Pedig ha jobban figyeltem volna a leveleit, észre kellett volnaennem, hogy az ő félénk csalogatása, tréfás fenyegetései s szorongó hallgatása mögött ott lappang készülő tragédiája, amely annyiszor megzavarhatta ismét meggyötört fejét. Mégse írhatta meg nekem. Ez lehetetlen volt, belátom. Május elejéig várt és reménykedett. Többször megbiztattam, hogy akkor náluk leszek s megtartjuk az eljegyzést.

Dehát nem úgy lett.

Április vége felé egy tiszt érkezett a pótkerettől s megsúgta nekem, hogy Teriékhöz gyakran eljárógat valami fiatal erdész. Ügy hallotta, Teri anyja feltűnően lelkesedik érte.

Mintha álomban beszéltek volna hozzám! Hisz Mayer Teri sohase írt az erdészről. A kis Mártha se hozta föl. Ma már tudom, hogy csak a nyugalmaimat féltették mind a ketten. Május első hetére okvetlenül hazavártak: akkor ugyanis feltártak volna mindent.

Szigorú levelet írtam ekkor Terinek. Szemérevettem, hogy bizalmatlan hozzám s rövid hat hét alatt másodszor hallgat el olyan dolgot, amelyről szégyennel kell értesülnöm másoktól. Nem is mentegődött már, szegény. Csak hívott, könyörögve hívott haza. Táviratot küldtem, hogy egy hét múlva otthon leszek. Ezt a táviratot elsikkasztották előle.

És én mégse mehettem haza.

Május legelején napiparancs jött, hogy egyelőre nincs szabadság. Tudtam, hogy engemet még így is hazaereszt az alezredes, mihamar felvált az új segédtsízt. Így írtam meg Terinek is. Ezt a leveletem szintén elsikkasztották előle.

Már nem írt nekem. Ez azonban nem tűnt fel. Napok óta elmaradt a tábori-posta és ha jött volna is levelem, kinek jutott volna eszébe rágondolni akkor Mayer Terire!? Éjjel-nappal verekedtünk, iszonyúan verekedtünk. E doberdói ceata volt talán az egész háború legvéresebb csatája. Kilenc napja bukdácsolnak előre, a tüztengeren át, lihegő szájjal és dermedt nyakszirtekkel bukdácsolnak az új zászlóaljok és ha visszaseperték őket az ellenség kartácsai, az alezredes kiugrott a kavernából és mialatt sapkátlanul, kibontott inggel és szétvert hajjal ordított, revolverrel fenyegette a menekülő tiszteket és katonákat:

— Mars vissza! ... Előre! ... Utánam! ...

Egy rövid tűzszünetben képeslapot kaptam a kis Márhától: „Teri menyasszony lett.“ Nem hittem el. És ha hittem volna is, ki törődött itt ma az édesanyjával, az édes húgával, a hűtlen kedvesével! Minden pillanatban sóhajtozva jöttek a gránátok és ha ledobbantak a sziklás halmok tetejébe, mázsás kövek zúgtak pörögve a kék májusi mennyboltnak. Fekete füst, vörös lángnyelvek, remegő dombhátak, sístergő ég volt minden, az emberek itt is, odaát is dülledt szemmel csúsztak előre, felugráltak, visszafutottak, aztán rengő lábbal rohantak a halál elébe. Tűz és pernye volt a világ, kavargva táncoltak a dombok s az erdők szálfái feketén füstölögve néztek vissza reánk. Iszonyú hónap volt az. Június közepe lett, amikor először jutottunk lélekzethez.

Az alezredekem akkor kapta meg az ezredek rangot. Ott ült keserű homlokkal a kavernája szája előtt. Én leborultam a térdemre s halott pajtásaimra gondolva, hangosan sírni kezdtem.

Hosszú hetek óta aznap délután jött meg először a tábori-posta. És ezen a napon gondoltam először mindazokra, akik kedvesek voltak nekem azelőtt.

Három levelet kaptam. Az elsőt Teri írta. Ez az egy sor volt benne:

„Köszönöm a szeretetét s ígérem, hogy mindig hálásan fogok magára emlékezni.“

Megszólítás, aláírás: semmi. Hát ez mi?!

A kis Martna hosszabban tudósított. Elmondta, hogyan lett Teri harmadszor is menyasszony s több olyan dolgot érintett futólagosan, amelyekre megdöbbsenem. Hihetetlen volt, mennyire kijátszottak ellenem mindent! „Most már nyugodjon bele, Kálmán, mert a dolgokat nem lehet visszacsinálni. Ha tudna még hallgatni reám, arra kérem, vigyázzon magára, mert Teri nagyon szerencsétlen s ő számítrá, hogy maga ezentúl sem fogja elhagyni.“

Megnéztem a két levél keltezését: másfél héttel előbb írták, ugyanegy órában.

A harmadik levél ajánlott volt: Mayer Géza hadnagy küldte. Rajta mindössze háromnapos a keltezés. Ez volt a legkatonásabb, de legalább értettem belőle valamit.

Tudósított, hogy a jövő keddre tüzték ki a húga esküvőjét. Ő most érkezett haza: Teri mindent elmondott neki, mert már csak hozzá van bizalommal.

Felszólít ennélfogva, hogy mivel az ő benyomása szerint nagy komiszságok történtek a hátam mögött, azonnal utazzam hozzájuk, „még ha tüzes csákányok potyognak is a Doberdón, kérlek alássan, főhadnagy úr! Hogy szereted-e a húgomat, vagy nem: ezúttal

mellékes. De becsületes embernek tartalak, tehát tisztáznod kell magadat. Ha nem jönneél, téged teszlek felelőssé. Húgom a legutolsó pillanatig várni fog rád“.

Á levél vége megzavart. Semmit nem értettem. A három levelet megmutattam az ezredesnek.

— A helyettesed még most sem jött meg a pót-kerettől. Azt hiszem, ezt már így csinálták ki. Szemtelenség! Neked mindenesetre menned kell. De tíz nap múlva itt légy!

— Köszönöm.

Harmadfél-napom volt az esküvő órájáig. Este már vonaton ültem. Ijesztő-gyorsán múlt az idő és mi alig dőcögtünk. Máskor órákat elácsorogtunk egy-egy állomáson, mert katonákkal teletömött vonatok zúgtak el mellettünk a harctér felé. Minek szaporítsam a szót? Másnap éjjel Budapesten voltam s hajnal felé jegyet váltottam a személyvonatra. Ha pontosan érkezünk, egy órát nyertem. Arról egészen megfeledkeztem, hogy útközben táviratot kellett volna küldenem legalább a kis Martnának. Ő bizonyára értesítette volna Terit.

Hát meg is érkeztem, de harmadfélórai késéssel.

Félkettő volt, amikor leugrottam az ismerős állomáson. A Perronon a kis Mártha futott elém:

— Jaj ... Hát megjött?

— Mi történt Terivel?

A szemközt induló budapesti gyorsvonatra mutatott:

— Ott mennek ...

Odanéztem. A vonat már haladt s az egyik fülke ablaka mögül mintha zsebkendő vülant volna felém. Meredten néztem a vonat után:

— Csak nem ő intett nekem?

— Ő volt... — könnyezett fel a kis Mártha.

Abban a ruhában állt előttem, amelyben Terit biztatgatta utoljára, mint egyik nyoszolyóéánya. A perron túlsó végén tízen-tizenöten álldogáltak az esküvői népből, köztük a Teri szülei is. Észrevettek. Mártha megfogta a kezemet:

— Jöjjön velem, nagyon kérem. Nem akarok egy ilyen találkozást!

Valósággal maga után vonszolt a várótermen keresztül. Az utcán voltunk s emlékszem, hogy a nap égetve sütött. Az árnyékos oldalra mentünk át. Arra is emlékszem, hogy a piactéren mindössze egyetlen konflis ácsorgott, a száraz gebének a pofájára volt húzva a zabostarisznya és mialatt evett, a fejét felvágta, mire a tarisznya lerepült a fejről s pontosan a hátára esett. Mindent feltűnő tisztán láttam magam körül. Egy-két ismerős mintha csodálkozva köszönt volna, de köszönésüket nem fogadtam. Az erős napsütésre, a házak élesvonalú árnyékaira, még a gyalogjáró egyes köveire is úgy emlékszem, mintha e pillanatban mendegélnék a kis Mártha oldalán. De hogy mit beszélt, ma sem tudom. Pedig kétségbeesett igyekezettel magyarázott, szegény, így jutottunk el a Fő-térig. Ott azt mondtam neki:

— Ne vegye rossz néven, kedves, de én egy szót nem értek. E pillanatban csak egy dolog érdekel: hagyott-e hátra Teri valami üzenetet?

Leghívebb kis pajtásom mintha zavarban lett volna:

— Igen. Azt üzente... Nem tudom, hogyan mondjam meg. .. Azt hiszem, meg volt zavarodva akkor...

— Kötelessége megmondani!

Nem nézett rám:

— Azt üzente, mondjam meg, hogy két napig

vár magára. Addig még a magáé. Itt a pesti szálló címe is. Ne menjen utána, Kálmán...

Megnéztem a címet, kezecsókkoltam a kis Martnának. Csaknem futva indultam meg a laktanya felé. Félóra telt belé, amire elő tudtam keríteni az első soffőrt:

— Azonnal viszel Pestre!

— Van rá parancsa a főhadnagy úrnak?

— Fogd be a szád, mert pofonütlek!

Tíz perc múlva készen állt a kocsí. Már zúgott a motor, mikor az utca felől sietve ért hozzám Mayer Géza:

— Hová indulsz?

— Dolgom van — szóltam oda kelletlenül. — Parancsolsz valamit?

— Csak kérni akarlak. Most már hagyd meg a húgom nyugalmát...

— Köszönöm a jótanácsot. Szervusz! — s kezét adtam neki.

Az autó átsiklott a Fő-utcán. És mi repülni kezdtünk a gyorsvonat után. Mindent megígértem a soffőrnek, ha sikerül utolérnünk a vonatot. Másfél-óra múlva leugrottam az első nagyobb városka állomásán. Mikor a perronra futottam ki, abban a pillanatban indult tovább a vonat. Az utolsó kocsí valami húsz méterre lehetett tőlem. Újból a gépkocsiba vágtam magamat. Innen kezdve nagy kanyarulatai vannak az országútnak s egyszer a kerék is elpattant. Féltíz volt, amikor befutottunk Pestre. A Dunapartiszálló portásánál kerestem elhurcolt menyasszonyomat. A portás összegyűrt kis papírlapot adott át: az ő feledhetetlen betűi voltak, ceruzával odavetve. Repesve értesített, hogy meglátott az állomáson, s tudja, hogy utánajövök. Az ura továbbviszi innét a Balaton mellé, csak éppen hogy kifizette a megren-

delt szobákat. Alighanem gyanút fogott. Ne hagyjam el, menjek utána!

Tovább kergettem. Éjfélután félkettőkor itt voltam, ugyané szálló terrasán, ahol most ülünk ketten. De nem találtam. Átfutottam a többi szálló névsorát: nem leltem rá sehol. Elmúlt az első éjszaka, mégsem hagytam föl a kutatással. Körülutaztam a Balatont: így múlt el egy hét. És egy hét múlva ugyanitt voltam megint, ahol örökre elveszett előlem.

Akkor már megnyugodtam. Visszautaztam a városkába, este összejöttem néhány tisztbaráttal s mulatni kezdtünk. Záróra után fölszedtem a cigányokat s éjjeli zenét akartam adni. De kinek? Maj^er Teri ablaka nem nyílt ki többé s hová mehetett volna immár a legény, aki hiába kurjant a nyárfás felé? Aludt a gazda s nem volt már otthon a tanyás leánya.

De mégis adtam éjjeli zenét. Az én Bartha barátomnak. Mialatt a dádék az ablaka alatt kezdtek cincogni s a tisztek üvegből koccintottak egymásra, berúgtam az ajtaját s amikor kiugrott az ágyból, fejbevágtam a kardommal. Összeesett. Aztán vágni kezdtem, de az élével. Szakadt belőle a vér, félig eszméletlenül nyöszörgött. Amire utánam-rohantak a tisztek, csizmámmal tapostam az arcát. Alig tudtak lehúzni róla.

11

NEM volt már keresnivalóm a városkában. De mielőtt végleg elhagytam volna, még meg akartam tudni egyet-mást. Felkerestem a kis Márthat. Utoljára mentem hozzá ezen a napon.

Késő délután volt: hosszú árnyékot vetettek az akácfák. Várt reám:

— Mit csinált az éjjel? Már mindenütt beszélnek róla.

— A legkevesebb, amit tehettem. De legyen nyugodt, leszámolok még a többiekkel is.

— Most már minek? Bele kell nyugodni.

— Hogy történt?

Leültem az én leghívebb kis pajtásom mellé, ő pedig beszélni kezdett. Sok olyan dolgot tudtam meg, amiről sejtelmem sem volt azelőtt.

Az én Bartha barátom beleszeretett Teribe. Ezen nem ütődtem meg, mert ki ne szeretne volna meg, ha egyszer a közelébe került! S alig hónappal rá megkérte a kezét. Teri visszautasította. Bartha azonban bátor ember volt. Hiszái tudta, hogy egyelőre nem kérhetem számon s amikor Teri szeméretetette nagy bizalmamat, amellyel ő most ennyire visszaélt, Bartha azzal lepte meg, hogy Teri ne számítson reám, mert én úgyse fogom elvenni.

Ő (Bartha) tőlem hallotta többször, hogy nekem Mayer Terivel egészen más szándékaim vannak. Teri akkor kiutasította őt maguktól s ijedten szaladt át Mártához, hogy mitévő legyen? Mert sejtette, hogy a dolognak folytatása lesz. Hosszú tanácskozás után abban állapodtak meg, hogy egyelőre várnak.

És a dolognak csakugyan folytatása lett.

Sohase hittem volna, hogy ilyen komisz ember lehessen valaha az én Bartha barátom! Hogy miért tette ezt velem, nem tudom, de ma már nem is fontos. A hír továbbment s eljutott a Teri anyjához is. Tavaly május óta, amikor felszólított az utcán, hogy jegyezzem el a leányát: nem hitt nekem. Januárban, amikor megkértem Terit, kibékült. De csak látszatra. És most itt volt az alkalom a végleges szakításra. Hogy a Teri anyja hitelt adott ilyen feltevésnek, nem lep meg. Hiszen az utolsó esztendő óta annyiszor fordult ellenem a látszat!

Mikor fülébejutott a hír, magához kérte Barthát. És a Teri jelenlétében számonkérte. Az én Bartha barátom megerősítette előtte is, hogy nem egyszer mondtam neki: eszemágában sincs feleségül venni Mayer Terit.

Teri sírvafakadt:

— Hazudik! Hazudik!

És aznap kétségbeesve kérte magához a kis Mártát:

— Pajtáskám! Anyus a szemembe mondta, hogy Kálmán a szeretőjévé akar tenni! ... Mondd, mit csináljak?

Hiszen az utolsó pillanatig hitt ő bennem és visszavárt. Ez a kérdése arra vonatkozott csak, mi módon lehetne ezt tudatni velem? Hogy ő írja meg, az lehetetlen volt. És ha mégis erőt tudott volna

venni magán egy ilyen levélhez, az már annyit jelenthetett volna, hogy fel is tesz rólam ilyen becstelenséget. Mayer Teri lehetetlen helyzetbe jutott.

És mialatt minden ellenemre fordult, én semmit nem tudtam a harctéren. Amire kitavaszkodott, Mayer Teri az utcára se mert kilépni, mert akkor már mindenki róla beszélt. Végül is megkérte az anyját, hogy vessen véget ennek az állapotnak. Az anyja azt felelte, hogy már írt nekem. Ezt a levelet sohase kaptam meg, tehát nem is felelhettem rá. Mayer Terinek nem mondott igazat az édesanyja.

Így múlt el több hét. Május elején kellett volna szabadságra mennem s Mayer Teri ettől várta a maga felszabadulását. Amikor aztán ingerülten tudósítottam, hogy szabadságot egyelőre senkinek se adnak, mert nagy csaták előtt állunk, egyszerre megtört. Miket gondolhatott magában! Hiszen ő is csak veszendő teremtes volt utóvégre. Az anyjától annyit tudott, hogy én nem adtam felvilágosítást a levelére. És most nem siettem hozzá. Őt is megütötte itt-ott némi gyanakvás.

Akkoriban tűnt fel az az erdész, aki alig hat héttel később a férje lett. Szegény Teri nem-egyszer mondta nekem, hogy a szülei ellen még az én feleségem se tudna lenni. Szófogadó teremtes volt s az édesanyja most már erre kezdett építeni. Amikor makacs lett, következtek a könnyek és a szemrehányások. Az anyja odacsődítette az összes rokonokat. A rokonok négy szemközt külön-külön vették elő Mayer Terit. És ő még akkor sem mert írni nekem, mert hitte, hogy egyszer csak betoppanak. Én pedig nem írtam neki, mert azokban a hetekben éjjel-nappal tűzben álltunk és haldokoltak, rakásra haldokoltak a zászlóalj legényei. Egyszer ugyan üzentem neki pár sorban, hogy mihelyt megjön a helyettes-segéd-

tiszt, nyomban indulok. Ezt a levelet azonban ellop-ták előle s még ellenem használták fel.

Ma már négy esztendeje mindennek. De ha arra gondolok, mit szenvedhetett Mayer Teri ezekben a hetekben, mennyit kínlódhatott a meggyötört kis fejével, hát mély meghatottság fog el s nagy búval élem át újra az ő akkori szenvedéseit.

Csak mikor már nem bírta tovább, csak akkor engedett az anyjának. Az apja, azt hiszem, alig játszott szerepet ezúttal is. Jó ember volt, az aszszonyi sírás hamar leszedte a lábáról. Az esküvő't is kitérített három héttel rá. Teri még mindig várt. És én még akkor se írtam. Az újságból, ha belenézett, láthatta, hogy iszonyatos csatákról számolnak be a vezérkar jelentései. De mit tudhatta ő, hogy én akkor negyedik hete lihegtem eszem nélkül a Doberdó sziklái között!

Két héttel az esküvője előtt küldte ezt az utolsó egy sorát:

„Köszönöm a szeretetét s ígérem, hogy mindig hálásan fogok magára emlékezni.“

Ekkoriban ocsúdott fel a kis Mártha is. Tőle tudtam meg nagyjából, hogy baj van. De tíz nap is eltelt, mire megkaptam a két levelet. Akkor jött otthonról az első posta. A nagy csaták után ezen a napon pihentünk meg első-ízben.

Mayer Terit már csak egy hét választotta el az esküvőjétől s éntőlem válasz nem érkezett. Ekkor toppant haza a bátyja. Mert most, amikor mindenki elhagyta, a bátyjához fordult. Hazaérkezett Mayer Géza s mivel nem tudta, mi történt a háznál, elővette Terit. Teri elsírt előtte mindent s a bátyja máris készen volt a tervével:

— Valami nem tetszik nekem, testvér. Vagy

Kálmánnal lehet baj, vagy egyéb komiszságok történtek. Várj csak, mindjárt itthon leszek.

S a pótkeret parancsnokságára sietett. Ott ki-nyomozta még aznap, hogy az új segédtisztet, aki-
nek engemet kellett volna felváltania, szándékosan
fogták vissza a pótkeretnél. Azt is kikutatta félig-
meddig, hogy az édesanyja kérte meg rá könyö-
rögve a parancsnokot. Azt persze, hogy én harmadik
hete vártam türelmetlenül az utódomat, sem Mayer
Géza, sem a húga nem tudta még akkor. Amikor
Mayer Géza visszasietett az újsággal, Terinek elállt
a szava:

— Borzasztó ez! Az Istenért, mit csináljunk?

A bátyja csillapítani kezdte:

— Csak türelem, testvér. írott bizonyíték nincs
a kezem között, mert a pótkeret segédtisztje csak
célozgatott elő'ttem ilyen eshetőségekre. Aztán hátha
mindezt tudja Kálmán is! Azonnal írok neki...

Erre kaptam meg a Mayer Géza levelét.

Azonnal indultam. Báj volt, hogy nem küldtem
táviratot. Nem tudták, hogy útban vagyok.

Teri az utolsó pillanatig várt. Előző'-nap délután
átszaladt mégegyszer a kis Márhához, hogy búcsút
vegyen legjobb pajtásunktól. Mosolygott, mindig
mosolygott, de olyan idegen volt a szeme, hogy a
kis Mártha megijedt. Alig szólt valamit. Egyszer
felállt, tétova járással odalépett a zongorához s el-
játszotta a kedves nótáját:

*Szomorú hírt hallok,
Az én sorsom felől...*

Csendes bánattal eldúdolta hozzá a szöveget is.
Aztán felállt, megölelte Máthat:

— Holnap még találkozunk.

A kis Mártha volt az egyik nyoszolyólánya. Tíz óra lett másnap délelőtt: öltöztetni kezdték a menyasszonyt. Olyan volt, mint az élőhalott. Még akkor is várt. Megsúgta Martnának, hogyha benyitok, ott hagyja apját-anyját és velem fog jönni.

Elkéstem.

Az állomásra is velement a kis Mártha. A búcsúzásnál felmosolygott mégegyszer, de megint olyan furcsán, hogy Mártha megijedt tőle. A vonatjuk indulóban volt, amikor leugrottam a magam vonatjárói. Észrevett s a zsebkendőjével még intett utánam.

Amire mindezeket elmondta Mártha, alkonyodott. Aranyfényben villogtak át a szemközti ház ablaksorai s leghívebb kis pajtásom nagyot lélezgett:

— Nincs több mondanivalóm, Kálmán. Maga most hová megy?

— A frontra. Hat napom van még, de mit kezdjek vele? Még ma este indulok vissza. Magammal már leszámoltam, de a Teri anyjának lesz még mondanivalóm. Meg fog még ő emlegetni engemet.

Mártha mentegetni próbálta:

— Higgye el, nem rossz asszony a néni. Neki csak az nem ment a fejébe, hogy a leánya tizenkilenc esztendő s emiatt nyugtalankodott. Ilyen-korában ő már asszony volt. Mindig azt emlegette.

Felálltam:

— Nem tudom, találkozunk-e még. Csókoljon meg, Mártha!

Megölelt, megcsókolt.

— Ugye, írni fog néha?

— Igen... néha. Maga se felejtse el. Ha ír, mindig örülni fogok. De róla ne írjon semmit.

Esteledett. Az utcán voltam. Nem volt már keresnivalóm a városkában.

Mentem az utcán, minden cél nélkül. Egyszer a Teriék háza előtt vettem észre magamat. A kapu zárva volt. Becsöngettem.

A szolgálóleány jött ki:

— Kit keres a főhadnagy úr?

— Van itthon valaki?

— Senki sincs, kérem. Ma délelőtt elutaztak valahová. Azt se tudjuk, mikor jönnek vissza.

— A hadnagy úr is elment?

— Ő is. Van valami üzenőnivalója a főhadnagy úrnak?

— Van. Ha hazajön egyszer Teri kisasszony, mondja meg neki, hogy ittjártam ma délután és őt kerestem. De úgy mondja neki, hogy senki meg ne hallja.

— Megmondom, főhadnagy úr.

Továbbmentem, a mezők irányába. Széles pázsit futott el a kertjük mentében s ott, a liceumkerítés-nél megálltam, a kardomra támaszkodva. Eger felől kékes szürkület jött errefelé, Késmárk felől puha szél lengedezett. Narancsszínben égtek a hegyek csúcsai. Ott álltam és hallgatództam a kert felé. A szél átsuhogott a fenyvesen s hárfázni kezdtek a sötétlő fák. Hallgattam, de nem voltak gondolataim. A kert pázsitján nem kacagott föl már senki, csak a fenyves zúgott. És ahogy erősödött a szél, a fenyők orgonája is szilajabb lett. Hányszor hallgattuk azelőtt ezt a harsány orgonazúgást ketten! Olyankor távoli, ismeretlen vágycsúcsok ragadtak magukkal s szótlán bánkódással lépegettünk egymás mellett. Most, amint ott álltam, fölkeresett egy-két közös emlék, de már magam voltam. Zúgott a fenyves és erre a zúgásra szelíd megbékélés szállt a szívemre. Nem volt már bennem harag vagy neheztelés senki iránt. Elhatároztam, hogy bele fogok törődni.

12

SZÜNET nélkül zsongott a Balaton.

Szemközt, a túlsó parton, kialudtak Füred lámpásai. A felhők útrakeltek valamerre és elvesztek valahol, a hold pedig szomorú bájjal ringatózott, de már fönt, egészen fönt. Lilaszínű árnyak hallgatództak a tájékon.

Csend volt. Csend volt.

Barátom egyideig maga elé gondolkozott. Mintha régi, igen régi emlékeivel küszködött volna. És ahogy rámemelte az arcát, sápadt volt:

— No, meg fogod-e írni?

— Így, ahogy eddig elmondtad, lehetetlen!

— Miért?

— Mert, ami Mayer Terivel történt, több, mint gonoszság. Erkölcstelenség. Nem tudnám megokolni, miért kell ilyen szerencsétlennek lennie. Mert gondolom, hogy boldogtalan lett. Az életben történhetik sok minden: az író sohasem lehet igazságtalan...

Megszakított:

— Ez a baj tinálatok. Az életből kellene megírni minden regényt.

— Lehet. Csakhogy ez nem elég. Az életben száz meg száz véletlen fordulhat elő. Az író nem építhet véletlenekre.

Nem felelt mindjárt. Először koccintottunk s akkor megnézte az óráját:

— Negyedegy elmúlt. Még egy óráam van hátra. Folytassam?

— Folytasd. Remélem, így mégis lehet belőle valami. Ha jól sejtem, egy óra múlva itt lesz Mayer Teri...

Megütődve pillantott rám:

— Ki mondta neked?

— Senki. Csak fölteszem. Különben minek virasztanál itt egyedül. Négy esztendővel ezelőtt eddig futottál utána s itt vesztetted el a nyomát. Csak az ő ötlete lehet, hogy most ő jön utánad, ugyanide.

— Úgy van — és lassan bólogatott. — De négy esztendő alatt sok minden megváltozott. Erről fogok még beszámolni, egészen röviden.

JÁRTÁL -E már Tirolban? Nem a fürdőhelyein s enyhe völgyeiben, ahol már február végén hajtani kezdenek a rózsák, hanem a havasok tetején, túl a fellegeken. Ahol már elmaradnak a csenevész fenyők és nincsen élet többé, csak fehér hó és fekete sziklák vannak és olyan csönd, hogy napokon át visong tőle a fülünk. Mintha a túlvilágon járnánk.

Augusztus végén két hónap óta Tirol déli sziklagerincei közé volt beásva a zászlóalj. A Dolomitok lánc ez, amely fehéren szikrázik a napban s ahonnét belátni már Olaszország kéklő lapályát. 'Szemközt velünk, legalább öt-hat kilométerre, feködt ugyanígy az ellenség, egy szédítő szakadék túlsó gerincein. És mialatt messze-messze délkeletnek, valahol a Piave-folyó táján, minden éjjel fel-dongtak az ágyúk, mi békében álltunk egymással szemközt. Védekezni se kellett. Mert aki támadásra gondolt, utolsó szálíg odaveszett a feneketlen sziklák közé.

Így tartott ez két hónapnál tovább. Amire ugyanis visszautaztam a zászlóaljhoz, a Doberdó helyett már a Dolomitok felé irányítottak.

Dolgunk alig akadt. Délelőtt megvizsgáltuk a barlangokba vájt fedezékeket, ebéd-után hírlapokat

vagy könyveket böngészgettünk. Ebben az időben sokat olvastam. Ez volt egyedüli foglalkozásom.

Természetesen újból az ezredes mellé kerültem vissza. Az öreg nem kérdezett, de én elmondtam neki mindent. Attól kezdve még több figyelemmel volt irántam.

Azon voltam, hogy fokenként felejtani próbáljak: a multat úgyse fordíthattam vissza. Minek is tagadnám? Felejtani akartam, de azért, különösen esténként, föl-fölkeresett a Teri kedves arca. Minden este külön elbúcsúztam ettől a bánkódó szempártól, de csak nem tudtam szakítani az emlékével. A szívem nem fájt már. És mégis... Valahányszor rá gondoltam, bús érzések vettek körül.

A kis Mártha írt még egyszer-kétszer. De mivel nem válaszoltam neki, elhallgatott és elszakadt tőlem. El akartam válni mindentől, ami a Teri emlékével kötött volna össze.

Esténként a fedezék elé ültem ki az ezredessel. El-elbeszélgettünk s hosszakat hallgattunk hozzá.

Azok a nyárvégi éjszakák a Dolomitok tetején!

Kilenc óra után a Drei-Zinnen egethasogató kupolái mögül sárga arcával felkúszik a hold s rőt világát ráteríti a halott ormokra. Alattunk, de lent, egészen lent kavargva szikráznak a felhők, egy-egy sziklarém ijesztő árnyéka kilométer-hosszban esik rá a villogó felhőkre s fantasztikus alakok emelkednek felénk a rettentő sötétből. Olyanok a felhők, mint egy kavargó óceán, de hangja nincs e kavargásnak. Az ormok úgy tekintenek felénk, mintha százezer év előtt elhagyott, másvilági szigetek rémledeznének reánk a világ valamelyik elfelejtett, riasztó csöndbe süllyedt részén. Az Ortler bozontos homloka talán ötven mérföldről néz erre rez-

zenés nélkül, a bregenzi havasok mint átlátszó üvegkupolák csillognak a mérhetetlen távolból s még messzebről, mintha az innsbrucki bércek ködlenének-idáig. De ez már csak rémlik talán. S még azokon is túl szakadatlanul villog az ég alja, mintha villámlanék, mindig villámlanék. Ám hangja nincs e villogásoknak. A mennybolt fekete, mint a bársony s e sűrű bársony tetőről földöntúli fényben tündöklenek a csillagok ... Csönd van ... Csönd van ... Ha valaki lefelé tart a harmadik, negyedik zászlóalj mögött, a hóhersegés tisztán kivehető. És amint múlnak az éjszakák és egyre hidegebb lesz, az ágyúdongás mindig sűrűbb a Piave irányából.. . Sohase fogom elfelejteni a tiroli éjszakákat!

Azalatt készülödni kezdtünk az ötödik háborús télre. Az ellátás tűrhetetlen lett már, az emberek nyíltan kezdtek zúgolódni. A hírlapokat olvasgattuk ugyan, de — idefelejtve az egetérő sziklák barlangjaiba — nem tudhattuk, mi történik odakint? A tiszték nagynéha lelátogattak a völgyekbe. Szolgálati megbízásokkal elutaztak Trientbe, néha Bozenig is. Olyankor rossz hírekkel tértek vissza hozzánk. Sejtettük, hogy nem tarthat sokáig. S ahogy ereszkedni kezdtek alattunk az őszi ködök, olykor-olykor már az ezredes is behúzódott a bundájába. És csak morgott egyet:

— Haza kéne menni ..

Messze, igen messze jártak már tőlem a tavasz emlékei. Mintha esztendőkkal ezelőtt láttam volna utolszor Mayer Terit. Kiestem a világból s nem érdekelt már semmi. Hazulról annyit tudtam, hogy menyasszony lett a nagyobbik húgom.

A hegytetőkön beköszöntött a hideg évszak, de a völgyekben még tavaszias ősztűtő volt. A tisztektől hallottam, akik megfordultak arrafelé. Én nem men-

tem le egyszer sem. Nem akartam látni embereket, akik talán örültek még a napfénynek.

De egy napon olyan hírral tért vissza az egyik főhadnagy, amely hosszú időre megzavart. Bozenben járt valami küldetésben s amikor visszajött, hozzámsietett. Elmondta, hogy látta Terit. Ő éppen Gries felé ment át a Talfer hídján s ahogy felnézett véletlenül, Terit vette észre a híd korlátjának támaszkodva. Kockás utazóruhában állt ott, kerek prémsapkával a fején s mialatt az ura képeslapot vásárolt, ő csak állt a híd korlátjára hajolva s a zúgva kavargó hegyifolyót nézte. Messze, igen messze járhattak a gondolatai. Véletlenül feltekintett ekkor s ahogy meglátta főhadnagy-társamat és megismerte, hogy az én zászlóaljamból való, ijedt rezzenés látszott rajta. A főhadnagy köszönt neki, Teri felmosolygott rá, félénken s elfordult tőle. A zúgó vizet nézte tovább. Bajtársam visszanézett később és látta még, hogy Teri a hídon sietve ment át a férjével. Aztán eltűnt.

Ez a hír kivetett magamból. Teri tehát úton volt még az urával s megsejthette, hogy én is a közelben lehetek valahol. Ezért rezzent össze az első pülanatban. S elsietett azonnal és eltűnt másodszor is. Talán attól tartott, hogy velem is találkozhatik. Azt a jelenetet, ahogy a vizet nézte, napokig nem bírtam kivenni a fejemből.

Ám elmúlt ez az érzésem is, mert minden elmúlik egyszer. Egyéb dolgok kezdtek foglalkoztatni mindnyájunkat. Több éjszaka óta ijesztő ágyúzás vert föl a Piave felől s ez az ágyúzás mindig vadabul dörömbölt a trienti völgy irányából. Minálunk csönd volt, de egyre nagyobb lett a nyughatatlanságunk. Mert a Piave felől keletnek, a trienti völgy felől északnak kezdett húzódni az ágyúk zűrzavaros

dongása, és pedig szokatlanul gyorsan. Az ezredes beleszimatolt a levegőbe:

— Azt hiszem, bajok vannak...

Még azon a délután századról-századra siklott a hír, hogy jobbról és balról szétforgácsoltak s az utolsó szálíg bekerítettek. Keservesen néztünk össze. Az ezredes felrobbantotta az ágyúkat, rakásra hányatta a puskákat s leparancsolt a hegyekről:

— Sorakozzunk még egyszer, gyerekek ...

November eleje volt. Amire lecsúsztunk a hegy-szorosba, sár és hideg lett minden s a köd hulldogált. Ijesztő rágondolni arra a kavarodásra! Két napig, két éjszakáig tartott, amíg elvergődtünk valahogy a trienti völgyig. Ott már sisakos angol és olasz katonák vártak szuronyal.

Foglyok voltunk.

Ettől a permeteg novemberi naptól kezdve pontosan egy esztendő következett reánk. Nehéz esztendőm volt, nem untatlak vele. Először rosszul bántak velünk, de tavaszra javult a sorsunk. A cas-sinoi táborba szállítottak mindjárt s ott is maradtam végig. Az ezredesemtől elszakítottak: őt még lejjebb vitték.

A téli évszakot csak megúsztuk s akkor ránk-jött az olaszországi tavasz. A tiszti barakkokban szállásoltak el s beletörődtem a sorsomba. Csak az aggasztott, hogy hazulról nem tudtam semmit. De ez sem tartott örökké.

Májusban néhány lapot és pénzt kaptam a nagyobbik húgomtól, meg az urától. Bécsben tartózkodtak, mert oda kellett menekülniök. Tőlük tudtam meg röviden, hogy szüleink Galícia szélére voltak kénytelenek elfutni az akkori magyar hadsereg elől. Mert iszonyú állapotok voltak akkor a széthullt kis Magyarországon! Szívemben elszomorodtam e kiet-

len hírekre s többször gondoltam az apámra, aki elhagyván házát és földjeit, idegen országokban bujkált vén fejével. Mindnyájunkat rossz hírek értek. Az olasz újságokban is elböngészgettünk már s tudtuk, mi történik odahaza. Akkortájt olvastam becsempészett magyar hírlapokból néhány tréfás karcolatot. Jót nevettünk rajta s ezért a néhány percünkért hálásak voltunk neked.

Egyik zavar a másikat követte a körülfekvő új országokban s emiatt olykor hetekig nem kaptam hírt az enyéimről. Csak augusztusban nyugodtunk meg először, Távirati jelentések jöttek Bécsből és Rómából, hogy szegény kis hazánknak megszűnt a legnyomorultabb négyhónapos korszaka. Örültünk neki és most már elszorult szívvel vártuk a szabadságot.

Mert többször is megbiztattak, de mindig elmaradt az indulásunk. Az őrség tisztjei rendszeresen tájékoztattak bennünket: most ez, majd amaz a magyar tábor indult hazafelé. Kétszer-háromszor mi is útrakészen álltunk, de az utolsó pillanatban mindig közbejött valami. Ebben az időben csaknem szabadon mozogtunk. Napi életünk ellen nem lehetett sok kifogásunk, mert az olaszok, eltekintve az első néhány hónaptól, emberségesen bántak velünk. Fogoly-életünkből sok tanulságot mesélhetnék, de mindez nem tartozik ide ezúttal.

Szeptember volt már. Szikrázva égett az olaszországi nap, feketék voltunk, mint a cigányok s egyre búsabb vágygal gondoltunk hazafelé. Szürkület-tájon, ha a nap letette már fejét a messzi halom vállára, de sokszor kiültem a fogolytábor egy-egy magányos pontjára! És mialatt a felhők piros szegélyeikkel Fiume irányába vándoroltak, bizonyos megindulással gondoltam apámra-anyámra, a két

kis húgomra. Vájjon élnek-e még? Harmadik hónapja nem tudtam róluk semmit. Hát Teri hová lett azóta? Gyakran megfordult a fejemben ő is, de már csak úgy járt vissza az emléke, mintha valamikor egy leányalakkal álmodtam volna. Halványodtak már ez emlék körvonalai. Nem kívántam neki mást, csak-hogy boldog legyen.

Ősz volt, amikor megjött a mi várva-várt napunk is. Hirtelen érkezett a parancs, sebtében kellett összekapkodni, ami kevés cókmókunk akadt. A búcsúzásnál az olasz tisztek megadtak minden bajtársi tiszteletet, amit egy más volt-ellenségtől sem tapasztaltak a mieink. Hat nappal rá a Dunántúl jártunk s mikor a magyar fogolygyűjtő-táborból is szélnek-eresztettek, első utam Fehérvárra vitt.

Nagy dolgok estek akkoriban a Dunántúl! A vezér haldokló napjainkban megindult a Balaton nádasai mellől... Egy szürke októberi reggelen ott-álltam Fehérvár alatt a szabadbattyáni országúton, amikor első két ezredével megindult az új vezér. Új katonák voltak ezek, rongyosak, de elszántak. Az Isten tudná, honnét kerültek elő! A Balaton sásai közül, a Bakony fáai mögül, az avar mezőkről... Jöttek a szabadbattyáni országúton mély neszben, halálos elszántsággal. Mintha a magyar végzet ellen indultak volna meg. Nem volt már akkor hitünk, reménykedésünk ... De ahogy e katonák feltűntek a szabadbattyáni országút egy kanyarulatánál: elől néhány rongyos huszár, utánuk két rongyos ezred, aztán négy-öt kopott ágyú, — Fehérvár népe ezerével könnyesett a város alatt. És mikor a rongyos huszárok mögött feltűnt a vezér, amikor repkedni kezdtek a régi Máriás-zászlók s négy trombitás trombitálni kezdett a vezér oldalán, — minden nyomorunkban, szégyenünkben és megalázottságunkban

kitört belőlünk a méreg és a riadal. S riadva kongtak a harangok, ezer-ezer szegény magyar haját tépte a dühtől és lelkesedéstől s azalatt könnyek csorogtak az arcukon ...

Mennyire mélyen voltunk akkor! És mennyit reménykedtünk!

Végignéztam a bevonulást s régi katonai emlékek riadoztak bennem is. A legközelebbi yonattal Budapestre indultam.

Nagyobbik húgom és a férje, akit csak most ismertem meg, már odahaza volt. Két hétig maradtam náluk s megtudtam azalatt, mi-módon szöktek ki Bécsbe, mennyi kálváriát jártak. És megtudtam az apámék bujdosását is a lengyel végek felé. A macacs öreg, mikor a vörösök verni kezdték a cseheket s ágyúik hangja fölverte már a falut, nem komédiázott sokat, hanem szekerekre rakatta bútorait, ekéit, búzáját, magához szedte a papot, a jegyzőt, a patikust, a tanítót családotul, úgyhogy harminchat szekeret tett ki a karaván. Akkor a gulyásokkal hajtatni kezdte a magyar határhegyek felé a teheneiket, az ökröket, a lovakat. Juhászával és kondásával a juhokat és sertéseket. Ketrecbe rakták a tyúkokat és kacsákat. Még a kútostort és vedret is magával vitte az apám. Nem maradt otthon egyéb a pusztaháznál és a lábonálló vetésnél. Amikor tehenek, ökrök, lovak, juhok s harminchat szekerek megindultak a terebesi országútnak, a konok öreg egy harminchetedik utolsó szekérre négy hordó bort gurítottatott fel s miután előzően felhörpentettek sebtében egynéhány litereket, ő is lóhátra szállt sereg-hajtónak. Az ágyúszó közlelről döngött már. Az öreg arra-fordult, méregtől felborzolt bajusszal:

— Velem nem fogtok kibabrálni, tetvesek!

És megadta a jelt az indulásra. Nagy ostorkon-

gás közt megmozdult a karaván. De az utolsó pillanatban jajgatva estek térdre előtte a faluvégi vályogvetők:

— Nemzetes úr ne hágyyon itt! Ellenforradalmárok vágyunk!

— Rendben van, romák — bólíntott az apám.

— De legalább húzzátok el mégegyszer!

Ment-ment a karaván, végig a falun. S a dádek rácincogtak arra a régire és siralmasra:

*Indulj fakó lovam Lengyelország fele,
Úgyse gyövek én már többet visszafele...*

Az öreg keservesen kezdett dalolni lóhátról, kezefejét a füle táján forgatta s a második sort már átvette az egész karaván. A népek ki-kiálltak itt is, ott is a hidacskákra s az öregasszonyok kötény-nyel törölgették a szemüket, tapasztalván a nemzetes úr kutya-búsulását. A morék annyi mérges bánattal húzták azonközben, hogy az apámnak könny potyogott a bajusza végéről. És akkor a nótába beleavatkozott mély brúgóban a bőgős is. Szív-repesztő volt azt hallani:

*Kedves kis hazámat többet nem láthatom,
Nincsen olyan bánat, mint az én bánatom ...*

Hat hétig tartott a bujdosás fönt-fönt, Lengyelország földjén. Az egész fantasztikus vállalkozásból legnagyobb élményük az maradt, hogy megittak tizenkilenc hordó bort. Hazafias fájdalomukban cselekedtek. Hát a fájdalomra volt is okuk bőséggel. Amire visszakerültek, az üres ház, a lábonmaradt vetés érintetlenül várta őket, csak neki kellett állni az aratásnak. Végleg elmúlt az egyik baj, de végleg

rájukszakadt a másik, még nagyobb baj: idegen katonák lettek az urak szegény felvidéki hazánkban.

Mikor a húgom és a sógorom felváltva elbeszélte a kemény öreg elszánt cselekedeteit, mosolyogtam rájuk. De a könnyeimen át. Abban az időben még olyan könnyen tudtunk meghatódni.

Két hét múlva hazafelé készülődtem. Sikerült átcsúsznom az új határon s egy este csak beléptem a konyhánkba. Volt öröm is, szomorúság is. Pusztá volt már a házunk s gyérült a falu is. A tanító, a jegyző, meg a patikus akkor már elbujdosott a kis Magyarország felé s vacsora után nagy keserűséggel panaszkodott az apám, hogy mindig többen hagyják el régi házaikat. Ha így tart, öt esztendő múlva nem lesznek itt többé magyarok.

A kisebbik húgom is menyasszony lett már. Csendes borozgatás közben megemlítette az apám, nem volna-e kedvem megházasodni? Az anyámmal úgyis egyedül maradnak nemsokára, átvehetnem a gazdaságot.

— Nem, édesapám. Sohase lesz nekem olyan feleségem...

Nem folytattam, de megértették. Terire gondoltam.

Otthon nem volt maradásom: kéts'égbeejtett az új állapot, Bármennyire vigyázok, előbb-utóbb belémkötöttek volna vagy a zsandárok, vagy a tisztek, akik a faluban lábatlankodtak mindennap.

A negyedik nap elbúcsúztam az öregtől és a húgomtól s még azon az éjszakán visszacsúsztam a fináncok és határőrök vonalán. Az apámmal úgy egyeztem meg, hogy egyelőre beállok a nemzeti hadseregbe.

14

H.ANEM Teri nem feledkezett meg rólam.

Hiszen gondoltam rá én is nem-egyszer. Olyan-
kor bús vágyak fogtak körül. Hogyan is tudtam
volna elfelejteni az én legkedvesebb pajtásomat!

Most, hogy főhadnagy lettem újból, összekerül-
tem nem-egy bajtársammal a régiek közül. Sokan
a Felvidékről szöktek át s csaptak fel ismét katoná-
nak. Egyelőre Egerbe osztottak be s Miskolc, Újhely,
Füzesabony és Eger között megint gyakran utaz-
gattak a tisztek, mint abban a soha vissza nem térő
időben. S Terinek gondja volt rá, hogy megtudjak
felőle egyet-mást. Mintha biztatgató üzeneteit kül-
döztette volna felém a halálos messzeségből.

Azon a nyomorult első télen, mikor a bevert-
ablakú vonatokban reggelenként dér húzta be a
fülkék lenyúzott párnáit, a miskolci állomás étter-
mében összebotlottam egyik régi barátommal, egy
orvos-főhadnaggal. Amikor utoljára beszéltem vele,
Teri a menyasszonyom volt még. Szóbeszéd közben
sor került a letűnt napokra s a barátom, mintha csak
történetesen jutott volna az eszébe, így szólt:

— Igaz is. Teri üzent neked. ..

— Mit üzent?

— Köszöntet. Megkért, adjam át, ha találkozom veled. Tudja, hogy itthon vagy már.

Meghatott, hogy még mindig gondol rám. De elszomorodtam tőle:

— Hát ő hogy van?

— Tudom is én ...

Megtudtam, hogy a férje elvesztette az állami uradalomban viselt állását és most az apósa irodájában dolgozik. (Ezt én is megtehettem volna!) Terinek kislánya született tavaly ősszel, de mindennütt azt beszélik, hogy nem fér meg az urával. Kévszavú, megtört asszony lett. Megesik, hogy otthon hagyja az ölbeli kislányát és színházba megy a bátyjával. Néha egymagában. Nem törődik senkivel, legkevésbé magával, A bátyja egyelőre otthon van még, s legkedvesebb foglalkozása, hogy az idegen katonatiszteket — éjfél tájban — félkézzel hajigálja ki a kávéházból. Egyszer be is csukták három hétre. Azóta különben férjhezment a kis Mártha is. Itt lakik a közelben, Gyöngyösön. Teri szülei sehová nem járnak már, édesanyja alig lép ki a kapun. Szerencsétlenek a leányuk miatt.

— Rászolgáltak — szóltam közbe. — Megmondtam a Teri anyjának idejében, hogy meg fog emlegetni engemet. Micsoda ember a Teri ura?

A bajtársam vállat vont:

— Hát olyan... rendes ember. Elvégzi a munkáját, megebédel, néha benéz a kaszinóba, átfutja az újságot, megvacsorázik, lefekszik s valószínűen' pompásan tud aludni. Egészséges ember, termetre medveölő s azt hiszem, soha könyvet nem olvas. S ez a baj. Teri olyan, mint egy porcellán-szirom. De minek folytassam? Nem értik meg egymást.

A portás beszállásra csengetett. Én is felálltam:

— A viszontlátásra! Ha találkozna velem, csak annyit mondj neki, hogy gondolok rá.

Ez igaz volt. Mert ahogy ismét társaságba kezdtem járni, egyre-jobban körülfogtak az emlékeim, A Mátra vidékén se hiányzott a jókedv, talán azért is, mert napközben elég okunk volt hosszan eltöprengeni a jelenvaló sanyarúságokon. Vacsorára, vacsora-utánra mindig sűrűbben hívogattak névnapokra, hirtelen összecsapott családi multságokra, leginkább leányos házakhoz. Voltak itt is kedélyes összejövetelek, apró bálók, kedves házikisasszonyok. De én nem találtam magamra többé és ha eldologtattunk, eltáncoltattunk is, nem voltam már a régi ember. Ezek az összejövetelek akaratlanul is alkalmat adtak némi összehasonlításra s kedvetlenül kellett megállapítanom mindannyiszor, hogy nem találom még egy olyan leányt, mint Mayer Teri volt. Sokszor éreztem valami olyat is, mintha előregedtem volna. Mintha valami kiesett volna az életemből, amit nem lehet többé visszahozni.

Hanem azért eljárógtam a vidéki házakhoz is: időnk volt bőven. Szombat délutánonként két-három fogat is jött értünk Egerbe és mi nyolcan-tízen megindultunk. Rendszerint hétfőn virradatra kerültünk vissza. De csak nem jött meg a régi kedvem! Megtörtént nem-egyszer, hogy felhevült fejvel, úgy éjfél után, amikor már cifrázni kezdtek a cigányok, a házikisasszony után besurrantam a szobája felé, ha véletlenül keresett ott valamit. Már-már úgy voltam, hogy megfogom a kisasszony kezét ... De olyankor — véghetetlen messzeségeken át — feltűnt előttem a Teri felhős szeme, amint távolodott tőlem... És olyankor tisztán hallottam a hívó hangját is: „megígérte, hogy sohasem fog elhagyni ...“

Nem is hagytam el őt. Nem volt rá semmi okom, de mégis hittem, hogy meg fogom még látni. Egyszer-egyszer üzent holmi apróságot, de a sorsáról soha egyetlen célzást el nem ejtett volna. Tudtam, hogy inkább meghalna, mégse panaszkodnék előttem. Anélkül is eleget hallottam róla.

Pedig ő még akkor se mondott le minden reményről. Hiszen ha megfigyelem, észre kellett volna vennem, hogy óvatosan közeledni kezdett felém. A városkája nem volt messze Egertől és az útlevéllal jövő-menő utasokkal bármikor üzenhetett nekem. A kis Mártha is Gyöngyösön lakott. Én szándékosan kerültem, de megtudtam félfüllel, hogy leveleznek egymással. S egyszer csak (ősz felé volt ez) felbukkant Eger körül a bátyja is. Egy gyár irodájába állt be s úgy hallottam, önálló foglalkozásba akar fogni később.

De én már nem találkoztam Mayer Gézával. Mert szeptemberben egy tiszamenti állomás parancsnokává nevezték ki. Ettől kezdve nagyon visszavonultan éltem.

Három-négy birtokos-család lakott a faluban, akikhez eljárogattam esténként. Szívesen láttak, de én tartózkodó maradtam. Mert Teriről kedvezőtlen hírek érkeztek hozzám. Szeptemberben meghalt a kislánya s két héttel rá átköltözött az urával Nyugat-Magyarországba, annak is legtávolabbi szegletébe, ahol már a stájer hegyek kezdődnek. Ott, az erdők szélem, egyik uradalomban kapott erdészi állást a férje. Egy kis falu végébe költöztek, valami vadászlakba.

Sejtelmem nem volt, mi vihette erre a lépésre? Hogy el tudott hagyni ismerősöket, rokonokat, el a várost és eltemetkezett az erdők közé! Ma már tudom, hogy a szülei kesergése hajtotta bele ebbe

az önfeláldozásba. A kétségbeesésbe menekült, hogy megnyugtassa az édesanyját. Ekkor már végleg lemondott rólam.

Én is lemondtam mindenről. Eddig akadt még egy-két vakmerő ötletem, de ezentúl be kellett látnom, hogy Teri soha nem lesz már a feleségem. Egyszer-egyszer megfordult bennem olyan gondolat is, hogy erőszakkal viszem el az urától. Utólag ostobának találtam magamat.

Késő őszt volt, amikor egyszer hivatalos kiküldetésben a Hortobágyon utaztam át, szekeren. Ekkor láttam először ezt a sivatagot s kétségbeestem tőle. A szabad síkságon sípolt és dörgött a szél s napok óta csüngő felhők hányták a cigánykereket. Sár volt, feneketlen. A kocsis szóltanul gubbasztott az első-ülésben, én a tábori köpenyembe burkolódzva rémülődöttem az ijesztő tájék fölött. Nem láttam egyebet egy határtalan fekete földlapnál, melynek karimája napi-járóföldeken túl hideg csíkban vált el a fekete égtől. Egy tanya, egy magános fa, egy ember nem volt sehhol, ami visszarezzenhette volna elcsüggedt lelkemet. Mintha a másvilágon döcögtem volna. Nem emlékeztem már, mikor és honnét indultunk el s fogalmam nem volt, hol fogunk partot érni e kietlen sivatagban? Éreztem már a tél lehelletét s a magam sanyarú életén jártattam a gondolataimat. Ekkor láttam először visszavonhatatlanul, hogy cél nélkül kezdek megindulni a férfikor felé. A nemzeti hadsereg tisztjeit egymásután szerelték már le: mihez kezdhettem volna ezek után? Mayer Teri emléke halott lett a számomra ezen a hortobágyi napon. Jött a tél, mindenki a meleghez húzódott immár. Hát én hova húzódhattam volna?

Egy menekülésem volt: a házasság.

Karácsony előtt megkértem az egyik föld-birtokos-leány kezét. Úgy láttam, a szülők is szívesen adnák hozzám. Egyszerű, szerény leánynak ismertem addig: hittem, hogy házias feleségem lesz. Többet nem is akartam.

Dehát nem úgy lett.

Néhány nap múlva levelet kaptam Teritől. Ennyi volt benne:

„Örölnék, ha boldog lenne. Mosolyogva gondolkok a letűnt napokra.“

Ez a rövid levél megzavart. Tévedtem tehát, amikor azt hittem: most már eltemetkezett előlem is. Ezúttal először célzott a maga boldogtalanságára, ő még most is mosolyogva gondolt reám, amikor végleg elveszített.

A menyasszonyomat nem vettem el. Házias feleséget vártam benne: csalódás ért. Csak ismertem, de nem ismertem meg eléggé. Amikor erre is rájöttem, szakítottunk egymással. Elbúcsúztam tőle neheztelés, harag nélkül.

Már most hova mehettek volna? A szüleim hazahívtak, de otthon úgyse bírtam volna ki sokáig. A hadseregtől is megváltam időközben, huszonnyolc éves voltam és nem tudtam, hová hajtsam le a fejemet? Egyelőre a nagyobbik húgomhoz utaztam fel Budapestre.

Az első hét végén levelet kaptam. Teri írta:

„Boldogtalan vagyok, hogy olyan szerencsétlen. De ne zúgolódjunk sorsunk ellen. Gondoljunk a régi napokra és mosolyogjunk!“

Ő most is mosolygott s nem felejtett el. Ezt a mosolygást úgy képzeltem magam elé szünetlenül, mintha egy kétségbeesett percében odameredt volna meggyötört szájára. Boldogtalan volt, de nemcsak én-miattam. Rossz híreket hallottam felőle.

Mihez foghattam volna? Édesapámnak egy unokahúga élt Borsodban, a kis birtokán. Azóta, hogy régi ifjúságában elvált az urától, személyesen vitte a gazdaságát. Tavaly benéztem hozzá néhány-szor: olyankor alig akart elereszteni. Megkérdeztem most, nem lennék-e a terhére, ha egyelőre hozzá költöznek le? Szívesen állnék rendelkezésére, egyéb tervem úgy sincs. Igényem mégkevésbé.

A levelemre távirat jött, hogy kocsival vár az állomáson.

Ettől kezdve hosszú hónapjaim múltak el olyanformán, hogy nincs róluk feljegyezni-valóm. Eltemettem magamat: a nagynéném kivül alig érintkeztem valakivel. Napközben igásokkal, béresekkel bajlódtam a földeken, esténként összeültünk egy órácskára s felolvastam neki, vagy beszélgetni kezdtünk régi dolgokról. Amikor ránkjött az ősz, bekecset és csizmát húztam s olyan gazdász lett belőlem, hogy az apám — örömében — könnyekre fakadt volna, ha így lát. Hiszen azt akarta mindig, hogy gazda maradjak.

A november is eljött, szelek zúgtak, eső hullt s most már napokra behúzódtam a nénémmel. Nem volt már semmi vágyam. A Teri utolsó tanácsát is megfogadtam annyiban, hogy nem % zúgolódtam a sorsom ellen. Nem vagyok református, de hinni kezdtem a predesztináció tanában: ennek így kellett lennie.

Azalatt megismertem a néném élettörténetét is. A hosszú estéken át, mialatt a kertben elnyúlt sóhajjal suhogott a fenyves s a szobában az óra ingája számolta a tűnő perceket, részletenként elmondott mindent. Boldogtalan, nagyon boldogtalan volt a nagynéném, amíg fiatal volt. Alig kétévi házasság után szakított az urával s azóta egymagában élt.

Visszahúzódott, mert nem bízott az emberekben. Most, amikor már fehérben csillogott a haja, a cselédjein kívül csak én voltam mellette. Hálás maradt a ragaszkodásomért s úgy nézett, mintha a fia lettem volna.

Ezekén a téli estéken, amikor már hóviharak alá került az egész Bükk, én is megnyitottam előtte a szívemet. Diákkoromról s a katonaéveimről mesélgettem neki. Kíváncsian hallgatott és ha valamit nem értett, külön is elmagyaráztatta magának. A háborús dolgok nagyon érdekelték. Semmit el nem hallgattam előtte, kivéven Terit. De ő már hallhatott valamit, mert nem-egyszer félbeszakított, pillanatra ölébe engedte a kezimunkát s pillogva emelte rám a tekintetét:

— Hát az a régi kislány hová lett?

Olyankor megálltam:

— Hosszú história az. Talán máskor.

Idő múltával egyre-többször célzott Terire, akinek akkor még a nevét se tudta. De nem akartam. Annál kíváncsiabban ostromolt:

— Hátha tehetnék valamit...

— Nem segít már énrajtam semmi, néném.

Teri felől mindig rosszabb hírek szálltak felém.

Mert hébe-hóba ki-kirándultam Miskolcra s össze-összejöttem egyikkel-másikkal a régi bajtársaim közül. Megtudtam, hogy Teri legutóbb odahaza járt s kijelentette egyik barátnőjének, hogy legközelebb végleg hazajön, de — egyedül. Ha egy-egy ilyen kirándulás után hazavetődtem, napokig nem tudtam megnyugodni. Kétségbeejtett a Teri reménytelen küszködése. Ha arra gondoltam: mily elhagyatottan, mennyi keserőséggel éli le egyik napját a másik után, hogy esténként egy-szobában kell lefeküdnie azzal az emberrel, aki jóra való, törekvő nyárspolgár

mindenesetre, de akit megbecsülni nem tud, sőt tehetetlenségében talán gyűlöli is már — ha mind-ezeket megforgattam magamban, nehéz vádakát szórtam magam ellen, hogy mégis csak én vagyok oka az ő szerencsétlenségének. Sokszor megütött az ellenkező feltevés is: hogy talán beletörődött már mindenbe s engemet okol széttépett, boldogtalan életéért. Ilyenkor nem találtam mentséget a számomra. S volt még valami, ami nem-egyszer nyugtalanított. Emlékeztem a szavaira: „ha elhagyna egyszer, akkor én nagyon rossz leszek!“ Hiszen nem hagytam én őt el soha: ellopták előlem. És ő talán még mindig visszavárt. Reméltem, hogy előbb-utóbb szakítani fog az urával. De ismertem Terit s föltehettem róla, hogyha magam is siettetném a szakítást, csak azért is visszatérne a férjéhez. Megírta nekem idejében, hogy inkább meghal, de soha senki szeretetéért koldulni nem fog.

A tél vége felé azonban olyan hírral lepett meg valaki, hogy megijedtem tőle. Úgylátszik, most már lemondott mindenről s úgy kezdett viselkedni, hogy magamnak is rosszulesett. Az ura tudta nélkül egyre-többször elutazott a közeli városkába, ott megszállt valamelyik ismerőiséhez, színházba, mulatságba járt és csak olyankor tért vissza, ha a férje erővel vitte magával. Furcsa híreket sugdostak róla a társaságban. Később megint csak feltűnt itt is, ott is, de ilyenkor már nem jött érte az ura sem. Erre másodszor is a szüleihez utazott, akik ekkor már felhagytak minden békítési kísérlettel. A Teriről szállongó pletykáknak azonban pillanatig nem hittem. Legnagyobb szerencsétlenségében se feledkezhetett meg magáról.

Ebben az időben komolyan gondolkoztam már, mi módon közeledjek hozzá? Mert most már meg

kellett mentenem. A kis Mártha közel lakott hozzám, Mayer Géza még mindig Eger mellett dolgozott a gyárban. Reméltem, segítségemre lesznek. De egyelőre nem fordultam hozzájuk. Óvatosan kellett kezdenem, hogy meg ne érintsem a Teri érzékenységét. Büszkeségből visszautasította volna.

De nem sokáig maradtam óvatos. Húsvét előtt négy nappal Pestre kellett felutaznom. A fürkében csak egy idősebb úr ült még kívülem. Ahogy beszélgetni kezdtünk, kiderült, hogy a Felvidékről jön, sőt éppen abból a városcából való, amelyre annyi búval emlékezni soha meg nem szűntem. Amint bemutatkoztunk egymásnak, visszaemlékeztem a nevére. Megemlítettem, hogy én is ott szolgáltam valamikor. A beszélgetés egyre bizalmasabb lett s úgy igyekeztem terelni a szót, hogy megtudjak valamit Teriről is.

— Mayer Teri? — kezdte az útitársam. — Furcsákat beszélnek róla. Most éppen odahaza van. Azt mondják, rosszul él az urával. Már el is hagyta vagy kétszer. Ismeri talán?

— Ismertem — mondtam tettetve. — Hogy van?

— Hát amúgy csinoska bizony, nem csodálom, ha belehabarodnak az összes fiatalok. Csak azt nem értem, mi történt vele? Mert úgy hallottam, hogy szerelemből ment férjhez...

— Hogy-hogy? — és itt már kíváncsi lettem.

— Hát olyanformán, uram, hogy ismerem a férjét. Egyszer, amikor még nálunk éltek, egy borozgatás alkalmával eldicsekedett, milyen harcokat állt ki a feleségéért, mielőtt a menyasszonya lett volna. Valami főhadnagy félig-meddig jegyben járt Mayer Terivel, amikor ő is fellépett. Ekkor kezdődött köztük a harc. Teri végre is őt választotta, a főhadnagy pedig eltakarodott.

Halántékomba rohant a vér. A vonat már Kőbánya körül járt. Felálltam s kezet adtam a közlékeny bácsinak:

— Uram, az a főhadnagy én vagyok!

Az öreg olyat nézett, hogy feje a vánkosra vágódott:

— Ön az? No, jó helyen beszéltem!

— Ellenkezően! Köszönöm, hogy ezt is megtudtam. Igenis, az a főhadnagy én vagyok! Jegyezze meg hát, uram, és ezt mondja el mindenkinek, hogy a Mayer Teri férjét én soha az életben nem láttam s ő se látott engemet. Üres fecsegő a Mayer Teri férje, mert én az utolsó-előtti olasz csatában verekedtem, mialatt Terit csúnya játékkal ellopták tőlem!

— Most már értem, uram — hebegte az öregúr.

Fel voltam böszülve. Pesten egy-kettőre elintéztem a dolgaimat s még aznap-éjjel indultam vissza a személyvonattal. Le nem hunytam a szememet. A néném elcsodálkozott, hogy oly váratlanul topantam haza. Megnyugtatom, hogy semmi különösebb dolog nem történt, de estefelé valami mondanivalóm lesz a számára. A szobámba mentem, lefeküdtem s csak délután ébredtem fel. Kiballagtam a kertbe s a tavalyi levelektől befödött, görbe utacskákon össze-visszajártam, minden cél nélkül.

Ebben az öreg kertben sokat eljárkáltam tavaly ősz óta. Mintha csak magamfajta magános bolyongók számára találták volna ki.

Régi kert volt. A falu közepén állt a néném háza s a ház mögött a kert, melynek hátából már a Bükk szálfái rémlettek a ködökben integető síkság felé. Kőfala itt-ott beomlott s e kőfal mentében sűrű orgonabokrok szegélyezték a görbe utacskákat. Itt-ott tenyérnyi tisztás következett, a tiszta-

son egy csoport búsongó nyírfák alattuk magasanlengő fű, ha a Fátka felől seprni kezdett a szél. Melankólia ült a kert zugaiban, leghátul hallgatagon őrködött a tájék fölött néhány fenyő, de mihelyt szél mozdult, mély sóhajok közt kezdtek hárfaezni a fenyők. És ha szilajodott a szél, rábókoltak a fenyőfák és zúgtak a szélben, mintha a rég-megholtak lelkei nyögtek volna a zúgásukban.

Itt, a fenyők alatt, leültem egy kőpadra. Már alkonyodott. Tavasz szél járt a nyirkos volt a levegő. Néhány felhődarab tűzben-égő szegéllyel sietett az Alföld felé. Magasan, hihetetlenül magasan.

Leültem a kőpadra s elgondolkodtam. De nem voltak gondolataim. Jött a tavasz, a negyedik tavasz azóta, hogy nem láttam Mayer Terit. A nyírfák csipős illata összekeveredett a fű keserű szagával s új életet lehelte az erdő. Karomradúlva hallgatództam, mert körülvettek régi emiékek árnyai s lábujjhegyen settengve sugdosódtak körülöttem.

És visszaemlékeztem, hogy egyszer már hallgattam így a fenyves zúgását. Azon a nyáreleji délutánon, amikor kardomra bocsátkozva álltam meg utoljára a Teriék kertje végében. Úgy eltűnt akkor, hogy a lába nyomát se tudtam megtalálni. Üres volt akkor a kert, üres a ház és én lemondtam mindenről. De most, a másik kert végében, amikor negyedszer indult meg felém a tavasz, éledezni kezdtem hívó reménykedésre. Éjszakánként, ha már elpihent minden külső nesz, a ki nem fürkészhető messzeségekből egyre többször véltem hallani egy elhaló, hívó hangocskát: „megígérte, hogy sohasem fog elhagyni...”

Most már tudtam, hogy el fogok menni érte.

Elindultam a ház felé s a szobámban magam-

hoz szedtem a Teri leveleit. Semmi egyebem nem maradt, csak e levelek. S csöndesen benyitottam a szalonba.

Félhomályban terült el a szoba. A zongoránál a kishúgom ült, a nénémnek egy leányrokona. Hetedgimnazista kisasszony: néném a húsvéti szünidőre kérte el magához a szüleitől. Beléptem, ő tovább játszott halott-halkan. Néném az ablaknál ült s kifelé nézett, a sűrűerdőbe.

Odaléptem a zongorához s nekitámaszkodtam szóotalanul. Azt hiszem, nem is vettek észre. A kis rokonom egyszerre csak új nótába fogott s csöndes dúdolásában oldalt hajtotta a fejét. Szó szerint úgy, mint az a másik kisleány is valamikor:

*Fújdogál a szellő
Rimaszombat felől...*

Micsoda emlékek riadoztak bennem! Ijedten egyenesedtem fel, odaléptem a kis rokonhoz s lefogtam a kezét:

— Ágneske, csak ezt ne!

— Miért, bácsi? — s zavarral nézett föl reám, mialatt a néni meglepetve fordult hátra.

— Nem akarom, Ágneske! Majd megtudod egyszer, ha nagyobb leszel.

— Rossz kedved van, bácsi...

A cseléd meggyújtotta a lámpát és ahogy kiment, ők kettem még mindig úgy néztek reám, mint akiknek sejtelmük se volt róla, mi történhetett velem? Én szorongó érzéssel álltam a kisrokon előtt: csak ma este ütött meg először, hogy már bácsinak szólongat. Néhány évvel ezelőtt Mayer Teri se volt idősebb, mint ő most. Ijedten vettem észre, hogy sietnem kell, mert öreg leszek.

Azt mondtam a kislánynak:

— Ágneske, te most kimégy, mert négyszemközt akarok beszélni a nénivel.

— Ujjuj! — s kedves bosszankodással húzta el a száját. — Talán valami szerelmi titok?

— Ne fecsegi!

— Na jó. De remélem, bácsi, nekem is el fogod árulni négyszemközt...

Alig tudtam kituszkolni. A néném leült a kályha mellé, vállára terített egy sálkendőt s kérdőn nézett reám. Magam is a kályha mellé telepedtem:

— Most pedig, néném, beszélni kezdek arról a régi leányról. Itt az órák, nem halogathatom tovább...

Es megkezdtem a legelején, úgy, mint ma este te előttd. Szünet közben a leveleket olvastam fel. Ez a néném volt az első, akinek elmondtam mindent, te vagy a második. Beszéltem, beszéltem, a néném pillarezzetés nélkül nézett s amikor végül pontot tettem, nem ismertem rá. A szája remegett:

— Borzasztó dolog ez.

Kezébe engedte a homlokát, alig bírt a felindulásával:

— Hogy ezt én előbb nem tudtam! Így megölni egy ilyen teremést!

Behozták a vacsorát, Ágnes is visszalopódzott:

— Végzett már a bácsi az iszonyatos titkával?

De ahogy a nénire esett a tekintete, megszepep s nesztelenül sompolygott az asztalhoz. Nyomott volt a hangulat. Ágnes ijedt-kíváncsian nézett hol a nénire, hol énéreám. A néni fehéren ült az asztalfőn s a tányérba bámult. Egyszer csak megdidergett:

— Fázom. Ágnes, vezess a szobámba.

... Másnap reggel búcsúzás nélkül elutaz-

tam s csak Mayer Gézánál állapodtam meg. Nem volt már a régi zászlós: komoly ember lett ekkorára. Amikor benyitottam hozzá a gyárirodába, először nagyot nézett. De aztán úgy jött felém, mint régi-régi barátok közt szokás:

— Isten hozott! Hogy vagy?

Nem kerülgettük sokáig. Sejtette, miért kerestem fel. Ő sem szépített semmit. Elbeszélte, hogy Teri nagyon szerencsétlen, amit anélkül is tudtam. Az édesanyja többször emlegetett s megbánta, hogy annyira nem bízott bennem. Teri érdeklődni szokott utánam minden alkalommal, de soha még egyetlen zokszava nem volt ellenem.

Úgy egyeztünk meg, hogy két hét múlva elindulunk ketten, mintha vendégségbe vinne a sógorához. A többi az én dolgom lesz.

— Mit gondolsz, — kérdeztem tőle — sejti-e majd a sógorod, ki lesz a vendége?

— Nem tudom. A nevedet ismernie kell: ez bizonyos. De hány azonos név van a világon! Mert azt csak mégsem tételezi fel, hogy éppen te indulj hozzájuk látogatóba!

Azzal váltam el, hogy ő addig is hosszú levélben értesíti Terit az érkezésünkről. Mindenesetre furcsa látogatás előtt állunk.

Estére otthon voltam megint. A néném feküdt még. Ahogy beléptem hozzá, panaszkodni kezdett:

— Borzasztó ez, amiket elmondtál nekem. Egész éjjel nem aludtam s most se tudtam kiverni a fejemből azt a fiatalasszonyt. Ha lehetne, azt tanácsolnám neked, menj utána s hozd ide. Szeretném megsimogatni.

Jókedvűen mondtam neki:

— Idehozom, néném. És itt is marad. Feltéve, hogy velemjön.

15

MEGFIGYELTED-E már a bandában a kisbögöst? Mennyi igyekezettel kelletti magát a nyavalyás, mily erőszakolt jókedvvel vigyorog a közönségre s a kutya se akarja észrevenni.

A primás, álla alá illesztvén a hegedűt, úgy viselkedik, mint született úr. A klarinétos félig lehunyt, áhítatos szemmel trillázik a billentyűkön. A cimbalmos szelíd andalgással hajtja félre a fejét, mialatt két karja a húrok fölött kapkod. A kontrás — a primásnak balkeze felől — szintén érzi, hogy ő is valaki. A brúgós a brúgó hasán kotorászik méla megadással: a brúgós lecsúszott ember, akinek vágyai nincsenek többé.

A kisbögös ezzel szemben a világ legszánalmasabb teremtese. Mert ő még csak félig csúszott le és hiszi, kétségbeesve hiszi, hogy lesz még ez más-képpen is.

A kisbögös is játszott a banda élén valamikor, de idővel görcsöt kapván egy-két ujjá, a kisbögő mellé szorították le. Egyideig meg van győződve még, hogy ő is tényező a bandában. S mialatt balujjaival a brácsa torkát fojtogatja, megfeszített idegekkel dolgozik, hogy őt is vegye már észre a közönség. Figyeld meg csak, mennyire rázza magát, mi-

alatt a vonóval kapkod idestova. S milyen boldog, ha úgy érzi, hogy a vendégek közül megakadt raita a szeme valakinek! Olvankor szélesen vtevoro!?. b6-longatni nr-6bál s kifeszíti a mellét, mintha dicsekedni akarna:

— Náccságos úr! Én is voltam primás á bandába!

ó, níffyynn sainálnivaló teremtés a kisbn^6s...

.. . Két hét mnlva, ew kés6 estén, a Rod6-kávébázban üld6géltem Ma ver Gézával s ekkor fíerveJtem va^pr el6ször a kishódost. És rál6ttem, hosrv ilyen kishódos lettem masram is. Valamikor a banda elei6n látszottam: ma vr\£v kevesen akartak észrevenni. Sietnem kellett, mielőtt a brácsától is leszorultam volna a nagyb66íróhöz.

És siettünk is. Harmadnap délel6tt leszálltunk ketten ep“v vasúti állomáson, amelynek akkor hallottam el6ször a nevét. Kocsi várt.

Ánrilisvégi délel6tt volt: a nan élesen vert. Már az skácosban futott velünk a brfeska s norfelh6 maradt utánunk az úton. Szótlanul ültünk egymás mellett.*

Félóra múlva a faluban voltunk. Nyugalmat erőszakoltam magamra, de a szívemnek nem tudtam parancsolni. Átzörögtünk a falun, három -négy-száz lépésre láttuk már a fák közül az erdészlak piroscser^Qnes teteiét. Mayer Géza annyit szólt:

— Ott laknak.

A kocsi jobbra-fordult az országúton, átsiklotunk a hidacskán s bent-voltunk az udvaron.

Kedves, apró ház el6tt ártunk meg. Tenq-er virág virított a ház el6tt, vadsz6l6 kúszott a felíá.ró két oldalára, egészen a tet6ig. Életemben ekkor láttam el6ször a Teri urát, amint a feljáró fel6l sietett elénk.

Szál-termetű, szélesvállú ember volt: amilyenek az erdészt szoktuk elgondolni, aki — szükség esetén — puszta kézzel is szembeszáll a medvével. Az arca nyílt, csaknem jóságos volt. Valami szolgalegény leszedte a táskáinkat. Akkor már ő is hozzánk ért.

Leugráltunk, szívesen fogott velünk kezét:

— Isten hozott, fiúk! Örülünk, igazán örülünk! Mikor megmondtam neki a nevemet, ő is megmondta a magáét:

— Minálunk nem vagy vendég. Itt az a szokás, hogy mindenki otthon érezze magát.

Nem lepődött meg a nevemen, mintha most hallotta volna először. Kedélyeskedve karolt belénk s úgy vitt a lépcsők irányába. És mialatt látható örömmel beszélt, én elálló szívvel tekintetem a veranda felé. A felső lépcsőfokon akkor már ott állt Teri.

Otthonos, könnyű ruhában. Emlékszem, hogy néhány virág volt a ruhájára festve s egy élővirágot éppen akkor tűzött a hajába, kedves zavarral. Csak annyit változott, hogy szebb volt, mint régen. Négy esztendeje múlt már, hogy nem láttam. De most amikor újból előtte-álltam, elhagyott minden előre-gondolt meghiúsultságom.

A férje bemutatott neki. ő rám mosolygott, amint az vendégszerető ifjú háziasszonyoknál szokás:

— Isten hozta!

Elkapta rólam a tekintetét, a bátyja elé lépett s megcsókolta. A folyosó felé kezdett vezetni:

— Az urak talán benéznek a szobáikba s rendbehozzák magukat. Egy óra múlva ebédhez ülünk. Viszontlátásra!

És eltűnt anélkül, hogy rám mert volna nézni.

Azt hiszem, félt. A férje velünk jött s azzal vált el, hogy közben rövid dolga akadt, de mivel délutánra egy kis vadászkirándulást tervezett, legjobb lesz, ha az utazóruhánkban maradunk.

Amikor kiment, Mayer Gézára néztem:

— Na?

— Az a benyomásom, hogy egyáltalán nem emlékszik a nevedre. Hihetetlen, mennyire ostoba ember ez az én sógorom!

— Tévedsz — mondtam neki. — Nekem az a benyomásom, hogy amikor bemutatkoztam neki, nyomban tudta, ki vagyok és miért jöttem? Most nagyot mulat magában, hogy mimódon fogunk ki-evickélni ebből a vendégszerető helyzetből?

Mayer Géza tiltakozni kezdett:

— Nem úgy van, főhadnagy úr, kérlek alássan. (És olyan furcsán mosolygott, hogy láttam, gúnyolódik velem.) Én csak arra vállalkoztam, hogy magammal hozlak. A többihez semmi közöm.

Az ebédnél Teri a jobbkeze felől ültetett le. Az utazásról s egyéb semmiségekről beszélgettünk. Egyszer-kétszer csaknem fölnevettem, ha a Teri, a bátyja s a magam erőfeszítésére gondoltam, hogy a medveölő ne fogjon gyanút. Mert most már láttam, hogy sejtelve sincs, kicsoda vagyok. Szíves házigazda maradt s egyre-másra koccintásra nógatott bennünket:

— Isten éltesen, gyerekek! Neked is koccintnod kell, Teri, a ritka vendégekre!

Teri koccintott is. De valahányszor összeért a poharunk, óvatosan húzta vissza a kezét. A társalgás fesztelen lett, Teri egyre ritkábban mert rám-nézni. Jóval ebédután fölkel az ura:

— Gyerekek, a puskák után nézek. Negyedóra múlva legyetek készen!

Ahogy kifelé indult, Mayer Géza is utánament. Tudtam, csak azért, hogy a medveölő meg ne lehessen bennünket. Még a folyosóról is bedöngött a lépése.

Ketten maradtunk az ebédlőben.

Amikor csönd lett kívül, Teri rámnézett. Hideg, szinte közömbös szemmel:

— Az uram mindent tud. Hogy szánhatta rá magát erre a gondolatra?

— Annál jobb. Legalább belémköthet.

— De rettenetes ember, ha megharagszik — s elfűlt a szava. — Meg fogja ölni...

— Tegyük fel. Ám az ellenkezője is lehetséges. Felállt. Nesztelenül odament az ablakhoz s kitékintett a virágos kertre. Hozzáléptem:

— Maga nagyon szerencsétlen, Teri. Ne rázza a fejét, minden napjáról tudok azóta. Megszöktették előlem és én hiába rohantam maga után. Nem találtam sehol. Ennek négy esztendeje lesz. Nincs már semmi számításom, csak maga. Velem jön-e?

Először nem felelt. A kertre nézett. Ahogy félmfordult egyszer, a szeme könnyes volt:

— Ő mégis az uram — suttogta remegő szájjal.

— De Teri! — kiáltottam rá. — Így eltemetkezni! S meghalni, mielőtt élhetett volna! Minek írt akkor kétszer is?

— Hagyjon magamra — s összetette a kezét, mialatt könnyei szabadjára folytak a kedves, sokatszenvedett arcán. — Az emlékeimnek tartoztam vele, hogy gondoljak magára is. Nagyon sajnáltam akkor...

— Csak nem akar ittmaradni?

Az ablak mögé húzódott, hogy a függöny félig elfödte megtört alakját. Könnyek közt ismételtette:

— Nem tudora ... Nem tudom ...

Az udvar felől a nevemet kiáltották. Elindultam, köszönés nélkül, mert Mayer Teriben most csalódtam igpzán. De mintha még utánam szólt volna. Mintha ezt hallottam volna a félig nyitott ajtón át:

— Vigyázzon magára... .

Félóra múlva elértük hárman az erdőt. Golyóra töltöttük a fegyvert s nekivágtunk, jódarabra egymástól. Én a középben mentem. Megegyeztünk, hogy fönt. egy bizonyos tisztáson találkozunk. Ha megtartom az egyenes irányt, pontosan oda kell ki-találnom.

Vállamra fektettem a puskát s megindultam. Legkevésbé az irányra figyeltem, mert gyötrő gondolatok foglalkoztattak. Néha megálltam s felfü-leltem. Jobbról, de távolabb, szabályos közökben m^g-megreccsentek a földre szóródott gallyak. Ott haladt előre a Teri férje. Balról jóideje nem hallot-tam semmit. Tovább-mentem, de most már tetőnek.

És mialatt eltöprengtem, egyre világosabban éreztem, hogy Teri mégis csak velem fog jönni. Meddig tarthatott ez a bandukol ásom az erdőn át, nem tudom. De ahogy meg-megálltam ismét, semmit nem hallottam többé. Az út is mintha lefelé vitt volna. Alighanem eltévedtem.

Apró tisztásra értem ki, de ez más tisztás lehet-tett. A nap már ferdére dült s élesen sütött a kö-zépre. Megnéztem az órát: csaknem két órája műit, hogy elváltunk egymástól.

Megálltam és hallgatódzni kezdtem. Csönd, fül-csendítő csönd mindenütt. Csak a kakuk kiabált valahol s számolgatta a parasztok éveit. Már le akartam feküdni, amikor lövést hallottam, de ellen-tetés irányból, a hegyoldalból. Toronyirányt arra-

felé vágtam. Kevés idő múlva egy másik lövés csörrent át a rengetegen, már közelebből. Gondoltam, engemet figyelmeztetnek.

Félóra múlva elértem a tisztást, ők ketten már a pázsiton heverésztek s szalonnát pirítottak nyáron. A két lövés csakugyan nekem szólt, hogy útbaigazítsanak.

Egészen megkönnyebbültek, amikor kibukkan-
tam a tisztás szélén. Előkerült a kulacs s beszél-
getni kezdtünk, kedélyesen.

Távrolról idáig néztek a stíriai havasok. Alat-
tunk, de egészen lent a völgyben, békésen feküdt a
falú, azon túl a pirostetejű vadászlak. Két kis felhő
sétált az ég közepetáján, különben csönd volt. Temp-
lomi csönd.

Zsákmány nem akadt. S hirtelen megütött a
gondolat, hogy ők ketten éppúgy töprenghetnek az
egész úton, mint jómagam. De a föltevést hamar el-
vetettem. A Teri férje annyi szívességgel kínálga-
tott, hogy ostobának kellett volna lennie, ha mégis
sejt valamit. Sok érdekes apróságot mesélt erdei
kalandjairól.

Már gyöngé párák kezdtek ereszkedni a tá-
voli völgyekre s a nap a hegyek fölött állt, amikor
szedelődzködni próbáltunk. A medveölő megkínált
a kulaccsal: ittam belőle, ő is ivott. Vállunkra lök-
tük a puskát.

De akkor elémállt:

— Hallod-e, pajtás? Azt mondom én teneked,
mit teketóriázzunk tovább! Intézzük el egymás közt
azt a négyesztendős kérdést!

Kedélyeskedve mondta, mint aki érzi, hogy
soha még el nem vétette a célt. Mayer Géza rémül-
ten nézett rá. Kettőnk közé ugrott:

— Az Istenért, megőrltetek!?

Nem tagadom, meglepődtem. De nem árultam ei magamat. A pillanat egyharmada alatt végigfutott rajtam a gondolat, hogy így nem érdemes továbbélni. A célbalövéshez én is értettem valamit és ha most kiterek, végem van. És mialatt Mayer Géza ijedten kapkodott kettőnk között, rákiáltottam:

— Ne nyavalyáskodj! Állj ki a szélre és számolj háromig!

Nem alkudoztunk sokat. Visszafelé indultam, vetélytársam a pázsit ellentétes partjáig ment. És akkor felálltunk, szemközt. A távolság lehetett százötven lépés. Mayer Géza oldalt állt s káromkodott:

— Látom, hogy megvesztetek! Egy!

Az erdész fölemelte a puskáját s célzott. Én is céloztam.

— Gazember gyilkosok vagytok, ha mondom! Ket-tő!

Az erdész puskacsőve egy pontba ment össze előttem. Az én puskám meg se rezsent.

— Há-rom...!

Két villanás ugyanegy pillanatban... Valaki mintha iszonyút vágott volna a jobb vállam alá... Láttam még a füstöt, a Mayer Géza elrémült arcát s akkor kiesett alólam a pázsit...

... Amikor fölnéztem, a nap élesen vágott be az ablakon. Az ágyam végének támaszkodva a Teri férje állt s le nem vette rólam a szemét. Véres volt a párnám. Az ágyamnál Teri térdepelt s lehajtván fejét a félkarjára, mintha aludt volna. Az ura, amikor észrevette, hogy kinyitottam a szememet, felémindult. Azt hiszem, kezet akart adni. A padlóreccsenésre azonban megrezzent Teri, felsikoltott s a férje elé ugrott, kitárt karokkal:

— Ne bánts! ... Ne bánts! ...

Többre nem emlékszem, mert hirtelen, mintha elaludtam volna.

Ahogy másodszor is fölém, esteledett. A szomszéd szobában hangosan beszélgettek ketten, vagy hárman. Teri a fejemen ül s valami kézímunkával bibelődött. Komolykás arccal ült ott s apró dalocskát dúdolgatott maga elé.

Ahogy észrevett, homlokomra tette a kezét:

— No, gyönyörű vendég . . .

De nem mondta nehezteléssel. Volt valami a hangjában, ami ujjongó öröme fakasztott.

— Régen vagyok itt?

— Ötödik napja. Meg ne mozduljon, mert akkor rossz lesznek!

Magamhoz húztam a kezét. Engedte.

— Mi az újság, nagyságos asszony?

Sokáig nem felelt. És akkor is remegett a hangja:

— Elment... Ő kezdi meg a válópört...

Itt megakadt.

Olyan nehéz lett akkor a szívem! Megmozdultam ...

Hirtelen rámszólt, de nem neheztelt most sem:

— Meg ne moccanjon ... Megharagszom, ha most se hallgat reám ... Hiszen ismerhetne már ...

De az én eszem egészen máshol járt:

— Mi lesz most, nagyságos asszony?

— Most? — és könny fénylett föl a szemében.

— Én most hazamegyek. A húga meg a férje tegnap jött meg Budapestről: a szomszéd szobában vannak. Itt maradnak, amíg jobban lesz... Igen, én hazamegyek ...

Nem feleltem rá: most már úgylis mindegy. A párnáról oldaltcsuklott a fejem.

Ott ült mellettem, maga elé hajolva. Soha nem

felejttem azt a pillanatot, milyen megtörtén folytatta, mialatt könnyek peregtek a kedves arcán:

— Hazamegyek ... és ... és soha nem leszek a felesége ... Maga sokat vétett ellenem ... Nem most kellett volna kiállni értem... Késő már, Kálmánka...

A nevemnél hangos könnyekre fakadt. És elutazott még aznap este.

Ekkor vesztettem el őt utoljára. Nem is tettem próbát újabb kísérlettel. Minek? Beláttam, hogy igaza van. És hogy jobb is lesz talán így.

Tíz nap múlva Pesten voltam. De akkor váratlanul rámnýtott Mayer Géza. Szokása szerint ajtóstul rontott be:

— Bocsánatot kérek, főhadnagy úr, kérlek alázattal, de Teri új bolondságot eszelt ki. A feleséged akar lenni s addig szekírozott, hogy miután dupla költséget fizetett le előre, azt mondtam, jó, most az egyszer vállalkozók még. Hogy mennyi bajt okoznak nekem mindig ezek az asszonyok! Hát belemégy, kérlek alázattal? Mert én unni kezdem már...

Mit felelhettem volna?!

Körülbelül a végére jutottam. Két hét múlva eljött értem a néném. Ez május végén lehetett. Teri azóta elvált az urától. Most a feleségem lesz.

A néném két hónap óta rendezteti a házat, meg a kertet. Ügy készül a Teri fogadására, mintha szegény, megtépett ifjúságát élné át megegyszer. Őt nap múlva lesz az esküvőnk: lejönnek a Teri szülei, ott lesz apám, anyám, megjön a két húgom s a kis Mártha az urával. És nem fog hiányozni az ezrede sem se: ő lesz a násznagyom.

Boldog vagyok, mert Terit is annak látom. A válópör tárgyalásáig nagyon izgatott volt, de azóta mintha kicserélték volna. A régi Mayer Teri lett,

akire mély búval emlékezni soha meg nem szűntem. Akad nap, amikor három levele keresztezi egymást: végtől-végig utasítás valamennyi. És én örülök, hogy egyszer már parancsolgathat nekem. Micsoda levelet tud írni megint! De soha egyikből se marad el a fenyegetődzés: „Sok gondot fogok adni még én a főhadnagy úrnak.“

^ Ügy volt, hogy átmegyek érte a megszállt Felvidékre. De hallani se akart róla. Azzal érvelt szakadatlanul, hogy mivel ebben a szállóban vesztettem el a nyomát, most ő keres fel ugyanitt. Ma éjjel fog megérkezni a bátyjával. Délelőtt már viszem a nénémhez.

Megnézte az óráját, felállt:

— Negyedkettő múlt, minden pillanatban itt lehet. A régi levelei azért vannak nálam, mert az utolsó napokban előszedtem őket s úgy felejtettem a zsebemben. S gondolatban elhaladván a letűnt esztendőkön, eltöprengtem, vájjon helyesen cselekedtem-e, amikor négy esztendő után visszahoztam Mayer Terit? Nem-egyszer kétségeim támadtak. De olyankor eszembejutott öreg parancsnokom figyelmeztetése: „öcsém, ne lamentáljunk, a filozófia öl, fő a katonai svung!...“ Tudom, nem lesz okom többé nyughatatlanságra. Néném a leányává fogadja Terit és mi ketten nem fogunk elkíváncozni sehova. Nem lesznek vágyaink, tehát csalódás sem érhet. Télben felfelviszem majd Pestre, de azontúl elzárkózunk a faluban. Az emberek ma annyira gonoszak! S megvigasztal és mosolyogni szeretnék, hogy az egykori főhadnagynak ezentúl már nem okoz gondot senki Mayer Terin kívül...

Az állomás felől sípszó hallatszott e pillanatban.

16

SZÜNET nélkül zsongott a Balaton.

Felhő nem járt, csillag nem látszott. Csak a hold állt az ég szokatlan mélységében s amint lenézett mosolyra fanyalodott arccal, lilaszínű árnyékok kezdtek csoportosulni a tájékon.

Félhomályban volt a terasz, csak egyetlen lefojtott villanyégő pislogott még a feljáró előtt. Csönd, halálos csönd neszelgetett kívülről. A sarokban gubbasztottam, fülemre-húzott gallérral. Szomorú és levert voltam, bár e szomorúságomnak nem tudtam okát adni. Régi-régi dolgok jártak az eszemben s olyan pajtásaimra gondoltam, akikről esztendők óta nem hallottam semmit. Igen elhagyottnak éreztem magamat.

Barátom föl- és alájárt a homályba-takart teraszon. Már vagy negyedórája lehettünk így: én a sarokban gubbasztva, ő föl- és alásétálgatva, mintha emlékei sokaságával viaskodott volna. Egyszer-csak kocsí, fordul be a sétány-felőli részen s hirtelen megállt a feljáró előtt. A barátom hozzálépett, a kezét nyújtotta:

— Isten veled!

— Isten veled! — mondtam én is és kezet szorítottam vele.

A szálló feljárójához sietett s az alsó lépcsőfokon megállt, kissé előrehajlott felsőtesttel. A terasz feljárója felé figyelt. Én a sarokban ültem, észrevétlenül.

Akkor egy kedves, nyugodt női hang szólalt meg odakint:

— Géza, a táskákat vitesd föl a szobámba!

— Hallottam már! — felelt egy férfihang. — De sok baja van veled az embernek!

Abban a pillanatban halvány ruhasuhogás közeledett a terasz lépcsőin. S abban a pillanatban a legfelső fokon feltűnt és megállt egy csinos teremtés.

Gyerekasszony volt még. Ahogy meglátta a barátomat, mosolyogni kezdett. És ettől a mosolygástól világos lett a homályba-terített terasz. Fé-lénk kis mosolygás volt, mialatt szembenálltak egymással. A fiatalasszony szólalt meg először:

— Szervusz ...

Olyan ügyetlenül mondta, hogy belezavarodott. Most tegezhetne először a régi vőlegényét.

Erre a bátortalan „szervusz“-ra a barátom is fölrezzent. Hozzásietett, lehajolt s megcsókolta a kezét. Aztán a karját adta neki s vezetni kezdte a lépcsőn. Kart-karbatéve mentek, szóvalanul.

Amikor eltűntek előlem, még egy fiatalember lépett a teraszra. Utána három utazótáska alatt valami hordár lihegett. A fiatalember mintha egy véletlen pillantást vetett volna felém, aztán fölényesen odaszólt a hordárnak:

— Erre szinyőre, erre.

A hordár utánaszuszogott a fiatalembernek, aki persze senki más nem volt, mint Mayer Géza néhai

zászlós, illetve hadnagy úr, kérlek alássan. Amikor ők is eltűntek a folyosón, egészen egyedül maradtam.

Rég-elmúlt dolgok jártak az eszemben s olyan levertség ejtett rabul, hogy szerencsétlennek éreztem magamat.

Mindenki aludt már a fürdőhelyen. Szél nem járt, felhő, csillag nem látszott. Csak a hold nézett le az ég legtetejéről, mosolyra fanyalodott szájszéllal. Régen kialudtak Füred lámpásai a túlsó parton. Onnanátról jöttek, mindig jöttek a habok, csillogó taréjjal.

Örök dalát zúgta a Balaton.

Vége

EGY LEÁNYÉRT

Kisregény

1

KOMÁROMON innen vágatott a vonat Budapest irányába.

Fiatal pár ült a Sopronból indult másodosztályú kocsik egyik fülkéjében. Szemközt ültek s nézték egymást szerelmesen. Addig néztek farkasszemet, míg nem a leány szeméhez emelte a zsebkendőjét, mintha titokban felkönnyezett volna. Abban a pillanatban sok-sok gyöngédséggel szólt reá a fiatalember:

— Márta, megharagszom ... Tudod, nem szeretem az érzékenykedést!

— Huszonegy esztendő múltam már néhány nappal ezelőtt — mondta kissé szemrehányóan a leány s újból mosolyogni szeretett volna a fiatalemberre.

Vatha Gábor komolyan fordult a leányhoz:

— Holnapután átmegy hozzátok az édesapám s a szüleidtől megkéri számomra a kezedet!

Az 1928-ik esztendőnek augusztus hava volt ez, kevéssel Szent István napja előtt s feledhetetlen délután mosolygott szét odakint. Messze-messze, túl a Duna északparti tájain is, gomolyfellegek kezdtek föltolulni a zólyomi hegyek vonulata fölül, különben mély-kékben szikrázott az ég. Olyan kéksége volt a mennyboltnak, aminőt csak augusztus havában lehet

megfigyelni, amikor fáradni kezd a nyár, de őszi színek nem szoktak még megmutatkozni. Ilyen délutánon ujjongani szeretne mindenki azon való örömében, hogy az Isten engedte megérnie ezt a napot... Mert szép az élet nagyon!

Sopron óta ketten ültek csak a fürkében és ha ráuntak volna olykor a szóra, egymásra mosolyogtak.

Később annyit kérdett a leány:

— S miért az édesapád kéri meg a kezemet, miért nem te magad?

— Azért, kedves, — magyarázta komolyravált hangon Vatha Gábor — mert így kaptak feleséget valamikor családunk sokat szenvedett ősei is. Illő, hogy megbecsüljük a hagyományokat és ragaszkodjunk hozzájuk.

Veér Márta azonban mintha nem érezte volna át a helyzet ünnepiességét, mert kötekedve faggatta tovább a fiatalembert, aki születése óta ismerte őt, amióta pedig letette az érettségi vizsgát, tapodtat nem mozdult mellőle:

— Talán bizony félni tetszik a futóbajnok úrnak? Hátha kosarat találunk kapni?

— Nem, Márta. Eszemágában sincs, hogy szorongjak — mondta még mindig komoly hangon a fiatalember, aki veretlen bajnoka volt a rövidtávú futásnak. — Én is ott leszek az apámmal, de az a rend, hogy ő beszéljen, lévén ő a családfő, mi pedig szófogadó fiai vagyunk a bátyámmal, meg az öcsém-mel. Arról persze szó sem lehet, hogy ide ne adjanak a szüleid ...

— És ha nem adnának oda? — ütötte föl a fejét akaratosan Veér Márta.

Vatha Gábor erős két markába fogta most a leány két kezét:

— Nézz a szemembe, Márta!

A leány ráemelte mennykéék szemeit:

— A szemedbe nézek, Gábor ...

— Így! Most pedig hallgass meg... Ha meg-
esnék, hogy te feltűnési pózból kosarat adnál nekem,
még azon az éjszakán leszedném leányszobád abla-
káról a rácsot, hágsó nem kellene az ablak meg-
mászásához, mert földszinten laktok, belépnék a
szobádba s úgy, amint találnálak az ágyadban,
ölembe emelnélek s egyenesen az előre avizált anya-
könyvvezető elé hurcolnálak. Becsületszavamra mon-
dom ezt s olyan igazán, mint ahogy Vatha Gábor
végzett bányamérnökhallgató vagyok! Hát adsz-e
kosarat?

Itt már félénken mosolygott fel a leány:

— Inkább nem adok, Gábor. Mert amilyen ki-
számíthatatlan kedved van nem egyszer, még valami
ostobaságot találnál elkövetni... Most pedig csókold
meg a kezemet, jelélül annak, hogy egyszersminden-
korra szent közöttünk a béke!

Vatha Gábor lehajolt a Veér Márta keze fölé,
akit jobban szeretett talán az édesanyjánál is.

Kevés szünet állt be, mintha mind a ketten
ugyanegy dolgon találtak volna elgondolkozni.

Felsőgalla körül kanyargott már velük a gyors-
vonat, északi irányból nem látszottak már a felhők,
mert az ég egész északi negyedét hegyvonulat ta-
karta el előlük, melynek egy sziklájáról élesen vált
ki az égbolt kék alapszínén a bányahidai turul. A leány
hátravetette fejét a fülke párnázott falára s szaba-
don látszott formás nyaka és szép feje, amelyet fül-
cimpán alul koszorúzott gesztenyeszín haja.

Vatha Gábor kifelé nézett egy darabig, miköz-
ben valami bányászdalocskát dúdolgatott magafeled-
ten. Érezni lehetett, hogy messze jövőben próbál

kutatgatni gyötrött gondolataival. Barnabőrű, merész arcéle volt, sűrű és sötétlő hajjal, csupa akarat és elszántság, csak a szeménézése volt melegebb valamivel. Feketébejátszó kék színe volt a szemének. Égő töprengéséből a leány hangja rebbentette föl:

— Kérdeznék valamit, Gábor.

— Hát kérdezz, kedves! — nézett reá a fiatal ember olyan tekintettel, mintha távoli álomból rezentették volna fel. — Remélem azonban, ezúttal jobb leszel és nem fogsz számonkérni megint...

A leány dacos fejvetéssel válaszolt, amiből megsejthette Vatha Gábor, hogy kardos menyecskevé válik egykor a kislány, Ő maga viszont, bármilyen kemény legénynek is vallotta magát ezidőszerint még, szófogadó férj lesz idővel, akinek annyi joga lesz legföljebb, hogy ráhagyja a fiatalasszonyra: „rendben van, szívem, én is szószerint így gondoltam.“

Veér Márta keskeny szája körül kis konokság villant el, amint leendő vőlegényére nézett:

— Csak azt akartam kérdezni, Gábor, mint gondolod: mikor leszek a feleséged?

Vatha Gábor nem válaszolt azonnal. Maga elé nézett, először, elsötétült arccal s akkor így kezdett beszélni:

— Jól tetted, hogy előhoztad, kedves, hisz előbbutóbb úgyis rákerült volna a sor, hogy ezt is meg-hányjuk-vessük egymás között... E pillanatban csak egyet mondhatok neked: két hónapja, hogy kikaptam bányamérnöki okleveletem, itthon azonban fogalmam sincs, mit kezdhetnék vele? Boldogtalan ország lett mára Magyarország és ha idehaza magam alá tudnék is kaparni majd valami állást, csak épp ahhoz lenne elegendő, hogy eltengődjünk belőle. Ezt

pedig semmi körülmények között sem szeretném, mert az én feleségemnek olyan asszonynak kell lennie valamikor, akit a tenyerenem fogok hordozni... Egyelőre annyit csupán, hogy két, legfeljebb harmadfélesztene⁵ön belül bármelyik szögletében is a világnak, de kivereksem magamnak komoly és mérnökemberhez méltó megélhetésemet... Nyugodt vagy, Márta?

— Nyugodt vagyok, Gábor — mondta halkán a leány.

Esteledni kezdett s a gyorsvonat az összekötő vasúti hídon zúgott át velük. Attólfogva hallgattak, mintha mind a ketten szívük mélyéig meg lettek volna illetődvé. Negyedóra múlva kiszálltak a keleti pályaudvar zengő csarnokában, taxiba ültek s nem álltak meg, csak a Fodor-utcában: hol a legszélsőbb budai házak sorakoznak a hegyoldalban. Vatha Gábor kifizette a soffórt, átvette a két könnyű táskát, miközben a leány becsöngetett az egyik alacsony és sárgára meszelt villába. Két öccse futott ki egyszerűre, kinyitották a kaput s nénjük nyakába csimpaszkodtak. Kiderült, hogy a szülők nincsenek odahaza, mert látogatóba mentek át valami jóismerős családhoz. Veér Márta megfordult:

— Nem jössz be, Gábor?

— Majd máskor, kedves — szólt a fiatal bánya-mérnök. — Most egy kis dolgom van még. Szervusz!

— Szervusz! — mondta a leány s csókra nyújtotta a kezét.

Néhány pillanattal később Vatha Gábor jobbkezeiben apró táskájával, nagy lépésekkel haladt már lefelé a villák kettős sora között, a Királyhágó-utca felé. Mert ott laktak.

2

HARMADNAPRA ezután Vatha Gábor budai lakásuk ebédlőjében álldogált az ablak előtt. Összefont karral állt ott, hosszú-hosszú ideje már s az utca túlsó oldalán elterülő kertet nézte, amelyet magas téglafal fogott közre.

Odakint tündöklő alkonyatra készülődött a délután. Kéken szikrázott az ég s elnyúlt árnyékai voltak már a fáknak.

Nem egyedül volt a szobában, mert az asztalnál — kissé maga elé hajolva — ott ült az édesapja is s holmi iratokat nézett át, melyeket a hivatalból hozott magával. Nyugalmazott katonatiszt volt az öreg, úgy felül az ötvenen, oldalt választott hajú s nyílt tekintettel, mint a régi katonatisztek általában. Húsz esztendeje is elmúlt már, hogy nyugdíjaztatta magát az egykori hetyke százados úr s ezidő szerint főtisztviselője volt a postahivatalnak.

Alig tizenöt esztendőre futhatott az egykori százados szolgálati ideje, ám ez alatt az idő alatt is végiglakta a monarchiának legalább tíz helyőrségét s lelkében híven őrizte Ferenc József néhai birodalmának emlékét. Kemény nevelést adott a három fiának s bajtársi viszonyban élt velük. Legidősebb fia most is tagja volt az Egyetemi Századnak, a legkiseb-

bet nemrégiben avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián s ezidőszerint Sopronban szolgált. A három fiú közül pillanatnyilag csak Gábor, a középső tartózkodott odahaza és ha megfigyeli az öreg, okvetlenül észre kellett volna vennie, hogy nagy dologban törheti a fejét. A néhai kapitány azonban egyszer sem nézett föl: a maga dolgával volt elfoglalva.

Egyszer aztán megfordult Vatha Gábor s így kezdte, közömbösre erőltetett hangon:

— Édesapám, mondanék neked valamit...

— Hallgatom — felelte az öreg, föl sem hajolva a munkájából.

A fiatal bányamérnök még mindig összefont karral fordult az apjához:

— Ígérd meg azonban, édesapám, hogy semmi körülmények között sem fogod visszautasítani kérésemet!

— Hogy ígérjem meg láthatlanba? — s itt már fölpillantott Vatha Elemér postafőfelügyelő úr is, kissé megütdve. — Hogyan ígérjek meg valamit előre, amikor sejtelmem sincs róla, mit akarsz tőlem?

Vatha Gábor leengedte most a két karját s közelebb lépett az asztalhoz:

— A dolog egész életemre kihat, pedig tudod, nem szokásom játszani a szavakkal. Arról lenne szó, kedves apám, hogy ma délután fáradj át Veér Tamás bácsiékhoz s kérd meg részemre Márta leányuk kezét!

Itt már az öreg is felállt s annyit mondott, meglepetés nélkül:

— Nagyon szívesen.

Ám ugyanakkor megállt, köhintett kettőt s csavart a hosszú bajuszán. Mintha elsiette volna kissé a dolgot, ami pedig nemigen fordult elő nála máskor. Megindult a szobában föl és alá, maga elé

hajtott fejjel, mialatt a fiú visszafogott lélekzettel várt sorsára az asztal mellett. Járkált az öreg föl és alá, egyszer köhintett még s annyit mondott aztán, inkább a sajátmaga megbiztatására:

— Hát persze ... persze ...

Ugyanakkor hirtelen léptekkel megindult a harmadik szoba felé, ott benyitott félig s bedugván fejét az ajtón, nyugodtabb hangon szólt be:

— Anyjuk, gyere csak ki egy percre!

Néhány pillanattal reá egy alacsonyabb termetű asszony libbent át az ebédlőbe és míg a férje meg fia hallgatagon várt kétfelől az asztalnál, kíváncsian nézett föl az urára:

— No, mi az, öreg?

A férje annyit mondott:

— Gábor azt akarja, hogy kérjem meg számára a Márta kezét...

De az asszony alig várta be a mondat végét. Ahelyett odalépett a fia elé, magához húzta a fejét, átkarolta a nyakát s homlokon csókolta.

Mély csend következett ekkor.

A mama székre ereszkedett, az apa is leült, a fiú állva maradt:

— Indulhatunk, édesapám?

Az öreg nem felelt mindjárt. Maga elé gondolkozott keveset, mintha a jövőben próbált volna kutatgatni s akkor feltartotta mutatóujját a fia felé:

— Úgy látom, kissé el találtam sietni a dolgot, pajtás. Hiszen megkérem neked feleségül, ha nagyon muszáj, de még nem tisztáztunk egy kérdést. Mire akarsz elvenni?

— Ugyan! — kiáltott föl a mama, aki talán ezt a fiát szerette legjobban. — Hát hogy élnek a többi fiatal házások? Istenem, csakhogy ezi is megérhet“

tem! — s a zsebkendője után nyúlt. — Mennyire szeretem ez a Márta-gyereket!

Az apa komoly szemmel intett, hogy szava volna kettejükhez. Majd így beszélt:

— Jól tetted, Gábor fiam, hogy apádnak szóltál először, így volt ez mindenkor a családukban. Anyád kezét is az apám, a te nagyapád kérte meg valamikor nekem...

— Ez igaz! — szípgott közbe a mama.

— ... azonban nyitva maradt a nagy kérdés, — folytatta az öreg olyan hangon, mintha nem is vette volna észre a felesége közbeszólását — mire akarsz családot alapítani? Hiszen igaz, a leányok nem maradhatnak örökké pártában s a fiatalemberek is utánaéznak előbb-utóbb a párjuknak, de hol akarsz te ma családalapításra gondolni, mikor világok dőlnek össze? Erre válaszolj nekem!

Vatha Gábor, akinek barna és kemény arcéle élesen vált ki a szoba esteledő színeiből, egyet lépett előre:

— Kedves szüleim! Bölcsőbeli kora óta ismerem azt a leányt, kis játszópajtásom volt s már gimnazista-koromban is ha merészebben próbált reánézni valaki, abban a pillanatban — ütöttem! Ahogy nőttünk-nőttünk egymás oldalán (hisz akkor egy házban laktunk még), remegve vigyáztam minden lépésére és minden pillantására. Ő is tudja, hogy csak ő lehet a feleségem! Ami pedig azt illeti, miből tartom majd el a feleségemet, csak annyit mondok egyelőre, hogy mától számított három esztendőre oltár elé vezetem Mártát... Ha idehaza nem tudnék állást kaparni magam alá, világgá megyek! Nem olyan apró egzisztenciára gondolok, hogy csak tengődvn belőle, szaporítsuk a kettőnk gondjait, hanem a tenyeren akarom hordozni leendő hitvesemet. Csak arról van

szó ezúttal, hogy lekössem magamnak. Tudom, hogy Márta halálát bízhat bennem ...

A mama itt már nem bírt magával. Felpattant:

— Indulhatunk!

A sürgető biztatásra az egykori vitéz százados úr is kénytelen volt beadni a derekát:

— Nem bánom ... Gyerünk!

Persze nem indultak abban a szempillantásban, mert a mamának először ki is kellett készítenie magát a nevezetes útra. Hanem úgy félóra múlva megindultak mégis.

Hallgatagon haladtak fölfelé a Királyhágó-utcán, amelynek — a Vatha-család lakásától számítva — állandó emelkedése van a Fodor-utca sárga vülájáig.

Hallgatagon mentek ...

A mama titkolt ujjongással, hogy egyik fiának sikerül végül feleséget szereznie, mert arról, hogy kosarat adjon esetleg Veér Márta, szó sem lehetett az adott körülmények között. Az apa arra gondolt, mit rejthet méhében a közeljövő, Vatha Gábor viszont a terhén jártatta esztét, melyet a vállaira fog rakni ezzel a leánykéréssel. De pillanatig nem habozott. Mindössze pattintott s annyit szólt maga elé, alig hallhatóan:

— Egy magyar lányért teszem ...

Mentek fölfelé, lassú lépésben.

A nap lemerült már a Svábhegy orma mögé, de a hegytető fölött aranypor csillogott, jelezve a nap lesüllyedt útját. És mialatt tarka villák kettős sora között kapaszkodtak volna fölfelé, szelíd nyugalom szállt a budai hegyre a készülő estében. Augusztus havának békés második fele volt ez, Szent István-napja előtt alig egy-két nappal, olyan idő tehát, mikor a gólyák nyugtalankodni kezdenek már a

kunszentmiklósi lápok és kiöntések körül s bizonyosra lehet venni, hogy három-négy napon belül a magasba surrannak s kóválygó seregeik sokáig, igen sokáig fognak kerengeni aztán a nádasok, tanyák fölött és a városok templomtornyai körül... Mert a válás mindig nehéz! Megindulnak aztán nyílegyenesen déli irányba és nem állnak meg, csak a szerencsén országokban valahol, ahol mindig függőlegesen tűz a nap.

És amint fölfelé haladtak volna lépést, hátukban mind magasabbra kezdtek kiemelkedni a Gelért-hegy citadellája, a Várhegy a halott királyi palotával, a Tabán meglapult házai, túl a Dunán pedig kupolák, tornyok, utcák és terek, egyik felől az Alföld, másik felől a kerepesi dombsor...

Különös alkonyati visszfények játszottak mindenfelé, amikor befordultak a Fodor-utcába s megálltak volna a sárgafalú villa kapujában. Látni lehetett jól, hogy Veér Márta két öccse a dombnak felnyúló kert legtetijén játszadozik, különben nagy csend volt a házban, mintha mindenki elhagyta volna erre az alkonyatra. És ahogy pillanatra megálltak - volna. így a kapuban, hogy fűjjanak keveset, Vatha Gábor mégegyszer és utoljára széttekintett ebben a keserves világban s azt súgta az anyjának:

— Nyugtalan vagyok kissé, anyám ...

— Ugyan már! — legyintett reá a mama.

S azzal erősen nyomta meg a villamoscsengő gombját.

A csengetésre Veér Márta édesapja sietett elő, hogy kaput nyisson. Ahogy meglátta régi pajtását, a nyugalmazott katonát, lelkesülten kiáltott föl:

— Kezét csókolom, nagyságos asszonyom! Isten hozott, öreg barátom! Szervusz, Gábor öcsém!

Mindezt egy lélekzetre kiáltotta el, mint az olyan

ember, aki igazán örül rég nem látott pajtásának. Mert azóta, hogy a Veér-család ide költözött át a közös házból, gyérültek, egyre gyérültek a kölcsönös látogatások, noha változatlan maradt a barátság, — mint azt Veér-papa többször is kifejtette. Kivétel Vatha Gábor maradt csupán, aki — valahányszor hazatoppant a világ valamelyik tájáról — első útja a Fodor-utcai házba vitte, ha csak annyi időre is, hogy kezet csókolhasson a leánynak. És jaj lett volna olyankor annak a meggondolatlan fiatalembernek, aki Veér Márta körül mert volna kísérletezni esetleg!

Miután Veér-papa üdvözölte a kedves vendégeket, lelkesen kiáltott fel újból, miközben rokonszenves kíváncsisággal fordult oda rég nem látott katonapajtásához:

— Ugyan minek köszönhetjük ezt a kivételes szerencsét, nagyrabecsült barátom?

— Majd megtudod odabent — emelte reá szemöldökeit halálos-komolyán az öreg Vatha.

Veér tata abban a pillanatban mindent tudott.

Akkorára felesége, egy komoly természetű aszszony is előjött a házból s belékarolt Vatha-nénibe, aki fáradhatatlan volt a faggatódzásban:

— Hogy vagy, kedves?

— Csöndben élünk, kedves — mondta a Veér Márta édesanyja.

S jó darabig folyt a terefere az öregek között, mialatt Vatha Gábor besietett a házba, mert sehol nem látta a leányt, aki az egyetlen volt számára e világban. Odabent rábukkant a harmadik szobában, amint szembejött vele Veér Márta ... Lábujjhegyen, szinte nesztelenül jött a leány, elnyűt volt a azeme s remegő a szája:

— Értem jöttél, Gábor?

— Érted jöttem, Márta!

Nem. hajtotta le kissé a fejét, amint az ilyen esetekben szokásos, ahelyett remegő szájjal mondta:

— Mindig várni fogok reád, Gábor, míg csak magaddal nem vihetsz. ígérem neked, hogy halálíg hű menyasszonyod és feleséged fogok maradni!

— Köszönöm, Márta. Én pedig megígérem neked, hogy te vagy számomra az egyetlen és mindig az ölemben foglak hordozni — szólt mély elfogódottsággal Vatha Gábor.

Akkor a leány vőlegénye szájához emelte a száját:

— Most már megcsókolhatsz ...

... Csak arra rebbentek szét, hogy megcsikorult az ajtó. Az öregek léptek be, miközben Veér Márta kedves ügyetlenséggel próbált igazítani valamit megbomlott haján. Akkor — akaratlanul is — úgy álltak fel kétfelől, hogy a két szülői pár szemben állt egymással: Vatha Elemér postafőfelügyelő úr a feleségével, Veér Tamás, az államvasutak főmérnöke az asztal túlsó felén szintén a feleségével. Vatha Gábor az ablakhoz húzódott a leánnyal.

Akkor fél lépést tett előre Vatha Gábor édesapja, kissé idegesen forgatta ujjai közt a kalapját s köhintvén kettőt, belefogott, hogy megadja ezáltal módját a dolognak:

— Igen tisztelt nagyságos asszonyom! Öreg kenyerespajtásom, Veér Tamás! Édes Márta húgoeskám! Mivel úgy illik, hogy ne rontsunk ajtóstul a házba, a legelején kezdem, amint cselekedték az elődeink is, jámbor szándékainknak bejelentése alkalmából. Amidőn még csak Ádám és Éva élt a földön, már abban az időben is ...

Itt vakmerően avatkozott közbe Vatha Gábor:

— Édesapám, kár olyan messze kezdeni! Én már megegyeztem Mártával...

— Ne légy tiszteletlen! — szólt rá megütődve az öreg. — Ha kigondoltam magamba az úton, el is mondom!

S folytatta, minden emóció nélkül. Mikor ahhoz a mondathoz ért végül: „mert örök igazság marad mindenha, hogy nem jó az embernek egyedül élni!”, a két mama szipogni kezdett, a két öreg ellenben keményen tartotta magát.

EZEN az estén úgy kilenc óra tájban, mialatt a szülők odabent beszélgettek tea mellett, Vatha Gábor a kertben álldogált Veér Mártával, szorosan egymáshoz simulva. Fönt első negyedében állt a hold, felhők szaladtak az égen. A magasban szél zúghattott tehát, idelent azonban nagy volt a csönd. A leány vőlegénye vállára hajtotta fejét s az ezüsthéjában úszó város felé nézett. Fáradt volt kissé,

3

ELMÚLTAK a szentistvánnapi ünnepségek, amikor — egy délután — az egyik budai kávéház felé indult el Vatha Gábor, ahol is találkoznia kellett egy idősebb barátjával, aki cégvezető volt az egyik fővárosi bankban.

Komoly beszéde lett volna a cégvezetővel.

Mert most már, hogy lekötötte magának a leányt, utána kellett néznie, hogyha kell, minden erejének megfeszítésével, de valami állást szerezzen — létalapul.

Eszeágában sera volt megtorpanni. S most már *nem* is lehetett.

Előbbi tervét megváltoztatva, úgy döntött legutóbb, hogy mégis jobb lesz, ha előbb idehaza tesz néhány keserű kísérletet. Úgy hitte tudniillik, hogy egyszerűbb megoldás lenne, ha idehaza maradhatna leendő fiatal feleségével, mint egyesegegyedül vágni neki a világnak, hátrahagyva menyasszonyát. Esztendőök múlhatnak el addig és nem lehetetlen, hogy azalatt gondol egyet a magános menyasszony. Mert hajlik a leány. És amire visszatérne egyszer Vatha Gábor, hogy magával vigye őt távoli országokba, rég asszony lesz már az egykori kislány. De másnak a felesége.

Ilyen gondolatok közt haladt lefelé, a délivasúti pályaudvar irányába, mikor az állomással egyvonalban, de valamivel följebb, egy magános embert pillantott meg. Lehetett úgy negyvenöt év körül ez a magános ember, állt ott egyesegyedül s a Vérmező felé merengett el, miközben mintha vékony nádpálcájának támaszkodott volna meg. Alig észrevehetőn.

Vatha Gábor, amint egyvonalba ért a merengő emberrel, mélyen lekapta előtte a kalapját:

— Jónapot, Zsiga bácsi!

— Szervusz, öcsém! — szólt vissza Zsiga bácsi, aki senki más nem volt, mint Babotsay Zsigmond.

— Mi rosszban sántikálsz?

— A fiatalember mosolyogva kiáltott föl:

— Elindultam szerencsét próbálni!

— Hát csak indulj! Hallom, felcsaptál vőlegénynek ...

— Olyanformán. Isten vele, Zsiga bácsi!

— Szervusz, öcsém! — szólt le Babotsay Zsigmond, miközben nádpálcájának felső végével alig észrevehetően megérintette kalapjának karimáját.

Vatha Gábor jókedvűen sietett tovább, mert Babotsay Zsigmondnak pusztá megpillantása is mindenkit felhangolt. Babotsay Zsigmond persze ott maradt továbbra is a délivasúti állomással szemközt emelkedő hajlaton s füttyörészni kezdett diszkrétén.

Ennek a Babotsay Zsigmondnak semmi, de semmi szerepe nem lesz e küszködő történet során. Emberek bukkannak majd föl az események folyamán, tanúi leszünk sok szenvedésnek, kevéske örömeknek, Vatha Gábor erőfeszítésének, Veér Márta nagy hűségének és töretlen hitének, — csupán Babotsay Zsigmond nem fog csinálni semmit e világon. Ővele alkonyatbahajló délutánokon fogunk találkozni majd,

minden alkalommal a délivasúti pályaudvarral szemközt, az emelkedő rész tetőpontján állva, kissé nyegle testtartásban (mintha ez lenne az előkelő mivolt ismérve!), amint tűnődözve néz alá a Vérmezőre és néz föl a budavári házcsoportokra. Aközben pedig magafeledten fütyörészget.

Babotsay Zsigmondról egyelőre talán annyit ejtünk el, hogy vagy hét esztendő óta egy jobbmódú budai nagynénje kegyelméből éldegélt s nőhódítónak bitté magát. Azelőtt egyik felsőzempléni mezővároskában próbált hencegni, de ráfizetett rútul. Csak annyi bizonyos, hogy a nagy háborúban mint gazdasági tiszt szolgált (ha igaz!), a kommün után egy esztendővei hazavetődött végül s úton-útfélen azzal hányta magát, hogy odaát, Magyarországon ő volt a legrettegettebb különítmény parancsnoka s akkori beosztásában alaposan kibabrált néhányszor a zsidókkal. Ebből persze árva betű nem volt igaz. Az ellenben igaz volt, hogy a mezővároskában nagy volt a zsidó lakosok száma. Ezek a zsidók persze felbőszültek, mikor magától Babotsay Zsigmondtól kellett hallaniok, minő kilengéseket engedett meg magának egy évvel előbb az állítólagos gazdasági tiszt s így nem lehet csodálkozni, ha fölbéreltek néhány markos henteslegényt, akik egy éjszakán ellátták a Babotsay Zsigmond baját valamelyik mellékutcában.

Ilyen előzmények után vetődött el Budára hét esztendővel előbb Babotsay Zsigmond. Állása azóta sem volt, volt ellenben egy nagynénje, aki előtt üldözött bujdosó gyanánt szerepelt. S megélt belőle.

... Vatha Gábor körülbelül ebben a pülanatban nyitott be az előre megbeszélt kávéházba, ahol — az egyik sarokasztalnál — hamarosan fölfedezte idősebb barátját, a cégvezetőt. Messzebből üdvözölte már:

— Köszönöm, hogy idefáradtál, András bátyám ... Mert nagy dologban jövök!

— No — mosolyodott el kényszeredetten a cégvezető, akinek arcszíne olyan volt, mint a főtt ráknak, bőre kifeszült kemény pofacsontjain és ha mosolyogni szeretett volna olykor, ez a kísérletezése csak a legtrikább esetben sikerült.

— Talán meg is váratlak, András bátyám? — kérdezte nekihevéülve Vatha Gábor.

A nyugodt természetű bankfőtisztviselő annyit mondott rá csöndesen:

— Magán is az imént jöttem.

Vatha Gábor helyet foglalt, szemközt a cégvezetővel s miután feketét rendelt az elősietett pincértől, így kezdte:

— Arról lenne szó, kedves bátyám, hogy hatóság segítségeddel valamilyen állást szeretnék szorítani magamnak a bankban... Nagyon kérlek, ne tromfolj le nyomban a válasszal s ne mondd azt, hogy a mai viszonyok között örülség lenne minden próbálkozás, hanem szeretettel kérlek, mint családjunk régi barátját, hallgass *végig* türelemmel!

— Hallgatlak! — bólintott rá a cégvezető.

Vatha Gábor előbb fölhajtotta feketéjét, aztán cigarettára gyújtott. A cégvezető ugyanúgy. És akkor nekifohászkodott a fiatalember.

— Hogy mindent megérthess, kedves bátyám, az elején kell kezdenem. Csaknem a születésemnél. S mindannak, amit most hallani fogsz tőlem, ezt lehetne felírni címül: „Egy leányért!“ Mert amióta gondolkozni kezdtem, nem volt nyugtom, ha csak egyetlen *egy* napon nem láthattam vonzó és szelíd arcát...

Mélyet szippantott a cigarettán:

— Jövő hónapban leszek huszonnégy éves Márta három esztendővel fiatalabb nálam.

— O a menyasszonyod, ugyebár? Csak nem az a helyes teremtés, akit többször is láttam a házatokban?

— De ő — helyeselt komoly szemmel Vatha Gábor. — Nyolc nap óta az én egyetlen kis menyasszonyom, aki soha nem neheztelt meg reám, bármennyire megtaláltam volna is szomorítani... De mondhatom, úgy próbáljon valaki közeledni hozzá, hogy abban a pillanatban — ölök!

— ~ Nono ... - csillapítgatta mosolyogva a cégvezető s lefogta a Vatha Gábor fölemelt jobbkarját. — Egyelőre nem áll fönn ilyen veszély, tehát ne nagyon fenyegetőzz! Ahelyett inkább kíváncsi lennék a részletekre.

Vatha Gábor lehajtotta a fejét, jobbkeze öt ujját pedig dús hajába mélyesztette:

— Messze kell kezdenem, András bátyám. Édesapám százados volt, amikor én — Lóránt bátyám után — a világra jöttem. Körülbelül abba az időbe esett, hogy az öreg megunván a katonatiszti mesteriséget, nyugdíjba vonult s ugyanakkor Pesten vállalt új állást, a postánál. Abba a királyhágóutcai lakásba költöztünk be akkor, amelyben ma is lakunk. Végzet-szerűségem lett később, hogy ugyanott lakott a Veércsalád is. Fiatalember volt még Veér papa, hisz magam alig harmadik esztendőmet töltöttem be, amikor első gyermekük született, egy kisleány. Ez volt Márta, aki ma az én szerelmes menyasszonyom ...

A cégvezető újból csillapítani volt kénytelen a fiatalembert:

— Halkabban, pajtás, mert a szomszédos asztaloknál figyelni kezdenek reánk!

— Úgy? — és szórakozottan nézett el maga körül. — Köszönöm, bátyám, hogy szóltál...

S folytatta:

— Ott hagytam el tehát, hogy születése óta ismerem s igen-igen halványan emlékszem még arra is, amikor — gügyögő baba korában — a kiskádban füröszttették, mialatt pirinyó lábaival élénken pocsolt a vízben. Ma is emlegeti édesanyám, hogy valahányszor megálltam így az apró kád mellett s a kisleánynon bámészkodtam el, aki olyan parányi volt még, hogy be lehetett volna dugni egy tarisznyába, apja-anya sokat kötekedett velem, hogy „no, Gáborka, ez a kisleány lesz a feleséged, ha felnőttök mind a ketten ...“ Hát az lesz, én mondom!

S ökölberoppant markával a kávéházi márványasztal lapjára ütött, amire másodszor is szelíden fogta le jobbkarját a cégvezető:

— Mégegyszer kérlek, pajtás, halkabban valamivel ... Mert még azt fogja hinni a közönség, hogy ölre akarunk menni egymással,

— Igenis — mondta rá magafeledten Vatha Gábor, aki gondolatban talán akkor is a leány alakját ölelte körül. — Csak azt szeretném tudni, kitérhetek-e részletesebben a tárgyra? Mert sok mondanivalóm lenne, András bátyám...

— Ráérek — szólt csöndes komolysággal a cégvezető. — Azonfelül meg érdekelni is kezd a dolog.

Vatha Gábor felsóhajtott:

— Édesapám katonának szánt eredetileg s így történt, hogy az elemi iskola elvégzése után a marosvásárhelyi katonai reáliskolába adtak be, ahonnan az intézet később Nagykanizsára költözött át. Már apró legényke koromban elkerültem tehát a szülei háztól s évekig nem láthattam Mártát sem, az én

feledhetetlen kispajtásomat, de emlékszem reá, hogy a napi tananyag és a nehéz gyakorlatok elvégzése után, ha este kilenckor fáradtan nyúltam ki az ágyban, mindig gondoltam reá. S micsoda öröm volt, mikor végül a hűvösvölgyi főreáliskolába kerültem föl! Ilyenkor minden héten láthattam egyszer őt is, ha vasárnap délutánonként fölkerestem a szüleimet. Mert akkor még közös házban laktunk: a királyhágóutcai legelső épületben. Csakhogy az ő lakásuk lejjebb volt egy emelettel. És valahányszor megöleltem az édesanyámat, már futottam is örömpesze a lakásuk felé. És ő hűségesen várt reám minden vasárnap délután, mert tudta, hogy jönni fogok. A búcsúzásnál mindig az volt az utolsó kérdésem hozzá, miközben a keze után nyúltam:

— Ugye a feleségem lesz, Márta?

— A feleséged leszek — mondta csöpp zavarral és olyan remegő hangon, hogy ma is belém marcol régi hangocskája.

Így nőttünk észrevétlenül s egyszer eljött az ideje, hogy a Ludovika Akadémiára kellett volna átlépnem. Ekkor már ismert atléta voltam s abban az időben minden ráérő percemet a MAC-pályán töltöttem, ami sokszor zokon esett Mártának. Nem mondta volna egyetlen szóval sem, de a tekintetében gyakran szemrehányást láttam. Mondom, át kellett volna lépnem a Ludovika Akadémiára, amikor töprengeni kezdtem. Arra gondoltam ugyanis, hogyha egyszer mint fiatal hadnagy lépek ki az életbe, Márta aligha lehet a feleségem, mert a kauciót nem tudták volna előteremteni érte a szülei. Nagy-nagy utánjárással, amelybe apám is belevetődött, sikerült így intéznem véglegesen a dolgot, hogy szabadon engedtek katonáéktól. Nem ment

könnyen, de mégis szabad ember lettem. Sa akkor sóhajtottam egyet...

Itt közbeszólt a cégvezető, aki nagy figyelemmel leste a fiatalember minden szavát:

— S bányászhallgatónak iratkoztál be Sopronba ...

— Egyelőre a közgazdasági egyetemre iratkoztam be, mert *így* együtt lehettem Mártával. Telt-múlt az idő, egy év volt már a hátam mögött, amikor Márta is megszerezte a testnevelő-tanárnöi oklevelet. Olyan szerencséje volt, hogy szeptemberre már Sopronba nevezték ki testnevelő- és kézimunkatanárnőnek az ottani siketnéma-intézetbe ...

— Te persze nyomban utána mentél — szólt közbe mosolyogva a cégvezető.

Vatha Gábor rábólintott:

— Eltaláltad, András bátyám. Vele együtt mentem Sopronba s azonnal beiratkoztam a bányászati főiskolára. Félig gyerek volt még Márta, amikor odakerült s teltek-múltak esztendeink, többnyire kettesben. Mert mindig tudtam, mikor lesz némi szabad ideje s olyankor érte siettem a lakására, mely egy ottani úricsaládnál volt. Micsoda napokat éltünk át. Istenem! Kéz a kézben haladtunk el a Várkerületen végig, avagy magunkról és a világról megfeledkezve bolyogtunk a Lövések nevű villarészben. Nem egyszer hallottam később, hogy a soproni férfiak és asszonyok, ha láttak bennünket, ilyenkor, boldogságunktól maguk boldoggá váltak egy futó pillanatra s mosolyogva fordultak vissza utánunk, miközben bizonyára áldást kívántak ketőnkre. Csak olyankor szakadtam el tőle, ha bányamérnöki gyakorlatra kerültem el Dorogra. Ott, a bányák mélyén is rágondoltam s nem akart, nem akart végeszakadni a levelezésnek. Mert mindennap

írtam neki s ő megható ragaszkodással válaszolt nekem, miközben százszor megbízgatott minden negyednap, hogy csak végezzem nyugodtan napi munkámat, mert százszor meghalna inkább, de soha másnak nem lesz a felesége...

Itt komoly szóval jegyezte meg a cégvezető:

— Derék leány volt mindig, ezt eddig is hallottam róla.

— Igen, — mondta rá Vatha Gábor — ragaszkodik hozzám, de én óvatos vagyok mindazáltal. Magad is tudod, András bátyám, hogy feltűnően szép leány a menyasszonyom s bármilyen komiszra fordult is fölöttünk ma az élet, egy ilyen teremtetést hamarosan észrevesznek a fiatalemberek. Ezért nem hagytam vissza Sopronban, hanem mihelyt elvégeztem az akadémiát, nekiláttam, hogy valami módon a fővárosba helyeztessem át. Addig jártam az illetékes urak nyakára, míg el nem értem, amit akartam: szeptembertől már Budán fog tanítani...

— No. és mihez akarsz kezdeni most? — vetette föl fejét a cégvezető.

Vatha Gábor maga elé nézett sokáig:

— Várj, András bátyám, még nem jutottam a végére. Valami tíz nappal ezelőtt Sopronba kísértem a kisleányt, az intézettől átvette oklevelét s szolgálati bizonyítványát s ahogy visszafelé jöttünk volna a gyorsvonattal, megígértem neki, hogy most már meg fogom kérni a kezét. Azaz hogy az édesapám kérte meg a két család jelenlétében, mert hagyomány ez a familiánkban. Persze ideadták, de most előttem meredezik a nagy kérdés: mi módon gázoljam le az elém tornyosodó akadályokat? Mert menyasszony van már, de állásra semmi kilátásom egyelőre. Ne gondold, András bátyám, hogy pillanatnyi helyzetem visszariaszt talán... Soha nem

voltam érzékenykedő fiatalember: bátran nézek szembe a jövőmmel. Kijelentem, hogyha a poklokon keresztül is, de gondtalan életet biztosítok leendő feleségem számára. Mindenekelőtt reád gondoltam, András bátyám, mint családunk régi barátjára s engedj meg, ha most ide fárasztottalak és haszontalan fecsegésemmel elloptam volna másfél órát szűkre kiszabott idődből...

A cégvezető tenyerébe bocsátotta a fejét, úgy nézett a fiatalember szemébe:

— Egyszóval a bankba szeretnél bekerülni...

Vatha Gábor folytatta:

— Előbb lenne még egyetlen kis észrevételem. Tudom, hogy Magyarország legboldogtalanabb napjait éli ma; tudom, hogy a fiatalok elől a legszívtelebbsül elzárnak minden létfenntartási lehetőséget, tudom, hogy bárhol jelentkezünk is, vastagabb kapukat döngtetünk, mint egykor Botond Bizánc falainál ... Kérésem mégis az lenne hozzád, András bátyám: az intézet igazgatójánál szólj néhány emberi szót az érdekemben. Mondd meg neki, hogy egy magyar leányért vállalkozom a lehetetlenre is ... Ha nem menne, elindulok s nyakamba veszem a világot!

A cégvezető annyit mondott némi gondolkozás után, csöndes hangon és koniolyan:

— A jövő hét péntek délelőttjén keress föl a hivatlomban. Addigra mondhatok talán valamit.

Odakint az este leselkedett már. Idebent a kávéházban, egyszerre fölzendültek a cigányok hangszerszámai. Valami pusztai nótát játszottak.

4

KÜLÖNÖS volt az az ősz, mely erre a nyárvégre következett!

November eleje volt már s az őszi színek mégis változatlanul égtek mindenfelé: a Zugligetben, a régi Normafa helyének táján, a Svábhegy tetején s a Királyhágó-utca fölötti villák kertjeiben. A nap mind délebbre csúszott ugyan, ereje is lankadt, de csak nem akart búcsúzni az ősz. Ezer színben lán-golt tovább.

Mindennap együtt voltak.

Veér Márta intézete, melyben a testnevelésnek volt igen-igen rokonszenves kis tanárnője, közel esett Vatha Gáborék lakásához s így a fiatal meny-asszonyt, akinek minden délben a hegytető alatt kanyarodó Fodor-utcaig kellett volna fellihegnie, vőlegénye édesanyja minden másodnap magukhoz hívta meg ebédre. Ők ketten azonban ritkán találkoztak ebédidőben. Mert Vatha Gábor csak délutáni három óra körül vetődött haza a bankból, melynek egyik legpontosabb tisztviselője volt hónapok óta már. Veér Márta tehát minden másodnapon leendő anyósa lakásán várta meg a vőlegényét, aki hazáig kísérté aztán. Kart-karba öltve, andalogva haladtak fölfelé a Királyhágó-utcán, néha azonban nagyobb kerülőt

tettek, mialatt megremegetek egymás érintésétől. Vatha Gábor tudta, hogy előbb vagy utóbb, de csak ez a leány lesz a felesége, Veér Márta viszont fölösleges kérdésekkel soha nem zaklatta a vőlegényét, aki az utóbbi időben tűnődözőbbnek látszott, mint azelőtt. Néha-néha megesett mégis, hogy a leány a vőlegényére emelte fátyolos szemét:

— Szeretsz, Gábor?

— Nagyon szeretlek... S így foglak szeretni örökké, amíg csak tart az életemből.

Egy kora novemberi délután, mikor a nap a budai hegyek láncá mögé készült letenni fáradt fejét, a Kis-Svábhegyig találtak elkalandozni. Alig jött szemközt velük valaki s hiába égtek az őszi színek, érezni lehetett a levegőben, hogy hamarosan hó fog hullni a felhők alól. Hosszú alvásra készült a természet. Ahogy megálltak volna a Kis-Svábhegy tetején, hideg áram húzott el a Hűvösvölgy felől s a leány összébbvonta a nyakán kurta kis bundáját. Szemben álltak egymással. Akkor félénken szólt Veér Márta:

— Kérdezni szeretnék tőled valamit, Gábor.

— No, mi lenne az? — nézett rá a fiatalember.

A leányon kis elszontyolódás látszott:

— Egy idő óta mintha törnéd valamiben a fejed ... Igaz?

S fürkészve vizsgálta a vőlegénye szemét. Vatha Gábor komolyan bólintott rá:

— Igaz... És ha minden úgy megyén majd, amint kiterveltem magamban, alighanem. Afrikába megyek ki, Búrföldre. Előbb persze annak rendje szerint kilépek a bankból.

Veér Mártában elakadt a szó az első pillanatban. De akkor a keze után nyúlt Vatha Gábor:

— Mindjárt megtudod, kedves, miről van szó voltaképpen... Figyelj csak ide!

Megmozdult most a leány, mintha magához tért volna első meglepetéséből. Kissé megütődve tartotta félre a fejét, kissé mintha nem értette volna meg hirtelenében, mit is akart a vőlegénye megint:

— A szerencsenek közé készülsz, Gábor?

Olyan szép volt ezzel a fejtartással, hogy alig lehetett neki ellenállni s Vatha Gábor azon volt éppen, hogy karjaiba zárja a drága teremtest. De akkor elnevette magát:

— Jaj, Márta, Márta! Hát persze, hogy szerencsenek is akadnak arrafelé, azért Afrika! De légy nyugodt, mi ketten fehér emberek között fogunk lakni, föltéve, hogy sikerül a számításom...

— Nem értem, mit akarsz? — mondta csendes töprengéssel a leány.

— Majd elmondom, kedves...

— Vatha Gábor megindult, hogy némi kerülővel a Fodor-utcát ériék el és hogy szüleihez kísérje a menyasszonyát. Veér Márta is megindult az oldalán s a földre nézett. Rövid hallgatás után így kezdte a fiatal bányamérnök:

— A dolgot két hete forgatom a fejemben s te vagy az első, akinek szólok róla. Kérlek azonban, hogy egyelőre mindenki előtt tartsd titokban, kedves és ne szólj a saját szüleidnek se!

— Nyugodt lehetsz, Gábor — szólt kis csüggettséggel a leány.

Vatha Gábor tovább beszélt:

— Két hete lehet, hogy a Krisztina-körúton összebotlottam véletlenül egy Gerhardtnévű bányamérnökkel, akivel igen összebarátkoztam a dorogi bányákban, amikor — utolsó bányamérnöki gyakorlatom — ott dolgoztam magam is. Ez a Gerhardtnévű

mérnök barátom mint számfeletti van alkalmaztatásban Dorogon és mert hiába várja kineveztetését, levelezni kezdett egy nála idősebb, régi főmérnök barátjával, akit Görgényinek hívnak és aki ma már mint főmérnök, esztendők óta él a búr földi angol aranybányák vidékén. Afrika legdélibb csúcsán találhatók ezek a bányák, a Jóreménység-foka táján, amelyről annyit tudunk mindössze, hogy irtóztató tengeri viharok szoktak tombolni azon a környéken. Gyermekkori olvasmányaimból emlékszem még, hogy e foktól nem messze küszködik valahol a hegymagas hullámokkal a Bolygó Hollandi, aki egyszer megfenyegette az Istent magát s bűnhődésül ezért tengeri ítéletidő hajigálja ködhajóját, évszázadok óta... De ide figyelsz-e, szívem?

— Nagyon figyelek, Gábor.

Lassúbbra fogták a lépést, mert kapaszkodó következett. Kéz a kézben, egymáshoz simulva haladtak fölfelé. Vatha Gábor minden szót meggondolva, beszélt tovább:

— Ez a Görgényi, akinek ma nagyszerű állása van Dél-Afrikában, ezelőtt az aninai bányákban volt üzemvezető-főmérnök, majd fogta a vándorbotot és nem is állt meg, csak a Fokföldön. De mit is kezdetett volna idehaza, Istenem! Most legfeljebb a honvágy gyötri, különben a maga ura... Nos, az én Gerhardt pajtásom, akit már a háborús világban is testvéri barátság szálai fűztek Görgényihez, véletlenül megtudta az Afrikába távozott magyar főmérnök címét s nyomban írt neki: nem mehetne-e utána ő is? Volt pedig ez öt hónappal ezelőtt s azóta valami négy levelet kapott Gerhardt a Fokföldről, mert körülbelül öt hétre van szükség, míg a posta oda-vissza megteszi a fordulót. Nos, a dolog úgy alakult máris, hogy Gerhardt pajtás jó féléken

belül alighanem az angol-búr aranybányák mérnöke lesz...

Veér Márta itt kissé bátortalanul nézett a vőlegénye arcába:

— No és hogyan kerülsz bele a dologba te?

— Pedig könnyen eltalálhattad volna, kedves — nézett vissza menyasszonyára kényszeredett mosollyal Vatha Gábor. — Gerhardt pajtás, amikor megtudta tőlem, hogy — bányamérnöki oklevéllel a tarsolyomban — bankfiúnak álltam be, szinte felbőszült. De tüstént tanácsot is adott: hogy menjek vissza Dorogra, ott ő elintézi, hogyha látszatfizetéssel is, de fölvesznek számfelettinek s mihelyt ő Afrikába ért ki egyszer, minden erejével az én utamat kezdi egyengetni Görgényivel együtt. Hát ezen gondolkozom én és küszködöm magammal két hét óta, Márta ...

A leány hallgatott, Vatha Gábor egy mélyet lélezett:

— Messzi, igen messzi világba vetődnénk el Magyarországról, de ez sem tartana örökké. S emberi számítás szerint csaknem bizonyosra vehető, hogy két esztendő múlva a feleségem lennél. Mit szólsz hozzá, kedves? Mert e pülanatban a te elhatározásod a döntő ...

Veér Mártáék háza elé értek. A leány elől haladt befelé, a fiatal mérnök utána. Ahogy az előszobába léptek volna be, Veér Márta szembeállt a vőlegényével. Az arca halovány volt, szája sarkában csöpp remegés látszott, de határozottan mondta:

— Hűségese szívvel foglak várni, Gábor, míg csak egyszer el nem jössz értem!

S úgy, amint volt, kurta bundában, két karjával átkarolta vőlegénye nyakát s erős mellére hajtotta le megzaklatott fejét.

De a szoba felől ugyanakkor közeledő lépések hallatszottak, mire szétrebbentek ügyesen. Márta édesanyja volt.

Veér mama gyanútlanul kérdezte:

— Mikor jöttetek?

— Ebben a szempillantásban, édesanyám — füllentette Márta. — Épp a kabátjainkat készülünk levetni.

(A valóság ezzel szemben, mint tudjuk, az volt, hogy megölelték egymást szerelmesen. S ezúttal — kivételesen — éppen Márta volt a kezdeményező fél.)

Benyitottak a meghitt lakásba. Márta nekihevülve, Vatha Gábor komolykodva. Ez a lelkiállapot érthető volt, miután életének legnagyobb elhatározása előtt állt. A leány látta vőlegénye szeggett kedvét, neki magának azonban annál csapongóbb lett a hangulata. Mert képzeletben látta már magát, mint takaros menyecskét, valahol az angolbúr aranybányák világában, ahol nem délről, hanem északi irányból süt a nap, mert messzire esik délnek az Egyenlítő vonalától. És mert javíthatatlan kedve kerekedett, odalibbent a vőlegénye elé, akit éppen ozsonnával kínálgatott leendő anyósa, először megsimogatta szelíden a homlokát, majd megcsókolta hirtelen. És míg édesanyja szótlan nehezteléssel csóvált fejet, a leány nesztelenül odament a zongorához s játszani kezdett egy búcsúzó dalocskát, miközben hozzádalolta a szöveget is feledhetetlen hangján:

*Elbúcsúzom szép hazámtól,
Kedves kis Magyarországtól,
Visszanézek fél-utamból...
Szememből a könny kicsordul.*

Abbahagyta váratlanul. Két fehér karjával ráborult a zongorára és zokogni kezdett, magábfülő zokogással.

Édesanyja meglepődve nézett a fiatal bánya-mérnökre:

— Mi van ezzel a leánnyal?

Vatha Gábor azonban ahelyett, hogy leendő anyósának válaszolt volna, felugrott az asztaltól, odasietett a leányhoz és magához emelvén az arcát, összecsókolta a könnyes szemét, meg az akaratos száját:

— Márta, ígérd meg nekem, hogy soha többé nem fogsz érzékenykedni! Mert csak zavarna a számításaimban...

Veér Márta engedelmesen mondta:

— Ígérem neked, Gábor, hogy soha többé nem fogsz sírni, amikor te is látnád!

— Milyen gyerekes lettél legutóbb! — fakadt ki Vatha Gábor. — Minden második pillanatban pityeregni kezdel!

Én Istenem, mennyi okunk van rá pedig, tizennyolcadik esztendeje már, hogy fel-felsírjunk legalább belülről, mikor senki nem lát... Kiknek szólnak ezek a könnyek? Szólnak talán mindnyájunk nagy elesettségének, szólnak azoknak, akik elmentek egyszer virágosán innét a zászlós katonavonatokon és még mindig hiába várjuk őket... Gyilkos csatákon estek el s vérüket beitta a lengyelországi föld, avagy elérhetetlen messzeségű fogságra jutottak s mégha iszolt fejüket is ott hajtották le utoljára e földi létben. Ám lehetséges éppen úgy, hogy még mindig cél és irány nélkül csatangolnak a végzetlen hómezőkön, miközben gyakran néznek el bús vággyal abba az irányba, amerre kicsiny hazájuk, Magyarország fekszik valahol, tízezer mér-

földön is túl. Vannak menyasszonyok, akik egyre fogatkozó reménnyel várják vissza régi vőlegényeiket, más menyasszonyok meg azért könnyeznek föl, mert távoli tengerekre készülődnek fiatal vőlegényeik, hogy elérvén a célt, magukkal vigyék idővel értük bánkódó menyasszonyaikat is.

Vatha Gábor még egyre a Veér Márta haját simogatta, a leány a szemét törölgette, édesanyjának pedig sejtelve nem volt, mi eshetett kettejük között a mai napon? Egyszer aztán megszólalt:

— Mi van veled, leányom?

— Semmi, édesanyám — mondta hosszú sóhajjal Veér Márta. — Mindössze az jutott eszembe, hogy oly kevés ideig élünk itt, e földön s mégis annyi sokat kell búcsúznunk egymástól...

Itt közbeszólt Vatha Gábor:

— Márta majd elmond mindent mamának, mert nekem mennem kell mostan. Halaszthatatlan teendőim sürgetnek ...

Csak annyi ideig maradt, míg végzett az ozsonnával, miután anélkül úgysem engedték volna ki a házból. Odakint esti színek szálltak és ereszkedtek s az egyik fán egy szarka csörgött. Hideg felhők táboroztak a Sashegy fölött.

Vatha Gábor felállt végül:

— Kezét csókolom, mama. Ígérem, hogy engedelmes fiuk leszek mindenkor.

A leendő anyós megütötte a hátát:

— Tudjuk, Gábor fiam. Hisz az egyetlen leányunktól fogsz megfosztani bennünket!

A kapuig Márta kísérte ki egyedül, miután előbb vállára lökte kurta bundácskáját. Búcsúzóul kezét csókolt neki a vőlegény:

— Nagyon szeretlek, Márta ...

— Én is, én is — suttozta a leány.

S a kapuból addig integetett Vatha Gábor után, míg csak láthatta. Vatha Gábor a kalapját lengette vissza feléje.

Lehangoló volt a hideg alkonyat. Alig valahol némi jele az életnek s ahogy a lakásuk felé igyekezett volna Vatha Gábor, a villanylámpák alatt alig találkozott egy-egy fölfelé kapaszkodó emberrel, egy-egy köhécselő' anyókával. Mélyen merült bele égő gondolataiba s csak a délivasúti pályaudvar fölött eszmélt magára, ahol is — a hegyek irányába — némi emelkedő látszik. Ezen az emelkedő részen, annak is tetőpontján álldogált zsebredugott kezekkel Babotsay Zsigmond.

S Vatha Gábor abban a pillanatban földerült:

— Jóestét, Zsiga bácsi!

— Szervusz, öcsém! — szólt le Babotsay Zsigmond s füttyörészni kezdett tüstént és magaféledten, mintegy jeléül annak, hogy senkivel e kerek vüágon nem hajlandó további eszmeccserébe bocsátkozni.

Babotsay Zsigmond, mint érintettük már egy helyt, aggregény gyanánt volt tekintendő s egy felső-zemplémi mezővároskából: Nagymihályból ereszkedett alá Budáig, ahol is egy nagynénje nyakán élt. Kora estéken vagy még inkább délutánokon megmegállt a délivasúti állomás fölött található emelkedőn, egyesegyedül s órákig nézte mozdulatlanul az alant zsongó várost avagy — változatnak okából — egy-egy kurta dalocskát füttyörészett el olykor. Akik tudtak valamit előbbi életéről, annyit sejtettek legfőljebb, hogy Babotsay Zsigmondnak Zemplém vármegye földjén verhetetlen sikerei voltak a legszebb asszonyok körül. Erre ugyan egyetlen bizonyíték Babotsay Zsigmond volt, aki bizalmasabb pillanatban fel-felsőhajtott merengőn:

— Legalább száz férj és apa átkozza a nevemet

ma is... Ha tehetnék, patkányméreggel pusztítanának el. Dehát nem csodálkozom ...

Egy-egy ilyen önkéntelen elszólás után hinni kezdtek róla egyesek, hogy nagy szoknyabolond lehetett mégis Babotsay Zsigmond. Budától azonban messzire esik Nagymihály és így nem akadt senki, aki közelebbi adatokkal szolgálhatott volna a Babotsay Zsigmond előéletére vonatkozóan.

... Az erre következett harmadik napon, már vacsora után, Vatha Gábor így szólt az édesapjához, oly tettetett közömbösen, mintha véletlenül jutott volna az eszébe:

— Kedves szüleim, ma kiléptem a bankból s azt hiszem, csak afrikai földön fogok megállni...

Apja, édesanyja és Lóránt bátyja megütődve nézett rá. Nem értették.

5

S MEGINDULT Vatha Gábor nagy erőfeszítése, hogy Veér Mártát feleségül verekedje ki magának.

KEMÉNY hónapok múltak el, mialatt a dorogi bányákban törte az útját a fiatal mérnök.

A bánya!

Csönd van a bánya mélyén, halálos. Mikor hajnalonként a bánya fenekére indulnak meg a munkások, tisztára vannak mosakodva s amire estétájt napvilágra kerülnek vissza ismét, kormosak, miként a pokolbeli ördögök, csupán a szemük fehérje világít ijesztőn. És fáradtak, mint a csigázott barmok... Csönd van a bánya mélyén, idegtépő. Minden tárna végében ott kopácsol a bányász, kopogtat a föld hasában s mennyi, de mennyi különös gondolata kél a magánosan kínlódó embernek a világi igazság egyenlőtlenségéről. Mert íme, ő fejtí a színet, tüzénél az urak melegszenek, ha hideg napok törnek ránk .s nem lehetetlen, hogy a bányász kis családja didegteni kénytelen mégis ... A bánya mélyén ott sürögnek-forognak a mérnökök is, kezükben az alig pis-

lakoló méccsel s oly kísérteti annak a beteg mécsnek imbolygása! Nincs itt lent úr és szegény: mindenki egyenlő a hátborzongató csöndben... Töpreng, gondolkodik a bányász, mialatt csákányával a Föld gyomrában vagdos és ha olykor fel-fellázad is magában, fokonként erőt vesz robbanó indulatain... Jó ember a bányász, csak kevesen tudják megbecsülni.

Hónapok veszték a semmibe, mióta a dorogi bányákban húzta ki egyhangú és keserves napjait Vatha Gábor. S estétájon, ha a felsővilágra került elő, olyan volt, mint a szerencsen.

Akkor már tavaszodni kezdett.

Március eleji alkonyatokon, ha holtfáradtan megállt a bányaterület egy-egy kiemelkedőbb pontján, érezte, hogy puha szél simogatja meg szikár arcát. Esztergom felől jött ez a tavaszi szél s előbb bizonyára a zólyomi hegyeken suhant át. Ügy jött neki ez a kis szél, mintha biztatás akart volna lenni, hogy sose csüggedjen!

Nem is csüggedt. Sőt most már, hogy elcsordogált a hólé és a napok melegedni kezdtek, új reménykedés csalogatta maga után. Voltak pillanatai, amikor ujjongani szeretett volna.

Mert úgy látszott, nem lehet már messze a nap, amikor Fokváros felé indul Gerhardt mérnök, aki számtalanszor megbiztatta már Vatha Gábort, hogy mihelyt délafrikai földre teszi a lábát, nyomban nekilát az előkészítésnek, hogy Vatha Gábor is utána indulhasson. És pedig minél hamarabb!

Egyelőre azonban Gerhardt mérnök is Dorogon volt még. Ámbár minden jel arra vallott, hogy nem sokáig.

Négy-öt hetenként fordult egyet a posta a búr-földi aranybányáig és onnan vissza, Dorogra. S ezekben a levelekben Görgényi főmérnök szaka-

datlanul biztatta az ő Gerhardtd pajtását, hogy csak szemernyi kitartás még! ... Búrföldön sem fenékgig tejfel az élet, mint ahogy Európából gondolnák esetleg: meg kell dolgozni keményen a kenyérért. Ámde a dolog menni fog rövidesen, mert most már a legjobb úton van minden ...

Esténként — a közös szobában — össze-összedugta a fejét Gerhardt mérnök az ő Vatha Gábor pajtásával. És míg odakint síri csend neszelt a világban s elvértve a bányaörök lépései vertek föl tompán a sötétben, ők ketten számításokat végeztek s reménykedni kezdtek törhetetlen hittel. A vége az lett minden esetben, hogy Gerhardt a vállára ütött az ő fiatalabb pajtásának:

— Ha mondom, ki is viszlek, Öreg! Idővel egész magyar kolóniát alapítunk majd a világ déli felén ...

— Köszönöm neked, barátom — mondta Vatha Gábor s megszorította keményen a kezét. — Egyet ígérhetek csak, hogy soha nem fogsz csalódni bennem!

Lefeküdt aztán Gerhardt mérnök, Vatha Gábor azonban továbbra is fentmaradt minden második, harmadik napon. A délafrikai üzenetekről értesítette apját, egyszer a bátyjának írt, máskor a hadnagy-öccsének Sopronba. De a legtöbb levél mégis egy leánynak íródott Buda városába, annak is egyik szélső utcájába, Veér Márta ifjú hajadonnak.

S mihelyt egy-egy ilyen levélnek ült neki Vatha Gábor, elfelejtette abban a pillanatban, hogy gondok égetik az agyát, hogy olyan messze még a nap, amikor egy estén egyedül maradhat végül az egyetlen kislánnyal és senki nem fog megbotrálnozni rajta többet. Szerelmes szívvel kezdte:

Kedves!

Itt ülök egyesegyedül az alacsony szobában, mert Gerhardt pájtás rég hosszakat lélezkzik immár s én képzeletben körülölellek száz rajongó gondolatokkal ...

És harmadnapra megjött a válasz az ő felejtetetlen kézvonásaival:

Kedves!

Mostanában alig járok már valahova. Mert ha a lehetetlenre vállalkozott a vőlegény, hogy kiverekedje jövőjét, úgy illik, hogy menyasszonya is visszavonuljon a világtól. Csak így lehetek méltó hozzád, Gábor...

De találkoztak is azért.

Vatha Gábor minden harmadik szombat délután rendbehozta magát tető tői-talpig s Budán termett. Ámde ezek a találkozások is kezdték lehangolni észrevétlenül. Mert noha egy világért el nem árulták volna neki szülei s Veér Márta apja, anyja sem. Vatha Gábor éles tekintetét nem kerülte el, hogy mintha nem sok hittel lennének már a vállalkozása iránt. Valahányszor a délafrikai bányák kerültek szóba, mindig nagyobbakat hallgattak rá. Csak a leányban telt már öröme.

Mert a búcsúzás pillanatában, valahányszor magukra maradtak ketten s a leány átölelte remegő karjával, Vatha Gábor a menyasszonya szemét kereste, mely kissé zavarosnak tetszett olyankor:

— Bízol bennem, Márta?

Veér Márta összekulcsolta a kezét:

— Bízom benned, Gábor. És ha belehalok is csak a te feleséged leszek!

És Vatha Gábor minden találkozó után megnyugodva tért vissza Dorogra, hogy újból a föld mélyébe ereszkedjen alá, hol a tárna végében tompán kopácsolt egy-egy csákány. S valahányszor ezt a tompa kopácsolást hallotta, mindig az elmúlás gondolata környezte meg.

Hanem ugyanakkor olyan fordulat történt, amittől megremegett maga is.

Húsvét után volt már s tavasz ujjongott köröskörül. Erős kék színe volt az égnek, mindössze az esztergomi hegyek fölött vesztegelt egyetlen kis feihő. Mozdulatlanul vesztegelt ott és szemmel alig elérhető magasságban... Vatha Gábor akkor jött fel a bányából s lehorgasztott fejjel igyekezett lakása felé, hogy rendbeszedje magát nagyjából. Már a lakása közelében járt, mikor az igazgatósági épület felől Gerhardt mérnök sietett eléje s lelkesen lengette feléje a kalapját:

— Hahó, megállj! Nagy újságot mondok!

Vatha Gábor először megállt, majd lassú lépésben indult meg a barátja elé.

Ahogy találkoztak volna, Gerhardt alig tudott uralkodni magán:

— Küldj nyomban táviratot annak a drága kislánynak, hogy legkésőbb másfélesztendőn belül okvetlenül a feleséged lesz! A nyakamat teszem rá!

— Hogy-hogy? — kérdezte kis mosollyal Vatha Gábor.

Gerhardt abban a pillanatban nekiesett, átkarolta a nyakát s megcsókolta fiatal pajtását:

— Úgy, barátom, hogy te indulsz Afrikába, én pedig idehaza maradok végleg!

Vatha Gábor most még kevesebbet értett a do-

logból. Ám a leghűbb pajtás szinte magánkívül kiáltott reá:

— Értsd meg, no! Az igazgatóságtól most kaptam az értesítést, hogy ide neveztek ki Dorogra! Érted már? Do-rog-ra!

De most már Vatha Gáboron volt a sor, hogy ő kiáltson egyet:

— Éljen! ... Éljen! ... Ezt igazán soha nem hittem volna!

Utána pillanatokig szorongatták egymás kezét. Szótlanul, meghatottan.

Ez az elfogódottságuk azonban két-három gondolatig tartott csak. S akkor harsogó kedvben törtek ki újból. Vatha Gábor tért először magához, miközben még egyre Gerhardt kezét szorongatta:

— Biztos?

— Ha mondom! — kiáltott derűs szemmel Gerhardt mérnök. — Most jövök az igazgatóságtól, ahol közölték velem, hogy mától fogva kinevezett mérnöke vagyok a bányatelepnek. Most pedig szedd magad, pajtás és azonnal, de azonnal távirat menesz-tendő annak a kislánynak, aki az egyetlen a világon, hogy a te szavaiddal fejezzem ki magamat!

— Először várjunk vele kissé — szólt komolyravalva Vatha Gábor. — Márta meg találna ijedni esetleg, hogy talán már holnapután indulok. Alaposan meg kell fontolni az ilyesmit: majd személyesen közlöm vele, ha szombaton délután hazaugrom.

Aközben a lakásukhoz értek: soha ilyen szépnek nem találták az egyszerű bányamérnöki szobát.

Mindenekelőtt nagy vacsorát csaptak s bort is hozattak maguknak. Es cigarettára gyűjtván, olyan szívást vittek végbe, hogy késsel lehetett volna metélni a füstöt.

Sok, igen sok meghányni-vetni valójuk volt azon

az estén, mely eltartott az éjszakáig, az éjszaka viszont belenyúlt a virradati három órába, amikor odakint ébresztőt kezdtek rikoltozni a kakasok.

Alighogy vacsorához ültek volna le, Vatha Gábor komolyan vetette a szemét leghűbb pajtására:

— Hát hogy is leszünk voltaképpen ezekután?

— A megoldás a lehető legegyszerűbb — kezdte magyarázó hangon Gerhardtné mérnök. — A Búrföldről mindennap várom Görgényi barátom értesítését, hogy indulhatok. És azonban meg sem várom ezt az értesítést, hanem már holnap vagy holnapután kimerítő levélben fogom tudatni a főmérnök urat oda-lent Afrikában, hogy jómagam — az előjelek szerint — révbejutottam immár s ugyanakkor a legmelegebb szívvel foglak ajánlani téged ...

— Köszönöm, nagyon köszönöm — biccentett reá felcsillanó szemmel Vatha Gábor.

Gerhardtné zavartalanul beszélt tovább:

— Ajánlani foglak úgy, mintha az édes testvérem volnál. Dehát ez természetes is. Meg fogom írni neki, mennyivel különb legény vagy nálam, mekkora benned az elszántság s közölni fogom vele azt is, hogy egy szép kisleány vár reád könnyes szemmel, akinek a szíve hasadna meg, ha valami bajod találna lenni a nagy idegenben ...

Vatha Gábor föllelkesülve kérdezte:

— S mit gondolsz, mikor kelhetek majd útra?

— Várj, erre is kitérek rövidesen — intette nyugalomra a jóbarát. — Én tehát holnapután este írok, egy nappal reá föladom a levelet. Ez a levelem ott lesz harmadfél hét múlva. Amíg Görgényi pajtásunk elintézi a legszükségesebbeket, beletelik két hét s akkor nekidül a válaszevélnek, amelyet is mi újabb harmadfél hét múlva kapunk kézhez. Ez összesen hét hét. Akkor — némi haditanácsnak utána — még

egy levélváltás következik. Summa-summárum: négy egész hónap. Augusztusban ezek szerint útnak kerekedhetsz, föltéve, hogy addigra megszerzed az összes szükséges iratokat...

Vatha Gábor alig akart hinni a fülének:

— Biztos?

— Ha mondom! — ütött térdére Gerhardt. Koccintottak utána.

Éjfél körül járhatott az idő, amikor térképet kerítettek elő, hogy utánanézzenek a tengeri útnak. Gerhardt magyarázni kezdett:

— Nagyjából hozzá tudok szólni, mert Görgényi több ízben is jelezte már nekem az útvonalat. Figyelj csak ide! Legcélszerűbbnek vélem, ha Angliában szállsz hajóra s akkor neki — kifeszített vitorlákkal! Azazhogy teljes gőzzel. A La Manche-csatorna után a Biscayai-öblön fogsz átkelni, ahol is minden valószínűség szerint megdobál a hajó, mivel azon a részen szinte megállás nélkül háborog az Atlanti-óceán. Körülhajózod Portugáliát, majd áthaladtok az Egyenlítőn, amikor minden föltevés szerint meg fognak keresztelni a tengerészek, miután soha még nem jártál arrafelé. No, csak ne csóváld a fejed: ez ellen nincs apelláta! Görgényit is meglubickoltatták annakidején ... Így fogsz menni-menni a vízen teljes egy hónapig, amíg végül ki fogsz kötni Fokvárosban, melynek angol neve Capetown. Szavamra mondom, kezdelek irigyelni ezért a kis kirándulásért! Nos hát, mikor indul el a távirat annak a kisleánynak?

Vatha Gábor elmélázónak látszott. Aztán fölnézett, pajtására emelte a szemét, mintha messzi-messzi álomból talált volna ébredni:

— S akkor kezdődik az én dolgom...

— Akkor — bólintott reá tűnődő arccal Ger-

hardt mérnök. — Mint közönséges vájárnak kell nekilátnod a csákánnyal, így jelezte ezt nekem többször is Görgényi pajtás. Hiába a mérnöki diploma: ő is így kezdte valamikor. Meg kell mutatnod, hogy életrevaló vagy! Ahogy én ismerlek, pillanatra sem fáj miattad a fejem. Aztán a Föld északi felében ott lesz egy drága teremtes, aki — gondolatban — szakadatlanul biztatni fog a felhős szemével, ha már fáradt lennél, hogy ne csüggedj! ...

Odakint a kakasok kezdtek kiáltozni, amire magukra eszméltek. Három óra volt éjfél után. Vatha Gábor felállt mostan s így szólt Gerhardthoz:

— Köszönöm neked, pajtás, hogy ilyen önzetlen barátom vagy. Megbecsülöm ezt a hozzám való szívedet, mert a mai megőrzült világban úgy érzem sokszor, hogy a régi világ romjai között csak az igaz barátság értéke maradt érintetlennek. S nyugodt lehetsz, hogy soha nem fogsz szégyent vallani velem!

— Tudom, pajtás — mondta a hű barát.

S kezet ráztak férfiasan.

Vatha Gábor régóta nem aludt oly mélyen, mint az éjszakának e hátralevő részében. Reggel aztán, mihelyt talpraugrott volna, ezt a rövid levelet írta a menyasszonyának:

Kedves,

szombaton délután a szokott vonattal érkezem a nyugati pályaudvarra. Ha egyéb elfoglaltságod nem köt le túlságosan, gyere ki eléem az állomásra: fontos közlenivalóm lennének a számodra. Azt akarom, te légy a világon az első, aki ezt megtudod tőlem. Az öregek előtt semmit el ne árulj egyelőre. Öllelek, csókollak... (G)

Csütörtöki nap volt ez: szombat délig a levelet okvetlenül meg kellett kapnia Veér Mártának.

... Szombaton délután, napvilágra kerülván a bányából, rendbeszedte magát s vonatra ült. Zörgött-zörgött a vicinális a Pilis oldalán s ő különös gondolatok közt tépelődött az egyik fülkében. Mire a nyugati pályaudvarra ért volna, olyan izgatottság fogta el, hogy alig bírt magával.

Kevesen szálltak le. Kissé elől, a mozdonnyal egyvonalban, hamarosan megpillantotta a menyaszszőnyát, amint lengőkarimájú kalapja alól fürkészve nézett szét az utasok között. Szép volt, szép volt... Ahogy észrevette a vőlegényét, szinte repült feléje s nem is állt meg, csak a karjaiban.

S akkor tartózkodó mosollyal nézett az arcába Vatha Gábornak:

— Csak nem indulsz el Afrikába?

— De igen! — mosolygott vissza a fiatal bánya-mérnök.

— A leánynak váratlanul megrándult a szája:

— Mikor?

— Körülbelül augusztusban ... Hát nem örülsz neki?

Veér Márta szótlanul, csaknem megtörten sutogta:

— Mit csinálok akkor én itt egyedül?

6

MIT CSINÁLOK akkor én itt egyedül? — kérdezte másodszor is a leány.

Vatha Gábor kissé kényszeredve mondta reá:

— Várni fogsz, szívem, amíg egyszer utánam nem jöhetsz. Ugye, jó lesz?

Ezt a kérdést csak azért tette föl feleslegesen, mert látta, hogy igen el talált szontyolodni a menyasszonya.

Az első pillanat meglepetése után szótlanul haladtak kifelé a csarnokból. A pályaudvar előtt villamosra szálltak. Szorosan ültek egymás mellett s a Margit-hídon járhattak már, amikor megszólalt végül Veér Márta:

— Amit te akarsz, minden jól van, Gábor.

Mihelyt eltűnt pillanatnyi rosszkedvük, fesztelebbül kezdtek beszélgetni. Vatha Gábor azonban nem tudott szabadulni a gyanútól, hogy menyasszonyát alighanem az anyja igyekszik elhidegíteni az afrikai vállalkozástól.

Először saját szüleihez vitte a leányt. A hír persze, melyet magával hozott Vatha Gábor, valószínűs konsternációt idézett elő. Készültek rá hosszú ideje pedig s most, amikor arról volt szó, hogy már néhány rövid hónapon belül indulni kell, megdöbben-

tek. De azért igyekeztek leplezni izgatottságukat. Vatha Elemér postafőfelügyelő úr s egykori hetyke százados, egyet pattintott az ujjain:

— Mi az egy katonalegénynek, ha meggondoljuk?

A mama rálegyintett:

— Nem féltem én Gábort... Ugye, kedves leányom?

A kérdést már Veér Mártához intézte, aki előtt lábujjhegyre ágaskodott az alacsony mama, magához vonta a leány fejét s megcsókolta a homlokát. És meglepő fordulat történt! Mert Veér Márta abban a pillanatban, mikor észrevette a szülők titkolt aggodalmát, egyszerre a vőlegény pártjára állott. Nyoma sem volt már rajta előbbi kis elbúsulásának:

— Én pedig azt mondom, mama, csak induljon Gábor minél előbb! Mert akkor én is hamarabb mehetek utána...

A mama megsimogatta leendő kis menyét s szeretettel mondta neki:

— Magam is nagyon-nagyon örülök, hogy olyan bátor leány vagy!

A leányt persze maguknál marasztalták ozsonára. Ültek hát egymás mellett az asztalnál, miközben össze-összenéztek vagy az egymás kezét fogták. Ozsonna után pedig fölkerekedtek mind a négyen, hogy a Márta szüleihez mennek át. Mert derék szokás volt a két családban, hogy — különösen mióta vőlegény-menyasszony lettek a fiatalok — mindent közös tanácskozásban intéztek el s olyankor az egyik família mindig átrándult a másikhoz. Mikor melyik.

Lépést haladtak fölfelé, először a Királyhágó utcán, melynek az Orbánhegyi-úton lett folytatása. Hátul az öregek, elől Vatha Gábor Veér Mártával... Tavasz volt! Tavasz volt! ... A fű kizsendült min-

denfelé, a rügyek pattogni kezdtek s részegítő illattuktól volt sűrű a levegő. Áprilisi kis szél bolondozott s megcirógatta a leányt, aki nekipirult. Kötekedve szólt a vőlegényéhez, aki egy idő óta le nem vette róla a szemét, de suttogva csak, hogy meg ne hallják a szülők:

— Tetszem?

— Sose voltál ilyen szép, Márta! — lelkesedett a fiatal bányamérnök. — Tudod-é, mire gondoltam?

— Mire?

Vatha Gábor elkomolyodott:

— Hogy indulásom előtt egy-két nappal feleségül vennék s te már mint a feleségem jönnél ki utánam. Legalább vinnék majd magammal útra valóul néhány halhatatlan emléket.

— Semmi emlék! — tiltakozott lángragyúlva a leány s utána nyomban lehajtotta a fejét. — Sokkal szebb lesz, ha mint a menyasszonyod kelek útra. Hidd el, Gábor.

Itt abbamaradt a beszélgetés, mert időközben a Fodor-utcába értek, a sárgafalú-villa elé. A két öreg kissé elmaradva kapaszkodott utánuk s ezért megálltak, míg utolérik őket. S akkor megindultak befelé, négyen.

Odabent először csak Veér papára bukkantak reá, amint újságolvasásba merült el éppen. A mama valahol a konyhában volt elfoglalva. Volt öröm persze, miután legalább másfél hete nem látták egymást. Az idegen hangokra Veér mama is előkerült, aki elé azt kiáltotta oda a másik mama:

— Gábor Afrikába indul, kedvesem!

— Talán még nem, anyuskám — nézett rá kis szemrehányással Veér Márta.

S ez a kis szemrehányás nagyon is érthető volt, mert Veér mama kedvetlenül kérdezte:

— Hát mégis muszáj!

— Ugyan, édesanyám, — avatkozott bele a leány, talán, hogy elibevágjon anyja esetleges kifakadásának — hiszen én értem fog idegen világokba menni! Aztán, mikor lesz még az?

Itt már belemerészkedett a szoba Veér Tamás államvasúti főmérnök úr is:

— Olyan nagy dolog az? Amikor én I. Ferenc Józsefet szolgáltam, mint Legfőbb Hadurat, megfordultam egyszer a Szandzsákban... Nohát az is volt valami!

Vatha Gábor édesapja kezét fogott a hadastyán papával:

— Mi nekünk egy kis kirándulás, öreg katonának, ugye, Tamás barátom?

S nekihelyezkedtek valamennyien, hogy elmondják egymásnak mindazt, ami a szívüket nyomja.

Vatha Gábor, aki mellé a menyasszonya ült le, odafigyelt az öregek minden szavára, de különösen a menyasszonya anyjára. Mert nem tudott menekülni a gyanútól, hogy a leendőbeli mamának nincs kedvére ez a vállalkozás. És akkor délután új ötlet ütötte meg.

Elhatározta, hogy még ma délután komoly szava lesz Lóránt bátyjához.

A beszélgetésből most a Veér Tamásné hangja ütött ki:

— De vademberek közé eresszem a leányomat?

— Mennyi magyar gyerek vág neki mostanában a világnak! — csillapítgatta az öreg Vatha. — Az egész föld tele van országunk testéről leszakadt fiatal legényekkel!

Az egész Föld!

Istenem, micsoda szégyen ezt bevallani magunknak is ... Itthon hiába esdekelnek meghajtott fejjel

valami állásért: mindenütt üres kifogásokkal tessékeli ki őket. Így hát kezükbe veszik a botot ezek a magyar fiuk s ők, akiket azelőtt a „nemzet reménye” becenévvel volt szokás illetni, egymás után fordítanak hátat hazájuknak, mivel ez a haza félkaréj kenyeret sem tud adni nekik. Távozóban vissza sem fordulnak többé, annyi keserűséggel van tele a szívük. S meg sem állnak Kuba szigetéig, az ázsiai Törökorszáig, Kanada-országig... Utánuk indul aztán egy-egy magyar kislány is, hogy a hites feleségük legyen odakint, ők maguk pedig az idegen kenyéren megalapozván kis családjukat, nem vágnak vissza többé Magyarországra ... Dehát van-e hazájok egyáltalán ezeknek a boldogtalan fiataloknak?

Ahogy ketten maradtak volna a szomszéd szobában, Vatha Gábor az ablakba vonult félre a menyasszonyával s eljátszadozván a leány kezével, kötdve kérdezte tle:

— No és te, Márta?

— Mindig várni foglak hűséggel. Ha pedig úgy fordulna a sors, hogy nem jöhetsz értem, én megyek utánad...

S völegénye vállára hajtotta le a fejét.

... Harmadnapra ezután újból a dorogi bányákban volt már Vatha Gábor. A tegnapelőtti örömrre újabb örömhír várta!

Mert ahogy belépett volna alacsony és tiszta szobájába, Gerhardt mérnök épp valami levél olvasásába merült el az asztalnál. Csak akkor ocsúdott föl, amikor Vatha Gábor a vállára tette le csöndben a kezét. Föleszmélt és nagyot kiáltott:

— Szerencsefia, te, csakhogy itt vagy már! Alighogy Budára indultál, megjött a Görgényi pajtás levele, amelyben értesít, hogy akár holnap pakol-

hatok. Most te még helyettem! A levelem különben is elindult már Búrföld felé . . .

— Köszönöm — mondta háláracssordult szívvel Vatha Gábor s megszorította a barátja kezét.

Ekkor tavaszodott már, de belemúlt hat hét, amire megjött Dél-Afrikából a válasz. Ez a levél Vatha Gábor címére érkezett már. Csupa jó hírrel volt tele... Megírta benne Görgényi, hogy — feleségével és kisfiával együtt — Vatha Gábort is éppoly örömmel várja, mint ahogy leste volna Gerhardt érkezését. Tudatta vele, hogy legjobb lesz, ha szeptember első napján vág neki, miután egy hónappal később fogja várni odalent a helye, amelyet el kell majd foglalnia. Mint közönséges bányásznak kell megmarkolnia először a csákányt, ez a dolgok rendje náluk, de mi az egy olyan magyar legénynek, fűzte hozzá Görgényi főmérnök — mint amilyen Vatha Gábor, akinek izmait az a tudat is feszíteni fogja ráadásul, hogy minden csákánycsapást egy magyar leányért tesz majd, aki aközben mindenkitől visszavonulva vár reá messzi Magyarországon.

Hogy mentek el azok a hónapok!

Föltett szándéka volt Vatha Gábornak, hogy a dorogi bányában marad az utolsó hetekig és így csak minden második-harmadik héten nézhetett el a szüleihez s első útja ilyenkor, miután megölelte az öregeket, menyasszonyához vezette. Istenem, ezek a találkozások! Mind szótlanabbakká váltak, mert érezték, hogy széleseben közeledik a nap, amikor el kell válniuk és talán esztendőig nem fogják látni egymást azontúl. Mihelyt egyedül maradtak, a leány feje ott volt már a fiatal bányamérnök ölében és mire szétszakadtak volna a forró ölelésből, boglyas lett a Veér Márta haja. Olyankor az állótükör elé libbent lábujjhegyen, hogy igazítson valamit a frizuráján.

Megesett egyszer-kétszer, hogy többnapos szabadságot kért Vatha Gábor, ilyen esetben kirándulóruhába öltöztek, Veér Márta helyes kis sapkát tett a fejébe és míg vőlegénye turistaszákot kötött fel a hátára, a leány odaállt az anyja elé:

— Egy kis kirándulásra mennénk, ha elengedne, édes mama. Gábor majd vigyázni fog reám...

Veér mama úgy válaszolt, hogy érteni kellett róla Vatha Gábornak:

— Ez kötelessége is egy vőlegénynek! Elsősorban önmagával szemben!

Ujjongva kerekedtek föl olyankor a Fodor utcából. Felejthetetlen kedvében volt Veér Márta!

Nyár lett akkorára s július havába lépett át a naptár. A zöld szín szinte tombolt a mindenségben s ők andalogva kószáltak a budai hegyekben. Hétköznapi napokon rándultak ki rendszerint, amikor magános sétáló is csak elvétve akadt az üres hegyi utakon s görbe ösvényeken és így senki sem zavarhatta őket meghitt beszélgetéseikben. Megálltak a már elkorhadt Normafa táján s lelkesen néztek el a lábuknál bevágódó meredélyes szakadék fölött, odább a Hármashatárhegyen, miközben távol északról szendergőkék vonulatban látszott valami hegylánc. A vőlegény elmagyarázta menyasszonyának, hogy ie jhegylánc legkiemelkedőbb része a Dobogókő, ahová ellátásnak a zólyomi hegyek, sőt acéléles téli reggeleken a sejtelmes láthatár alól fel-felcsillannak a Tátra havasai is... Ha pedig megéheztek volna, leheveredtek egy-egy kiesebb ponton. Ilyenkor Veér Márta vette át a gazdasszony szerepét, illetve a hátizsák tartalmát s attólfogva ő rendelkezett, fellebbezhetetlenül.

A leány figyelmét mindazáltal nem kerülte el egy dolog, amely szívéig meghatotta.

Észrevette tudniillik, hogy valahányszor megmegállnak egy kiemelkedőbb ponton, vőlegénye a kelleténél huzamosabban nézett egy-egy tájékat. S Veér Márta megérezte nyomban, hogy Vatha Gábor titokban búcsúzik Magyarországtól. Búcsúzott a Svábhegytől, a Csiki hegyektől, a Jánoshegytől; búcsúzott a Pilistől, hol azelőtt annyit kószált apja és két fivére társaságában; utolsó pillantást vetett a Vác hátában homályzó Nagyszál, meg a mögötte alig-sejltő Börzsöny felé s hosszan, igen hosszan nézte a Nagy-Alföld domború lapját... S Veér Márta csaknem felzokogott...

Egy ilyen megilletődött pillanatában, amikor kicsi sírás fojtogatta a torkát, odaállt a vőlegénye elé s összetette a kezét:

— Gábor! Mielőtt elmennél, egy nagy-nagy kérésem lenne még hozzád ...

— Mi az, kedves? — mosolyodott el Vatha Gábor s megsimogatta a menyasszonya arcát.

A leány felcsuklott:

— Az a kérésem, hogy akármilyen nehezen is, de helyeztess vissza Sopronba!

A fiatal bányamérnök elcsodálkozott, menyasszonya pedig tovább beszélt, csaknem megtörten:

— Te most a világ másik felére indulsz s ezért én is vissza akarnék húzódni mindentől és mindenkitől. Idehaza csak megzavarna szüleink gyötrődése: Sopronban nem törődnek senkivel s velem sem törődnek senki. És Sopronhoz kötnek felejtethetlen közös emlékeink is. Ha meg úgy fordulna kedvem, hogy ráérő időmben föl akarnám keresni azokat a helyeket, ahol kéz a kézben bolyongtunk valamikor, első álmainkat szövögetve, akkor egy nyalka hadnaggal kísértetném el magamat...

— Miféle hadnaggyal? — csattant fel Vatha Gábor.

— Hát Laci öcséddel, te okos! Tedd meg, amire kérlek, Gábor! Hiszen megértesz... .

Vatha Gábort meghatotta a leány kívánsága. És noha tudta, hogy csaknem a lehetetlenre vállalkozik, annyit mondott reá kurtán:

— Megteszem, kedves.

És megtette! Könyörgött, kilincseit, követelődött: húsz helyen is el kellett mondania, hogy talán utoljára van Magyarország földjén, mire az összes illetékes tényezők kénytelenek voltak belátni, hogy Vatha Gábor kérését semmi körülmények közt sem lehet visszautasítani. Ez a legkevesebb! És így történt, hogy a hatodik hét végén a fiatal bányamérnök azzal állt a menyasszonya elé:

— Minden rendben van, kedves. Két hét múlva, azaz szeptember elsején el kell foglalnod régi helyedet, Sopronban.

A leány úgy közeledett hozzá, apró mellén összekulcsolt kezével:

— Köszönöm neked, Gábor, hogy annyira jó vagy hozzám. Csókolj meg!

Tehát két hét múlva Sopronba kellett költöznie Veér Mártának s ugyancsak két hét múlva indulnia kellett Vatha Gábornak is... A dorogi bánya kötelekéből kilépett már ekkor, miután előbb érzékeny búcsút vett Gerhardt pajtásától s mégegyszer köszönetet mondott neki.

Alig egy hete volt hátra, amikor komoly szót váltott Lóránt bátyjával és László öccsével, aki azért nézett el haza, hogy néhány nap múlva Sopronba kísérje leendő sógornőjét. Vatha Gábor ugyanis egy délután így szólt két fitestvérehez:

— Kérlek benneteket, bátyám és öcsém, akik

legközelebb álltok hozzám valamennyi atyámfia közül, hogy vigyázzatok Márta minden lépésére! Te, Laci öcsém, Sopronban, te pedig Lóránt bátyám olyankor, ha idehaza lenne a szünidők alatt... És ha idegen fiatalember próbálna közeledni hozzá..

— Akkor kardot rántok! — kiáltott fel izgatottan Vatha László gyalogsági hadnagy.

Lóránt bátyja bólintott rá, hogy ezt gondolta ő is. És kezét fogtak.

REPÜLVÉ közeledett a szeptember elseje, amikor menni kellett visszavonhatatlanul. Menni kellett s itt kellett hagyni szülőket, testvéreket, jóbarátokat, Magyarországot... És itt kellett hagyni Veér Mártát is.

A leány keménynek mutatta magát. Nem akarta keseríteni a vőlegényét, aki akkorára megszerezte az összes iratokat, meg a hajójegyet. Ügy volt, hogy szeptember ötödikén ül hajóra London mellett, Tilbury kikötőjében.

Alig vették észre a napok múlását.

Ügy egy héttel az indulás előtt Veér Márta át-sietett vőlegénye szüleihez s így szólt Vatha mamához, miután előbb össze-vissza csókolta volna:

— Nagy kérésem lenne mamához ...

És akkor kérni kezdte, de nagyon:

— Engedje meg mama, hogy a nagy útra én csomagoljak össze mindent Gábornak. Nyugodtabb leszek talán...

Vatha mama rábólintott:

— Ez csak természetes. Látod, ezt már szeretem!

S csomagolni kezdett az árvaságra készülő

menyasszony. Vatha Gábor, amikor meglátta a nagy munkába belehevült leányt, mosolygott:

— Köszönöm, Márta. Aztán, ha annakidején utánam indulsz majd Afrikába, útközben meg ne szőkj nekem valami angol tiszttel!

— Gáborka, Gáborka! Csakhogy jókedved van egyszer! — s visszamosolygott a vőlegényére.

Ő is mutatta a jókedvet, amikor látták. Ha azonban magára maradt a nagy csomagolás közben, nem egyszer felsóhajtott s még többször könnyes lett a szeme. Olyankor zsebkendőjébe temette az arcát:

— Istenem, de magamra maradok! ...

Két nap alatt készen volt. Akkor hazasietett, hogy magának csomagoljon össze. Mert két napon belül jelentkeznie kellett Sopronban s erre az útjára Vatha László hadnagy úr, a vőlegény öccse kísérte volna el, akinek — néhánynapos szabadsága leteltével — ugyancsak jelentkeznie kellett állomáshelyén. Ügy beszéltek meg előre, hogy egy nappal később a vőlegény Sopronba utazik a menyasszonyáért, aki időközben rövid szabadságot kér s akkor Bécsig kíséri el a fiatal bányamérnököt. Vatha Gábornak egy ezredes nagybátyja lakott ott a családjával. Megírták idejében a császárvárosba, hogy a nagybácsiéknál fognak megszállni. Ott kellett elszakadniuk egymástól véglegesen.

Vatha László nyalka gyalogsági hadnagy egy délután elutazott tehát leendő sógornőjével, akinek ettől fogva titokban vigyáznia kellett a leány minden lépésére. Ez volt a bátyja bizalmas utasítása.

Eljött aztán az utolsó augusztusi nap is!

Veér papa és Veér mama is átjött a Vathacsalád lakására, hogy elbúcsúzzanak jövődöbéli vejüktől. Vatha Gábor került minden érzékenyke-

dést és még csak azt sem engedte meg, hogy kikísérjék az állomásra. Nagy autótaxiba hordták le a bagázsiját s akkor odaállt Veér mama elé:

— Egyre kérem csak, mama: bízson bennem halálíg!

Veér mama átölelte és sírvafakadt. De a többiek is a szemüket törülgették mind-mind. Az ajtóban volt már, amikor visszafordult:

— Emlékezzenek meg rólam sokszor!

A legutolsó pillanatban mégis hozzászegődött Lóránt bátyja. Az utcán voltak s odalent azt mondta a soffőrnek Vatha Gábor:

— Menjen csak lépést a délivasúti pályaudvarig s ott várjon meg bennünket!

— Mi ketten gyalogosan követjük az autót?

Az öccse annyit mondott:

— Igen. Egyszer szeretnék végigmenni még az Alkotás-utcán.

Hallgatagon haladtak egymás mellett. Vatha Gábor föl-fölnézett a házakra, szemügyre vette mégegyszer a járókelőket s komornak látszott. Tudta Vatha Lóránt, hogy most búcsúzik öccse az Alkotás-utcatól.

Lehetett pedig ekkor kevéssel félnégy előtt délután.

Aközben egyvonalba értek azzal az emelkedővel, amely a délivasúti pályaudvarral szemközt nyúlik fölfelé. És az emelkedő tetőpontján megpillantották ekkor Babotsay Zsigmondot, amint egyedül állt ott, disznósörtés kalappal a fejében, vékony nád-pálcával a jobbójában, miközben a nád-pálcával magafeledten ütögette a pantallón nadrágját. A Vérmező irányába merengett el: mintha az egész világból nem látott volna semmi egyebet a Vérmezőnél.

Meglátta a korosodó legényt Vatha Gábor s abban a pillanatban jókedvűen kiáltott feléje:

— Isten áldja meg, Zsiga bácsi!

Babotsay Zsigmond visszakiáltott, kissé unatkozva:

— Hallom, a nyám-nyám nemzet hazájába indultál el!

— Ügy van, Zsiga bácsi! — kötekedett vele a fiatal bányamérnök, mialatt még a szeme is nevetett. Mert aki Babotsay Zsigmondot látta egyszer, kénytelen volt maga is derűre fakadni annak fesztelen hangulatától.

Babotsay Zsigmond ekkor, mintegy búcsúzóul, kalapja karimájához érintette nádpálcája hegyét s utánakiáltott fiatal barátjának:

— Csak vigyázz oszt, hogy meg ne papaijának subickosképű felebarátaink, mert akkor ne próbálj a szemem elé kerülni! No ég veled és gyöngyharmat, kedves öcsém!

— Isten vele, Zsiga bácsi! — lóbálta vissza a kalapját Vatha Gábor s mosolyogva ültek be ketten a taxiba.

Háromnegyed óra múlva, mikor a keleti pályaudvarról indulnia kellett volna a győri gyorsvonatnak, még egyszer megölelte, még egyszer megcsókolta egymást a két testvér. Vatha Gábor annyit mondott akkor a bátyjának:

— Vigyázzatok Mártára!

— Nyugodt lehetsz, testvér — mondta Vatha Lóránt.

S kezét ráztak.

... Huszonnégy órával ezután Bécs felé dörgött a vonaton Vatha Gábor és a menyasszonya. Ketten voltak a fülkében, odakint leírhatatlan kékségű augusztusi menny-ég, messziről a Schneeberg nézett

reájok, amint üvegszínű kupolája merészen szökött fel a láthatárból s fehérben szikrázott havas válla. A fiatal bányamérnök minden gyöngédségével a leányt fonta körül, akinél kedvesebb senki e világon nem volt a szívének. A leány óvatosan figyelt vőlegénye minden mozdulatára s néha-néha megremegett a hangja:

— Mindig írnál, Gábor!

— Nyugodt lehetsz, kedves — simogatta meg Vatha Gábor. — De aztán várni fog-e a régi kis-leány?

Szomorúan mondta Veér Márta:

— Mindig!

Megérkeztek aztán az egykori császárvárosba!

Az ezredes-nagybácsiék látható örömmel fogadták úgy a magyar unokaöccsöt, mint leendő feleségét, akit mindenekelőtt magához ölelgetett az ezredes úr. Alighogy lerakodtak volna, kéz a kézben megindultak egy kis csatangolásra.

Másfél napja volt még Vatha Gábornak!

Ez alatt a másfél nap alatt senki-senki többé nem vigyázott reájuk. Messze volt a két mama s Vatha Gábor azt tehette Veér Mártával, amit akart. A válás fájdalmában a leány bizonyára nem tudott volna ellenszegülni vőlegénye egyetlen kívánságának sem. Csakhogy Vatha Gábor mindenekelőtt magától féltette a menyasszonyát...

Másfél napjuk volt tehát!

A néhai császárváros egykori fényéből csak az emlékek éltek már, ám ezek az emlékek is foszladoztak egyre. A kedélyes és hálátlan bécsi nép alig tudta már, mit köszönhetett eltűnt császári urainak ... Halott volt a Práter, teljesen halott. Alig múlt csak tíz és egynéhány éve, hogy vasárnaponként százezer katona is megfordult talán itten, túl-

nyomórészt szemrevaló fehérréppel a karján: voltak itt gyalogosok, huszárok, ulánusok, dragonyosok, tűzerek, árkászok, szanitécek, mind-mind más nemzetiségű. Voltak itt magyarok, németek, morvák, csehek, szlovákok, rutének, románok, lengyelek, szerbek, horvátok, vendek és olaszok... Most nagy csönd ült a Práterben s a fákról le-lefordult olykor egy levél. Mert meghalván a nagy monarchia, utána haldoklott a Práter is... Enyészeti hangulattól környezve haladtak kettesben az üres sétányokon ... Máskor a Belváros szűk és tekergő utcáskáin mentek andalogva és remegve simulva egymáshoz: a válásra gondoltak mind a ketten s lecsüggedt a fejők. Valahol nyekeregni kezdett egy rozsdás óra (talán az ó-egyetem tornyában), ötöt vert s ők egy pirinyó és tiszta cukrászboltocskában ültek magukban. Ültek szemközt egymással, valahonnét, a pozsonyi Fehérhegyek felől elindult már az alkonyat s Veér Márta felmosolygott a vőlegényére. Addig-addig mosolygott, mígnem könnyek csillantak meg a szemében. Meglátta ezt Vatha Gábor s mutatóujjával ráfenyegetett a leányra:

— Márta, megharagszom ...

S Veér Márta minden erejével visszafogta feltörő küszködését.

Máskor azon vették észre magukat, hogy a schönbrunni parkban sétálnak s miközben Vatha Gábort a császár emléke lengte körül, nem figyelt föl reá, hogy menyasszonya lehajtott fejjel tűnődzik a zörgő faleveleken. Mert tizenhárom esztendővel előbb a park elkülönített részében járkálgatott még gondjaival vívódva az öreg király, mialatt körs-körül ágyúink toroktüzei villogtak az éghatáron s minden pillanatban száz-száz katona hajtotta

le utoljára a fejét, hörgő haldoklással... Jaj, olyan nehéz emlékezni a régi katonákra! ... Este lett, vacsoraidő után lehetett már s ők ketten még szorosabban simulva egymáshoz, járkálgattak töprengve a Belvedere körül, melynek kupolája zöld színben és tompán játszott a bujdosó hold fénye alatt... Senki-senki nem járt már a halott utcákon ...

Itt-ott összebukott a fejök s olyankor a szájuk is keresni kezdte egymást a bódult forróságban...

— Márta, kedves...

— Gáborka, Gáborka ...

Hanem egyszer csak haza kellett menni. Éjfélre járt.

S eljött aztán az utolsó óra is!

Vatha Gábor megkérte nagybátyját és családja tagjait, hogy még egyszer négy szemközt beszélhesen a menyasszonyával. Űgy akart búcsúzni tőle, hogy senki ne lássa.

Még egyszer szembefordultak egymással.

Veér Márta az ebédlőben állt, a pohárszék előtt s halálos sápadtság borította el az arcát. Vatha Gábor föl és alá kezdett járkálni, talán, hogy ezzel is leplezze kínzó zavarát. Hirtelen azonban erőt vett magán s így kezdett beszélni:

— Űgy szólok hozzád utoljára, kedves, hogy teljesen kitárom magamat előtted. Én most elmegyek, talán örökre s nem tudom, mi van megírva a jövőendőben. Mint közönséges vájár állok be a bányába...

A leány akaratlan mozdulatot tett:

— Nem értelek!

— Arról van szó, kedves, hogy mint közönséges bányamunkás állok be először. Ezt eddig elhallgattam előtted, mert nem akartalak keseríteni.

De nem mehetek el anélkül, hogy mindent el ne mondjak neked ...

— Istenem... — suttogta maga elé a leány.

Vatha Gábor tovább beszélt, miközben tovább járkált a szobában:

— Ez azonban pillanatig sem riaszt vissza, mert tudom, hogy csak így verekedhetem ki jövőmet. Hacsak valami bajom nem esik, amire egyáltalán nem számítok, másfél esztendőn belül te is utánam jössz s az én kis feleségem leszel. Ebben hiszek úgy, mint ahogy hiszek a mindnyájunkat megtartó Istenben. De idehallgatsz-e, Márta?

Mert a leány mintha nem lett volna egészen magánál. Hirtelen azonban fölcsupdott s alig hallhatóan mondta:

— Hallgatlak, Gábor.

A búcsúzó bányamérnök így beszélt ekkor:

— Látom jóelőre, hogy — különösen az első időben — embertelenül el leszek foglalva s az okból csak a legszükségesebb levélírássra szorítkozom majd. Legtöbb leveletem neked fogom küldeni természetesen s te a tartalmukat nyomban közölni fogod a szüleinkkel. És válaszolj majd hűségesen, Márta, mert a nagy idegenben a te üzeneteid lesznek egyetlen vigasztalásom.

Váratlanul mintha maga is megilletődött volna. Megállt. Szemközt állt meg a leánnyal:

— Ha bármire szükséged lenne majd, Sopronban ott van Laci öcsém, fordulj hozzá bizalommal!

— Tudom — suttogta Veér Márta.

Kevés mondanivalója volt már csak Vatha Gábornak:

— Utoljára szólok hozzád, kedves ... Én most miattad indulok a világ másik felére, elvárom hát tőled, hogy méltó maradsz az én küszködéseimhez.

Légy olyan leány, mint voltak a régi magyar menyasszonyok, akik rendületlen hűséggel, érintetlenül várták vissza csatáikba indult vőlegényeiket. (És ha nem tértek vissza többé, akkor is várták őket, halálukig.)

— Mindig hű maradok hozzád, Gábor — mondta alig hallhatóan Veér Márta.

A fiatal bányamérnök most közelebb lépett a menyasszonyához s megölelte és megcsókolta utoljára:

— Isten veled, Márta!

— Isten veled... Isten veled ... — suttogta félaléltnan a leány.

Aztán kibontakozott menyasszonya ölelő karjaiból Vatha Gábor. De az ajtóból visszanézett még s látta a leányt, amint halványan, nagyon halványan nézett vissza utána s a keskeny szájára mintha ráfagyott volna a fájdalom.

Aztán halkán betette maga mögött az ajtót.

8

A FIATAL bányamérnökről mindössze annyit tudtak idehaza szülei, testvérei meg a menyasszonya, hogy szeptember elejének egyik napján kell a délafrikai hajóra szállania. London mellett, Tilbury kikötőjében.

S Vatha Gábor fel is szállt pontos időben a „Glengorm Castor“-ra.

VEÉR MÁRTA kisírt szemmel érkezett vissza Sopronba. Később fölszáradtak a könnyei s még később csöndeske bánattal végezte napi dolgát: az intézetben is, odahaza is. Ha némi szabadideje akadt délutánonként, egyelőre alig mozdult ki a lakásából. Csak olyankor derült föl valamit, ha Vatha László gyalogsági hadnagy úr nézett el hozzá, hogy legalább néhány vigasztaló szót váltson vele. Vasárnap délutánonként azonban a fiatal tiszt órákat is eltöltött a családjánál, hol leendő kis sógornője lakott. Olyankor összebújtak ketten a térkép fölött, melyen megvoltak jelölve a tengeri hajóáratok és találgatták, szívszakadtan találgatták, merre járhat Vatha Gábor?

Múltak a hetek.

Sopronban annyit tudtak mindössze, hogy Budán is mély visszavonultságban s leplezett keserűségben élnek a szülők. A világ persze tovább haladt azért a maga útján. Az emberek saját gondjaikkal voltak elfoglalva s a rokonságot leszámítva, még a legközelebbi ismerősök és jóbarátok is elfelejtették Vatha Gábort, akinek hajóját hosszú, hosszú csík jelölte ezalatt a tenger hátán. Azonban e hajóbarázda csíkja is kisimult hamarosan az Óceánon. Mert minden nyom elvész egyszer.

Egyelőre a híre is elveszett Vatha Gábornak.

Úgy a negyedik hét vége táján így szólt Vatha László a leányhoz:

— Mártácska, én holnap, azaz szombaton délután hazaugrom az öregekhez. Körülnézek, mi újság odahaza?

— Jól teszed, Laci — mondta az árva menyasszony. — Legalább híreket hozol magaddal. S mondd meg a mamának, hogy karácsonyi szünidőre magam is hazamegyek.

A nyalka hadnagy itt közbeszólt:

— Majd én foglak hazakísérni!

— Ezt el is várom tőled — s fáradt mosoly jelent meg a leány száján. — Még fixirozni találna valaki, ha egyedül utaznék a vonaton...

Vatha László a kardja markolatára csapott:

— Abban az esetben vér fog folyni, Márta!

— Köszönöm, Laci, hogy mindenáron verekedni akarsz miattam, de ne siess vele annyira! — s a kezét nyújtotta a fiatal tisztnek, aki megcsókolta az odanyújtott kezét.

Vatha László hazautazott tehát, de vasárnap délutánra otthon termett ismét. Izgatottan nyitott be a leányhoz, aki csodálkozó szemmel nézett reá:

— Ilyen hamar?

— Kedves Márta, — kezdte kissé hadarva a hadnagy — szenzációval jövök! Abban a pillanatban jött meg Gábor első levele, ahogy hazatoppantam volna. A Kanári-szigetéről írt...

Veér Márta felállt, végigsimított a haján s el-sóhajtotta magát:

—• Itt van?

— Elhoztam — és a zsebében kezdett koto-rászni. — Parancsolj!

A leány átvette a levelet, amelyen annyi gyű-rődés látszott, hogy előzetesen bizonyára sok ké-zen kellett keresztül mennie ezalatt a kevés idő alatt is. S olvasni kezdett fél hangon:

„Glengorm Castor, a Kanári-szigetek előtt.

Édes jó Szüleim, Testvéreim s feledhetetlen
Menyasszonyom!

Múlt nap a napok s én minden órával távolodom tőletek. Nőnek a kilométerek (jaj, olyan messze va-gyok már a hazámtól!) s én megyek az Élet hívó szava után, fölfegyverkezve tudással és keserű el-szántsággal, egy jobb jövő hitében.

A tengeri út ellen semmi különösebb kifogá-som egyelőre. Ma van az első melegebb napunk... Eddig ugyanis oly hideg járt állandóan az Óceánon, hogy csak rövid bundámban tudtam tartózkodni a fedélzeten. Nem voltam tengeri beteg s valószínű, hogy nem is fogok már beleesni. Legközelebb át-haladunk az Egyenlítőn.

Gyorsan haladok az angol nyelvben és mert angol hajón utazom, remélem, hogy amire kiszáll-nék Fokvárosban, egész tűrhetően fogom törni az angolt. Londonban még igen nehéz volt érintkez-

nem az emberekkel s oly rövidre volt szabva idom is, hogy alig láttam valamit a városból. De megfigyeltem azért, hogy drága város. És drága különösen annak, aki nem érti a nemzet nyelvét.

Most látom csak igazán, mit jelent, ha minél több nyelvet tudunk. Eltekintve a válásokozta fájdalomtól, boldog vagyok, hogy a sors már fiatalabb éveimben megengedte nekem idegen nyelvek tudását és hosrv nekivághattam a világnak. Itt, a haión azt mondják, hogyha megtanultam angolul, utána az afrikai nyelvnek kell nekifeküdnöm: ez azonban gyerekjáték lesz csak, mivel a búrföldi nyelv az angolnak és a németnek keveréke. Utána a francia és a spanyol következik majd... A hajó fedélzetén utazó afrikaiak azt beszélnek, hogy a búrok földjén nagyon jó kereseti lehetőségek vannak, csak persze meg kell markolni az ekeszarvát! Mióta tudják a hajón, hogy elsősorban egy magyar leányért hagytam oda hazámat, valamennyi utas barátságával és rokonszenvével tüntet ki. Megfigyeltem már eddig is, hogy az utasok közül az afrikai fehérek nagyon szépek és száldermetűek. A férfiakról van szó persze. Takarosak lennének a nők is, ezek azonban igen-igen kevesen vannak s ezzel magyarázható csak, hogv itt minden leány játszva megy férjhez. Ha európai hajadon karriert akar csinálni, csákóidé jöjjön!

Lóránt bátyámnak és Laci öcsémnek azt üzenem: tanuljanak, mindig tanuljanak, mivel tudás és vasakarat nélkül ma az ember éhenhal a világon. S vigvázzanak, hogy minél több nyelvet sajátítsanak el! Különben semmi ellen sincs panaszom a hajón ... Közeledünk a Kanári-szigetek felé: Las Palmasban ki fogunk szállni s körülnézni kissé a városban. Ezt a levelet is ott fogom föladni.

Nagyon sokszor gondolok reátok s kérlek benneteket is, ne felejtsetek el! S bocsássatok meg valamennyien, ha — akaratlanul vagy meggondolatlanul — valaha vétkeztem volna ellenetek. Jóvá szeretném tenni minden előbbi tévelygésemet. Tudom, hogy a Gondviselés bőven fog részeltetni ostorcsapásaiban, amíg révbe jutok egyszer. Mert ne higgyétek, hogy odalent ahová most visz a hajó, minden arany és gyémánt: az aranyat is, a gyémántot is iszonyatos mélységből, mázsányi rögökkel együtt kell napvilágra hozni. Emelt fővel, nyílt homlokkal, bátran megyek jövőm elé!

öt év múlva ellátogatok majd a hazámba, azaz-hogy ellátogatunk Mártával. Mégyegyszer kérlek, ne feledkezzetek meg rólam! Engedelmes fiatok:

Gábor

Veér Márta elolvasta a levelet, a vége felé mind remegőbb hangon s amikor odaért, ahol róla esik szó, előtört a könnye. S könnyes szemmel nézett leendő sógorára:

— Szegény Gábor ...

És elhallgattak utána sokáig, maguk elé nézve.

Veér Márta mozdult meg elsőnek és bármennyire vigyázott is, némi fojtott ingerültséget lehetett fölfedezni a hangjában:

— Hanem azért nekem is írhatott volna!

(Hátravetette a fejét: veszedelmesen szép volt!)

Vatha László elámult:

— Nem értelek... Hisz mindnyájunknak szól a levél!

— De én vagyok az első! — toppantott a leány.

A fiatal tiszt, megzavarodva, kérlelni próbálta:

— Nézd, Mártácska, nem ért rá szegény bátyám...

— Akkor is hozzám kellett volna írnia első levelét! — dacoskodott Veér Márta.

S ez volt az oka, hogy a nyalka gyalogsági hadnagy és a magányos menyasszony aznap kissé rosszkedvűen vált el egymástól.

Mindennek oka pedig Vatha László volt!

Alig huszonkét esztendő múlt azon az őszön s így nem volt még birtokában a bölcsek kövének: inkább szuronyrohamra menni mégegyszer a gorlicei sáncok ellen, csak asszonnyal, leánnyal nem ereszkedni vitába! Mert egész életükre meggyűlölnék akkor... Mindent, de mindent rá kell hagyni asszonyokra és leányra s akkor halálunkig jópajtásaink maradnak. S hiába is merészkednének szembeszállni velük, lévén a női logika — a leg-hajmeresztőbb logikátlanság. Vatha Lászlónak is azt kellett volna mondania az első pillanatban: „tökéletesen igazad van, kis sógornóm: Gábor bátyámnak első levelét a te címedre kellett volna küldenie!” Bizonyos, hogy ebben az esetben a leány elmondhatatlan hálával pillantott volna leendő sógorára, sőt meg is simogatta volna kedveskedve. Vatha László azonban meggyőzni próbálta Veér Mártát s a vége az lett, hogy megszegyenülten kellett takarodót fűjni. (Ezért fog el mélységes részvét, valahányszor vőlegények és fiatal férjek azt igyekeznek bebizonyítani menyasszonyaiknak, illetve párnapos feleségeiknek, hogy az írópapír színe fehér és nem tarka. Mert a végén úgy a vőlegények, mint az ifjú férjek a legnagyobb készséggel kénytelenek belátni, hogy az írópapír, igenis, tarka!)

E kedvetlen találkozó után Vatha László megállapította magában, hogy sok, igen sok baja lesz

még neki az ő szelíd sógornőjével. Nem nézett feléje legalább három hétig. Gondolta, ha nem fogja bántani ez a néma tüntetés, nem érdemli meg, hogy tördjék vele többet! De a leány egyáltalán nem jelentkezett sehol, még csak nem is üzent neki, ami végül felbőszítette a fiatal tisztet. Mert látta nyomban, hogy nem hiányzik a bátyja menyasszonyának.

De más oka is volt, hogy nem tüntethetett tovább a hadnagy úr, hanem mégis fölkereste Veér Mártát.

Az egyik napilapban egy németből való meseteri versfordítást vett észre, egy legalább hétszáz esztendőös panaszos verset, melyet egy boldogtalan vándorlantos szerzett valamikor, a rózsaligetes déltiroli völgyek valamelyikében, mely völgyeken túl millió esztendők óta a felhők fölé fúrnak át fehérben csillogó fejüket a havasok. Ez a költemény rendítette meg annyira Vatha Lászlót, hogy elhatározta: még aznap felolvassa Veér Mártának.

Lehet azonban: az ódon zengzetű vers ürügy volt reá csupán, hogy annyi idő után fölkeresse a leányt.

Negyedik hete múlhatott, amikor újból bekopogtatott hozzá.

A szobájában ült Veér Márta, közel az ablakhoz, mert odakint őszi fellegek komorodtak s ezért hamar alkonyodott. Tanítványai kézimunkáit bírálgatta felül, melyeket az iskolából hozott magával. A nyalka hadnagy szelesen köszöntött be:

— Kezedet csókolom, egyetlen kis sógornőm s kérlek, nézd el, ha elhanyagoltalak volna némileg az utóbbi időben, ámde a legkomolyabban mondom, . szinte éjjel-nappal el voltam foglalva a kaszárnyában ....!

Veér Mártát azonban nem lehetett elámítani

ilyen ócska és lihegve elmondott bevezetővel. Anélkül, hogy fölnézett volna, avagy csak megmozdult volna a széken, így szólt csöndesen, de határozottan, miközben továbbra is a kézimunkákkal bíbelődött:

— Mielőtt szóbaállanánk egymással, mindenk előtt bocsánatot fogsz kérni tőlem ...

— De miért kérjek én bocsánatot? — lepődött meg Vatha László.

A leány még most sem nézett föl:

— Azért, mert nagyon megbántottál legutóbb... Amikor ellenkezni akartál velem!

S Vatha László, aki — ha szólnak a csatakürtök — minden pillanatban karddal és kézigránáttal rohant volna nemzete és hazája bármely ellenségére, egyetlen gondolat alatt belátta, hogy ezzel a makacs ellenféllel szemben tehetetlenül áll. Oda lépett tehát a leány elé s összecsattantván a két cipője sarkát, így kezdte:

— Drága kis sógornőm, bocsáss meg, ha illetlen lettem volna!

Itt már fölnézett Veér Márta, mialatt villanásnyi káröröm bujkált a kék szemében:

— Nem így kell azt, Laci! Mondd utánam: „egyetlen sógornőm, belátom, hogy kvalifikálhatatlan volt a viselkedésem veled szemben...”

És Vatha László hadnagy úr megtörten mondta utána:

— „... belátom, hogy kvalifikálhatatlan volt a viselkedésem veled szemben...”

De beismert egyebet is. Beismerte nevezetesen és alázatosan lehajtott fejjel mondta a leány után, hogy jövőben tartózkodni fog hasonló komolytalan viselkedéstől, ellenkezően: lesni fogja sógornőjének minden szemrebbenését s akaratát szó nélkül

és morgás nélkül fogja teljesíteni. Annál is inkább, mivel ennyi szolgálatkészséget egy árva menyasszony el is várhat idegenbeszakadt vőlegénye öccsétől. Ez a legkevesebb!

Miután Vatha László vitézül kiállt volna minden fogadkozást, a leány a kezét nyújtotta:

— Most már megcsókolhatod a kezemet...

Vatha László hadnagy úr engedelmesen hajlott le s kezét csókolta. Akkor annyit mondott könnyedén, csaknem fesztelenül:

— Hoztam neked valamit s mindjárt felolvassom. Hallgatód?

— Hallgatom, Lacika — mondta halkan Veér Márta, visszamerülve előbbi csöpp búsongásába.

Vatha László kitergette maga elé az újságot s olvasni kezdett, egyhangon:

ELÉGIA

*Én Istenem, sok évem vájjon hová loholt?
Éltem vagy életem csak álom csalása volt?
Amit valóra vettem, mind csak csalóka fény?
Ő, jaj nekem, hogy úgy van: csupán aludtam én.
Most aztán felriadtam és azt sem ismerem,
Mi régen ismerős volt, akár a tenyerem...
A táj s a nép, kit ismert a futkosó gyerek,
Ma: idegen vidékek, idegen emberek ...*

Veér Márta fokról-fokra jobban odafigyelt s végül nem tudta levenni szemét a fiatalemberről. Csöndes búval szólt, mintegy magának:

— Istenem!

Vatha László hirtelen rábólintott:

— Döbbenetes költemény! Mintha ma írták volna, pedig elmúlt immár hétszáz esztendő!

S tovább olvasott:

*Sok fürge kis barátom ma lomha lábú vén,
Szántó a rét, fa nincsen a rengeteg helyén...
Még jó, hogy megmaradtak a régi patakok,
Azt hinném máskülönben, hogy magam sem vagyok,
Alig köszön, ki egykor derülten üdvözölt...
ilyen borús nekem még sohasem volt a föld!
Oly gyorsan elfutottak a régi szép napok,
Akár a tengerárban az illanó habok...
El, mindörökre, jaj!*

S szólt-szólt a rég kihűlt szívű költő verse továbbra is sok keserőséggel és arról, hogy bár lehetne ő is keresztes jó vitéz, mert akkor a Szentföldön harcolva kereshetné meg zsoldját s nem kellene tenyerét nyújtani azért az alamizsnáért, amelyet úrgög osztogat az elnyomottaknak és szegényeknek.

Ahogy vége lett volna a költeménynek, sokáig hallgattak.

Egyszer megszólalt a leány:

— Laci te, ugye, hogy Walter von der Vogelweide a vers írója?

— Igen — bólintott a hadnagy. — Fordítója pedig egyik nagy élő költőnk.

A leány álmatagon beszélt tovább:

— Mindjárt gondoltam. Tudtam róla, hogy Tirolban született, Bozen közelében valahol s miközben szerelmekről pengette hangszerszámát a vándordalos, ő maga boldogtalan volt. Az idők múlása keserítette, de az idők elnehezédése is...

— S a megdöbbenő az, hogy hétszáz esztendő után még szerencsétlenebbek az emberek — vette át a szót Vatha László. — Mikor először futottam át

a versen, nyakamba nyilallott, hogy mennyire mostani minden sora... Min gondolkozol, Márta? A leány felsóhajtott:

— Gáborra gondoltam... Hol lehet most, szegény?

— Búrföldön van már bizonyára. Először körülnéz és ha sikerül elhelyezkednie, kimerítő levélben fog beszámolni mindenekelőtt neked ...

Veér Márta úgy beszélt, mintha nem hallotta volna leendő sógora biztató szavait.

— Minek is engedtem el? Mert én vagyok az oka, hogy idehagyta Magyarországot. Éltünk volna szegényen, szűkösen, egymás szeretetében. Hiszen mindenki nélkülöz ma... Sohasem bocsátom meg magamnak!

Hanem egyelőre késett a Vatha Gábar első afrikai levele.

A leány Budára is írt a szülőknek, hogyha esetleg oda találna megérkezni vőlegénye első búrföldi beszámolója, nyomban küldjék el neki ajánlott-expressz borítékban. Aközben elmúlt az október is, lompos felhők lógtak az égről s kedvetlen volt mindenki. Veér Márta is kissé nyomott hangulatban járt az iskolába s rosszkedvűen tért haza minden délben. S minden délben ez volt első kérdése a nénihez, akinek családjánál lakott:

— Semmi posta még, néni?

— Kis türelem, Mártácska — biztatgatta ilyenkor a néni. — Biztosan hosszú beszámolót akar küldeni az a derék fiatalember.

— Istenem, csak nem történt valami baja!

Azalatt beléptünk november második felébe is, amikor egy hórákészülő délben — ujjongó hírrel fogadta a néni:

— Itt a levél Afrikából!

— Nénike, aranyos nénike! — sikoltott fel Veér Márta s elkapva a vastag borítékot, befutott vele a szobájába. S akkor egyszerre csodálatos nyugalom szállta meg.

Leült kis karosszékébe, felvágta a borítékot s megcsókolta vőlegénye írását, a megszólításnál. És olvasni kezdett:

„Johannesburg, 1929 november 7.

Galambom!

Most, amikor először jutok hozzá, hogy írjak neked, száz szerelmes gondolatommal fájdalmas vággyal öllelek körül az elérhetetlen messzeségből. S értesítelek, amint következik itten.

Ha jól emlékszem vissza, első és utolsó rövid útüveletem a Kanári-szigetéről küldtem haza a szüleimnek, de neked is éppen úgy. Első részletes beszámolóm itt indul útnak mostan — a te címedre.

Londonig semmi különöset nem nyújtott az út, legfeljebb annyit, amennyit egy harmadosztályú utas-fülke nyújthat a hazájától távolodó vándornak. Jobb- és baloldali szomszédaim négerrek voltak, akik azelőtt Budapesten, a Margitszigeten játszottak jazz-band-ben s ezúttal Brüsszelbe igyekeztek. Londonba érve vettem csak észre, hogy angol nyelvtudásom egyenlő a semmivel, aminek az lett fájdalmas következménye, hogy rövid ottlétem alatt is többet költöttem a kelleténél. Londonból édeskeveset láttam: nem mertem ugyanis messzebbre távozni ottani lakásomtól, nehogy eltévedjek esetleg. Igen kicsi ember voltam abban a nagyvárosban, de azért egyedül intéztem el a jegyemet s kellő időben sikerült eligazítanom mindent, úgyhogy pontosan szánhattam föl a hajóra. Tilbury kikötőjében ültem hajómra:

ez a kikötő — vonaton — éppen órányira van Londontól.

A hajó szeptember huszonhetedikén ért velem Fokvárosba, azonban csak másnap délelőtt tíz óra-kor szállhattunk partra. Itt csak a délutánt töltöttem el, mert esti kilenckor már tovább kellett men-nem Fokvárosból Johannesburg felé.

Tudom, Galambom, hogy minden érdekelni fog benneteket odahaza, ami velem történt azóta s ezért talán leírom előtted futó vázlatban, milyen hely ez a Fokváros?

Egész röviden: gyönyörű város, talán a legszebb hely egész Dél-Afrikában. El is határoztam magam-ban, hogy itt fogok nyaralni jövő évi szabadságidőm alatt, itt tartjuk meg majd esküvőnket s itt fogjuk eltölteni első heteinket, mint újdonsült férj és fele-ség. Föltéve, hogy nem fogsz tiltakozni ellene! ... A fárasztó hajóutazás után kizáróan csak gyümöl-csöt ettem Fokvárosban, mert gyümölcs — a mazso-lától az almáig — van itt annyiféle, hogy szédül tőle az ember.

Másnap este érkeztem Johannesburgba. Az állomáson Görgényi felesége várt reám a kisfiával. Görgényi maga éppen akkor nem tudott mozdulni a bányából, oly fontos dolga volt odalent. Nem tudom elmondani, milyen testvéri szeretettel fogadtak!

Azt hittem, hamarosan állásba kerülök, de be kellett látnom, hogy egyelőre teljes erővel neki kell feküdnöm az angol nyelvnek. Mert ugyan hol alkal-maznának olyan valakit, aki nem érti meg azt, amit a munkaadói mondanak neki? Három hét múlva mindazáltal annyira haladtam már, hogy az egyik legnagyobb afrikai bányatársulatnál elfoglalhattam új állásomat. Kezdőfizetésem elég szép s én meg vagyok elégedve. Mert míg mások legfeljebb tíz

fontot kapnak ebben a kezdő-beosztásban, nekem éppen a kétszeresét fizetik.

Ahogy ideért volna a levélolvasásban, halkan kopogtattak az ajtón.

— Szabad! — mondta fölrezenve Veér Márta.

Vatha László lépett be. Abban a pillanatban karikára nyílt a szeme:

— Mi az? Csak nem Gábor írt?

— De igen, Laci! Várj, előbb felolvasom neked, amin eddig futottam át. Akkor együtt olvassuk tovább í

A fiatal hadnagy leoldotta kardját, helyet foglalt. Veér Márta felolvasta neki a bevezető sorokat s akkor elkomolyodott arccal olvasott tovább.

9

Olvasott:

A BÁNYATÁRSULAT igazgatója megígérte nekem: mihelyt annyira haladok az angol nyelvben, hogy meg tudom értetni magamat, lekerülök a *föld mélyébe*. Ezt a státust tudniillik jobban fizetik, ámbár tagadhatatlan, hogy ott a veszély is nagyobb. (Csak zárjel között említem meg, hogyha édesanyám hét-százötven fontot találna kézhezkapni innét, BúrfÖldről, annyit jelentene ez, Galambom, hogy odavesztem valamelyik tárnában. Ilyen véletlenekről azonban ne is beszéljünk!)

Most pedig leírom, milyen itt az étkezés. Gondolom, hogy ez is érdekelni fog.

Reggel hat órakor keltenek föl, hogy megigyam üres teámat. A voltaképpeni reggeli valamivel később kezdődik s igen gazdag. A főétel minden esetben sonka vagy pirított szalonna s reá két ökörszem — kisütve. Kávé vagy tea tejjel (sohasem citrommal), hozzá dzsem, vaj és így tovább. Délben hideg ételek kerülnek az asztalunkra: hús, sonka, vajaskenyér, méz, dzsem. Az angol koszthoz, bármit együnk is, föltétlenül hozzátartozik a pirított kenyér vajjal és a tea. Errefelé sem a hazai fröccsöt, sem a

pompás magyar sört nem ismerik. Pilzeni sört kapni ugyan, de az hihetetlenül drága. Bort egyáltalán nem kóstoltam még: litere csaknem három pengő. Az első üveg bort akkor rendelem meg, ha te is itt leszel már, kedves s a két karomban foglak tartani... Étkezésre itt nem szokás vendéget hívni: illetlenségnek számítana. Ha azonban a vendég történetesen ebédidőben tartózkodik nálunk, akkor lehet marasztalni. A vasúti utazás Afrikában kitűnő, a kocsik tágasak s éjszakára mindenkinek magvan a fekvőhelye.

Még valamit, Galambom!

Most szombati nap van s én már féltizenegykor feljöttem a tárnából. Itt szombaton nem is dolgoznak úgyszólván, mivel errefelé nagyon divatban vannak a hétvégi kirándulások, az úgynevezett week-end-ek. Különben minden reggel nyolc órakor szállók le egyezerkilencszáz méter mélységbe s félegykor jövök fel ismét napvilágra. Kettőtől félötig az irodában dolgozom föl a lent végzett munkát. Ékkel és kalapáccsal mintát veszek az aranykőzetből s megmérém a kőzetvastagságokat satöbbi. Nehéz fizikai munka ez, édes Márta, mert a kőzet igen kemény és igen éles, úgyhogy egyelőre csupa vágás és sob a kezem meg a hátam. Hiszen félméteres fejtésekben dolgozom, hol a legtöbbször hason kell tovább csúsznom a hegyes köveken. A hőség pedig oly irtózatossá odalent, hogy kevéssel a beszállás után verejtek lepi el az ember minden tagját, később már ömlik róla a meleg víz és így tart ezt mindvégig. Mire fölfelé kellene indulnom, Isten drága ege alá, olyan a ruhám, mintha előzően vízzel teli kádba feküdtem volna bele. Ezért egy másik rend ruhát is kellett vásárolnom. Kifelé jövet ugyanis oly erősen szellőztetnek, hogy valóságos szél zúg körülöttünk s ebben az állapota-

ban könnyűszerrel eshetne tüdőgyulladásba az ember. Éppen azért munka végével minden esetben ruhát váltok. Meg is fogytam alaposan...

Édes Márta!

Ha bárki olyan kérdezősködni is nálad utánam, aki bányamérnöknek készül, mondd meg neki jószívvel, hogy meneküljön ettől a pályától! Szerencsétlen foglalkozás ez és csak olyan ember merészkedjen rá, akiben brutális elszántság van, mint például én bennem is. Igaz másfelől: az én elszántságom magyarázata az, hogy messzi hazámban egy kisleány vár hűséges szívvel... Márta! Kedves Márta! Elárulom neked, hogyha a föld- és kőfejtésben lanakadni kezdek olykor, a te nevedet suttogom magam elé. És a neved elég hozzá, hogy újult erővel emeljem a csákányt...

Gondolsz-e még reám?

Közeledik az éjfél, mikorra levelem végéhez jutottam. Te szelíden alhatsz már Sopronban: odahaza is ennyi lehet az idő, hisz egy délkör alatt vagyunk körülbelül. És én körülfonlak a világ túlsó feléről száz érted rajongó gondolatokkal.

Odahaza téli alvásra készül most a világ: itt olyan a természet, mint nálunk május legelején. És ha reggelenként, mialatt a bánya mélye felé készülődöm, föltekintek az égre, vadmadarak oszlopait látom a magasban, amint szállnak, egyre szállnak ismeretlen világtájak felé. Talán Magyarországról jöttek ...

Ne felejts el, Márta!

A levél végét már remegő hangon olvasta a leány, az utolsó mondatnál pedig két tenyerébe temette az arcát és sírni kezdett, nagyon.

Pillanatok múltak belé, amire meg tudott szólni:

— Istenem, minek is engedtem el? .. . Talán soha többé nem fogom látni...

Vatha László hadnagy, aki eddig zavartan állt a leány mellett, megmozdult most:

— Ne légy gyerek, Márta! ... Meglátod: minden jórafordul hamarosan s mához esztendőre olyan férj-feleség lesztek, hogy magam is irigyelni foglak!

Veér Márta leendő sógorára emelte könnyben-úszó szemét és sóhajtott:

— De nehéz az élet, Laci! Hanem ugye, te mindig ki fogsz tartani mellettem?

— Nyugodt lehetsz, kedves — s meg-simogatta a leány haját.

Megegyeztek még, hogy Veér Márta még aznap lemásolja a levelet s Budára küldi föl a szülőknek, másnap délután és este pedig hosszú-hosszú levelet ír érte gyötrődő vőlegényének. Addig kimerítő válaszra készült Vatha László hadnagy úr is, aki azzal búcsúzott, hogy másnap este újból meglátogatja kis sógornőjét. Már csak azért is, hogy a postán egyszerre adja föl mindkettejük leveleit...

— Majd elolvasom, hogy mit írtál? — mondta természetes hangon a leány. — Megengeded?

A fiatal tiszt nagy zavarban, védekezve mondta:

— Ne neheztelj meg, Márta, de ez a kérésed képtelenség. Tudniillik rólad akarok írni a bátyámnak ...

— Hisz éppen azért! — csodálkozott el a leány.

Vatha Lászlónak minden rábeszélő képességét össze kellett szednie, hogy az ellenkezőjéről próbálja meggyőzni Veér Mártát. Hiába! Hiába! A vége az lett, hogy a leány elfordult tőle:

— Talán bizony ellenőrzői!

— Az is megeshetik — szaladt ki meggondolatlanul a fiatal tiszt száján.

Akkor már meg is bánta, de késő volt minden, Leendőbeli egyetlen sógornője végignézte tetőtől-talpig, majd a másik szoba felé indult s becsapta maga után az ajtót. De mielőtt becsapta volna az ajtót, egy mindent és mindenkit szívensújtó pillanással szólt vissza:

— Ki nem állhatlak, te!

Szegény Vatha László tényleges állományú gyalogsági hadnagy magában mosolyogva, de azért elszontyolodott szívvel indult hazafelé s el volt készülve rá, hogy Veér Márta most nyomban leül a választleveélhez s a levélnek legalább a felében őt fogja bemártani — a bátyja előtt. De kiadósan! És míg magában morfondírozva haladt a lakása irányába, azon kezdett tünődözni: micsoda hálátlan szerepre vállalkozott, amikor kijelentette a bátyja előtt, hogy vigyázni fog a menyasszonya minden lépésére. Tudta, hogy hosszú ideig nem kerülhet ezekután a leány szeme elé ...

De nem úgy lett!

Másnap reggel ugyanis, ahogy a laktanya felé tartott volna, a laktanya kapujában apró levelet nyújtott át neki egy kis cselédleány.

— Márta kisasszony küldi a hadnagy úrnak.

— Hát te ki fia vagy? — kérdezte némi meglepődéssel Vatha László.

— A kisleány értelmesen válaszolt:

— Én ott vagyok szolgálatban a családnál, akinél a kisasszonynak teccik lakni...

— Úgy? Akkor csak mondd meg, fiam, hogy átvettem a levelet és hogy csókolom a kisasszony kezét!

Szegény Vatha László gyalogsági hadnagy pontos időben indult el Veér Mártához. Azt hitte, hogy most végleg le fog számolni vele a leány, helyett

azonban az történt, hogy amikor benyitott volna, a leendő kis sógornő csaknem Összecsókolta:

~ Isten hozott, Laci! Remélem, az árulkodó levelet nem küldted még el Gábornak?

— Nem — szólt megtörten az egykori nyalka tiszt. — Egyáltalán semmit se fogok írni többet!

Itt egyszerre esdekelní kezdett a leány:

— Azt nem fogod tenni velem, Laci! De lásd be: azért mert mi ketten összekoccantunk, nem szabad zaklatnunk szegény Gábort!

— Jó, jó — dünnyögte Vatha László.

Mert magában rég igazat adott már a leánynak. Láta a Veér Márta szeszélyét és csapongását s rájött idejében, mitől van ez az idegessége? Nyugtalan volt szegény.

Kettejük között szent lett tehát a béke. S attól fogva óvatosan beszélgettek minden alkalommal, ahányszor találkoztak. Vigyáztak, hogy egyikük se keserítse meg a másikat.

Így jött el a karácsony.

Néhány nappal az ünnepek előtt Vatha László Budára kísérté föl Veér Mártát s csak annyi ideig maradt éppen, hogy néhány bizalmasabb szót válthatott Lóránt bátyjával. Azt kérdezte mindenekelőtt:

— Mit csinál Veér mama? “Zúgolódik-e még?

— Most csöndben van a néni, de nem csodálkoznám, ha zúgolódnék. Elvégre az egyetlen lányáról van szó szegénynek.

VATHA Gábornak a híre is elveszett aközben. Idehaza, Magyarországon, tovább kínlódott ki-ki a maga gondjaival s a hazai kormány azzal a titkolt tervvel foglalkozott egyelőre, hogy le fogja

szállítani a tisztviselők fizetését. Tudniillik soknak találta azt a fizetést. Végzett fiatalemberek állás után futkosnak lihegve, eredménytelenül persze. A nyugdíjra érett, félig alélt öregek két marokkal kapaszkodtak bele akkori pozícióikba s emiatt egyre lázadózbakká váltak a fiatalok. Talán senki többé nem volt szerelmes Magyarországon. Nem ért reá.

Vatha Gáborra alig emlékezett többé valaki idehaza. Csak legközelebbi hozzátartozói emlegették. Minden estén.

Megtörtént, hogy Veér papa egy-egy délután átsétált Vatha papához a Királyhágó-utcába és mert Vatha papát szótlanzkodva találta odahaza, a válára csapott biztatóan:

— Micsoda katonafiúk voltunk mi ketten valamikor! Nem is említve, mikor a Szandzsákban jártam egyszer... Igaz másfelől, hogy akkor még Ferenc József volt a király.

De hiába volt minden erőfeszítése Veér papának, mert sokat, igen sokat szótlanzkodott ekkoriban a két család.

Vatha Gáborról annyit tudtak csak, hogy Transvaalban dolgozik, egy Brakpan nevű városkától nem messze, közel az Indiai-óceánhoz. Ott emelgette csákányát Vatha Gábor, dütögtetvén a sziklákat és rögöket egy édes álomért: Veér Márta magyar leányzóért ...

Egyhangúan mentek a napok, a hetek.

Február elején lehetett s az első tavaszodó szelölcskére lesett mindenki, mikor az Indiai tenger partjáról hosszú-hosszú levélben számolt be a szüleinek sorsáról és állapotáról Vatha Gábor. Elmondta levelében, hogy félesztendő múlva készül kikérni az ottani belügyminisztertől menyasszonya számára a beutazási engedélyt, mivel enélkül nem mehet ki utána s

lelkesedéssel szólt azokról az egyszerű formákról, amelyek révén — pusztá bejegyzéssel, várakozás nélkül — be lehet jutni az ottani, szédítő hatalmú bányavállalati igazgatókhoz, miniszterekhez, főhivatalnokokhoz. Nem úgy, mint azon a keserves Magyarországon! S folytatta a levelet:

A brakpani bányatelepre szegődvén el, elszakadtam Görgényi pajtástól is. Egyelőre szegény, szürke, jelentéktelen ember vagyok még, dolgozom minden erőfeszítésemmel, aknamunkát végzek, de előbb-utóbb el fog jönni az én időm! Mert tudásban toronymagasan állok az itteni idegen bányászok felett Erről azonban most még — csitt!

Tízezer főnyi lakosa lehet Brakpannak s takaros bányavároskának mondható: afrikai stílusú villákkal van beépítve s minden villának csinos kertje van. Egyetlen hosszú főutcája csupa üzlet s ebben az utcában szombat délutánonként annyi az autó, amennyit odahaza nem látni az Andrassy-úton sem. Mert itt legfontosabb a gépkocsi és a gramofon: minden egyéb csak azután következik. Nemzeti nyelv a kaffer, amely azonban sohasem volt holland, illetve búr. Az itteni fehérek igaz, hogy hollandus, azaz búr nyelven beszélnek, a kaffer nyelv azonban — egészen más. Errefelé minden angol, búr és kaffer.

Itt olyantájt sötétedik körülbelül, mint odahaza is, Magyarországon: a mostani időben este nyolc körül s reggeli öt óra felé vüágosodik már. Nagyon sok és nagyon fezép errefelé az éneklőmadár, ezek a madarak szakadatlanul trilláznak, fütyülnek és csatognak. Gólyát nem láttam eddig és hogy itt is költ-e, nem tudom.

Most jut eszembe, hogy éppen itt járt az angol trónörökös, a velszi herceg s miután Afrika vala-

mennyi kiválóságát meglátogatja, hihető, hogy nálam is le fog vizitelni... De félre az ócska tréfákkal! E levelemmel egyidőben egy másik levelet is írok Mártának, az én édes-kedves menyasszonyomnak. Az Istenért, vigyázzatok reá! Mert nélküle összeomolna az életem ... Szeretettel és hálával ölel mindnyájatokat bujdosó fiatok:

Gábor

Erre a levélre titkolt szorongással néztek össze. Hiszen fél esztendeje volt csaknem, hogy Afrika déli csúcsára ment ki Vatha Gábor s egyelőre semmi reménye nem látszott, hogy utána mehetne egyszer Veér Márta is.

Hallgattak hát. És vártak.

Vártak közel két hónapig. És akkor egyszerre nagy ujjongás tört ki a Vatha- és Véer-családban.

Mert levél jött megint a bujdosó fiútól. Rövid volt a levél, ámde minden sora örömhír. E szerint a fiatal és elszánt bányamérnök odahagyta eddigi kilátástalan küszködése helyét s a legelőkelőbb bűrföldi bányatársulathoz állt be, havi negyven font fizetéssel. Még egy kis szerencse s Vatha Gábor a világ legboldogabb embere lesz. Talán huszadszor olvasták már minden sorát:

Itt úgy bánnak a mérnökökkel, mint urakkal szokás. Most mindennap negyedórát kell utaznom vasúton, de azért továbbra is Brakpanban, ebben a kedves városkában lakom. A viszontlátásra!

Az utolsó szó Veér Mártának volt üzenet. És felsóhajtott rá a leány.

Április vége felé járt ekkor s a vándormadarak mind visszaköltöztek már Magyarország földjére.

10

ELJÖTT egyszer a nyár is!

Veér Márta hazaérkezett a nagyszünidőre s most már ketten vigyáztak minden mozdulatára. Vatha Lóránt egy júniusvégi napon így szólt László öccséhez, aki szüleinél akarta kihúzni négyheti szabadságát:

— Most kell lesnünk Márta minden szeme rebbenését, miután huzamosabb ideig marad idehaza!

— Tudom — bólíntott rá a nyalka hadnagy.
— Édesanyja sok mindent beszélhet neki ennyi idő alatt.

Fölösleges volt pedig minden aggodalmuk.

Veér Márta, szegény, akkor már félig belefásult az egyforma napokba meg a szünetlen reménykedésbe, édesanyja viszont meg volt győződve, hogy úgylis hiába már minden. Vatha Gábor vagy végleg odavész Búrföldön, vagy visszajön esetleg s itt veszi feleségül a leányát. De az afrikai esküvőből nem lesz már semmi!

Nyár volt, tomboló nyár... Dél-Afrikára pedig ránehezült a tél.

Ám a bányák mélyén bódító volt a hőség most is. És ebben a hőségben még egyre emelgette a csákányt Vatha Gábor.

Tizennegyedik hónapja küszködött már így s voltak pillanatai, amikor neki magának is kétségei támadtak: érdemes-e még? Olyankor idegen barátai biztatták, hogy csak sohasem lankadni: november elejére okvetlenül meg fogja kapni teljes mérnöki fizetését s két-három hónappal reá itt lesz az az érte bánkódó kislány is. S Vatha Gábor másnap reggel újból ezer-ezer méternyi mélységbe ereszkedett alá s újból megmarkolta a csákányt. És ha olykor fáradni kezdett volna és egész testében ömlött róla a veríték, szívszakadtan sóhajtott fel:

— Márta ... Kedves Márta ...

Magyarországon pedig alig emlékezett már reá valaki.

Aközben Vatha László is visszautazott Sopronba s így Lóránt bátyjára hárult a föladat, hogy a nagyszünidő további részében most már ő szórakoztassa és ellenőrizze leendő sógornőjét. Erre azonban alig volt szükség többé... Kevésszavú, megadó leány lett Veér Mártából, aki repesve várta vőlegénye minden üzenetét a halálos messzeségből, de mert ígéreten és biztatáson kívül egyebet nem kapott, minden levél után szótalanabbra vált. Csak olyankor enyhült meg valamit, ha Vatha Lóránt nagyobb sétára vitte magával a budai hegyekbe. E sétákon arról beszélgetett kicsinyke bújával, hogy egy esztendővel előbb Gáborral bolyongták még be ezeket a helyeket. S egyszerre fölágta a fejét:

— Ha belepusztulok is, Lóránt, de örökké várni fogom a vőlegényemet!

Vatha Lóránt hálásan pillantott a leányra:

— Hidd el, kedves, jó vége lesz a dolognak... És ha egymáséi lesztek egyszer, évekig rólatok fognak beszélni az emberek: egy magyar fiú iszonyú elszántságáról és egy magyar leány nagy hűségé-

ről... Mert a mai világban nemigen szokott előfordulni többé olyan kitartás, mint a tiéd, Márta!

A leány mintha nemigen figyelt volna vőlegénye bátyiára. Tűnődözve lépdegélt mellette (éppen a Kis-Svábhegynek jöttek alá), amikor hirtelenül fölrezzent s gömbölyű két karját vágyakozva tárta ki a tündöklő augusztusi égboltnak:

— Istenem, csak láthatnám egyszer még!... Nem törődném többet a világgal: odavetném magamat eléje!

Vatha Lóránt lefogta Veér Márta félkarját:

— Légy eszednél: nem szabad így beszélni! Majd eljön egyszer az ideje mindennek ...

A leány lehajtotta a fejét s nem szólt azontúl.

Pedig igaza lett Vatha Lórántnak!

Az idő már-már készült átlépni a szeptemberbe: édes nyárutói napok jártak. Vatha Lóránt délelőttönként eljárogatott a hadbíróságra, ahol szolgálatot teljesített, Veér Márta pedig csomagolt már, hogy újból elfoglalja állását Sopronban. S a Vatha- és Veér-családon kívül alig beszélt már valaki Vatha Gáborról.

Hanem akkor történt valami!

Egy napon — augusztus huszonkilencedike volt éppen! — Vatha Lóránt lakásuk kapuján lépett ki, hogy meglátogassa egyik barátját. Délután négy óra körül lehetett, mikor a néptelen Királyhágó-utcára fordult ki s fölfelé nézett az utcán. Fölnézett abba az irányba, merre a Fodor-utcának kellett lennie s úgy tűnt föl neki ekkor, hogy egy leány siet lefelé lélekszakadtan s valami papírlapot vagy levelet lobogtat a kezében.

Vatha Lóránt megállt s várni kezdett.

S egyszerre úgy rémlett neki a leány alakjáról, hogy az ő leendő kis sógornője siet el elfúlva, lefelé

a Királyhágó-utcán, amire eléje indult a leánynak. Most már Veér Márta is fölismerte őt s meglepetve feje fölött a papírlapot, csengő hangon kiáltott már messziről:

— Lóránt!... Lóránt! ... Megyek Afrikába!

Vatha Lóránt nem akart hinni a fülének. A leány akkor már hozzáért lihegve s nem törődven többet senkivel és semmivel, nyakába ugrott vőlegénye bátyjának s nagyot csókolt az arcán. S akkor megint meglobogtatta maga fölött a levelet:

— Megyek! ... Megyek! ...

— Mikor? — mosolygott reá a fiatalember.

A leány nekipirulva lihegett, két feszülő kis melle gyorsan járt:

— Nem tudom, de most már biztos! Gyere mamáékhoz!

S nem törődven vele, hogy Vatha Lórántnak egyéb dolga is lehet, belekarolt, maga után húzta, befelé a lakásnak. A lépcsőházban otthagya aztán, előrepatant és suhogó szoknyájában repesve szaladt fölfelé, a második emeletre. Amire Vatha Lóránt lakásuk ebédlőjébe nyitott volna be, a leány ott állt Vatha papa és Vatha mama között. Vatha bácsi megmepsímogatta a leány haját:

— Csillapodj, kisleányom, hiszen az egész úton szaladtál!

— Jó, jó — lihegett Veér Márta. — Tessenek csak idefigyelni!

Csak akkor értette meg Vatha Lóránt, miről is van szó voltaképpen. Arról volt szó, hogy levél érkezett Gábor öccsétől, aki tudatta a menyasszonyával, hogy legutóbb komoly beszéde volt a bányavállalat vezérigazgatójával. A vezérigazgató kijelentette előtte, hogy magyar legény módjára állta ki a próbát s november elsejétől kezdve havi hatvan font

lesz a fizetése. Akkora összeg ez, hogy gondtalanul megélhetnek belőle ketten.

És folytatódott a levél:

Tudatlak hát, kedves, hogy — mivel van már félrerakott nézsem is — én november elsején villát bérelek a bányavároskában, a villát teljesen berendezem (végső esetben előlegért folyamodom), tenéked tehát ne legyen egyéb gondod, minthogy varasd meg a menyasszonyi kelengyédet. Úgy gondolom, karácsony táján kell útrakelned s január végén már itt lehetsz a karjaimban. Csak a Hamburgig szóló vasúti költségről kell gondoskodnod, mert a Fokvárosig érvényes elsőosztályú hajójegyet én idejében meg fogom küldeni neked. Soproni állásodat ne foglald el többé... Ha tudnád, mennyire várlak!

Vatha mamának hullani kezdtek a könnyei:

— Istenem, milyen derék ember az az én fiam!

Az öreg Vatha nem tudott mit mondani. El volt érzékenyülve.

Akkorára Veér papa is megérkezett az élete párjával. És míg Veér mama alig tudta takargatni bánatát, hogy rövidesen el kell szakadnia egyetlen leányától, Veér bácsi lelkesen kiáltott fel:

— Hát szép dolog ez, nem lehet tagadni. De az sem volt kiskutya, amikor a Szandzsákban fordultam meg egyszer!

És ekkor Veér Márta odaállt Vatha Lóránt elé:

— Lóránt! Egy nagy-nagy kérésem lenne hozzád ...

— Tudom, mi az — méltatlankodott a fiatal ember. — Utazzam Sopronba s ott jelentsem be az intézet igazgatóságának, hogy ne számítsanak reád

többé. Azért kell pedig nekem utaznom, mert magad nem mersz jelentkezni!

A leány komolyan rázta a fejét:

— Nem egészen, Lóránt! Igaz, hogy félek, de mástól... Attól félek, hogy nem eresztenének el. De mondd csak igazán: ugye, sok bajotok van velem?

— Van! — bólintott rá a leendőben' sógor, amire fölnevettek valamennyien.

Ettől a naptól számítva sürgősen kezdett készülni Veér Márta.

Két varrónőt is beállítottak a fodorutcai sárga-falú villába s most már, hogy — egész esztendeig tartott gyötrődés után — lélekben felszabadult a leány, régi barátnői is mind sűrűbben keresték föl és segítettek neki. Jöttek aztán a barátnők mamái is, akik megfelelő tanácsokkal szolgáltak a nagy tengeri útra vonatkozóan, ámbár soha tengeren nem jártak.

Múlt az idő.

Mélyen benne voltak már a második őszben, mióta Vatha Gábor elhagyta Magyarországot földjét. Csodálatos ősz volt ez, amely sehogy sem akart búcsúzni. Ezer színben lángoltak a budai hegyek, magaslatok, völgyek és távolabbi erdők. S olyan enyhe volt az idő, hogy födetlen fejjel járt mindenki.

Egy ilyen novembereleji délutánon Vatha Lóránt a Krisztinaváros irányába kísérte Veér Mártát, ahol is vásárolni készült valamit a leány. Némi kerülővel indultak meg, a délivasúti pályaudvarnak s Veér Márta azon sopánkodott éppen, mennyi bút és gondot okozott már leendő két sógorának: Vatha Lászlót Sopronban keserítgette gyakran, most pedig Vatha Lórántot fullasztja bele fülig a fölösleges teendőkhöz. Hiszen Vatha Lóránt kötelessége volt most utána-járni a kis sógornő minden dolgának, amit is a leg-

nagyobb szolgálatkészséggel vállalt: utánanézni, mikor és melyik vonattal induljon majd a keleti pályaudvarról, neki volt kötelessége beszerezni az összes szükséges iratokat, satöbbi, satöbbi. Csak egyre vártak még: Vatha Gábor ama levelére, amelyben megküldi a hajójegyet s megírja a hajó nevét is, amelyre föl kell szállni majd a menyasszonyának, hogy felesége legyen végül a vőlegényének.

Közel voltak már a délivasúti állomáshoz, amikor Veér Márta — úgy a könyökével — megérintette Vatha Lórántot:

— Jól tudom én, Lóránt, hogy sokszor vagyok a terhedre és ha elmegyek egyszer, föl fogsz sóhaj-tani a megkönnyebbüléstől... No, valld be csak!

— Tévedsz, kedves — mondta szinte ünnepi hangon a fiatalember. — örülni fogok, ha elindulsz végül, mert tudom, mennyire vár szegény öcsém. De föl is sóhajtok... Márta, Márta, egytől-egyig szomorúak leszünk, ha itt fogsz hagyni bennünket!

Hanem akkor rájuk kiáltott valaki, balkézzről és felülről:

— Hová, merre, Lóránt öcsém?

Megálltak, fölnéztek s ugyanakkor hangos jókedvvel kiáltott vissza Vatha Lóránt:

— Egy kis dolgunk van a városban, Zsiga bácsi! *

Veér Márta viszont a zsebkendőjét lengette Babotsay Zsigmond felé, üdvözet gyanánt.

Babotsay Zsigmond a vasúti állomással szemközti emelkedőn álldogált ezúttal is s — a világ és az emberek bajaitól nem érintve — fesztelenül verdeste pantallon-nadrágját egy vékony nádpálcával. Kalapjánál disznósörte volt tapasztalható.

Babotsay Zsigmond eközben lekiáltott másodszor is, ezúttal a leányhoz intézve szavát:

— Hallom, húgocskám, hogy hamarosan Afrikába indul, ahol is hitvese lesz az én Gábor öcsémnek!

— Leszek bizony, Zsiga bácsi!

Babotsay Zsigmondnak ezekután egyetlen észrevétele volt mindössze:

— Ahogy én ismerem magát, húgocskám, a zulukafferek hazájában nem lesz nagyobb papucs az én Gábor öcsémnél!

Veér Márta csengő hangon kacagott fel. És akkor kacagva kiáltottak vissza ketten:

— Isten áldja meg, Zsiga bácsi!

Babotsay Zsigmond — válaszképpen — kalapja karimájához emelte vékony nádpálcáját. Kissé szórazottan.

... Hanem az ősz is takarodni kezdett egyszer.

November vége felé járt s havat hullattak a felhők. Egy ilyen napon megjött Dél-Afrikából a levél, amelyet oly szívrepesve lesett hetek óta Veér Márta. A levélben megjött az elsőosztályú hajójegy s Vatha Gábor értesítette benne a menyasszonyát, hogy január harmincegyedik napján induljon el Budáról s ne is álljon meg Hamburgig. Ott nyomban szálljon föl a Toledo nevű német hajóra, amely Fokvárosig fogja vinni aztán.

Én majd várni foglak a fokvárosi kikötőben, Galambom. Elsőosztályon, kényelmesen fogsz utazni és ha igaz, február huszonhetedik napján a karjaimba zárhatlak. Mert akkor fog befutni Fokvárosba a Toledo. Kedves szüléidet, akik az én szüleim is, kérve kérem, kísérjenek el Hamburgig és csak akkor hagyjanak magadra, ha már a hajón leszel... Istenem, de várlak!

Még egy odavetett utóirat is volt a levélben: hogy lakásul kibérelt már egy takaros villát a bányavároskában s most kezdi berendezni. És a leány, ahogy a levél végére ért volna, felsóhajtott:

— Nincs több ilyen vőlegény a világon!

Alig két hónapja volt még hazai földön.

S észrevétlenül megkezdte a búcsúzást Veér Márta. Fölkereste a barátnőit, akik könnyesen ölelgették össze még egyszer, ám ezek a könnyek, amiatt hulltak annyira, mert valamennyi barátnő szíve mélyéből irigyelte Veér Mártát. A kelengyével is készen lett, amire elközelgett a karácsony. Közösben ülték meg a Szent Estét s erre az estére természetesen Vatha László gyalogsági hadnagy úr is hazanézett Sopronból. Ahogy találkozott volna a leánnyal, föllélekzett:

— Hallom, rövidesen pakolsz, egyetlen kis sógornőm ...

— S te persze örülsz neki! — nézett rá kii szemrehányással a leány.

A fiatal tiszt kötekedő kedvében volt:

— Nem mondhatnám. Az azonban mélységes megnyugvással tölt el, hogy nem vagy már Sopron városában. Mert azóta biztosan párbajoznom kellett volna miattad ... Hanem, hogy mennyi gondot okoztál nekem, amíg Sopronban voltál, hallod-e!

11

AZALATT pedig valamennyien beléptünk az 1931-es esztendőbe.

Hamar elfutott az a három hét s amire magára eszmélt volna Veér Márta, csomagolni kellett az útra. Minden írása rendben volt, azért élt a világon Vatha Lóránt, hogy rendbehozza őket.

S itt volt egyszer a legutolsó nap is.

Vatha Lóránt ezen a napon, délelőtt kilenc óra-kor táviratot adott föl Dél-Afrikába, hogy ma indul el öccséhez a menyasszonya. Az utolsó negyedórában a Veér-házban gyűltek össze mind, akik előtt kedves volt ez a messzi útra készülődő teremtés. Ott simogatta Vatha papa, miközben Vatha mama fel-fel-szipogott:

— Csak vigyázz magadra, kisleányom és vigyázz a fiamra is! És legyetek boldogok!

Veér mama szótlan volt, nagyon szótlan, miközben Veér papa jókedvet igyekezett erőszakolni magára. Mind-mind kimentek az állomásra s Veér Márta éppen a két öccsétől búcsúzott nehezen, amikor eléje állt Vatha László hadnagy úr:

— Csókolj meg, kis sógornőm!

A leány átkarolta a fiatal tisztnak a nyakát s könnyű szökött a szemébe;

— Laci, bocsáss meg, ha keserűséget okoztam volna neked valaha!

— Bár okoznál minél többször, kedves! — mondta elfogódva Vatha László.

Megölelte aztán Veér Márta Vatha papát és Vatha mamát, aki keservesen sírdogált. És akkor (a legeslegutolsó pillanatban!) kijöttek összes leánypajtásai s virágbaborították azt a fülkét, amelyben Veér Mártának kellett utaznia szülei társaságában. Mert apja-anyja elkísérte Hamburgig.

Megindult aztán a vonat s az ablakból sokáig lengette a zsebkendőjét Veér Márta azok felé, akik a pályaudvar csarnokában maradtak vissza és kalapot, zsebkendőt, sapkát lengettek utána.

... Két nap múlva ott álltak hárman a hamburgi kikötőben. Közel a parthoz várt már a hajó, a karsú Toledo, amelynek Fokvárosig kellett mennie. Nem volt sok idő. Miután a poggyászt felszállították a fedélzetre, Veér Márta is hajóraszállt a szüleivel. Ott még egy utolsó, szívszakasztó búcsú következett.

S akkor egyedül maradt vissza Veér Márta.

Három óra múlva utolsót kongattak s a Toledo nekivágott a nyílt tengernek. Távolodott, mindig távolodott az európai part, olyannak rémlett már csak, mint egy halvány és keskeny ködsáv a tűnedező messzeségben. Veér Márta ott állt, megdőlvén kissé a hajó korlátjának s az elmerülő Európát nézte. S amikor végleg eltűnt előle az a partszegély, halk zokogásra fakadt.

A HÍRE is elveszett azontúl a leánynak, akit annyira szeretett mindenki.

Rég megjött aközben Vatha Gábor választávírata, amelyben jelezte, hogy a hajó érkezése

előtt három nappal ott lesz a fokvárosi kikötőben, de azért levert és nyugtalan volt mindenki. Mert baj érheti esetleg útközben Veér Mártát, egy leány pedig mindig gyöngö és tanácstalan.

A Vatha- és Veér-családban olyan volt a hangulat, mintha gyászban ültek volna, mialatt Sopronban Vatha László gyalogsági hadnagy gondolt gyakran a kis sógornőjére. S úgylátszik, Veér Márta is gondolt kisebbik sógorára, mert a harmadik héten levél érkezett a soproni kaszárnyába. A fiatal tisztt, amint rápillantott volna az írásra, ujjongva kiáltott föl, mert ráismert a kis sógornője feledhetetlen kézvonásaira. Keltezés — női szokás szerint — hiányzott persze, annyit azonban meg tudott állapítani, hogy a Kanári-szigeteken adták föl a levelet. Kapkodva vágta föl a borítékot s olvasni kezdett, amint következik itten:

Kedves Laci!

Tehozzád intézem első soraimat az Óceánról, csekély kárpótlásul azért a teméntelen bosszúságért, amelyet oly hosszú együttlétünk alatt okoztam neked Sopronban. Ugye, nem haragszol már?

Nem tudom elmondani neked, mily leírhatatlan volt a fájdalom, amikor utolsó búcsút kellett intenem felétek a Keleti-pályaudvaron. Másnap megnéztük Berlint s nyomban tovább utaztunk Hamburgba. Anyuskáék feljöttek velem a Toledo hajóra, melynek elsőosztályán utazom most Gáborhoz. Megnézték az egész hajót, elhelyeztek kényelmes kabinomban minden poggyászzal együtt, akkorára azonban föl is hangzott a gongütés, mely a válást jelentette.

Laci! Laci! Rettenetes volt az, amikor el kellett szakadnom a szüleimtől! Azt hittem, meghalok.

Abban a pillanatban felhangzott a hajón egy tengerészdal, melynek rövid tartalma az, hogy messzi útra indulok mostan, de vissza fogok térni ismét, mert visszahoz az Isten. Lassú ingassál megindult a hajó... Ott álltam a korlátnál, a partról apám-anyám integetett utánam a zsebkendőjével... Ott álltam a hajó korlátjánál akkor is, amikor szüleim rég eltűntek már előlem, eltűnt az európai part is. Azt hittem, a szívem fog meghasadni.

Egyedül voltam a tengeren.

De nemsokáig kellett éreznem elhagyatottságomat.

Mert a hajón, amelyen százharminc utas számára van hely, ezidőszerint azonban mindössze harminchárom férfi és nő utazik rajta, rövidesen híre futott, hogy egy magyar leány igyekszik Afrikában élő vőlegényéhez, egy-kettőre fölfedeztek s azóta szeretettel és rajongással vesz körül mindenki. A hajó kapitányának pedig annyi gondja van reám, mintha csak a leánya lennék. Istenem, mennyire hálás vagyok a drága vőlegényem iránt, hogy ilyen fedelmi utazást biztosított számomra!

Kabin, folyosó, termék: mind-mind süppedő szőnyeg itten. És virág, sok-sok virág! Az ételek pompásak...

Először Rotterdamban, azután Antwerpenben kötöttünk ki s harmadik megállónk Southampton volt Angliában. Ezzel végleg búcsút mondtunk Európának... A La Manche-csatorna és a Biscayai-öböl nyugtalan volt, mint rendesen, én azonban bírtam a vihart s élveztem a hajó dobálását. Most, hogy közeledünk a Kanári-szigetek felé, valamennyien fehér ruhában járunk már. Mindenki szeret és becéz, de azért, ha esténként félrevonulok kabinomba, hogy álomra hajtsam fejemet, mindig

sírok egy kicsit. Könnyeim szólnak tinektek is, akiket — Isten tudja, mennyi időre? — el kellett hagynom, de szólnak az örömnek is, hogy keserves másfél esztendő után viszontlátom vőlegényemet, aki nek haláláig hű felesége leszek ... Istenem, de várhat már szegény!

Amikor megkapod ezt a leveletem, én túl leszek már az Egyenlítőn s közeledni fogok Fokváros felé. Gondolatok sokszor kettőnkre, akik határtalan szeretettel ölelünk át gondolatban mindnyájatokat. Isten veled! Csókol kis sógornőd:

Márta

Vatha László még abban az órában ajánlva adta föl a levelet Veér mama címére. Ez a levél nagy megnyugvást keltett Budán, mindkét családban. Ezzel szinte egyidőben egy másik levél is jött Dél-Afrikából, Vatha Gábortól. Közölte az öregekkel, hogy a Toledo hajó csakugyan február huszonhetedik napján fog befutni a fokvárosi kikötőbe: kilenc-kor száll partra Márta s tizenegyre meglesz az esküvőjük. Akkor majd táviratot adnak föl, mint férj-feleség,

MOST pedig végéhez közeledünk Veér Márta és Vatha Gábor történetének.

A fiatal bányamérnök, miután lakást, berendezést rég elintézett, megegyeszer és utoljára napvilágra jött fel a bányából, megmosdott, kiöltözött, rendbeszedte magát s három nappal előbb Fokvárosba utazott le, mintsem a Toledo hajónak kellett volna megérkeznie a kikötőbe. Kétheti szabadságot kapott az igazgatóságtól. És az egykori magyar futóbajnok, aki embertelen erőfeszítésével

ekkorára megalapozta szerencsáját Dél-Afrikában, most az egyszer nem lelte helyét idegtépő izgatottságában.

Három napig nem mozdult a kikötőből, ahol azt a felvilágosítást kapta, hogy messze-messze jár még a fehér hajó, mely a menyasszonyát hozza. A mólón járkálgatott Vatha Gábor, ott lehetett látni a huszonhetedikére forduló éjszakán át is. Éjfél elmúlhatott, mikor a tenger messzi peremén fénypontok bukkantak ki a mélyből. A kikötő egyik tisztje azt mondta neki:

— Ott jön a Toledo!

Vatha Gábor nem aludt ezen az éjszakán, ahelyett nyugtalanul sétálgatott föl és alá a mólón. A gondolatra, hogy már néhány órán belül karjaiba zárhatja a menyasszonyát, megremegett s forróság csapott a fejébe.

Hajnaltájt a fehér hajó megközelítette a kikötőt s talán kétszáz lépésre vetett horgonyt a móló végétől. Vatha Gábor mozdulatlanul állt a móló végében. Szemét nem tudta levenni a hajóról, amelyen nagy csönd hallgatott. Mindenki aludt még a kabinokban. Amikor azonban északkeletről kibújt volna a nap, küllőit szétterítette az égbolton s rátűzött a város mögött oromló, fantasztikus alakzatú Táblahegyre, hirtelen egy karcsú leányt vett észre, a hajó korlátjának támaszkodva. S Vatha Gábor felkiáltott:

— Márta!

Veér Márta szótlanul, esengve tárta feléje a két karját, mintha imádkozott volna. Vagy mintha hozzá akart volna szállani.

Ezek után kevés mondanivalónk maradt csak.

Délelőtt kilenckor partralépett Veér Márta s könnyharmatos lett a szeme, amikor megpillan-

totta feléjesiető vőlegényét. Megölelték, megcsókolták egymást. Hosszan.

— Megjöttem hát én is — mondta könnyes arccal a leány.

Vatha Gábor csillapítgatni kezdte:

— Köszönöm ezt néked, kedves.

Poggyászával együtt szállóba vitte a menyasszonyát s bevezette a részére kijelölt szobába. Másfél órán belül esküvőhöz öltözött át Veér Márta s mikor bekopogott hozzá a vőlegénye, tiszta fehérben állt előtte a leány, akiért annyi szenvedést kellett kiállania.

— Mehetünk, kedves — karolt bele Vatha Gábor. — Egyik tanúnk az itteni lapszerkesztő lesz, másik tanúnk egy női alkalmazottja ugyanannak a szerkesztőnek.

Tizenegy órakor összeadta őket egy olasz pap, miközben el is könnyezte magát Veér Márta. Apjára-anyjára gondolt, akik oly messze voltak tőle e pillanatban. Onnan a postára mentek, sürgős táviratot adtak föl szüleik címére. Aztán a szállójuk felé indultak. Kéz a kézben.

Ebéd után Vatha Gábor, mint alig három órás férj, szobájába kísérte a leány-feleségét. Veér Márta föllélekzett:

— Ledülnék keveset, Gábor. Egész éjjel nem hunytam le a szememet.

— Én sem — felelte szórakozottan az újdonsült férj. — Én addig talán a szobámba megyek át...

Az afrikai menyecske itt elakadt, majd félénken nézett a férjére:

— Olyan egyedül vagyok ebben az idegenségben ... Maradj velem, édes uram!

S lángragyúlt arccal fordult el. Félig.

FOKVAROSBAN olyan idő volt e napon, mint augusztus végén szokott lenni nálunk. Budán ugyanakkor nagy pelyhekben hullt a hó.

Február huszonhetedik napjának délutánján Vatháéknál gyűltek össze a közelebbi rokonok, uzsonnára. Vatha László maga a főpostán strázsált eközben, lesve a Dél-Afrikából érkező sürgős táviratra. Hat óra lehetett, amire kézhezkapta ujjongva. Ennyi volt benne:

Tizenegykor megesküdtünk. Csókoljuk a keze-
teket! Márta, Gábor.

Fél órán belül Vatha László berontott az ebéd-
lőbe s izgatottan szólt az ajtóban:

— Itt a távirat!

Egytől-egyig elérzékenyültek. Mert eszükbe jutott, hogy menyasszony-vőlegény soha talán még olyan próbát nem állt ki, mint Veér Márta és Vatha Gábor.

... Ugyanakkor a délivasúti pályaudvar fölötti emelkedő tetőpontján ott állt Babotsay Zsigmond. Hullt a hó s Babotsay Zsigmond már-már beleveszett a hóhullásba. A pelyhek kavargásában nem látta már a Vérmezőt, helyett hókucsma rakódott a kalapjára s hóesomók feküdtek a két vállán is. Alig negyedórával előbb sietett el a lakásuk felé Vatha Lóránt, akitől megtudta a nagy újságot. És Babotsay Zsigmondnak megsajdult a szíve, mert rájött ekkor, hogy tovább ez nem mehet így. Korosodik, egyre korosodik, asszony nélkül pedig dohányüledéket nem ér az élet.

S felsóhajtott maga elé:

— Meg kéne házasodni ...

NÉHÁNY nappal később, verőfényes délután Vatha Gábor és fiatal felesége ott álltak Fokváros fölött, alacsony halmon, ahol meg akartak pihenni kissé napsugaras csatangolásaik során. Fáradtnak látszottak mind a ketten. Gomolyfellegek pihentek a tenger fölött, észak felé azonban mennyei kékségben tündöklött az ég.

Szorosan az urához simulva állt ott Veér Márta, ura vállára hajtva le a fejét. A szeme zavaros volt. Vatha Gábor ugyanakkor átölelve tartotta félkarjával a csinos afrikai menyecskét.

Szerelmesen hajoltak össze és észak felé néztek.

Mert vadmadarak oszlopai szálltak észak felé. Mentek-mentek lankadatlanul s Veér Márta maga elé suttogott:

— Talán Magyarország felé sietnek, hol most kezd fakadozni a tavasz ... Istenem!

Férje nem szólt vissza, mintha nem tudott volna a meghatottságtól. Mert távoli hazájára gondolt. Szikrázott a nap, gomolyfellegek álltak az Óceán fölött s ők ketten átölelve tartották egymást. A madarak pedig szálltak ...

Észak felé, mindig észak felé.

Vége